

Begroting 2023 DORDRECHT

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Overzicht inleiding	4
Sterk en groen: wat voor nu én straks van waarde is	4
Dashboard Agenda Dordrecht 2030.....	6
Financiële hoofdlijnen.....	9
College.....	12
Kerngegevens van de stad.....	13
Disclaimer	15
Programma's	16
Overzicht programma's	16
Leeswijzer programma's.....	16
Programma's	17
Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht.....	17
Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht.....	28
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht	40
Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht.....	56
Lerend en Ondernemend Dordrecht.....	66
Bouwend en Bereikbaar Dordrecht	81
Financiën van Dordrecht	91
Overzicht Financiën van Dordrecht.....	91
Algemene Dekkingsmiddelen	91
Overhead.....	98
Vennootschapsbelasting	102
Onvoorzien	104
Paragrafen	106
Overzicht paragrafen	106
Lokale heffingen.....	106
Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	117
Onderhoud kapitaalgoederen	126
Financiering	133
Bedrijfsvoering	140
Verbonden partijen	144
Grondbeleid	163
Financiële begroting	167
Overzicht financiële begroting	167
Financiële begroting.....	167
Vertrekpunt standen Begroting 2022.....	167
Begroting 2023.....	167

Toelichting financiële begroting	179
Overzicht lasten en baten programma's	179
Incidentele baten en lasten	182
Ontwikkeling financiële positie	186
Ontwikkelingen activa en kapitaallasten	191
Ontwikkeling reserves en voorzieningen	193
Projecten	195
Overzicht projecten	195
Relevante ontwikkelingen in projecten	197
Bijlagen	198
Overzicht bijlagen	198
Nieuwe reserves Politiek Akkoord 2022-2026	198
Beleidsindicatoren	208
Aansluitingsoverzicht meerjarenbegroting	213
Onderverdeling begroting in taakvelden	219
Investeringskredieten	225
Staat van reserves	227
Staat van voorzieningen	229
Begrotingssubsidies	231

Inleiding

Overzicht inleiding

Sterk en groen: wat voor nu én straks van waarde is

Het dagelijks leven van veel Dordtenaren kenmerkt zich in deze tijd door onzekerheid. De gevolgen van de oorlog in Oekraïne merken we allemaal direct in ons dagelijks leven. Steeds meer mensen hebben moeite om rond te komen en het huishoudboekje kloppend te krijgen. De maatregelen die vanuit de Rijksoverheid zijn en worden getroffen zullen een helpende hand bieden, maar de zorgen en problemen bij onze inwoners niet volledig wegnemen omdat het perspectief voor de langere termijn onhelder blijft en de bestaanszekerheid van veel inwoners al enige tijd onder druk staat. Vanuit dit besef weten we dat we juist nu elkaar moeten helpen en sterk moeten zijn. Dordtenaren hebben tijdens de coronacrisis laten zien veerkrachtig en innovatief te zijn. Initiatieven tegen eenzaamheid en hulp bieden aan elkaar waar dit kon, hebben onze inwoners ook toen door de crisis heen geholpen.

Deze begroting gaat dan ook niet alleen over onze plannen voor volgend jaar, maar is juist ook een begroting van samen bouwen, samen sterk zijn en perspectief bieden. Met oor voor het heden en oog voor de toekomst.

De Begroting 2023 is de eerste begroting van de nieuwe bestuursperiode. De afgelopen jaren is er, onder de noemer Agenda Dordrecht 2030 (door de raad in 2021 vastgesteld), veel werk verzet ten behoeve van het lange termijn perspectief voor de stad. Daardoor ligt er een mooie basis. We hebben, ook tijdens de recente coronapandemie, koers weten te houden. Die standvastigheid begint zich langzaam maar zeker te vertalen - zoals te zien in het [Dashboard](#) - in meer banen in de stad, meer hoger onderwijs, meer levendigheid en meer inwoners. Het is van belang dat we blijven vasthouden en investeren in de ingeslagen weg richting 2030. Met de Agenda Dordrecht 2030 zetten we in op de punten waar we, volgens de Atlas voor Gemeenten, nu nog niet zo goed scoren: meer banen, verbetering van het opleidingsniveau van onze inwoners en diversiteit van onze economie. Tegelijkertijd is het van belang dat we oog houden voor dat wat nu nodig is, denk aan de opvang van Oekraïense vluchtelingen en de energiecrisis, en ruimte bieden voor nieuwe kansen die zich voordoen voor onze inwoners. In navolging van het [Politiek Akkoord](#) geven we met deze begroting, met nieuwe en ambitieuze accenten, verder invulling aan die basis. Concreet betekent dit dat we ons deze bestuursperiode focussen op de volgende vijf punten:

- Het realiseren van meer betaalbare woningen in Dordrecht, want veel inwoners kunnen moeilijk een betaalbaar huis vinden. We zetten in op de realisatie van 4.000 extra woningen, naast de 4.000 van afgelopen periode, en daarvan realiseren we 30% in het sociale huursegment.
- Veel mensen maken zich zorgen over klimaatverandering. Dat vraagt van ons forse ambities voor een duurzame en groene stad. Daarom werken we aan een gezonde en groene leefomgeving. We versnellen de overgang naar duurzame energie en willen in 2040 klimaatneutraal zijn.
- Het is belangrijk dat iedereen mee kan doen. We gaan ons daarom nog meer inzetten voor bestaanszekerheid en gelijke kansen.
- We blijven ons inzetten op groei van de economie en een gezonde arbeidsmarkt. Inwoners die naar vermogen hun talenten in kunnen zetten, daar streven we naar.
- Het vijfde en laatste focuspunt betreft onze inzet voor een stad waar iedereen zich op zijn of haar gemak voelt, waar veel te beleven is en Dordtenaren trots op zijn. Dat is de reden dat we werken aan een veilige, leefbare en levendige stad.

In de begroting zijn bovenstaande vijf focuspunten vertaald naar doelstellingen en activiteiten, verspreid over zes begrotingsprogramma's. Deze doelstellingen zijn brede vertalingen van de

punten uit het Politiek Akkoord en worden in deze en komende begrotingen steeds opgenomen. De activiteiten dragen daarbij bij aan de doelstellingen en wisselen per jaar.

Voor de opgaven waar we als stad voor staan, is strategische samenwerking van groot belang. Vraagstukken stoppen immers niet bij de grenzen van ons eiland en we hebben anderen nodig om uitdagingen en kansen voor een sterk en groen Dordrecht goed op te pakken. We stellen ons daarbij steeds de vraag of en zo ja welke vorm van samenwerking bijdraagt aan het beoogde resultaat. Soms vragen de maatschappelijke opgaven dat we sterk (publiek) leiderschap tonen. Daarom investeren we in onze zichtbaarheid bij partners en bij provincie, Den Haag en Europa. In het ruimtelijk-economisch domein werken we samen met de andere Drechtstedengemeenten rond de Regionale Groeiagenda 2030, onder de noemer 'Smart Delta Drechtsteden'. Daarbinnen stimuleren we ook partners uit onderwijs en bedrijfsleven om aan te haken en zo elkaars inspanningen te versterken. In het sociaal domein werken we sinds 2022 in een separate GR Sociaal samen met de Sociale Dienst Drechtsteden. Daarnaast bieden we de regionale bedrijfsvoeringstaken aan via een servicegemeente-constructie, waarbij onze missie is om te zorgen voor een stabiele en toekomstbestendige bedrijfsvoering die gemeenten ondersteunt bij het nog beter kunnen behalen van hun maatschappelijke doelstellingen. Ook dienstverlening (burgerzaken) voeren we voor andere gemeenten uit.

Financiële ontwikkelingen

Op het moment van opstellen van de Kaderbrief 2023 en vervolgens het Politiek Akkoord was er nog geen duidelijkheid wat het regeerakkoord voor gemeenten betekende. Pas bij de Meicirculaire 2022 werd financieel helder wat gemeenten mogen verwachten van het Rijk (en in het bijzonder de algemene uitkering) de komende jaren. De financiële hoofdlijn van de Meicirculaire is dat gemeenten tot en met het jaar 2025 voldoende gecompenseerd lijken te worden voor de stijgende inflatie en in het bijzonder de stijgende kosten van Jeugdzorg. Het stelt onze gemeente ook in staat om de uitgavenbudgetten (voor onder andere gesubsidieerde instellingen en contractpartners) te verhogen met een percentage dat substantieel hoger is dan eerdere jaren. Op dit moment zien we de noodzaak tot bezuinigen nog niet, hoewel de op dit moment extreme prijzen voor gas en elektriciteit ons ook financieel hard raken.

Vanaf het jaar 2026 neemt het Rijk vooralsnog een grote greep uit de algemene uitkering, door het in volle omvang terug laten komen van de opschalingskorting én het achterwege laten van het indexerende van de algemene uitkering. Hierdoor ontstaat voor iedere gemeente vanaf 2026 een groot tekort. Het Rijk geeft aan vanaf dat jaar te denken aan maatregelen die het lokaal belastinggebied vergroten, ten koste van het nationale belastinggebied. Daartoe worden nu eerste denkrichtingen uitgewerkt. Ook onze meerjarenbegroting staat na deze bestuursperiode, los van bovenstaande rijksbeweging, onder druk. Het structureel dekken van (toenemende) kosten in het fysieke-, sociale- en bedrijfsvoeringsdomein lukt op de lange termijn alleen wanneer we structureel meer inkomsten ontvangen vanuit de algemene uitkering en de lokale heffingen. Dit onderstreept het belang van het vasthouden van de verschillende ambities en programma's onder onze Agenda Dordrecht 2030, omdat deze het verdienvermogen van de stad, de inwoners en daarmee ook de gemeente versterken.

Het eindsaldo van de Begroting 2023 is voor de jaren 2023 tot en met 2025 aanzienlijk verbeterd ten opzichte van de Kaderbrief 2023, met name door toevoegingen vanuit de Meicirculaire 2022 en vrij recentelijk nog uit de Septembercirculaire 2022. Deze circulaire geeft in alle jaren een voordeel wat vooral komt door de actualisatie van het accres op basis van de Miljoenennota 2023 en een eenmalige rijksbijdrage in 2026. Vanuit het voordelig saldo in 2023 zien wij ruimte tegemoet te komen aan de breed gevoelde behoefte de Dordtse huishoudens bij te staan in de almaar stijgende kosten van levensonderhoud. Met deze maatregel, welke voor ruim 56.000 Dordtse huishoudens geldt, is een bedrag van € 75 per huishouden gemoed.

Het Rijk werkt met gemeenten aan een nieuwe financieringssytematiek vanaf 2026. In aanloop daarnaartoe stelt het kabinet eenmalig € 1 miljard extra in 2026 beschikbaar. Conform bestendige

gedragslijn verwerken we de uitkomsten van de Septembercirculaire in de Begroting 2023. Een uitgebreidere toelichting op de effecten vanuit de circulaire wordt opgenomen in de raadsinformatiebrief over de Septembercirculaire 2022.

Onze reservepositie en weerstandsratio zijn gelukkig robuust, ondanks dat de reserves door de huidige hoge inflatie wat in reële waarde dalen. Deze positie stelt ons in staat om ook voor de huidige bestuursperiode een aantal nieuwe ambities van startkapitaal te voorzien en een aantal bestaande ambities te continueren of te intensiveren. In de begroting worden deze in de vorm van een aantal nieuw te vormen reserves aan de raad voorgelegd. Via separate voorstellen ontvangt de raad vervolgens specifieke bestedingsplannen. Voor enkele zeer urgente onderwerpen, bijvoorbeeld de bestrijding van armoede, vragen we de raad nu al direct een budget in de (meerjaren)begroting 2023 op te nemen.

De plannen in het Politiek Akkoord zijn bewust op hoofdlijnen geformuleerd. Deze begroting is, zoals gezegd, een eerste concrete vertaling daarvan. Voor het uitwerken van de plannen geldt dat we dat niet alleen doen, maar met de raad en de stad. De toekomst van Dordrecht is en blijft immers een zaak van ons allemaal.

Dashboard Agenda Dordrecht 2030

Op deze pagina presenteren wij voor de tweede maal in de begroting het *Dashboard* van de Agenda Dordrecht 2030. Het dashboard is een uitwerking van de toezegging die is gedaan in de raadsinformatiebrief 'beantwoorden motie 200714/M10 – Regie op bezuinigingen' van oktober 2020 ([zie RIS-dossier 2636385](#)). Het uitgangspunt daarbij was om met hulp van een dashboard (overzicht in één A4) financiële kengetallen beter te verbinden en inzichtelijker te combineren met de inhoudelijke doelstellingen uit de Agenda Dordrecht 2030. Dit dashboard is dan ook een element van de monitoring van de voortgang van de Agenda 2030.

Bij de uitwerking van onderstaand dashboard is het *Prioriteringskader van de Agenda Dordrecht 2030* gebruikt, zoals in de afbeelding hierboven te zien. In dit prioriteringskader, vastgesteld in januari 2020 ([zie RIS-dossier 2510937](#)), zijn de doelen en uitgangspunten voor de Agenda Dordrecht 2030 beschreven samen met de factoren en variabelen waar we prioriteit aan willen geven. Het maakt concreet dat we de inzet van Enecomiddelen gebruiken voor strategische investeringen in de stad, die de verdien capaciteit van de stad bevorderen. De hoofddoelstelling van de Agenda Dordrecht 2030 luidt: **Dordrecht is een sociaal en economisch sterke centrumstad in het metropoolgebied Rotterdam**. Om deze hoofddoelstelling te concretiseren zijn in het prioriteringskader vier subdoelstellingen opgesteld. Te weten:

- **Groei van de bevolking in Dordrecht:** *het aantal inwoners in Dordrecht neemt toe (1) in de tijd en wordt (relatief) jonger (2), hoger opgeleid (3) en welvarender (4).*
- **Groei van de werkgelegenheid in Dordrecht:** *de werkgelegenheid van Dordrecht neemt toe (1) in de tijd.*
- **Groei van de economie van Dordrecht:** *de inkomens uit arbeid en kapitaal nemen in Dordrecht toe (1) in de tijd.*
- **Behoud van voorzieningen in Dordrecht:** *het aanbod van publieke voorzieningen in Dordrecht, zoals zorg, sport en cultuur, blijft minimaal in stand.*

De variabelen die in deze subdoelstellingen worden benoemd, waaronder de toename van het aantal inwoners, het welvaartsniveau en bijvoorbeeld werkgelegenheid, zijn uitgewerkt in negen afzonderlijke grafieken die hieronder het beleidsdeel van het dashboard vormen. De titel van de grafiek geeft steeds het onderwerp aan zoals 'inwoners' of 'jongeren'. De subtitel geeft daarnaast steeds de subdoelstelling aan waar deze betrekking op heeft, zoals in bovengenoemd geval 'groei van de bevolking'. De subdoelstelling 'behoud van voorzieningen' geeft geen specifieke richtwaarde aan en is daarom niet vertaald naar afzonderlijke grafieken. Naast de negen beleidsinhoudelijke grafieken zijn ook drie financiële grafieken opgenomen die respectievelijk de structurele exploitatieruimte laten zien, de netto schuldquote en de omvang van de reserves van de Agenda Dordrecht 2030. De 12 grafieken samen geven zo een complementair overzicht op de doelen van

de agenda en de financiële randvoorwaarden. De data uit de grafieken is voornamelijk afkomstig van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Waar mogelijk wordt altijd de meest recente data gebruikt, soms is dit 2022, in bepaalde gevallen ook 2021 of ouder. Het dashboard zal steeds worden gepresenteerd in toekomstige begrotingen en jaarstukken en worden aangevuld met de meest recente data. Zo ontstaat een toekomstig meerjarig overzicht (met data van 2017/2018 tot aan 2030) waarbij de bestedingen van de reserves Agenda Dordrecht 2030 moeten uitmonden in resultaten op de beleidsmatige grafieken.

Inwoners: Bevolkingsgroei in aantallen	2018	2019	2020	2021	2022
Bevolking Dordrecht in aantallen	118.426	118.654	119.284	119.115	119.537

De grafiek toont het totale aantal inwoners in Dordrecht gemeten op 1 januari van het betreffende jaar. Bron: CBS, Bevolkingstotaal op 1 januari; aantallen en relatieve groei ten opzichte van het vorige jaar.

Inwoners: Relatieve bevolkingsgroei in procenten	2018	2019	2020	2021	2022
Bevolkingsgroei Dordrecht in % t.o.v. vorig jaar	0,26	0,19	0,53	-0,14	0,35
Bevolkingsgroei Nederland in % t.o.v. vorig jaar	0,58	0,59	0,73	0,39	0,66

De grafiek toont de groei of afname van de bevolking in Dordrecht en Nederland ten opzichte van het vorige jaar in procenten. Zo wordt de relatieve groei (of afname) zichtbaar tussen de jaren en ook in vergelijking van Dordrecht tot Nederland in totaal. Bron: CBS, Bevolkingstotaal op 1 januari; aantallen en relatieve groei ten opzichte van het vorige jaar.

Jongeren: Relatieve aandeel jongeren t/m 35 jaar in procenten	2018	2019	2020	2021	2022
Inwoners Dordrecht t/m 35 jaar in % t.o.v. totale Dordtse bevolking	41,92	41,73	41,70	41,50	41,58
Inwoners Nederland t/m 35 jaar in % t.o.v. totale Nederlandse bevolking	42,15	42,09	42,07	41,93	41,94

De grafiek toont het aandeel jongeren in de bevolking, waarbij jongeren is gedefinieerd in de leeftijdsgroep tot en met 35 jaar. Het aandeel van deze groep wordt getoond in Dordrecht en in vergelijking met Nederland in totaal. Bron: CBS, Bevolking op 1 januari en gemiddeld; geslacht, leeftijd en regio.

Opleiding: Aantal leerlingen en studenten dat hoger onderwijs volgt	2017	2018	2019	2020	2021	
Aantal studenten dat hoger beroepsonderwijs of wetenschappelijk onderwijs volgt en in Dordrecht woont		3.515	3.564	3.628	3.858	3860

De grafiek toont het aantal leerlingen en studenten dat in Dordrecht woont en hoger onderwijs volgt. Hoger onderwijs is hoger beroepsonderwijs en wetenschappelijk onderwijs. Bron: CBS, Regionale Kerncijfers Nederland/Onderwijs.

Welvaart: Gemiddeld besteedbaar inkomen	2017	2018	2019	2020
Gemiddeld besteedbaar inkomen in Dordrecht van particuliere huishoudens (excl. Studenten) *€ 1.000	39,6	40,7	43,9	44,9
Gemiddeld besteedbaar inkomen in Nederland van particuliere huishoudens (excl. Studenten) *€ 1.000	42,6	43,5	46,8	47,9

De grafiek toont het gemiddeld besteedbaar inkomen van particuliere huishoudens (exclusief studentenhuishoudens) in Dordrecht en Nederland in totaal. Het besteedbaar inkomen bestaat uit het bruto-inkomen verminderd met betaalde inkomensoverdrachten, premies inkomensverzekeringen, premies ziektekostenverzekeringen en belastingen op inkomen en vermogen. Bron: CBS, Regionale Kerncijfers Nederland/Inkomen & Vermogen.

Werkgelegenheid: Aantal werkzame personen	2018	2019	2020	2021	2022
Aantal werkzame personen bij bedrijven Dordrecht in totaal	54.919	56.813	58.063	58.714	61.973

De grafiek toont het totaal aantal werkzame personen bij bedrijven in Dordrecht, exclusief uitzendkrachten. Bron: LISA, via Onderzoekcentrum Drechtsteden (OCD).

Werkloosheid: Relatieve werkloosheid in procenten	2017	2018	2019	2020	2021
Werkloosheid in Dordrecht in procenten	6,4	5,3	5,1	5,6	4,7
Werkloosheid in Nederland in procenten	5,9	4,9	4,4	4,9	4,2

De grafiek toont het werkloosheidspercentage in Dordrecht in vergelijking met Nederland in totaal. Het werkloosheidspercentage is de werkloze beroepsbevolking (15-75 jaar) afgezet tegen de totale beroepsbevolking. Bron: CBS/arbeidsdeelname, www.waarstaatjegemeente.nl.

Economie: Bedrijfsvestigingen in aantallen	2018	2019	2020	2021	2022
Bedrijfsvestigingen met één werkzame persoon	5.378	5.938	6.393	6.917	7.659
Bedrijfsvestigingen met 2 t/m 19 werkzame personen	2.689	2.592	2.746	2.790	2.802
Bedrijfsvestigingen met 20 werkzame personen en meer	472	449	498	505	521

De grafiek toont enerzijds het totaal aantal bedrijven dat in Dordrecht is gevestigd, en tevens respectievelijk het aantal bedrijven hiervan met één werkzame persoon, twee tot en met negentien werkzame personen en het aantal vestigingen met twintig werkzame personen of meer. Bron: LISA, via Onderzoekcentrum Drechtsteden (OCD).

Economie: Bbp per inwoner	2017	2018	2019	2020
Bruto binnenlands product (Bbp) per inwoner in de Drechtsteden	41.546	43.211	45.801	45.876
Bruto binnenlands product (Bbp) per inwoner in Nederland	43.088	44.917	46.876	45.874

De grafiek toont het Bruto binnenlands product (Bbp) van de Drechtsteden en van Nederland in totaal. Het Bbp is de totale toegevoegde waarde van alle in een land geproduceerde finale goederen en diensten. Het CBS publiceert cijfers over Nederland, provincies en COROP-gebieden, zoals de Drechtsteden. Een COROP-gebied is een cluster van één of meer aangrenzende gemeenten in dezelfde provincie, ontworpen voor regionaal onderzoek. Er zijn geen gegevens van het Bbp afzonderlijk voor Dordrecht beschikbaar. Bron: CBS, Regionale Kerncijfers Nederland/nationale rekeningen.

Structurele exploitatieruimte	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Structurele exploitatieruimte Dordrecht * €1.000	16.928	8.869	16.370	-4.018	3.188	7.461	10.855	12.022

De grafiek toont de structurele exploitatieruimte van de Gemeente Dordrecht, een belangrijke financiële randvoorwaarden. De cijfers van 2018 t/m 2021 zijn afkomstig uit de jaarrekeningen, de cijfers 2022 t/m 2025 uit de begrotingen.

Netto Schuldquote	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Netto schuldquote gemeente Dordrecht in %	58	58	-6	-3	12	12	7	5

De grafiek toont de netto schuldquote van de Gemeente Dordrecht, een belangrijke financiële randvoorwaarden. De cijfers van 2018 t/m 2021 zijn afkomstig uit de jaarrekeningen, de cijfers 2022 t/m 2025 uit de begrotingen.

Omvang Reserves Agenda Dordrecht 2030	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Omvang reserves Agenda Dordrecht 2030 in € miljoen in totaal	0	0	345,7	342,9	331,0	304,8	302,4	300,0

De grafiek toont de totale omvang van de reserves Agenda Dordrecht 2030; dit zijn de middelen die beschikbaar zijn om de doelen te realiseren. De cijfers van 2018 t/m 2021 zijn afkomstig uit de jaarrekeningen, de cijfers 2022 t/m 2025 uit deze begroting.

Financiële hoofdlijnen

De [Kaderbrief 2023](#) is normaliter de basis van de financiële begroting. Voor het eerst hebben wij de kaderbrief echter in de vorm van een raadsinformatiebrief gepresenteerd zonder besluitvormend karakter.

Na de kaderbrief hebben wij op 14 juni 2022 - wederom via een raadsinformatiebrief - [de effecten uit de Meicirculaire 2022 en het voorlopige overzicht van beleidsintensiveringen uit het Politiek Akkoord voor de periode 2023-2026](#) inzichtelijk gemaakt voor de raad.

Na de kaderbrief is er aanvullend inzicht gekomen in enkele autonome ontwikkelingen, knelpunten en dekkingsmiddelen, waaronder de verwerking van de meerjarige rijksbudgetten voor Jeugd. Daarnaast zijn er in de periode juni tot en met september 2022 ontwikkelingen geweest, zoals stijgende energielasten en de technische doorrekening van de nieuwe kapitaallasten, die van invloed zijn geweest op het begrotingssaldo (opgenomen bij het onderdeel [Mutaties](#)).

Deze ontwikkelingen zorgen ervoor dat het financieel perspectief conform onderstaande tabel wijzigt. Voor alle jaren is sprake van een aanzienlijke verbetering van het perspectief. Voor het (ravin)jaar 2026 is en blijft het negatieve saldo een (landelijk) zorgpunt.

Onderstaande tabel laat het saldo van de Begroting 2023 en meerjarenraming zien.

	Bedragen x € 1.000			
	2023	2024	2025	2026
Eindsaldo Begroting 2022	1.005	-3.352	-2.695	-1.849
Besluiten na vaststellen Begroting 2022	-7	-37	-44	-46
Startpositie meerjarenraming 2023-2026	998	-3.389	-2.739	-1.895
1. Autonome ontwikkelingen	-19.989	-19.530	-19.359	-19.459
2. Indexeren	-12.041	-12.041	-12.041	-12.041
3. Knelpunten	-2.276	-1.315	-1.035	-917
4. Mutaties	-5.026	73	187	-1.312
5. Dekkingsmaatregelen	42.916	44.963	45.023	22.667
Eindsaldo Begroting 2023	4.582	8.761	10.036	-12.957

In de Begroting 2023 zijn [autonome ontwikkelingen](#), [indexaties](#), [knelpunten](#) en [mutaties](#) verwerkt en zijn [dekkingsmaatregelen](#) ingevuld/aangepast. Het begrotingsaldo is voor 2023 tot en met 2025 positief. Na correctie van de incidentele baten en lasten ontstaat het [structurele](#)

[begrotingssaldo](#) Ook hier geldt dat er in de jaren 2023 tot en met 2025 sprake is van een structureel voordelig saldo. Dat wil zeggen dat structurele lasten volledig door structurele baten worden gedekt. Dat geldt niet voor het jaar 2026, waarover de minister van Binnenlandse Zaken heeft toegezegd de gemeenten nog in 2022 meer duidelijkheid te geven.

Naast de prima uitgangspositie in de exploitatie is ook de algehele Dordtse financiële positie solide. Als we kijken naar de inkomsten van de gemeente, dan geldt dat Dordrecht een belastingcapaciteit van 88% heeft. Dat wil zeggen dat de lokale lastendruk in Dordrecht 12% lager is ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Deze onbenutte belastingcapaciteit kan, wanneer noodzakelijk, worden ingezet voor verbetering van de exploitatie.

Ook de vermogenspositie is al jaren achtereen gezond. Door dit vermogen eerder al in te zetten voor investeringen in de [Agenda Dordt 2030](#) en nu bij deze begroting ook voor intensiveringen uit het [Politiek Akkoord](#) investeren we meerjarig in een verbetering van de structurele, sociaal economische positie en het verdienvermogen van onze stad. Dat is gewenst omdat het hoge voorzieningenniveau gegeven de sociaal-economische positie van Dordrecht, nog niet kan leunen op structureel voldoende draagvlak om deze voorzieningen waar de inwoners van de stad trots op zijn ook duurzaam in stand te houden. Focus op de realisatie van deze ambitie blijft daarbij van cruciaal belang.

Financiële positie

De financiële huishouding van een gemeente is in basis zoals iedere andere financiële huishouding. De jaarlijkse inkomsten en uitgaven staan in de exploitatie (bij de programma's). Daarnaast heeft de gemeente vermogen waar incidenteel een beroep op gedaan kan worden. Er wordt dan uit de (bestemmings)reserves geput.

Op de balans komt de verhouding van de bezittingen (activa) en daarvoor beschikbare eigen middelen (reserves) en financieringsmiddelen van derden (schulden) in beeld. Ook voor het bepalen van het eigen vermogen kijken we naar de balans. Waarbij het eigen vermogen de uitkomst is van de waarde van alle bezittingen (activa) minus de waarde van alle schulden (vreemd vermogen).

Voor de beoordeling van de financiële positie is het belangrijk dat zowel naar de balans als naar de exploitatie wordt gekeken.

In de beschouwing van de financiële positie passeren de volgende onderwerpen:

- [structurele begrotingsruimte](#).
- [weerstandratio en weerstandsvermogen](#).
- [ontwikkeling eigen vermogen en de schuldpositie](#).

Hierbij maken we onder meer gebruik van de financiële kengetallen zoals deze in het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) zijn voorgeschreven:

Financiële kengetallen	Jaarrekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Netto schuldquote	-3%	12%	12%	7%	5%	10%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-8%	7%	4%	-1%	-2%	3%
Solvabiliteitsratio	68%	70%	68%	68%	69%	67%
Grondexploitatie	10%	9%	12%	7%	4%	6%
Structurele exploitatieruimte	-0,7%	0,6%	1,2%	1,8%	2,1%	-1,8%
Belastingcapaciteit	94%	93%	88%	96%	96%	96%

Een analyse van de financiële kengetallen is terug te vinden in de [financiële begroting](#).

Structurele begrotingsruimte

De volgende kengetallen geven een beeld van de structurele begrotingsruimte: het begrotingssaldo, structurele exploitatieruimte, belastingcapaciteit en grondexploitatie. Op deze kengetallen gaan we kort in.

De Begroting 2023 laat na verwerking van autonome ontwikkelingen, mutaties en dekkingsmaatregelen voor de jaren 2023 tot en met 2025 is voordelig saldo zien. Dat geldt niet voor het jaar 2026, waarover de minister van Binnenlandse Zaken heeft toegezegd de gemeenten in 2022 meer duidelijkheid te geven.

Als het begrotingssaldo wordt geschoond van incidentele baten en lasten ontstaat een beeld van de [structurele exploitatieruimte](#). Dit kengetal geeft aan of de structurele baten (waaronder de opbrengsten uit het gemeentefonds en de OZB-opbrengsten) toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Een positief percentage betekent dat sprake is van reëel structureel begrotingsevenwicht. In de jaarschijf 2023 tot en met 2025 is dit kengetal positief, voor het jaar 2026 is geen sprake van evenwicht.

Het kengetal [belastingcapaciteit](#) laat zien welke belastingverhogingen (theoretisch) nog mogelijk zijn. De referentie voor deze verhoging is het landelijk gemiddelde. Dordrecht zit met een belastingcapaciteit van 88% onder dit landelijk gemiddelde. Deze onbenutte belastingcapaciteit kan, wanneer noodzakelijk, worden ingezet voor verbetering van de exploitatie.

De afgelopen jaren is gebleken dat grondexploitaties een forse impact kunnen hebben op de financiële positie van de gemeente. Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie is ten opzichte van de totale geraamde baten. Dit kengetal is laag (12% in 2023) en zal de komende jaren ook laag blijven. Dit betekent dat de impact van de grondexploitaties relatief klein is ten opzichte van de totale financiële huishouding. Desondanks vraagt de financiële positie van het grondbedrijf mede in relatie tot de groeiambitie van Dordrecht nog altijd aandacht.

Weerstandratio/ weerstandsvermogen

De gemeente beschikt over een compleet en gekwantificeerd [risicoprofiel](#). Tot het weerstandsvermogen rekenen we slechts een beperkt aantal componenten (algemene reserve stad, algemene reserve grondbedrijf en de post onvoorzien). De overige reserves nemen we hierbij niet mee. Het risicoprofiel kent een omvang van € 24,8 miljoen. Daartegenover staat een weerstandsvermogen van € 40,6 miljoen. Dit resulteert in een weerstandratio van 1,6. Hiermee voldoet de ratio aan de gestelde kaders in de [Nota Risicomanagement en Weerstandvermogen](#).

Bij een weerstandratio van 1,0 zijn we in staat om de gekwantificeerde risico's op te vangen op het moment dat beheersmaatregelen niet het gewenste effect hebben en risico's zich daadwerkelijk voordoen. In de nota is 1,0 dan ook de ondergrens van de weerstandratio. Bij een ratio hoger dan 1,4 wordt conform de nota overwogen of de weerstandscapaciteit kan worden verlaagd.

De ruimte tussen de normratio van 1,0 en de verwachte ratio van 1,6 noemen we de surplusruimte. Deze ruimte is in principe integraal heroverweegbaar en inzetbaar als incidentele investeringsruimte. Voor de Begroting 2023 stellen wij voor de dekking van de intensiveringen uit het [Politiek Akkoord](#) voor een belangrijk deel uit de surplusruimte te halen die bij de Kaderbrief 2023 zichtbaar was. Bij het goed op waarde schatten van de huidige surplusruimte is het van belang zicht te hebben op de ontwikkelingen en onzekerheden die deze ruimte beïnvloeden. Zie ook [Ontwikkeling weerstandsvermogen](#).

Eigen vermogen en schuldpositie

Het eigen vermogen is opgebouwd uit de algemene reserves en de bestemmingsreserves. Het eigen vermogen is op 1 januari 2023 naar verwachting € 680 miljoen. De solvabiliteitsratio (het eigen vermogen als percentage van het totale vermogen) komt daardoor op ongeveer 70%, dat is gelijk aan vorig jaar. Omdat meer dan de helft van de reserves wordt ingezet in het kader van de [Agenda Dordrecht 2030](#) en het [Politiek Akkoord 2022-2026](#), zal de solvabiliteitsratio in de toekomst afnemen.

De schuldquote is op dit moment rond de 12% en daarmee ver onder het toegestane landelijk maximum van 130%. Dit komt met name door de verkoop van de Eneco-aandelen in 2020, dit heeft de liquiditeitspositie sterk verbeterd en een deel van de opbrengsten is ingezet om bestaande schulden af te lossen. Ook de komende jaren blijft de schuldquote naar verwachting rond de 10%.

College

Van links naar rechts: Marc Merx (VVD), Chris van Benschop (GroenLinks), Rik van der Linden (CU/SGP), Peter Heijkoop (CDA), Wouter Kolff (burgemeester), Tanja de Jonge (GroenLinks), Maarten Burggraaf (VVD) en Carlo Post (gemeentesecretaris).

A.W. Kolff, burgemeester

Portefeuilles: Algemene & Kabinetszaken; Handhaving openbare orde & veiligheid; Politie; Voorzitter Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid (Brandweer en crisisbeheersing); Integraal veiligheidsbeleid; Vergunningen (Horeca, evenementen, APV en Wet Bibob); Bestuurlijke betrekkingen & Public Affairs; Regionale samenwerking; Voorzitter Smart Delta Drechtsteden; Internationale samenwerking; Publiekszaken (wettelijke taken en verkiezingen); Mediabeleid & Communicatie.

M.D. Burggraaf (VVD), wethouder

Portefeuilles: Stadsontwikkeling (RO en bouwen); MKB & Innovatiebeleid, Zakelijke dienstverlening, Maritieme Maakindustrie (incl. Zeehavengebied en Merwedehavens), Ambulante handel; Agenda 2030: Levendige Binnenstad; Toerisme & Evenementen; Digitalisering (Smart Society); Huis van Stad & Regio; Servicegemeente (bedrijfsvoering en coördinatie Groei-SmartDeltaDrechtsteden-agenda).

ROM-D (Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden NV, ROM-D Capital BV, ROM-D Beheer NV, ROM-D CV Projecten en ROM-D CV Kil III); Innovation Quarter; Stichting Administratiekantoor Breedband Drechtsteden.

C.C. van Benschop (GroenLinks), wethouder

Portefeuilles: Arbeidsmarkt & Economie (incl. bedrijventerreinen, maatschappelijk betrokken ondernemen); Agenda 2030: Ruimte voor banen & Glansrijke Toekomst; Westelijke Dordtse Oever (exclusief Zeehavengebied); Smart Campus Leerpark; Hoger onderwijs (MBO/HBO); Voortgezet onderwijs; Inclusiviteit, Diversiteit & Kansengelijkheid; WMO (regionaal: Maatwerk, lokaal: Wijkteams en Buurtwerk); Mantelzorg.

Verbonden partijen: GR Sociaal (GRS); GR Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-Holland Zuid (GR DG&J ZHZ); Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A.

H. van der Linden (ChristenUnie/SGP), wethouder

Portefeuilles: Mobiliteit, Bereikbaarheid, Spoorveiligheid & Parkeren; Infrastructuur (Weg- en waterwegenonderhoud, riool, bruggen en viaducten); Groenblauwe stad inclusief Klimaatadaptie(programma); Publieke gezondheid; Jeugdzorg (incl. regionale/SOJ taken, jeugdhulpverlening inclusief jeugdhulp naar voren en stichting jeugdteams); Cultuur, Monumentenzorg & Archeologie; Dienstverlening/burgerzaken.

Verbonden partijen: GR Sociaal (GRS); GR Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-Holland Zuid (GR DG&J ZHZ); GR Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (OZHZ); B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides; Merwedelingelijn beheer B.V.

P.J. Heijkoop (CDA), wethouder

Portefeuilles: Volkshuisvesting (inclusief beschermd wonen & maatschappelijke opvang); Financiën; Werk & Inkomen; Armoede & Schulden; Inburgering; Kinderopvang & Primair onderwijs; Bibliotheek; Dordtpas; Vrijwilligersbeleid.

Verbonden partijen: GR Sociaal (GRS); GR Sociale Werkvoorziening Drechtsteden (Drechtwerk); GR Gemeenschappelijke vuilverwerking Dordrecht en omstreken (GR Gevudo); Bank Nederlandse Gemeenten.

M.P.P.M. Merx (VVD), wethouder

Portefeuilles: Leefbaarheid & overlastbestrijding, Handhaving & toezicht openbare ruimte (boa's); Wijknaarpak; Vergunningen (bouwen, milieu, leefomgeving, Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid); Stadsbeheer-Ruimtelijke kwaliteit: afval, groenonderhoud, verlichting, speelplekken; Sport & Recreatie; Preventie jeugd; Personeel en Organisatie; Essenhof; Straatnamencommissie.

Verbonden partijen: GR Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-Holland Zuid (GR DG&J ZHZ); GR Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (OZHZ).

T.F. de Jonge (GroenLinks), wethouder

Portefeuilles: Duurzaamheid, Klimaat, Energie & Milieu; Gemeentelijk Vastgoed (incl. onderwijshuisvesting); Agenda 2030: Duurzame Stad; Grondbedrijf; Biesbosch; Weizigt; Dierenwelzijn; (Burger)Participatie.

Verbonden partijen: GR Sociaal (GRS); GR Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (OZHZ); GR Gemeenschappelijke vuilverwerking Dordrecht en omstreken (GR Gevudo); Stedin Holding NV; Energie Coöperatie Dordrecht.

C.H.W.M. Post, gemeentesecretaris

Algemeen directeur en eerste adviseur van het college.

Kerngegevens van de stad

Dit informatieve onderdeel van de begroting geeft de ontwikkeling weer van een aantal [kengetallen](#) van de gemeente onderverdeeld in demografie, sociale zekerheidsuitkeringen en fysieke structuur. Daarnaast geven we een korte samenvatting van de [lokale lasten](#).

Kengetallen

In onderstaande tabel zijn enkele kengetallen voor de gemeente Dordrecht weergegeven op het gebied van inwoneraantallen, sociale zekerheidsuitkeringen en het aantal huur- en koopwoningen.

Demografie	1-1-2019	1-1-2020	1-1-2021	1-1-2022
Inwoners < 20 jaar	25.747	25.607	25.184	25.135
Inwoners van 20-64 jaar	70.480	70.704	70.747	70.927
Inwoners > 64 jaar	22.482	22.973	23.188	23.488
Aantal inwoners	118.709	119.284	119.119	119.550

Sociale zekerheid	1-1-2019	1-1-2020	1-1-2021	1-1-2022
Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen	5.690	5.740	5.800	5.810 ¹
Werkloosheidsuitkeringen	1.872	1.706	1.902	1.273
Bijstandsuitkeringen ²	3.930	3.860	3.880	3.770 ³
Aantal uitkeringen	11.492	11.306	11.582	10.853

Fysieke structuur⁴	1-1-2019	1-1-2020	1-1-2021	1-1-2022
Koopwoningen inclusief onbekend	31.822	31.992	32.165	32.547
Huurwoningen	23.186	23.287	23.648	23.700
Aantal woningen	55.008	55.279	55.813	56.247

¹ September 2021.

² Deze reeks geeft inzicht in het aantal uitkeringen aan huishoudens op grond van de Wet werk en bijstand (WWB, tot en met 2014) en de Participatiewet (vanaf 2015), uitgesplitst naar uitkeringsgrondslag en regio. De uitkeringen (leefgeld) aan personen in een instelling, de elders verzorgden, zijn niet inbegrepen. Ook de uitkeringen aan dak- en thuislozen zijn niet inbegrepen. Een uitkering aan een (echt)paar wordt geteld als één uitkering aan twee personen. Bij een (echt)paar telt de leeftijd van de oudste persoon.

³ November 2021.

⁴ Met ingang van 2022 wordt een ander bronbestand aangehouden, het CBS. Er heeft ten bate van de vergelijkbaarheid een herberekening plaatsgevonden over de voorgaande jaren.

Lokale lasten

De lokale lastendruk wordt grotendeels gevormd door de woonlasten. Tot de woonlasten worden gerekend de OZB-, riool- en afvalstoffenheffing, die zich als volgt hebben ontwikkeld.

Door de gewijzigde berekeningsmethode van de gemiddelde WOZ-waarde zoals in het COELO-rapport 2022 is toegelicht hebben we twee tabellen opgenomen voor de eigenaren-bewoners. Tot en met 2021 publiceerde het CBS alleen de gezamenlijke gemiddelde WOZ-waarde voor zowel koop- als huurwoningen. Sinds december 2021 publiceert het CBS ook de afzonderlijke gemiddelde WOZ-waarde van koop- en huurwoningen. Omdat de gemiddelde WOZ-waarde van koopwoningen een beter beeld geeft van de gemiddeld betaalde OZB door huishoudens met een koopwoning gaat het COELO voortaan uit van deze waarde en wij sluiten ons hierbij aan. De waarde van koopwoningen is over het algemeen hoger dan die van huurwoningen. Dit verklaart de ontwikkeling van het landelijk gemiddelde van de woonlasten van € 811 voor 2021 zoals gepubliceerd in de Meicirculaire 2021 naar € 904 in 2022.

Eigenaren-bewoners met woning met een gemiddelde WOZ-waarde

Bedragen x € 1

	2020	2021	2022	Indexering	2023
Gemiddelde WOZ-waarde	206.000	227.000	247.000	16,3%	287.000
OZB-eigenaar	224,33	231,54	240,57	6,3%	255,00
Afvalstoffenheffing*	286,32	301,20	312,60	6,3%	332,28
Rioolheffing eigenaar	102,81	106,92	108,31	6,3%	115,13
Rioolheffing gebruiker*	91,56	95,16	96,36	6,3%	102,36
Tegemoetkoming in de gestegen kosten van levensonderhoud					-75,00
Ontwikkeling lastendruk	705	735	758		730
Stijging/daling	2,5%	4,2%	3,1%		-3,7%

Eigenaren-bewoners met woning met gemiddelde WOZ-waarde voor koopwoningen

Bedragen x € 1

	2020	2021	2022	Indexering	2023
Gemiddelde WOZ-waarde	256.000	282.000	307.000	16,3%	357.000
OZB-eigenaar	278,78	287,64	299,01	6,3%	318,00
Afvalstoffenheffing*	286,32	301,20	312,60	6,3%	332,28
Rioolheffing eigenaar	102,81	106,92	108,31	6,3%	115,13
Rioolheffing gebruiker*	91,56	95,16	96,36	6,3%	102,36
Tegemoetkoming in de gestegen kosten van levensonderhoud					-75,00
Ontwikkeling lastendruk	759	791	816		793
Stijging/daling	2,5%	4,1%	3,2%		-2,9%

Uit bovenstaande tabel volgt dat de totale woonlasten in Dordrecht voor eigenaren-bewoners in 2023 daalt met 2,9% ten opzichte van 2022. De tabel geeft de ontwikkeling van de gemiddelde WOZ-waarde en de woonlasten voor meerpersoonshuishoudens weer. In onderstaande tabel is de daling voor huurders inzichtelijk gemaakt, deze is -12,1% ten opzichte van 2022.

Huurders	Bedragen x € 1				
	2020	2021	2022	Indexering	2023
Afvalstoffenheffing*	286,32	301,20	312,60	6,3%	332,28
Rioolheffing gebruiker*	91,56	95,16	96,36	6,3%	102,36
Tegemoetkoming in de gestegen kosten van levensonderhoud					-75,00
Ontwikkeling lastendruk	378	396	409		360
Stijging/daling	1,9%	4,9%	3,2%		-12,1%

Nota bene

- Voor een uitvoerbare inning dienen de tarieven met een asterisk deelbaar te zijn door 12.
- Met ingang van 2022 kent Dordrecht een tarief [afvalstoffenheffing](#) eenpersoonshuishouden en een tarief meerpersoonshuishouden (tariefdifferentiatie).

Voor meer informatie en relevante uitgangspunten ten aanzien van de diverse lokale heffingen verwijzen we naar de [paragraaf Lokale heffingen](#).

Disclaimer

DISCLAIMER

Deze website is met zorg samengesteld. Desondanks is het mogelijk dat deze informatie onvolledig of verouderd is en/of onjuistheden bevat. De gemeente aanvaardt geen aansprakelijkheid voor schade van welke aard ook die het gevolg is van eventuele onjuiste informatie op deze website. De gemeente is niet verantwoordelijk voor informatie op internetpagina's van derden waarnaar op deze website wordt verwezen. Ook neemt de gemeente geen verantwoordelijkheid voor de gevolgen van het gebruik van de op de website aangeboden informatie.

PRIVACY

Er worden uitsluitend statistische gegevens verzameld gericht op klikgedrag en geen privacygevoelige informatie.

Programma's

Overzicht programma's

Leeswijzer programma's

Begrotingsprogramma structuur

In de [nota Kiezen, Sturen en Verantwoorden 2022-2026](#), vastgesteld op 5 juli jl., zijn de zes begrotingsprogramma's benoemd waarmee komende raads- en collegeperiode wordt gewerkt. De begrotingsprogramma's zijn:

- Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht.
- Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht.
- Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht.
- Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht.
- Lerend en Ondernemend Dordrecht.
- Bouwend en Bereikbaar Dordrecht.

De zes begrotingsprogramma's zijn vervolgens opgebouwd langs zogenaamde 'W-vragen', die te raadplegen zijn door op het begrotingsprogramma te klikken:

- Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen?
- Wat willen we bereiken?
- Wat zijn de doelstellingen (met activiteiten voor 2023)?
- Welke verbonden partijen dragen bij?
- Wat zijn de indicatoren?
- Wat mag het kosten?

Via de opbouw van deze 'W-vragen' wordt informatie gefilterd van een relatief abstract niveau, zoals de vraag welke belangrijke maatschappelijke ontwikkelingen van invloed zijn op het programma, tot een concreet niveau (wat gaan we doen in 2023 en wat kost het?).

Indicatoren

Elk programma kent een set basis indicatoren en een set aanvullende indicatoren met een lokale component. De 'basis' komt voort uit het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV), dit is een vaste set verplichte beleidsindicatoren gehanteerd door het Rijk om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. Deze basis BBV-indicatoren zijn standaard onderverdeeld naar 'taakvelden', er is in deze begroting een koppeling gemaakt tussen de taakvelden en de begrotingsprogramma's, waardoor deze nu een logische link vormen. Een totaal overzicht van de [BBV-indicatoren](#) is terug te vinden in de bijlagen van deze Begroting.

Voor BBV-indicatoren geldt daarnaast dat hier geen streefwaarden aan verbonden zijn, de indicatoren kennen immers geen specifieke relatie met de Dordtse doelstellingen. Wel is een vergelijking opgenomen met het gemiddelde van de G40 gemeenten. Daarnaast zijn via de website www.waarstaatjegemeente.nl de BBV-indicatoren van Dordrecht per thema te vergelijken met een selectie naar keuze (onder andere landelijk, provinciaal niveau of regionaal niveau).

Naast de set basis indicatoren kent bijna elk programma ook een aantal aanvullende indicatoren. Dit zijn indicatoren die in vorige raads- en collegeperiode zijn opgesteld en hebben (of hadden) een duidelijke link met de doelstellingen. Aan deze aanvullende indicatoren zijn, anders dan bij de basis BBV-indicatoren, ook streefwaarden gekoppeld gericht op 2022. Afhankelijk van de indicator en de doelstellingen zijn deze streefwaarden uitgedrukt in een kwantitatief cijfer of in een trendbeweging die we samen willen gaan maken; hoger of lager dan de huidige waarde. Na het opstellen van deze begroting start, conform de nota Kiezen, Sturen en Verantwoorden 2022-2026, een herijking van de indicatoren. Met het nieuwe Politieke Akkoord en de daaruit voortvloeiende meerjarige

doelstellingen wordt bekeken welke indicatoren nog relevant zijn en welke worden gemist.

Wat mag het kosten?

Met het vaststellen van de begroting autoriseert de raad de totale lasten en de totale baten alsook de mutaties van reserves per programma (art. 4 van de financiële verordening). Daarmee is het college bevoegd te handelen om uitvoering te geven aan de opgenomen activiteiten. Binnen de lasten en baten van het programma afzonderlijk is het college bevoegd verschuivingen aan te brengen. Wijzigingen van de begroting die het totaal van lasten, het totaal van baten en/of de mutatie van reserves veranderen, worden aan de raad voorgelegd.

Om meer inzicht te geven in wat er in de programmabegroting is opgenomen, is aanvullend:

- inzicht gegeven in de kostensoorten waaruit de lasten bestaan.
- een specificatie opgenomen van de productramingen waaruit een programma is opgebouwd (waarbij één product slechts in één programma voorkomt).
- het totaal van het programma, uitgesplitst in lasten, baten en mutaties reserves (het autorisatie-niveau).
- in de bijlagen opgenomen een overzicht per [taakveld per programma](#) (wettelijk verplicht op basis van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), waarbij één taakveld in meerdere programma's kan voorkomen).
- in de bijlage opgenomen een [aansluitingstabel](#), waarin inzichtelijk is gemaakt welke begrotingswijzigingen zijn doorgevoerd ten opzichte van de vorige vastgestelde meerjarenbegroting.

Naast de programmabegroting autoriseert de raad de ramingen op de onderdelen algemene dekkingsmiddelen, overhead, vennootschapsbelasting en onvoorzien, die samen met de programmabegroting een sluitende begroting oplevert.

Programma's

Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen?

- De samenwerking tussen overheid, onderwijs, bedrijfsleven en maatschappelijke partners binnen de Drechtsteden en zuidelijk Zuid-Holland groeit verder.
- Er komen Rijks- en Europese fondsen beschikbaar, zoals de Regiodeal.
- De diverse crises in ons land maken veel inwoners kwetsbaar, zij doen een groter beroep op de gemeentelijke dienstverlening.
- Met de komst van de Omgevingswet in 2023 krijgen inwoners een grotere verantwoordelijkheid voor, en invloed op, de leefomgeving.
- Het vertrouwen van burgers in de overheid neemt af. De opkomst bij verkiezingen is laag.

Wat willen we bereiken?

We willen ruimte bieden aan participatie en initiatieven uit de samenleving en een betrouwbare partner zijn. Vooral voor de fysieke leefomgeving ontstaat er met de Omgevingswet meer ruimte voor het ontwikkelen van eigen initiatieven. Onze betrouwbaarheid tonen we ook door voorspelbaar te zijn, onze rol goed te pakken en geen verkeerde verwachtingen te wekken en zaken toe te zeggen die we niet kunnen waarmaken. Daarnaast werken we aan vertrouwen en willen de afstand tussen inwoners en het bestuur verkleinen. We gaan hierover in gesprek met onze inwoners. Rechtstreeks en met partners die weten wat er leeft. Zoals wijkteams, buurtwerk, verenigingen of winkeliers.

Samenwerken is voor Dordrecht van groot belang. Als 100.000+ stad voelen we een extra verantwoordelijkheid. Dordrecht bouwt haar rol als centrumstad in de Drechtsteden verder uit op het vlak van de ruimtelijk-economische samenwerking, met onderwijs en bedrijfsleven in Smart Delta Drechtsteden, en op schaal van zuidelijk Zuid-Holland. Op het gebied van bedrijfsvoering is Dordrecht servicegemeente voor de Drechtsteden. Daarnaast is intensief en ook proactief deelnemen in regionale en landelijke netwerken, alsmede in belangenorganisaties, noodzakelijk. Wij geven dit vorm met een strategische samenwerkings- en lobby agenda, gericht op de vijf focuspunten van het Politiek Akkoord, de Agenda Dordrecht 2030 en de regionale Smart Delta Drechtsteden Agenda (voorheen Groeiagenda). Tot slot werken we ook samen met andere overheden op het gebied van dienstverlening. Voor alle inwoners is een laagdrempelige hulpstructuur nodig, zodat zij zoveel mogelijk op één plek, in één keer hulp krijgen. Dit geldt extra voor inwoners in complexe situaties of met multiproblematiek.

Wat zijn de doelstellingen?

Doelstelling 1: (Burger)participatie stimuleren en ruimte geven aan initiatieven uit de samenleving.

We willen laten zien dat de overheid luistert en betrouwbaar is. Bestuurlijke keuzes leggen we goed uit. Zo voorkomen we dat kritische burgers afhaken. We willen ook ruimte geven aan initiatieven uit de samenleving en vinden gezamenlijk eigenaarschap - van gemeente, organisaties, inwoners - op maatschappelijke opgaven belangrijk.

We faciliteren en begeleiden initiatieven uit de samenleving.

Initiatiefnemers vinden relevante, actuele informatie op onze goed bijgehouden website [Dordrecht.nl/Onze stad/Initiatieven](https://dordrecht.nl/Onze%20stad/Initiatieven). Bij een aanvraag vindt er een snelle koppeling plaats van de initiatiefnemers aan een ambtenaar die het proces begeleidt. Een initiatieventeam zorgt voor overzicht over complexe (maatschappelijke) initiatieven en vervult een makelaarsrol in het met elkaar verbinden van initiatieven.

We ontwikkelen een online participatieplatform en organiseren professionele online bijeenkomsten met inwoners.

In 2022 kiezen we een online platform waar inwoners terecht kunnen voor informatie over participatieprojecten. Inwoners kunnen in de verschillende fases van een project reageren en meepraten over het project. Naar verwachting gaat het platform in het eerste kwartaal van 2023 online. Tot die tijd werken we aan een plek binnen de organisatie, geschikte apparatuur, software en benodigde capaciteit om het online platform en de online bijeenkomsten te kunnen organiseren.

We werken aan een toolbox voor (burger)participatie met het oog op de Omgevingswet.

De toolbox bestaat uit een dynamische website die - samen met de Handreiking Participatiebeleid met het oog op de Omgevingswet - initiatiefnemers en aanvragers van een omgevingsvergunning moet stimuleren om participatie te organiseren. De toolbox is ook beschikbaar voor gemeentelijke initiatieven, projecten en omgevingsplannen en heeft dan als doel om zowel te inspireren als te komen tot betere participatie. Bezoekers van de toolbox vinden er voorbeelden van participatie instrumenten en 'best practices'. In 2021 is een toolbox ontwikkeld en in 2022 is hiermee geoefend. Eind 2022 stellen we de toolbox online beschikbaar. Na de inwerkingtreding van de Omgevingswet medio 2023 wordt de toolbox waar nodig verbeterd of uitgebreid.

We monitoren en evalueren het Beleidskader Participatie 1.0 in het kader van de Omgevingswet.

We vinden het belangrijk om het Participatiebeleid regelmatig te monitoren en evalueren. Dit leidt regelmatig tot actualisaties van het beleid en zogeheten buitenplanse activiteiten. De evaluatie van het Beleidskader vindt een jaar na de inwerkingtreding plaats. In 2023 gaan de Omgevingswet en het daarbij behorende Beleidskader in werking.

Doelstelling 2: Een toegankelijke en zo makkelijk mogelijke, gemeentelijke dienstverlening.

De samenleving vraagt om een eerlijke, begripvolle overheid met een menselijke maat. Iedere inwoner heeft daarin zijn eigen behoefte. Daarop inspelen vormt de rode draad door onze dienstverlening. Wij maken het verschil voor de inwoners door hen waar nodig extra tijd en aandacht te geven. We innoveren en werken hard aan het verbeteren van de bestaande dienstverlening. Kwaliteit en het gebruikersgemak staan daarbij voorop.

We verbeteren de gebruiksvriendelijkheid en toegankelijkheid van onze dienstverlening en bewaken de privacy.

In al onze dienstverlening stellen we de inwoner/bedrijf centraal en gaan we uit van de menselijke maat. We werken aan:

- Open en heldere communicatie in begrijpelijke taal voor alle inwoners.
- Innovaties en vernieuwingen, zoals videobellen.

We zorgen ervoor dat gebruikte persoonsgegevens goed beveiligd zijn.

We werken samen met alle delen van de gemeente en de overheidspartners: we zijn één overheid.

Voor alle inwoners is een makkelijke hulpstructuur nodig bij de contacten met de gemeente. We helpen hen zoveel mogelijk op één plek en in één keer, juist en volledig. We stemmen de diverse communicatiekanalen goed op elkaar af: web, balie, telefonie, sociale media, chat, WhatsApp et cetera. Dit bevordert inclusie: we bedienen iedereen en sluiten niemand uit. Daarmee leggen we een goede basis voor de toekomst. Het goed inrichten en afstemmen van de communicatiekanalen noemen we omnichannel. De eerste stap die we hierin zetten is het opstellen van een omnichannel strategie.

We zorgen voor ruimte en expertise in de uitvoering en bieden daardoor maatwerk.

Een grote groep inwoners vraagt extra persoonlijke aandacht en (uitzoek)tijd. We willen een goed beeld krijgen van hun situatie. Soms is het nodig de vraag achter de vraag te ontdekken. Dit willen we onder andere bereiken door:

- Onze medewerkers verder te trainen en te ondersteunen in vraaggericht werken.
- Extra tijd en aandacht te geven aan producten en diensten die complex zijn.

Doelstelling 3: Dordrecht functioneert als centrumstad van de regio.

De Brede Welvaart in Dordrecht en de regio staat onder druk. Daarnaast zien we wereldwijde ontwikkelingen die een beroep doen op de veerkracht en weerbaarheid in onze regio. Nederland bevindt zich midden in een aantal grote transities. Wij helpen die transities graag mee vormgeven. We zorgen dat we voor elk van onze ambities: aan de juiste tafels zitten met de juiste partners, de juiste informatie uitwisselen, kunnen inspelen op subsidiemogelijkheden en onze gezamenlijke uitvoeringskracht versterken.

We werken slagvaardiger samen in de Drechtsteden en zuidelijk Zuid-Holland.

We nemen het voortouw bij het uitdragen van de regionale visie en ambities. Afhankelijk van het onderwerp kiezen we het meest effectieve schaalniveau van samenwerking met publieke en private partners in de Drechtsteden en zuidelijk Zuid-Holland. Zo werken we in wisselende coalities samen op specifieke onderwerpen. Daarbij is er ook aandacht voor informele (netwerk)samenwerking. We coördineren de inhoudelijke afstemming en planning en control en integreren tevens de bestaande visie- en uitvoeringsdocumenten van overheid, bedrijfsleven en onderwijs tot één gezamenlijke agenda Smart Delta Drechtsteden. Zodoende kunnen wij ons steviger profileren.

We investeren in onze strategische lobbykracht.

We behartigen samen met onze partners onze belangen in bestuurlijke netwerken (VNG, G40, de Verstedelingsalliantie) met een actieve opstelling richting provinciale, nationale en Europese overheid. Samen met onze partners vanuit onderwijs en bedrijfsleven agenderen we middels lobbymissies kansen en knelpunten rondom (externe) veiligheid, infrastructuur, woningbouw en de maakindustrie – op nationaal en Europees niveau. Door Brussel en Den Haag op deze manier te voeden met praktijkkennis en -ervaring vanuit de regio, stellen we ons als constructieve partner op bij de grote transities rondom klimaat en energie. In de Strategische Samenwerkings- en Lobbyagenda vindt een nadere uitwerking van bovenstaande elementen plaats.

We gaan de mogelijkheden van Smart Society meer benutten.

We doen ervaring op met de inzet van digitalisering en datagestuurd werken bij de aanpak van maatschappelijke opgaven (Smart Society). We willen de kansen die dit kan opleveren benutten. Drie elementen staan centraal in het koersdocument: datagestuurd werken; digital twin en innovaties met partners. Daarnaast investeren we in het versterken van onze basis en het opzetten van ons ecosysteem. Ook participeren we in bovenregionale netwerken, zoals G40-DEMS en CityDeal Slim Maatwerk.

Welke verbonden partijen dragen bij?

Om onze doelen te realiseren werken we samen met anderen, zo nemen we deel in verbonden partijen. Een [totaal overzicht](#) en de [financiële informatie](#) van onze verbonden partijen is opgenomen in de [paragraaf verbonden partijen](#). Informatie over verbonden partijen die bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen in dit programma is weergegeven in onderstaand overzicht. We geven daarbij een actuele stand van zaken.

Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Website www.socialedienstrechtsteden.nl

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">• De heer P.J. Heijkoop voorzitter het AB• Mevrouw C.C van Benschop, lid van het AB• De heer H. van der Linden, 1e plaatsvervangend lid• Mevrouw T.F. de Jonge, 2de plaatsvervangend lid AB.
Deelnemers	De gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Hardinxveld-Giessendam.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Samenwerking op tal van onderwerpen in het sociaal domein, zoals de Participatiewet, schuldhulpverlening en de maatwerkvoorzieningen voor de Wmo. Het beleid dat de GR Sociaal uitvoert wordt op verschillende manieren vastgesteld. De verordeningen die vanuit de inhoudelijke wetten, zoals de Participatiewet, Wet gemeentelijke schuldhulpverlening en de Wet maatschappelijke ondersteuning, nodig zijn, worden door de deelnemende gemeenten en de Sociale Dienst Drechtsteden gezamenlijk voorbereid en door de lokale gemeenteraden vastgesteld. De nadere regels en beleidsregels worden grotendeels door het Algemeen en Dagelijks bestuur van de GR Sociaal vastgesteld.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022 <ul style="list-style-type: none">• De Gemeenschappelijke regeling Sociaal (GRS) is ontstaan op 1 januari 2022 na de splitsing/transformatie van de Gemeenschappelijk Regeling Drechtsteden (GRD). Het is een collegeregeling daarom ontbreken financiële gegevens over voorgaande jaren.• De gemeenten beslissen medio 2022 over de maatwerkvoorzieningen.• De voorbereiding op de samenvoeging tussen GR Drechtwerk en GR Sociaal loopt.• Per 1 januari 2022 is de Wet inburgering 2021 van kracht.

Actuele risico's d.d. augustus 2022

- De energiecrisis, de oorlog in de Oekraïne en de hoge inflatie geven risico's dat gemeenten onvoldoende worden gecompenseerd voor stijgende lasten voor inkomensondersteuning. Ook voor de langere termijn geeft de crisis druk op de aantallen bijstandontvangers, de aantallen schuldhulpverlening en minimabeleid.
- De vraag naar alle Wmo-voorzieningen blijft toenemen door dubbele vergrijzing, verdere extramuralisering, ambulantisering (afbouwbeleid van intramurale zorg) en de daarmee samenhangende verzwaring van de ondersteuningsvraag. Ondanks besparingen blijven, mede door de fixatie van het abonnementsstarief, de kosten stijgen. Er is nog steeds een lange wachttijd voor huishoudelijke ondersteuning en individuele begeleiding. Dit is een landelijk probleem. Zorgaanbieders hebben te maken met een krapte aan personeel.
- De huishoudelijke WMO-ondersteuning wordt opnieuw aanbesteed c.q. verlengd in 2022. De verwachting is dat dan de tarieven oplopen.
- De kosten bewindvoering blijven stijgen.
- De eerste bestuursrapportage 2022 GR Sociaal leidt tot een wijziging (stijging) van de bijdragen van gemeenten van per saldo afgerond € 8,5 miljoen. Hiervan heeft € 12,9 miljoen betrekking op de eenmalige Energietoeslag en dat is budgettair neutraal verwerkt. De rijksmiddelen ad € 12.896.346 die de Drechtstedengemeenten hebben ontvangen worden opgehaald via de daarvoor afgesproken verdeelsleutel zoals opgenomen in de Bijdrageverordening. Dit maakt dat er lokaal verschillen kunnen ontstaan tussen de van het Rijk ontvangen middelen en de middelen die worden opgehaald.
- Tegenover de kostenontwikkeling op de bijstand staat voor de gemeente de ontwikkeling van de BUIG-budgetten die voor financiering van de kosten wordt ingezet. De nadere voorlopige beschikking 2022 is lager dan de eerdere voorlopige beschikking, in het najaar geeft het Rijk de definitieve beschikking 2022 af. In de nadere voorlopige budgetten zijn de beleidseffecten van het Rijk en de loon- en prijsbijstellingen nog niet verwerkt.
- De aantrekkende arbeidsmarkt heeft een dempend effect op de instroom in de bijstand. Gezien de afstand tot de arbeidsmarkt van veel inwoners in de bijstand leidt dit niet direct tot een grotere uitstroom.

Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd**Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-Holland Zuid (GR DG&J ZHZ)**

Website	<ul style="list-style-type: none"> • www.dienstgezondheidjeugd.nl • www.jeugdzhz.nl • www.veiligthuiszuidhollandzuid.nl • www.ravzhz.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none"> • De heer H. van der Linden, voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur • De heer M.P.P.M. Merx, lid van Algemeen Bestuur • Mevrouw C.C van Benschop, plaatsvervangend lid AB.
Deelnemers	De gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Het in algemene zin behartigen van belangen op het terrein van: publieke gezondheid, maatschappelijke zorg, huiselijk geweld en kindermishandeling, onderwijs, jeugdgezondheidszorg, ambulancezorg en jeugdhulp. De DG&J bevat de onderdelen: Dienst Gezondheid & Jeugd (DGJ), Serviceorganisatie Jeugd ZHZ (SOJ) en de Regionale Ambulancevoorziening Zuid-Holland Zuid (RAV).

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022

- Tijdens de COVID-19-epidemie heeft de DG&J personele inzet gepleegd voor de snel opgerichte COVID-19 uitvoeringsorganisatie. Inmiddels is in de realisatie van de inhoudelijke doelstellingen zichtbaar dat op de meeste vlakken personeel van de DG&J weer terugvloeit naar de 'reguliere DG&J-organisatie', dan wel dat voldoende capaciteit is aangetrokken in de afgelopen maanden om de reguliere activiteiten op te pakken.
- In 2022 worden de programma's Geweld Hoort Nergens Thuis, Veilig Opgroeien is Teamwerk (VOiT), de beweging naar 0 uithuisplaatsingen, plus de ontwikkelingen van het Toekomstscenario kind en gezinsbescherming samengevoegd onder de werktitel V(O)iT (Veilig (Opgroeien) is Teamwerk). Doel hiervan is alle programma's en projecten met raakvlakken binnen zorg en veiligheid onder één paraplu te scharen om zo in samenhang tot integrale en concrete resultaten te komen.
- In april 2022 heeft het Algemeen Bestuur van de GR DG&J het besluit genomen dat de Serviceorganisatie Jeugd ZHZ niet meer een apart onderdeel van de Gemeenschappelijke Regeling is maar wordt ondergebracht bij de DGJ. Dit heeft onder meer geleid tot een wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling ([zie raadsbesluit 2022-0085522](#)).
- Sinds begin 2021 zijn een Netwerk MT Jeugd ZHZ en een Portefeuillehoudersoverleg (PFO) Jeugd ZHZ ingericht. De tien gemeenten zijn via deze lijn eigenaar van een gezamenlijke ontwikkelagenda. De ontwikkelagenda betreft de trajecten waarop we gezamenlijk de focus leggen, omdat we daarmee belangrijke verschillen kunnen maken. Denk aan Jeugdhulp Naar Voren, Anders Zorgen en Beter begroten & monitoren. Uitwerking gebeurt veelal lokaal, met een bestuurlijk en ambtelijk opdrachtgever per traject. Het Algemeen Bestuur van de GR DG&J kan zich hierdoor richten en (beter) focussen op de aldaar belegde (gedelegeerde) taken.
- Per 1 januari 2021 is de DG&J niet meer de vergunninghouder van de Regionale Ambulancevoorziening (RAV). De DG&J kan dus niet meer aangesproken worden op de eisen uit de Wet ambulancevoorzieningen c.a. In de loop van 2023 zal, zoals nu gepland, ook de detachering van personeel aan de Coöperatie Ambulancezorg Zuid-Holland Zuid stoppen.

Actuele risico's d.d. augustus 2022

- Het Rijk heeft toegezegd om de kosten voor het bestrijden van COVID-19 in/vanaf 2021 te vergoeden. Dit geldt echter niet meer voor de gederfde inkomsten. Mogelijk leidt dit tot een eenmalige extra inwonerbijdrage in 2022 of latere jaren.
- Friciekosten en onvoldoende afbouw van structurele kosten door de uittreding van de gemeenten Leerdam en Zederik.
- Onvoldoende/geen weerstandsvermogen bij de onderdelen DG&J en SOJ om (onvoorziene) tegenvallers op te vangen (vanuit de gedachtelijn bij GR-en geen stapeling van reserves te hebben).
- Nog niet alle gemeenten in Nederland hebben hun informatie aangeleverd ten behoeve van het nieuwe woonplaatsbeginsel. Het effect van de wijziging op de kosten is dus onduidelijk.
- Boeggolf-effect c.q. zwaardere problematiek door uitgestelde zorg tijdens de COVID-19-crisis.
- Geen (afdoende) realisatie taakstellingen op jeugdhulp.
- Nog onvoldoende transformatie van de jeugdhulp.
- Onjuiste c.q. te hoog afgegeven beschikkingen jeugdhulp.
- (Buitenproportionele) toename van de vraag naar jeugdhulp. Te lang gecontinueerde of niet geleverde zorg door aanbieders jeugdhulp. Toename van het aantal meldingen bij Veilig Thuis ZHZ.
- Langere doorlooptijden en vertraging bij overdracht van meldingen aan lokale veld door Veilig Thuis ZHZ.

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (GR OZHZ)

Website <https://www.ozhz.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none"> • Mevrouw T.F. de Jonge lid en plaatsvervangend voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur • De heer M.P.P.M. Merx, lid Algemeen Bestuur • De heer H. van der Linden, plaatsvervangend lid Algemeen Bestuur
Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht en de provincie Zuid-Holland.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	De regeling is getroffen ter ondersteuning van de deelnemers en de regiogemeenten bij de uitvoering van hun taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, alsmede de taken op het terrein van vergunningverlening, handhaving en toezicht op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht genoemde wetten.
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022</p> <p>Het Rijk heeft de invoering van de Omgevingswet uitgesteld naar 1 januari 2023 en de Wet kwaliteitsborging bouw (Wkb) treedt (naar verwachting) gelijktijdig met de Omgevingswet in werking. Omdat OZHZ voor een aantal opdrachtgevers ook de bouwtaken uitvoert wordt het wetgevingstraject intensief gevolgd. In Zuid-Holland Zuid is afgesproken dat OZHZ en de gemeenten samen optrekken bij het in beeld brengen van de impact van de Wkb op de eigen organisatie: de aard en hoeveelheid werk die overblijft, het personeel, de financiën en de bouwleges. De impact kan per gemeente verschillen, onder andere omdat deze afhankelijk is van het aantal aanvragen, de mate van toetsing aan het Bouwbesluit op dit moment en de manier waarop de gemeente invulling geeft aan het nieuwe stelsel. Het effect is groter als op dit moment de bouwbesluittoets volledig, zonder prioritering op risico's, wordt uitgevoerd. OZHZ voert de bouwtaak voor Dordrecht echter uit op basis van een risicomodel.</p>
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2022</p> <ul style="list-style-type: none"> • OZHZ merkt de gevolgen van de coronacrisis: extra werkzaamheden zoals handhaving noodverordening, vergunningverlening voor het vergroten van terrassen en minder evenementen. De verwachting is dat de legesinkomsten van extra bouwaanvragen en het feit dat in 2022 het maatschappelijke verkeer weer op gang komt voldoende is om de toename in kosten bij OZHZ en de gemeente te dekken. • Privatisering bouwplantoetsing en toezicht (Wet kwaliteitsborging bouw). OZHZ voert sinds 2019 voor twee gemeenten en de provincie Zuid-Holland taken uit binnen het brede omgevingsdomein van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo). Voor de bouwtaken wordt er vooralsnog uitgegaan dat gefaseerd een deel van de taken zal worden overgedragen aan de markt. Om dit risico te ondervangen richt OZHZ zich op taakuitbreiding zodat het noodzakelijke volume om de taak goed uit te voeren gewaarborgd blijft.

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid (GR VRZHZ)

Website www.vrzhz.nl

Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer A.W. Kolff, voorzitter van het Algemeen en Dagelijks Bestuur (kroonbenoeming)
Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.
Vestigingsplaats	Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk belang

De VR onderdelen Regionale Brandweer Zuid-Holland Zuid, de voorbereiding op Rampen en Crisis (VRC) en de Geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen (GHOR) zijn samen verantwoordelijk voor:

- Het in algemene zin behartigen van belangen op het terrein van: crisisbeheersing, rampenbestrijding, brandweezorg en geneeskundige hulpverlening.
- Het voorbereiden op een ramp of crisis (inventariseren van risico's in de regio).
- Het proberen te voorkomen van een ramp of crisis in de omgeving (het beheersen van de risico's).
- Het bestrijden van een ramp of incident en proberen ervoor te zorgen dat alles zo snel mogelijk wordt hersteld (als er dan toch een incident of ramp gebeurt).

Relevante beleidsinformatie

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022

- De afgelopen twee jaar stonden de bestrijding van de coronacrisis, de opvang van ontheemden uit Oekraïne en zeer recent de opvang van asielzoekers maar zeker ook de kritieke processen zoals brandbestrijding en hulpverlening voorop. Na de drukte van de coronacrisis was de verwachting dat in 2022 weer meer naar de taken, processen en prioriteiten zoals beschreven in het nieuwe beleidsplan worden verlegd, de huidige opvang van ontheemden uit Oekraïne en opvang van asielzoekers hebben hier zeer waarschijnlijk effect op.
- Ontwikkelingen staan daarentegen niet stil. In 2023 verwacht de Veiligheidsregio aan de slag te kunnen met de uitkomsten van het landelijk onderzoek naar een toekomstbestendig brandweerstelsel.
- De Omgevingswet zal (waarschijnlijk) in 2023 van kracht zijn.
- Afhankelijk van het proces in 2022 hoopt de VRZHZ in 2023 volop in te zetten op de Risk Factory en het Multi Intelligence Center.
- Landelijke ontwikkelingen: de evaluatie van de Wet Veiligheidsregio's is afgerond. Waar mogelijk zijn de gevolgen meegenomen bij het opstellen van het beleidsplan 2022-2025.
- In het algemeen bestuur van 10 maart 2022 zijn voorstellen behandeld met betrekking tot het financieel perspectief van de VRZHZ. Deze voorstellen zijn verwerkt in deze ontwerpbegroting 2023 en als zodanig onderdeel van de zienswijze bij de gemeenten. Concreet gaat het per saldo in 2023 om een verhoging van € 2,26 miljoen.
- Het kostenniveau in de bedrijfsvoering is significant gestegen. De veiligheidszorg voor haar inwoners wil het bestuur van de VRZHZ op het huidige niveau garanderen. De VRZHZ heeft de afgelopen jaren aanzienlijke bezuinigingen doorgevoerd. Daarom zullen nieuwe besparingen direct effect hebben op de kwaliteit van de dienstverlening. Denk aan: minder brandweerposten, een lager aantal piketten en het afstoten van ons eigen operationeel crisiscentrum. Daarom is een dringend beroep gedaan op de tien deelnemende gemeenten. Concreet betekent dit dat vanaf 2023 een structurele extra bijdrage van € 2.264.000 wordt doorgevoerd, bestaande uit:
 - o € 464.000 om de cao-effecten voor onze medewerkers te dragen.
 - o € 1.800.000 om structureel hogere kosten te kunnen absorberen.
- Stijgende kosten (in miljoenen) betreffen daarnaast onder andere cao-ontwikkelingen (0,5), inkoop/onderhoud materieel en materialen (0,3), onderhoud gebouwen (0,3), ICT (0,5) en informatieveiligheid (0,2). Bij kosten exogene ontwikkelingen gaat het vooral om invoering van de Omgevingswet (0,4). Gewenste innovaties zijn het Multi Intelligence Center (0,35) en de Risk Factory (afhankelijk van business case).

Actuele risico's d.d. augustus 2022

- In 2022 is intensief gesproken over het financieel perspectief van de VRZHZ. Zorgen zijn er als het gaat over de hoge inflatiecijfers van de laatste tijd. De VRZHZ verwacht dit terug te zien in een nieuwe cao in 2023 omdat de huidige tot en met 2022 loopt. Het vraagt om blijvend de vinger aan de pols te houden en hier transparant met het bestuur over te spreken.
- De financiële gevolgen van de nieuwe cao-afspraken over functioneel leeftijdsontslag voor beroepsbrandweer zijn doorgerekend. Er is een voorziening gevormd die deze lasten volledig afdekt. Het risico op hogere lasten is hierdoor afgenomen. Nieuwe aanpassingen van de cao en wijzigingen in het gebruik van de regeling kunnen ervoor zorgen dat de gevormde voorziening aangevuld c.q. afgeroomd moet worden.
- Het algemeen bestuur wordt op 13 oktober via een themasessie meegenomen in het onderwerp strategische huisvesting waarbij ook in brede context het MJOP wordt betrokken. Vanzelfsprekend komen hierbij ook de financiële aspecten van te maken keuzes aan de orde.
- Daarnaast zien we ook het risico dat, door economische ontwikkelingen, het kostenniveau van de beoogde prioriteiten in het beleidsplan op termijn verder zou kunnen doen stijgen. De gemeenten zien over het geheel gezien een zorgelijke kostenstijging in alle domeinen op zich afkomen. De financiële ontwikkelingen bij de verschillende verbonden partijen zorgt voor toenemende druk op de gemeentelijke begrotingen. Dit heeft zijn weerslag op de financiële slagkracht van onze gemeente.

Wat zijn de indicatoren?**De basis: BBV-indicatoren**

Vanuit de basis BBV-indicatoren is geen logische koppeling te maken met dit begrotingsprogramma, BBV-indicatoren zijn hier dan ook niet opgenomen. Lees in de leeswijzer meer informatie over de werking van en het verschil tussen aanvullende en BBV-indicatoren.

Aanvullende indicatoren

Hieronder treft u de drie aanvullende indicatoren voor het programma Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht. Deze indicatoren komen uit de vorige raads- en collegeperiode, na de Begroting 2023 vindt een herijking plaats van de aanvullende indicatoren conform de vastgestelde nota Kiezen, Sturen en Verantwoorden 2022-2026.

Aanvullende indicatoren	0-Waarde	Actuele waarde	Streefwaarde 2022
A. Initiatieven: aandeel bewonerspanel dat het (helemaal) eens is met de stelling "Inwoners en organisaties krijgen voldoende ruimte om ideeën en initiatieven te realiseren".	33% (2019)	21% (2021)	Trend hoger dan 0-waarde
B. Samenspel met partners: aandeel bewonerspanel dat het (helemaal) eens is met de stelling: "De gemeente betreft inwoners bij haar plannen, activiteiten en voorzieningen".	27% (2019)	30% (2021)	Trend hoger dan 0-waarde
C. Dienstverlening: waardering dienstverlening van gemeente voor inwoners; rapportcijfer voor persoonlijk contact via balie en telefoon en online dienstverlening.	Balie: 8,2; Telefoon: 7,4; Online Dienstverlening: 6,5 (2018)	Balie: 8,3; Telefonie: 7,9; Online 7,1 (per 30 juni 2022)	Trend hoger dan 0-waarde

Bron	Frequentie
A. Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD); Monitor Dordtse initiatieven / Monitor Communicatie en Bestuur (2021)	Eens per jaar
B. Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD); Monitor Dordtse initiatieven / Monitor Communicatie en Bestuur (2021)	Eens per jaar
C. Gemeente Dordrecht	Eens per jaar

Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2023 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht	2023
Interne salarislasten	16.420.725
Materiële budgetten	6.690.592
Bijdragen aan GR'en	428.547
Subsidies	204.126

- Interne salarislasten: de salarislasten beslaan ruim 70% van dit programma en hebben met name betrekking op dienstverlening, werken voor derden en de griffie.
- Materiële budgetten: het materieel budget betreft met name de middelen voor de Groeiagenda en de hogere energielasten.
- Bijdragen aan GR'en: dit betreft de afdracht aan het Rijk voor de kosten van paspoorten, rijbewijzen en dergelijke.
- Subsidies: dit is budget voor de bijdragen die verstrekt worden aan de partnergemeenten.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Onderwerp	Bedragen x € 1.000			
	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	23.744	30.368	27.550	26.341
Baten	9.910	11.277	11.337	11.726
Saldo	-13.834	-19.091	-16.213	-14.615
Toevoeging reserves	2.000	0	0	0
Onttrekking reserves	2.500	0	0	0
Totaal programma	-13.334	-19.091	-16.213	-14.615

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties de met de reserves.

Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht	2023			2024			2025			2026		
	Product	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten
Basisregistratie vastgoed	1.334	358	977	1.334	358	977	1.334	358	977	1.334	358	977
Griffie	2.466	0	2.466	2.466	0	2.466	2.466	0	2.466	2.466	0	2.466
Rekenkamer	295	0	295	295	0	295	295	0	295	295	0	295
Bestuur	2.684	535	2.149	2.607	535	2.072	2.607	535	2.072	2.607	535	2.072
Bestuurlijke samenwerking	19	0	19	19	0	19	19	0	19	19	0	19
Publieke dienstverlening	6.320	4.403	1.917	6.950	5.770	1.181	7.095	5.830	1.265	7.418	6.219	1.199
Internationale betrekkingen	198	0	198	198	0	198	198	0	198	198	0	198
Stelposten	3.176	0	3.176	9.247	0	9.247	6.284	0	6.284	4.752	0	4.752
Wijkwensen en participatie	2.015	0	2.015	2.015	0	2.015	2.015	0	2.015	2.015	0	2.015
Onderzoek	868	921	-53	868	921	-53	868	921	-53	868	921	-53
Werken derden	4.369	3.694	675	4.369	3.694	675	4.369	3.694	675	4.369	3.694	675
Totaal saldo baten en lasten	23.744	9.910	13.834	30.368	11.277	19.091	27.550	11.337	16.213	26.341	11.726	14.615
Mutaties met de reserves	2.000	-2.500	-500	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	25.744	12.410	13.334	30.368	11.277	19.091	27.550	11.337	16.213	26.341	11.726	14.615

Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen?

- De cultuur-, evenementen- en horecasector krabbelen weer op na zware coronajaren. Het is druk in de horeca en bij evenementen, ze zijn weer meer onderdeel van het sociale leven. De culturele beleving is van waarde gebleken. Maar de cultuur-, evenementen- en horecasector alsmede een deel van de detailhandel hebben het zwaar: kostenstijgingen en een daling van de inkomsten geven deze sectoren nieuwe uitdagingen.
- De diverse crises, de oplopende inflatie en het huizentekort zorgen voor meer risico op sociale en maatschappelijke onrust en toenemende overlast en criminaliteit.
- In toenemende mate hebben we te maken met 'hidden impact crimes', zoals digitale criminaliteit, dreiging van de sociale stabiliteit en ondermijning. Complexe veiligheidsvraagstukken waarbij een belangrijke rol voor de gemeente ligt.
- Partners vanuit jeugd, zorg, onderwijs en veiligheid constateren een verharding van de jeugdcultuur (op straat). Ze signaleren dat jeugdigen steeds jonger overlast veroorzaken of in de criminaliteit belanden.
- Het gaat steeds beter met de leefbaarheid in Dordrecht. Tegelijkertijd zijn er zorgen over wijken, buurten en straten waar de leefbaarheid onder druk staat en de problematiek hardnekkig is.

Wat willen we bereiken?

Een aantrekkelijke, leefbare en veilige stad is vooral een stad waarin je prettig en aangenaam leeft; een stad waarin inwoners zich veilig en op hun gemak voelen. Wie zich veilig voelt, heeft meer vertrouwen in zichzelf, in anderen en in de toekomst. Daarom investeren we in het behouden en verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid in de directe woon- en leefomgeving van onze inwoners. Leefbaarheid gaat over het welbevinden van inwoners in relatie tot hun omgeving. Er zijn veel factoren die invloed hebben op de leefbaarheid. De aanwezigheid van voldoende voorzieningen is er zo een, net als (sociale) veiligheid, sociale cohesie en de kwaliteit van de openbare ruimte. Maar ook de manier waarop de overheid regels handhaaft.

Een leefbare wijk is ook een veilige wijk. Veiligheid is een kerntaak van de overheid. Wij moeten samen met onze partners, inwoners en ondernemers de integrale leefbaarheids- en veiligheidsaanpak voortzetten. Zoals bij (ernstige) (woon)overlast en 'hidden impact crimes'. Aandachtswijken krijgen een leefbaarheidsaanpak langs drie pijlers: fysiek, sociaal en veilig. Bij 'hidden impact crimes' investeren we ook in de weerbaarheid en veerkracht van onze inwoners en ondernemers. Daarnaast investeren we in een levendige en aantrekkelijke (binnen)stad, waarbij we ruimte creëren voor ontmoeting, cultureel aanbod en evenementen. Op die manier borgen we de kracht van cultuur in Dordrecht en kunnen we deze waar mogelijk vergroten en versterken.

Er liggen kansen om cultuur nog meer in te zetten als middel binnen het onderwijs en het sociaal domein. We pakken de afvalproblematiek aan. Voor een schoon, heel, veilig en goed bereikbaar Dordrecht komen er meer handhavers. Zij controleren of mensen zich aan de regels houden en zijn zichtbaar én aanspreekbaar in alle wijken van de stad.

Voor een aangenaam verblijfsklimaat besteden we meer aandacht aan groen in de binnenstad. Zowel voor bewoners als voor bezoekers. Ook gaan we de kansen van horeca als wezenlijk onderdeel van de levendige binnenstad beter benutten.

Wat zijn de doelstellingen?

Doelstelling 1: Het vergroten van de levendigheid en aantrekkelijkheid van de (binnen)stad in balans met de leefbaarheid.

Dordrecht staat de komende jaren voor de grote uitdaging om aantrekkelijk, levendig en veelzijdig te blijven. Daarom geven we voortvarend uitvoering aan activiteiten die de binnenstadvisie 'Slijpen aan een Diamant' tot realisatie brengen. Dit doen we in nauw overleg met onze belangrijkste stakeholders in het Binnenstadbedrijf Dordrecht. We willen horeca en nachtleven aantrekkelijker maken in balans met ook een goede leefbaarheid in de stad. Toerisme kan aan deze maatschappelijke opgave een belangrijke bijdrage leveren. Daarom blijven we investeren in het imago van de stad en het faciliteren van toeristen. We willen ook dat het culturele aanbod in Dordrecht zo breed mogelijk is en dat iedereen in Dordrecht dit ervaart. Want cultuur draagt bij aan talentontwikkeling, participatie, levendigheid en het vergroten van de aantrekkelijkheid van de stad.

We actualiseren het evenementenbeleid.

We behouden onze ambitie de evenementenstad van Nederland te willen zijn. Daarom werken we aan een nieuw evenementenbeleid in overleg met de stakeholders in de stad. We willen zorgen voor borging, kwaliteitsverbetering en innovatie van het aanbod aan evenementen, passend bij de eigenheid van Dordrecht.

We stellen nieuw (economisch) beleid voor de horeca op.

We gaan het horecabeleid herzien. Daarbij is er aandacht voor ontwikkelmogelijkheden op het gebied van aanbod, hoeveelheid en locaties; de mogelijkheden tot het verruimen van de openingstijden; een goede balans met evenementen en meer hotels om zo ook langer verblijf te stimuleren. We leggen daarbij ook een relatie met het terrasbeleid en een kwaliteitsslag in de terrasuitstraling. Het beleid houdt rekening met het toenemend aantal bewoners in de binnenstad en hun wensen: een goede balans tussen beleven en wonen in een levendige binnenstad.

We actualiseren het cultuurbeleid.

Op dit moment voeren we de plannen uit van de huidige nota 'De kracht van cultuur. Voor en door iedereen Dordtenaar'. Daarbij zetten we in op brede talentontwikkeling, het versterken van het makersklimaat en verbreding van het publieksbereik. Dit doen we onder andere door promotie van cultuur en het vergroten van het culturele aanbod. Ook onderzoeken we de mogelijkheden om cultuur als middel nog meer in te zetten binnen het onderwijs en het sociaal domein. Door het faciliteren van het Cultureel Platform en het Netwerk Amateurkunst stimuleren we onderlinge samenwerking. De huidige nota gaan we in samenspraak met de stad en het culturele veld - waaronder het Cultureel Platform - actualiseren en aanscherpen in relatie tot ontwikkelingen in de maatschappij en de sector. We willen daarmee de kracht van cultuur in Dordrecht waarborgen en waar mogelijk vergroten en versterken.

We herontwikkelen de Grote Markt.

We herontwikkelen de Grote Markt en omgeving om het historische havengebied een ruimtelijke kwaliteitsimpuls te geven en het op een aantrekkelijke manier te verbinden met het kernwinkelgebied. Via een interactief proces met stakeholders komen we tot een juiste inrichting. Daarbij is er vooral aandacht voor groen, leefbaarheid en duurzaamheid. Mobiliteit en parkeren bekijken we in relatie met de omgeving. Tevens bekijken wij de mogelijkheden om de Joodse geschiedenis te integreren.

Doelstelling 2: Het krachtig aanpakken van ernstige (woon)overlast.

In delen van Dordrecht nemen de overlastdossiers nog steeds toe, zowel in volume als in complexiteit. Daarom investeren we in de leefbaarheid en veiligheid van de directe woon- en leefomgeving, door krachtig in te zetten op de aanpak van overlast gevende gebieden, woningen en personen. In Dordrecht ervaren bewoners regelmatig (woon)overlast. Zoals: geluidsoverlast van burens; drugsoverlast; vervuilde tuinen en woningen; viezigheid van dieren; overlast van personen met onbegrepen (verward) gedrag; verloederde en vervallen panden. Zeker aanhoudende overlast kan het (woon)genot en gevoel van veiligheid van bewoners ernstig verstoren. Vroegtijdig ingrijpen en samenwerking op het snijvlak van zorg en veiligheid vergroot de kans op verbetering.

We grijpen vroegtijdig in bij personen die problemen hebben op meerdere leefgebieden.

We zetten de kerngroep en het interventieteam in voor: jongeren - bijvoorbeeld door verharding van de straatcultuur; kwetsbare personen die overlast plegen of waar burgers overlast van ervaren - denk aan personen met onbegrepen (verward) gedrag, dak- en thuislozen en zorgmijders; overige ernstige overlastgevers, zoals meer- of veelplegers. We stellen persoonsgerichte plannen van aanpak op en bieden sociaal aanbod gericht op scholing, werk, verslavingszorg, hulp en begeleiding met de zachte hand. Ook doen we huisbezoeken en pakken als het nodig is door met de harde hand, zoals met strafrechtelijke interventies. We versterken tot slot het instrumentarium, de lokale samenwerking en het zelf oplossend vermogen van burgers.

We zetten in op een afname van de door burgers beleefde ernstige overlast in de openbare ruimte door de integrale aanpak voort te zetten.

Voor het geprioriteerde aandachtsgebied Kromhout en omgeving zetten we het integraal Plan van Aanpak (tot en met 2024) en zo ook voor het gebied Lijnbaan voort. Als het nodig blijkt benoemen we nieuwe aandachtsgebieden. Per aandachtsgebied voeren we een plan van aanpak uit langs de drie pijlers van leefbaarheid: fysiek, sociaal en veiligheid. Bij de pijler fysiek hoort de aanpak van verloederend: aantrekkelijk, schoon en heel. Bij de pijler sociaal hoort bijvoorbeeld het bevorderen van sociale cohesie. Bij de pijler veiligheid past bijvoorbeeld de inzet van bestuursrechtelijke maatregelen of cameratoezicht.

We zetten in op een afname van de door burgers beleefde ernstige woonoverlast door het uitvoeringsplan voort te zetten.

Bij ernstige woonoverlast treden we op in samenwerking met de partners die verantwoordelijk zijn voor een vroegtijdige signalering en een daarbij behorende preventieve aanpak – zoals woningcorporaties. In geval van (extreme) woonoverlast zetten we verschillende interventiemechanismen in, zoals: ingrepen op basis van vrijwilligheid en drang en het achter de voordeur komen via zogeheten 'outreaching' hulpverlening. Instrumenten die we in kunnen zetten zijn een last onder dwangsom, huisuitzetting of woningsluiting. In het uiterste geval dwingen we het stoppen van overlast en het accepteren van zorg af via een gedragsaanwijzing. Door nieuwe huurders in kwetsbare gebieden te screenen op overlast gevend en crimineel gedrag zetten we tevens preventief in op woonoverlast.

Doelstelling 3: Het investeren in leefbaarheid en veiligheid in de directe woon- en leefomgeving.

We investeren als gemeente samen met bewoners, maatschappelijke partijen en veiligheidspartners in de leefbaarheid en veiligheid in de directe woon- en leefomgeving van onze inwoners. Zowel in de openbare ruimte als achter de voordeur is het belangrijk dat Dordtenaren zich op hun gemak en veilig voelen en dit ook zijn. Iedere wijk in Dordrecht heeft haar eigen DNA, thema's, doelen en ambities. Daarom zijn maatregelen op het gebied van leefbaarheid en veiligheid een kwestie van maatwerk.

We maken wijkprogramma's.

Door het opstellen van wijkprogramma's brengen we de doelen van bestaand beleid alsmede de beschikbare data van de wijk, buurt of straat in kaart (knelpunten/kwaliteiten en sociale/fysieke/economische ontwikkelingen). Met de wijkprogramma's brengen we kansen en uitdagingen voor de toekomst in kaart. De programma's dragen mede bij aan betere samenwerkingen en nieuwe inzichten. Dit maakt het mogelijk om voortvarend in te spelen op ontwikkelingen en sneller te reageren op signalen.

We onderzoeken hoe we de leefbaarheid op bepaalde focusplekken kunnen verbeteren en maken hier een plan voor.

Het beheer van de buitenruimte gaat uit van schoon, heel en veilig. Tegelijkertijd wordt leefbaarheid in iedere buurt en straat anders ervaren. Daarom vraagt het verbeteren van de leefbaarheid om maatwerk in iedere wijk, op buurt- en straatniveau. We onderzoeken hoe we de leefbaarheid van buurten en straten in de betreffende wijken kunnen verbeteren. Bijvoorbeeld door het verhogen van de sociale cohesie. Op basis van dit onderzoek maken we hier een plan voor.

We voeren het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid uit in het stadsdeel Dordt-West.

In een aantal gebieden in Nederlandse steden staat de leefbaarheid en veiligheid onder druk en stapelen problemen als werkloosheid, armoede, onderwijsachterstanden, woonproblematiek en een slechte gezondheid zich op. Veel mensen kampen met een combinatie van problemen. Het Kabinet is gestart met het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid (NPLV). Dit heeft als doel om de leefbaarheid en veiligheid van de meest kwetsbare gebieden in Nederland in 15-20 jaar tijd op orde te brengen en het perspectief van de bewoners te verbeteren. Met het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid verbreden we onze aanpak en zetten we ons in voor het verbeteren van de fysieke omgeving. Bovendien zorgen we voor een beter perspectief voor inwoners en zorgen we voor veiligere en meer leefbare wijken in het stedelijke focusgebied Dordt West. Samen met partners en bewoners stellen we een meerjarig integraal uitvoeringsprogramma op en maken daarbij prestatieafspraken met het Rijk.

We voeren het Integraal Veiligheidsplan (IVP) 2023-2026 uit.

Het IVP is de kadernota voor het veiligheidsbeleid. In dit plan staan de prioriteiten en doelstellingen rondom de lokale veiligheid. De gemeente kan hier samen met inwoners, ondernemers en partners invulling aan geven. In december 2022 wordt het IVP ter vaststelling aan de raad aangeboden. Thema's zoals straatintimidatie, hufterig verkeersgedrag, vervoer van gevaarlijke stoffen, jeugdoverlast, jeugdcriminaliteit, wapenbezit, ondermijning, sociale stabiliteit en digitale criminaliteit maken deel uit van dit plan.

We vergroten de bekendheid van WhatsApp-buurtpreventie, buurtpreventieteams en Meld Misdaad Anoniem.

De gemeente (onder)steunt projecten als WhatsApp-buurtpreventie en buurtpreventieteams van actieve buurtbewoners. Door buurtpreventie daalt de overlast en criminaliteit. Buurtbewoners houden hun wijk in de gaten en melden verdachte situaties bij de politie. Door het anoniem geven van informatie over criminaliteit en misdaad bij Meld Misdaad Anoniem leveren bewoners ook een bijdrage aan de veiligheid in de eigen buurt of wijk.

We breiden het aantal handhavers uit en verhogen de zichtbaarheid en aanspreekbaarheid.

Vanaf 2023 krijgen handhavers de mogelijkheid om in dienst te komen en te blijven van de gemeente. Vanaf 1 januari 2023 betekent dit een verbetering van de arbeidsvoorwaarden voor handhavers. De verwachting is dat zij zich daardoor langer actief willen inzetten in onze gemeente. Hierdoor neemt de kennis van de wijken bij de handhavers toe en worden de handhavers zelf ook beter vindbaar en aanspreekbaar voor bewoners en ondernemers.

Welke verbonden partijen dragen bij?

Om onze doelen te realiseren werken we samen met anderen, zo nemen we deel in verbonden partijen. Een [totaal overzicht](#) en de [financiële informatie](#) van onze verbonden partijen is opgenomen in de [paragraaf verbonden partijen](#). Informatie over verbonden partijen die bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen in dit programma is weergegeven in onderstaand overzicht. We geven daarbij een actuele stand van zaken.

Gemeenschappelijke regeling Sociaal Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Website www.socialedienstrechtsteden.nl

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">• De heer P.J. Heijkoop voorzitter het AB• Mevrouw C.C van Benschop, lid van het AB• De heer H. van der Linden, 1e plaatsvervangend lid• Mevrouw T.F. de Jonge, 2de plaatsvervangend lid AB.
Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Hardinxveld-Giessendam.
Vestigingsplaats	Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk belang	Samenwerking op tal van onderwerpen in het sociaal domein, zoals de Participatiewet, schuldhulpverlening en de maatwerkvoorzieningen voor de Wmo. Het beleid dat de GR Sociaal uitvoert wordt op verschillende manieren vastgesteld. De verordeningen die vanuit de inhoudelijke wetten, zoals de Participatiewet, Wet gemeentelijke schuldhulpverlening en de Wet maatschappelijke ondersteuning, nodig zijn, worden door de deelnemende gemeenten en de Sociale Dienst Drechtsteden gezamenlijk voorbereid en door de lokale gemeenteraden vastgesteld. De nadere regels en beleidsregels worden grotendeels door het Algemeen en Dagelijks bestuur van de GR Sociaal vastgesteld.
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022</p> <ul style="list-style-type: none"> • De Gemeenschappelijke regeling Sociaal (GRS) is ontstaan op 1 januari 2022 na de splitsing/transformatie van de Gemeenschappelijk Regeling Drechtsteden (GRD). Het is een collegeregeling daarom ontbreken financiële gegevens over voorgaande jaren. • De gemeenten beslissen medio 2022 over de maatwerkvoorzieningen. • De voorbereiding op de samenvoeging tussen GR Drechtwerk en GR Sociaal loopt. • Per 1 januari 2022 is de Wet inburgering 2021 van kracht.
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2022</p> <ul style="list-style-type: none"> • De energiecrisis, de oorlog in de Oekraïne en de hoge inflatie geven risico's dat gemeenten onvoldoende worden gecompenseerd voor stijgende lasten voor inkomensondersteuning. Ook voor de langere termijn geeft de crisis druk op de aantallen bijstandontvangers, de aantallen schuldhulpverlening en minimabeleid. • De vraag naar alle Wmo-voorzieningen blijft toenemen door dubbele vergrijzing, verdere extramuralisering, ambulantisering (afbouwbeleid van intramurale zorg) en de daarmee samenhangende verzwaren van de ondersteuningsvraag. Ondanks besparingen blijven, mede door de fixatie van het abonnementstarief, de kosten stijgen. Er is nog steeds een lange wachttijd voor huishoudelijke ondersteuning en individuele begeleiding. Dit is een landelijk probleem. Zorgaanbieders hebben te maken met een krapte aan personeel. • De huishoudelijke WMO-ondersteuning wordt opnieuw aanbesteed c.q. verlengd in 2022. De verwachting is dat dan de tarieven oplopen. • De kosten bewindvoering blijven stijgen. • De eerste bestuursrapportage 2022 GR Sociaal leidt tot een wijziging (stijging) van de bijdragen van gemeenten van per saldo afgerond € 8,5 miljoen. Hiervan heeft € 12,9 miljoen betrekking op de eenmalige Energietoeslag en dat is budgettair neutraal verwerkt. De rijksmiddelen ad € 12.896.346 die de Drechtstedengemeenten hebben ontvangen worden opgehaald via de daarvoor afgesproken verdeelsleutel zoals opgenomen in de Bijdrageverordening. Dit maakt dat er lokaal verschillen kunnen ontstaan tussen de van het Rijk ontvangen middelen en de middelen die worden opgehaald. • Tegenover de kostenontwikkeling op de bijstand staat voor de gemeente de ontwikkeling van de BUIG-budgetten die voor financiering van de kosten wordt ingezet. De nadere voorlopige beschikking 2022 is lager dan de eerdere voorlopige beschikking, in het najaar geeft het Rijk de definitieve beschikking 2022 af. In de nadere voorlopige budgetten zijn de beleidseffecten van het Rijk en de loon- en prijsbijstellingen nog niet verwerkt. • De aantrekkende arbeidsmarkt heeft een dempend effect op de instroom in de bijstand. Gezien de afstand tot de arbeidsmarkt van veel inwoners in de bijstand leidt dit niet direct tot een grotere uitstroom.

**Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd
Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-
Holland Zuid (GR DG&J ZHZ)**

Website	<ul style="list-style-type: none"> • www.dienstgezondheidjeugd.nl • www.jeugdzhz.nl • www.veiligthuiszuidhollandzuid.nl • www.ravzhz.nl
---------	--

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none"> • De heer H. van der Linden, voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur • De heer M.P.P.M. Merx, lid van Algemeen Bestuur • Mevrouw C.C van Benschop, plaatsvervangend lid AB.
Deelnemers	De gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Het in algemene zin behartigen van belangen op het terrein van: publieke gezondheid, maatschappelijke zorg, huiselijk geweld en kindermishandeling, onderwijs, jeugdgezondheidszorg, ambulancezorg en jeugdhulp. De DG&J bevat de onderdelen: Dienst Gezondheid & Jeugd (DGJ), Serviceorganisatie Jeugd ZHZ (SOJ) en de Regionale Ambulancevoorziening Zuid-Holland Zuid (RAV).
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tijdens de COVID-19-epidemie heeft de DG&J personele inzet gepleegd voor de snel opgerichte COVID-19 uitvoeringsorganisatie. Inmiddels is in de realisatie van de inhoudelijke doelstellingen zichtbaar dat op de meeste vlakken personeel van de DG&J weer terugvloeit naar de 'reguliere DG&J-organisatie', dan wel dat voldoende capaciteit is aangetrokken in de afgelopen maanden om de reguliere activiteiten op te pakken. • In 2022 worden de programma's Geweld Hoort Nergens Thuis, Veilig Opgroeien is Teamwerk (VOiT), de beweging naar 0 uithuisplaatsingen, plus de ontwikkelingen van het Toekomstscenario kind en gezinsbescherming samengevoegd onder de werktitel V(O)iT (Veilig (Opgroeien) is Teamwerk). Doel hiervan is alle programma's en projecten met raakvlakken binnen zorg en veiligheid onder één paraplu te scharen om zo in samenhang tot integrale en concrete resultaten te komen. • In april 2022 heeft het Algemeen Bestuur van de GR DG&J het besluit genomen dat de Serviceorganisatie Jeugd ZHZ niet meer een apart onderdeel van de Gemeenschappelijke Regeling is maar wordt ondergebracht bij de DGJ. Dit heeft onder meer geleid tot een wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling (zie raadsbesluit 2022-0085522). • Sinds begin 2021 zijn een Netwerk MT Jeugd ZHZ en een Portefeuillehoudersoverleg (PFO) Jeugd ZHZ ingericht. De tien gemeenten zijn via deze lijn eigenaar van een gezamenlijke ontwikkelagenda. De ontwikkelagenda betreft de trajecten waarop we gezamenlijk de focus leggen, omdat we daarmee belangrijke verschillen kunnen maken. Denk aan Jeugdhulp Naar Voren, Anders Zorgen en Beter begroten & monitoren. Uitwerking gebeurt veelal lokaal, met een bestuurlijk en ambtelijk opdrachtgever per traject. Het Algemeen Bestuur van de GR DG&J kan zich hierdoor richten en (beter) focussen op de aldaar belegde (gedelegeerde) taken. • Per 1 januari 2021 is de DG&J niet meer de vergunninghouder van de Regionale Ambulancevoorziening (RAV). De DG&J kan dus niet meer aangesproken worden op de eisen uit de Wet ambulancevoorzieningen c.a. In de loop van 2023 zal, zoals nu gepland, ook de detachering van personeel aan de Coöperatie Ambulancezorg Zuid-Holland Zuid stoppen.

Actuele risico's d.d. augustus 2022

- Het Rijk heeft toegezegd om de kosten voor het bestrijden van COVID-19 in/vanaf 2021 te vergoeden. Dit geldt echter niet meer voor de gedeerde inkomsten. Mogelijk leidt dit tot een eenmalige extra inwonerbijdrage in 2022 of latere jaren.
- Friciekosten en onvoldoende afbouw van structurele kosten door de uittreding van de gemeenten Leerdam en Zederik.
- Onvoldoende/geen weerstandsvermogen bij de onderdelen DG&J en SOJ om (onvoorziene) tegenvallers op te vangen (vanuit de gedachtelijn bij GR-en geen stapeling van reserves te hebben).
- Nog niet alle gemeenten in Nederland hebben hun informatie aangeleverd ten behoeve van het nieuwe woonplaatsbeginsel. Het effect van de wijziging op de kosten is dus onduidelijk.
- Boeggolf-effect c.q. zwaardere problematiek door uitgestelde zorg tijdens de COVID-19-crisis.
- Geen (afdoende) realisatie taakstellingen op jeugdhulp.
- Nog onvoldoende transformatie van de jeugdhulp.
- Onjuiste c.q. te hoog afgegeven beschikkingen jeugdhulp.
- (Buitenproportionele) toename van de vraag naar jeugdhulp. Te lang gecontinueerde of niet geleverde zorg door aanbieders jeugdhulp. Toename van het aantal meldingen bij Veilig Thuis ZHZ.
- Langere doorlooptijden en vertraging bij overdracht van meldingen aan lokale veld door Veilig Thuis ZHZ.

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (GR OZHZ)

Website <https://www.ozhz.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none"> • Mevrouw T.F. de Jonge lid en plaatsvervangend voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur • De heer M.P.P.M. Merx, lid Algemeen Bestuur • De heer H. van der Linden, plaatsvervangend lid Algemeen Bestuur
Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht en de provincie Zuid-Holland.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	De regeling is getroffen ter ondersteuning van de deelnemers en de regiogemeenten bij de uitvoering van hun taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, alsmede de taken op het terrein van vergunningverlening, handhaving en toezicht op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht genoemde wetten.
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022</p> <p>Het Rijk heeft de invoering van de Omgevingswet uitgesteld naar 1 januari 2023 en de Wet kwaliteitsborging bouw (Wkb) treedt (naar verwachting) gelijktijdig met de Omgevingswet in werking. Omdat OZHZ voor een aantal opdrachtgevers ook de bouwtaak uitvoert wordt het wetgevingstraject intensief gevolgd. In Zuid-Holland Zuid is afgesproken dat OZHZ en de gemeenten samen optrekken bij het in beeld brengen van de impact van de Wkb op de eigen organisatie: de aard en hoeveelheid werk die overblijft, het personeel, de financiën en de bouwleges. De impact kan per gemeente verschillen, onder andere omdat deze afhankelijk is van het aantal aanvragen, de mate van toetsing aan het Bouwbesluit op dit moment en de manier waarop de gemeente invulling geeft aan het nieuwe stelsel. Het effect is groter als op dit moment de bouwbesluittoets volledig, zonder prioritering op risico's, wordt uitgevoerd. OZHZ voert de bouwtaak voor Dordrecht echter uit op basis van een risicomodel.</p>

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2022

- OZHZ merkt de gevolgen van de coronacrisis: extra werkzaamheden zoals handhaving noodverordening, vergunningverlening voor het vergroten van terrassen en minder evenementen. De verwachting is dat de legesinkomsten van extra bouwaanvragen en het feit dat in 2022 het maatschappelijke verkeer weer op gang komt voldoende is om de toename in kosten bij OZHZ en de gemeente te dekken.
- Privatisering bouwplantoetsing en toezicht (Wet kwaliteitsborging bouw). OZHZ voert sinds 2019 voor twee gemeenten en de provincie Zuid-Holland taken uit binnen het brede omgevingsdomein van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo). Voor de bouwtaken wordt er voornamelijk uitgegaan dat gefaseerd een deel van de taken zal worden overgedragen aan de markt. Om dit risico te ondervangen richt OZHZ zich op taakuitbreiding zodat het noodzakelijke volume om de taak goed uit te voeren gewaarborgd blijft.

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid (GR VRZHZ)

Website	www.vrzhz.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer A.W. Kolff, voorzitter van het Algemeen en Dagelijks Bestuur (kroonbenoeming)
Deelnemers	De gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	<p>De VR onderdelen Regionale Brandweer Zuid-Holland Zuid, de voorbereiding op Rampen en Crisis (VRC) en de Geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen (GHOR) zijn samen verantwoordelijk voor:</p> <ul style="list-style-type: none">• Het in algemene zin behartigen van belangen op het terrein van: crisisbeheersing, rampenbestrijding, brandweertzorg en geneeskundige hulpverlening.• Het voorbereiden op een ramp of crisis (inventariseren van risico's in de regio).• Het proberen te voorkomen van een ramp of crisis in de omgeving (het beheersen van de risico's).• Het bestrijden van een ramp of incident en proberen ervoor te zorgen dat alles zo snel mogelijk wordt hersteld (als er dan toch een incident of ramp gebeurt).

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022

- De afgelopen twee jaar stonden de bestrijding van de coronacrisis, de opvang van ontheemden uit Oekraïne en zeer recent de opvang van asielzoekers maar zeker ook de kritieke processen zoals brandbestrijding en hulpverlening voorop. Na de drukte van de coronacrisis was de verwachting dat in 2022 weer meer naar de taken, processen en prioriteiten zoals beschreven in het nieuwe beleidsplan worden verlegd, de huidige opvang van ontheemden uit Oekraïne en opvang van asielzoekers hebben hier zeer waarschijnlijk effect op.
- Ontwikkelingen staan daarentegen niet stil. In 2023 verwacht de Veiligheidsregio aan de slag te kunnen met de uitkomsten van het landelijk onderzoek naar een toekomstbestendig brandweerstelsel.
- De Omgevingswet zal (waarschijnlijk) in 2023 van kracht zijn.
- Afhankelijk van het proces in 2022 hoopt de VRZHZ in 2023 volop in te zetten op de Risk Factory en het Multi Intelligence Center.
- Landelijke ontwikkelingen: de evaluatie van de Wet Veiligheidsregio's is afgerond. Waar mogelijk zijn de gevolgen meegenomen bij het opstellen van het beleidsplan 2022-2025.
- In het algemeen bestuur van 10 maart 2022 zijn voorstellen behandeld met betrekking tot het financieel perspectief van de VRZHZ. Deze voorstellen zijn verwerkt in deze ontwerpbegroting 2023 en als zodanig onderdeel van de zienswijze bij de gemeenten. Concreet gaat het per saldo in 2023 om een verhoging van € 2,26 miljoen.
- Het kostenniveau in de bedrijfsvoering is significant gestegen. De veiligheidszorg voor haar inwoners wil het bestuur van de VRZHZ op het huidige niveau garanderen. De VRZHZ heeft de afgelopen jaren aanzienlijke bezuinigingen doorgevoerd. Daarom zullen nieuwe besparingen direct effect hebben op de kwaliteit van de dienstverlening. Denk aan: minder brandweerposten, een lager aantal piketten en het afstoten van ons eigen operationeel crisiscentrum. Daarom is een dringend beroep gedaan op de tien deelnemende gemeenten. Concreet betekent dit dat vanaf 2023 een structurele extra bijdrage van € 2.264.000 wordt doorgevoerd, bestaande uit:
 - o € 464.000 om de cao-effecten voor onze medewerkers te dragen.
 - o € 1.800.000 om structureel hogere kosten te kunnen absorberen.
- Stijgende kosten (in miljoenen) betreffen daarnaast onder andere cao-ontwikkelingen (0,5), inkoop/onderhoud materieel en materialen (0,3), onderhoud gebouwen (0,3), ICT (0,5) en informatieveiligheid (0,2). Bij kosten exogene ontwikkelingen gaat het vooral om invoering van de Omgevingswet (0,4). Gewenste innovaties zijn het Multi Intelligence Center (0,35) en de Risk Factory (afhankelijk van business case).

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2022

- In 2022 is intensief gesproken over het financieel perspectief van de VRZHZ. Zorgen zijn er als het gaat over de hoge inflatiecijfers van de laatste tijd. De VRZHZ verwacht dit terug te zien in een nieuwe cao in 2023 omdat de huidige tot en met 2022 loopt. Het vraagt om blijvend de vinger aan de pols te houden en hier transparant met het bestuur over te spreken.
- De financiële gevolgen van de nieuwe cao-afspraken over functioneel leeftijdsontslag voor beroepsbrandweer zijn doorgerekend. Er is een voorziening gevormd die deze lasten volledig afdekt. Het risico op hogere lasten is hierdoor afgenomen. Nieuwe aanpassingen van de cao en wijzigingen in het gebruik van de regeling kunnen ervoor zorgen dat de gevormde voorziening aangevuld c.q. afgeroomd moet worden.
- Het algemeen bestuur wordt op 13 oktober via een themasessie meegenomen in het onderwerp strategische huisvesting waarbij ook in brede context het MJOP wordt betrokken. Vanzelfsprekend komen hierbij ook de financiële aspecten van te maken keuzes aan de orde.
- Daarnaast zien we ook het risico dat, door economische ontwikkelingen, het kostenniveau van de beoogde prioriteiten in het beleidsplan op termijn verder zou kunnen doen stijgen. De gemeenten zien over het geheel gezien een zorgelijke kostenstijging in alle domeinen op zich afkomen. De financiële ontwikkelingen bij de verschillende verbonden partijen zorgt voor toenemende druk op de gemeentelijke begrotingen. Dit heeft zijn weerslag op de financiële slagkracht van onze gemeente.

Wat zijn de indicatoren?

De basis: BBV-indicatoren

De onderstaande BBV-indicatoren zijn onderdeel van de vaste set verplichte beleidsindicatoren gehanteerd door het Rijk om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. Omdat deze indicatoren een logische link vormen met het programma Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht zijn zij hier opgenomen. Voor BBV-indicatoren geldt dat hier geen streefwaarden aan verbonden zijn, de indicatoren kennen immers geen specifieke relatie met de Dordtse doelstellingen. Wel is een vergelijking opgenomen met het gemiddelde van de G40 gemeenten, daarnaast kunt u via de website www.waarstaatjegemeente.nl de BBV-indicatoren van Dordrecht per thema vergelijken met een selectie naar keuze (o.a. Nederland, Provincie niveau of Regionaal niveau). Een totaal overzicht van de BBV-indicatoren treft u aan onder de bijlage (pagina 202) van deze Begroting 2023, daarnaast leest u in de leeswijzer (pagina 16) meer over de werking en het verschil tussen BBV-indicatoren en Dordtse aanvullende indicatoren.

Aanvullende indicatoren

Hieronder treft u de vijf aanvullende indicatoren voor het programma Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht. Deze indicatoren komen uit de vorige raads- en collegeperiode, na de Begroting 2023 vindt een herijking plaats van de aanvullende indicatoren conform de vastgestelde nota Kiezen, Sturen en Verantwoorden 2022-2026.

BBV-indicatoren	Jaarstukken Begroting 2020	Jaarstukken Begroting 2022	Jaarstukken Begroting 2021	Jaarstukken Begroting 2023	G40
Diefstal uit woning - per 1.000 inwoners	1,8 (2019)	1,8 (2019)	1,3 (2020)	0,8 (2021)	1,5 (2021)
Winkeldiefstal - per 1.000 inwoners	3,5 (2019)	3,5 (2019)	2,7 (2020)	2,6 (2021)	2,4 (2021)
Geweldsmisdrijven - per 1.000 inwoners	6,8 (2019)	6 (2020)	6 (2020)	5,6 (2020)	5,5 (2020)
Vernieling en beschadiging - per 1.000 inwoners	7,5 (2020)	7,2 (2020)	7,2 (2020)	5,1 (2021)	4,7 (2021)
Verwijzingen Halt - per 1.000 inwoners 12-17 jaar	152,00 (2019)	10 (2020)	10 (2020)	6 (2021)	10 (2021)
Jongeren met delict voor rechter - % van 12-21 jaar	2,0 (2019)	2,0 (2019)	2,0 (2020)	2,0 (2020)	1,0 (2020)

* Vanaf jaartal 2020 per 1.000 inwoners, daarvoor was het per 10.000 inwoners.

Aanvullende indicatoren	0-Waarde	Actuele waarde	Streefwaarde 2022
A. Cultuur: aantal bezoekers culturele voorzieningen.	631.041 (2018)	311.660 (2020)*	Trend hoger dan 0-waarde
B. Cultuur: Rapportcijfer van bewoners voor het aanbod van evenementen.	8,0 (2019)	8,0 (2019)*	Trend hoger dan 0-waarde
C. Cultuur: Rapportcijfer van bewoners voor het totale cultuur aanbod.	7,6 (2019)	7,6 (2019)*	Trend hoger dan 0-waarde
D. Sociale overlast: aandeel bewoners dat (veel) sociale overlast ervaart (overlast door dronken mensen op straat, rondhangende jongeren, drugsgebruik of drugshandel, buurtbewoners en mensen in de buurt worden op straat lastiggevallen).	Dordrecht: 16%; G40: 14% (2017)	Dordrecht: 16% (2021), G40: 14,4% (2021)	Dordtse waarde gelijk of lager dan gemiddelde G40
E. Veiligheidsbeleving: rapportcijfer Veiligheid in de buurt.	Dordrecht: 7,0; G40: 7,1 (2017)	Dordrecht: 7,1 (2021), G40: 7,3 (2021)	Dordtse waarde gelijk of hoger dan gemiddelde G40

Bron	Frequentie
A. Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD) / * wegens corona geen recente cijfers over 2021 en 2022	Jaarlijks
B. Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD) / * vanwege corona is een nieuwe meting uitgesteld	Eens per twee jaar
C. Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD) / * vanwege corona is een nieuwe meting uitgesteld	Eens per twee jaar
D. Veiligheidsmonitor	Eens per 2 jaar (oneven jaren) *nieuw onderzoek eind 2021
E. Veiligheidsmonitor	Eens per 2 jaar (oneven jaren) *nieuw onderzoek eind 2021

Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2023 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht	2023
Interne salarislasten	9.937.702
Materiële budgetten	8.812.050
Bijdragen aan GR'en	12.724.931
Subsidies	8.325.490
Kapitaallasten	2.726.892

- Interne salarislasten: de salarissen binnen dit programma hebben vooral betrekking op musea, veiligheid en het Biesboschcentrum.
- Materiële budgetten: dit betreft met name het budget voor toerisme, de Biesbosch en de musea.
- Bijdragen aan GR'en: dit is de bijdrage aan de Veiligheidsregio Zuid-Holland-Zuid voor de brandweer.
- Subsidies: dit is budget voor diverse subsidies op het gebied van cultuur en evenementen.
- Kapitaallasten: de kapitaallasten hebben betrekking op de musea, diverse activa in de Biesbosch en het zwembad.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Onderwerp	Bedragen x € 1.000			
	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	42.527	42.292	41.658	41.307
Baten	3.471	3.344	3.344	3.344
Saldo	-39.056	-38.949	-38.314	-37.963
Toevoeging reserves	5.915	415	415	415
Onttrekking reserves	7.713	2.166	1.601	1.198
Totaal programma	-37.259	-37.198	-37.129	-37.180

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties de met de reserves.

Bedragen x € 1.000

Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht	2023			2024			2025			2026		
	Product	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten
Openbare Orde en Veiligheid	2.680	0	2.680	2.659	0	2.659	2.135	0	2.135	2.135	0	2.135
Handhaving Openbare ruimte	3.146	187	2.958	3.146	187	2.959	3.146	187	2.959	3.146	187	2.959
Rampenbestrijding	120	0	120	120	0	120	120	0	120	120	0	120
Brandweer	12.495	0	12.495	12.495	0	12.495	12.495	0	12.495	12.495	0	12.495
Mediazaken	255	0	255	255	0	255	255	0	255	255	0	255
Cultuur	6.965	0	6.965	6.965	0	6.965	6.851	0	6.851	6.851	0	6.851
Volksfestiviteiten	103	188	-85	103	188	-85	103	188	-85	103	188	-85
Recreatie	3.738	1.300	2.438	3.542	1.173	2.369	3.546	1.173	2.373	3.532	1.173	2.359
Binnenstad	413	0	413	413	0	413	413	0	413	413	0	413
Evenementen	772	0	772	772	0	772	805	0	805	805	0	805
Toerisme	2.162	10	2.152	2.162	10	2.152	2.162	10	2.152	2.162	10	2.152
Kunst en geschiedenis	9.679	1.786	7.893	9.661	1.786	7.875	9.628	1.786	7.842	9.289	1.786	7.503
Totaal saldo baten en lasten	42.527	3.471	39.056	42.292	3.344	38.949	41.658	3.344	38.314	41.307	3.344	37.963
Mutaties met de reserves	5.915	-7.713	-1.797	415	-2.166	-1.751	415	-1.601	-1.185	415	-1.198	-783
Geraamd resultaat	48.442	11.184	37.259	42.708	5.510	37.198	42.073	4.944	37.129	41.722	4.542	37.180

Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen?

- Er is steeds meer aandacht voor het belang van een groene leefomgeving en voor spelen en bewegen in de openbare ruimte.
- De negatieve effecten van klimaatverandering, zoals hittestress en wateroverlast, worden steeds beter zichtbaar. Er zijn ook minder zichtbare effecten, zoals bodemdaling.
- Er is steeds meer aandacht voor de waarde van gezond voedsel en een gezonde voedselomgeving.
- De energieprijzen blijven stijgen en de inflatie is hoog.
- Er is grote krapte op de arbeidsmarkt en in materiaal.

Wat willen we bereiken?

We werken op verschillende niveaus aan onze ambities voor een groene, duurzame en ruimtelijke stad. Zowel op straat en in de wijk, op bestuurlijk niveau en vanuit verschillende disciplines. Want een groene, gezonde omgeving draagt bij aan een gezond en prettig woon- en leefklimaat. We willen ook dat Dordrecht in 2040 een klimaatneutrale stad zal zijn. Dit betekent een flinke versnelling van en impact op bijna alle gemeentelijke domeinen en thema's. We hebben daarbij aandacht voor stedelijke verdichting en de behoefte aan hogere ruimtelijke kwaliteit. De bouwopgave, die voorziet in de realisatie van een groot aantal extra woningen in bestaand stedelijk gebied, zorgt voor meer mensen en verkeer in de stad. De verdichting en daarmee de druk op de bestaande openbare ruimte neemt toe. Dit vergroot de effecten op het gebruik, de inrichting en beheer.

Het voorkomen of beperken van schade door wateroverlast, hittestress en droogte is belangrijk voor een goed woon- en leefklimaat en voor de aantrekkelijkheid van de stad. We verbeteren de groene verbindingzones tussen de wijken en het groen voor de biodiversiteit, gezondheid en het klimaat. En al hebben we in Dordrecht leren leven met (de strijd tegen) water, we blijven werken aan waterbewustzijn en het waterveilig maken van onze stad. We zorgen ervoor dat de openbare ruimte schoon, heel en veilig is. We zetten in op gedragsverandering om onze openbare ruimte schoon te houden. Naast regulier onderhoud voeren we ook grote onderhoudsprojecten uit aan wegen en riolering.

Wat zijn de doelstellingen?

Doelstelling 1: Het intensiveren van de vergroening en verduurzaming van de openbare ruimte.

We zorgen voor meer groen in Dordrecht, om zodoende klimaateffecten te beperken. Daarnaast is het goed voor de biodiversiteit en voor een gezonde leefomgeving. Een beweeg- en verblijfsvriendelijk netwerk met voldoende openbare ruimte die uitnodigt tot spelen, bewegen, ontmoeten en het groen beleven bevordert de (positieve) gezondheid. Om die vergroening succesvol en duurzaam te kunnen realiseren is meer kennis en ervaring nodig over de succes- en faalfactoren. Ook is het van belang om inwoners en ondernemers goed te betrekken bij het onderwerp.

We maken groene verduurzaming succesvol - samen met inwoners en ondernemers.

Door vat te krijgen op de kansen en risico's bij het vergroenen van de openbare ruimte willen we van groene verduurzaming een succes maken. We zetten participatie in voor het succesvol vergroenen van de openbare ruimte. Dat levert de benodigde inzichten op, die we vervolgens toepassen bij stadsbrede vergroeningsopgaves.

We passen natuurinclusief bouwen en ontwikkelen toe.

In 2023 gaan we het handboek 'Natuurinclusief bouwen en ontwikkelen' standaard toepassen. Ook lichten we ondernemers in over ons aangepaste beleid op dit punt en zorgen we voor de juiste en goede communicatie over het onderwerp. Hiernaast stimuleren we samen met Duurzaamheidscentrum Weizigt inwoners om natuurinclusieve maatregelen te treffen bij bestaande bouw.

We geven een vervolg aan de beleidsmatige aanpak van biodiversiteit.

We werken in 2023 verder aan een beleidsmatige aanpak van biodiversiteit. In dit plan geven we aan hoe we de biodiversiteit bevorderen en hoe we actuele problemen die inwerken op onze biodiversiteit oplossen. Om te onderzoeken of we onze biodiversiteit behouden, stellen we een monitoringsplan op en meten we welke biodiversiteit we hebben. We werken in 2023 aan een uniforme aanpak voor de effectieve bestrijding van invasieve exoten in Dordrecht.

We zetten in op duurzaam bomenonderhoud via het bomenprogramma.

Bomen verdienen goed onderhoud, zodat ze optimaal kunnen bijdragen aan het leefklimaat in de stad. Met de voortzetting van het huidige beheer en onderhoud van onze bomen is het onmogelijk om het bomenbestand duurzaam in stand te houden. We werken daarom aan een bomenprogramma inclusief financieel voorstel. We onderzoeken de mogelijkheid voor het planten van bomen voor nieuw geboren Dordtenaren en werken daar een voorstel voor uit.

We doen onderzoek naar het gebruik van duurzaam gereedschap in het beheer van groen.

In het kader van duurzaamheid, maar ook met het oog op de Wet natuurbescherming, onderzoeken we de mogelijkheden voor het gebruiken van duurzaam gereedschap bij het beheren van het openbaar groen. Elektrisch gereedschap is duurzamer en zorgt voor minder overlast voor mens en dier.

We maken een plan voor de toekomst van het Biesboschcentrum.

Het Biesboschcentrum is een belangrijk start-, tussen- en eindpunt van vele activiteiten in het Nationaal Park De Biesbosch. Met het opheffen van het parkschap kreeg de gemeente de volledige regie op de verdere ontwikkeling van het centrum en het gebied eromheen. Daarin zijn mooie stappen gemaakt met de interactieve tentoonstelling en het partnerschap Klimbos Nederland. Maar er is meer nodig om het Biesboschcentrum toekomstbestendig te krijgen en te houden. Hiervoor laten we een onderzoek uitvoeren en laten we een toekomstplan voor het centrum maken.

Doelstelling 2: Het versterken van een klimaatbestendige, groenblauwe en waterveilige stad.

De toenemende verdichting in de stad maakt het belang van klimaat, groen, biodiversiteit, sport en recreatie steeds groter. Hitte, droogte en wateroverlast komen steeds vaker voor. COVID-19 heeft daarnaast nog duidelijker gemaakt hoe belangrijk een gezonde en aantrekkelijke openbare ruimte is. We zetten daarom stappen in het vergroenen van onze binnenstad. We verbeteren de groene verbindingzones tussen de wijken en het groen voor de biodiversiteit, gezondheid en het klimaat.

We zetten met het Groenblauwprogramma en het project Vergroening Binnenstad in op vergroening van de stad.

Met de uitvoering van het Groenblauwprogramma houden we ons aan de doelen zoals we die gesteld hebben in de Omgevingsvisie 1.0. Zo is er bijvoorbeeld Groen vanaf de voordeur tot aan de Biesbosch: we versterken de groenblauwe structuren op het eiland, er ontstaan grasvelden met meer bloemen in de wijken en we vinden meer insecten en vogels in het groen. Met het project Vergroening Binnenstad brengen we versteende plekken in beeld, onderzoeken we de mogelijkheden om deze te vergroenen en zullen in 2023 de eerste resultaten zichtbaar worden.

We beschermen de groenstructuur en werken met een stresstest.

Op basis van een stresstest biodiversiteit ondernemen we actie op die locaties waar het nodig is. We sluiten aan bij fysieke projecten en monitoren of de biodiversiteit is versterkt.

We blijven inzetten op waterveiligheid en stellen een evacuatieplan op.

We stellen een evacuatieplan op waaronder het aanwijzen en/of realiseren van vluchtplekken bij dreigende overstroming valt. We ontwikkelen maatregelen om schade als gevolg van hevige regenwateroverlast te beperken. We gaan een jaarlijks terugkerend waterfestival (Een Dordtse variant op de Oogstfeesten) organiseren om de eeuwenlange relatie tussen Dordrecht/Drechtsteden en water te vieren en waterbewustzijn te stimuleren. Hier zullen de "De Redders van Dordt", een jaarlijks evenement om zo een hele generatie jongeren groot te brengen met kennis van de klimaatverandering en wat ze zelf kunnen doen om te handelen bij extreme situaties, ook een integraal onderdeel van zijn.

We verbeteren samen met het Waterschap de waterkwaliteit.

Samen met Waterschap Hollandse Delta geven we een vervolg op fase 1 Waterkraan. Dit om de kwaliteit van het oppervlaktewater in de stad te verbeteren. Die kwaliteit staat namelijk onder toenemende druk door klimaatverandering. Een belangrijk deel van de maatregelen treffen we binnen het Stadspark XXL en andere delen van de stad. We beginnen in Sterrenburg, Dubbeldam en Stadspolders met natuurvriendelijke oevers, extra/grotere watergangen en duikers, en aanpassingen aan gemalen en stuwen.

We creëren bewustwording met educatie over klimaatadaptatie en biodiversiteit.

Samen met het Biesboschcentrum en Duurzaamheidscentrum Weizigt zetten we in op communicatie over klimaatadaptatie en wat je voor jezelf en voor je naasten kunt doen. Want zelf- en samenredzaamheid vraagt gedragsveranderingskennis. Educatie op het gebied van biodiversiteit richt zich op het realiseren van meer begrip en waardering voor het versterken van biodiversiteit in de wijk. Eventueel met burens of anderszins in wijk of stad.

We zorgen voor innovatie bij het beheer van onze bomen door data-gestuurd werken.

Na een succesvolle proef willen we in 2023 aan de slag in de hele stad met een innovatief systeem voor de uitvoering van boominspecties. Hierbij worden op basis van lidar-data (puntenwolken) en straatfoto's automatisch bomen geïnventariseerd. De gegevens die dit oplevert kunnen vervolgens worden gebruikt om de data in het beheersysteem te checken of te verrijken.

Doelstelling 3: Het versneld realiseren van een klimaatneutrale stad, in 2040.

Op verschillende onderdelen zijn we al flink bezig, maar de versnelling naar een klimaatneutrale stad in 2040 vraagt om een herziene route – inclusief transitiepaden om de benodigde versnelling te realiseren. Een deel van die route en transitiepaden laat zich op weg naar 2040 al goed schetsen. Al moeten we daarbij wel ruimte vrijlaten om in te kunnen spelen op ontwikkelingen, innovatie en eventuele crises.

Naast het uitwerken van de benodigde transitiepaden zetten we stevig in op maatregelen waarvan we weten dat ze bijdragen en nodig zijn. Zoals het intensiveren van de inzet op energiebesparing, de aanpak van energiearmoede en het stimuleren van de verdere groei en verduurzaming van het warmtenet. Daarnaast zetten we extra in op het realiseren van zero emissie mobiliteit en het ontwikkelen van de circulaire economie. En geven we vanuit de Agenda Dordrecht 2030 uitvoering aan het zonoffensief (duurzame opwek) en de verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed.

We ontwikkelen een route, inclusief transitiepaden op de belangrijkste domeinen, naar een klimaatneutraal Dordrecht in 2040.

De versnelling naar klimaatneutraal in 2040 betekent dat het noodzakelijk is om een breed gedeelde route te ontwikkelen om dit doel te kunnen bereiken. Daarbij kijken we naar de belangrijkste domeinen, zoals: gebouwde omgeving; mobiliteit; energie & afval en industrie & havens. Per domein willen we een transitiepad ontwikkelen waarmee we route naar 2040 haalbaar maken.

We intensiveren de inzet op energiebesparing voor zowel inwoners als bedrijven.

Om de energietransitie te versnellen en de effecten van de stijgende energietarieven te dempen intensiveren we de inzet op energiebesparing - van 20% in 2030 - voor zowel inwoners als bedrijven. Hiervoor zetten we in op de verdere (en versnelde) groei van het warmtenet, inclusief een verdere verduurzaming van het net en de mogelijke toepassingen. Daarnaast geven we uitvoering aan een gerichte aanpak van energiearmoede. Dit doen we door voor het jaar 2030 alle woningen met EFG-labels uit te faseren. Het gaat daarbij om circa 16.000 woningen, waarvan er 2.700 in corporatiebezit zijn. Daarnaast breiden we het aantal aansluitingen op het warmtenet uit en doen we dit mogelijk ook bij grondgebonden woningen. Via wijkplannen zoeken we samenhang in de wijkaanpak bij het komen tot energiebesparing en het verhogen van de kwaliteit van de gebouwde omgeving. Voor bedrijven en MKB zetten we een programma energiebesparing in. Daarbij maken we in samenhang gebruik van een stimulerend spoor en handhaving (OZH).

We verduurzamen ons maatschappelijk vastgoed.

Op basis van uitvoerig onderzoek selecteren we per pand een maatregelenpakket en is er aandacht voor verduurzaming van de overige sportaccommodaties. We kijken welke maatregelen we tegen welke kosten kunnen uitvoeren en wat de besparing is die hier tegenover staat. De daadwerkelijke doorvoering van de maatregelen vindt plaats in 2023.

In het Politiek Akkoord is opgenomen dat in 2040 de vastgoedportefeuille energieneutraal moet zijn. Dit als aanscherping op de eerdere ambitie om dit doel in 2050 te behalen. Uitgangspunt van het beschikbaar gestelde krediet in 2021 was een energie-neutrale portefeuille in 2050. In 2023 brengen we in beeld wat het effect is van deze nieuwe ambitie.

We geven uitvoering aan het zonoffensief (duurzame opwek).

Het opwekken van duurzame energie is een van de speerpunten op weg naar een klimaatneutraal Dordrecht in 2040. In 2023 geven we dit vorm met het opzetten en uitwerken van een Zonneoffensief. Daarbij willen we via een doelgroepen aanpak zoveel mogelijk daken in Dordrecht van zonnepanelen voorzien. Gezien de (tijdelijke) congestie op het stroomnet op de bedrijventerreinen Dordtse Kil III en IV, concentreren we ons in 2023 op de overige bedrijventerreinen. Dit zijn: de gebieden Leerpark en Gezondheidspark; woningeigenaren; VvE's en corporaties. Daarnaast verkennen we de mogelijkheden voor zon op restructuurten en dubbelruimtegebruik.

We intensiveren onze inzet op zero emissie mobiliteit en de circulaire economie.

Vanuit de ambitie om op 1 januari 2026 in de binnenstad van Dordrecht een zero-emissie zone voor logistiek in te voeren, gaan we in 2023 verder met de uitvoering van de routekaart verduurzaming stadslogistiek. De focus ligt hierbij op efficiënte bevoorrading. Voorbeelden daarvan zijn: bundeling; het stimuleren van pakket afhaalpunten; het verminderen van afvallogistiek en elektrificeren.

De bouwlogistiek zorgt voor emissies die schadelijk zijn voor onze leefomgeving, zoals fijnstof en stikstof. Dit heeft ook negatieve effecten op de voortgang van onze bouwprojecten. We komen daarom met een plan om de logistiek rondom bouwprojecten te verduurzamen.

Daarnaast gaan we door met de ontwikkeling van een circulaire economie en bedrijvigheid op ons eiland. Dit doen wij door het hanteren van een duurzaam en circulair inkoopbeleid. Ook stimuleren we circulaire bouw en gebiedsontwikkeling.

We stellen een voedselvisie op.

Ontwikkelingen van buitenaf, zoals corona, stikstofproblemen en de oorlog in de Oekraïne, ondersteunen het belang van zelfredzaamheid op het gebied van voedsel en een gezonde voedselomgeving. In lijn met het Politiek Akkoord 2022-2026 gaan we aan de slag met het opstellen van een voedselvisie - te beginnen met een startnotitie. De City Deal Gezonde en Duurzame voedselomgeving 2021-2025 biedt hiervoor goede aanknopingspunten. Namelijk om de voedselomgeving in 2030 overwegend gezond en duurzaam te maken.

We gaan door met het stimuleren van energiezuinig gedrag.

In aanvulling op de rijksmaatregelen gericht op compensatie en het dempen van de effecten van de stijgende energietarieven zoals het prijsplafond en de noodhulp voor huishoudens die hun rekening niet kunnen betalen, zetten wij in op het treffen van structurele energiebesparende maatregelen en het stimuleren van energiezuinig gedrag. Het uitfasen van de EFG-labels en ook het enkel glas zijn daarbij speerpunten. Met de inzet van energiehulpen gaan we door met het helpen van huishoudens in energiearmoede door het helpen met het verduurzamen van hun woning en het aanpassen van het gedrag. De energiehulp komt achter de voordeur. De bewoners krijgen tips om te besparen en er worden kleine energiebesparende materialen aangebracht, met een gemiddelde waarde van € 240. Daarnaast heeft de energiehulp vanuit sociaal oogpunt een belangrijke signalerende functie. Om de bekendheid van de energiehulp te vergroten starten we een brede communicatiecampagne onder de vlag van Slim Energie Besparen.

We maken prestatieafspraken met de woningcorporaties over verduurzamen EFG label woningen.

Naast de inzet van de energiehulp is het belangrijk dat de corporaties en de particuliere verhuurders aan de slag gaan met de verduurzaming van het bezit. Met de corporatie gaan we prestatieafspraken maken over het uitfasen van de EFG labels en het verder verduurzamen van corporatiewoningen (in de taskforce energiearmoede en ook in de PALT afspraken). De particuliere verhuurders gaan we aanspreken op hun verantwoordelijkheid. Tegelijkertijd bieden we de particuliere huurders ondersteuning om het 'gesprek' aan te gaan met hun verhuurder.

De particuliere woningeigenaren helpen we met informatie en advies (energieloket) en inkoopacties. In 2023 willen we gericht meer begeleiding in gaan zetten voor eigenaren die moeite hebben om zelf aan de slag te gaan met inzet van advies en het ontzorgen bij het aanvragen van bijvoorbeeld lening en subsidies of het deelnemen aan acties.

We stellen een Taskforce energiearmoede in.

Om energiearmoede effectief terug te dringen zetten we een taskforce energiearmoede in. Vanuit de Taskforce zetten we, in aanvulling op de (tijdelijke) compensatiemaatregelen, vooral in op structurele maatregelen die het energieverbruik en zo ook de lasten structureel omlaag brengen. Het (versneld) aanpakken van EFG-label woningen bij zowel corporaties als particulieren is hier een belangrijk onderdeel van. De Taskforce is een samenwerking van betrokken partijen uit het sociale en fysieke domein, zowel intern als extern (o.a. corporaties, sociaal wijkteam, sociale dienst, team energiehulp etc.). Iedereen werkt mee vanuit zijn eigen expertise en netwerk. Regie op het energiearmoede-vraagstuk vindt vanuit deze taskforce plaats.

We zetten onze campagne Slim Energie Besparen door.

Voor al onze inwoners geldt dat iedereen mee moet kunnen doen. Communicatie is daarbij cruciaal. We zetten onze campagne Slim Energie Besparen door en richten ons op een combinatie van bewustwording en het treffen van maatregelen. We stimuleren het gebruik van beschikbare regelingen (zoals subsidies, leningen etc.) en ondersteunen deze met gerichte acties (zoals bijvoorbeeld collectieve inkoop acties rondom isolatie of zonnepanelen). Doel is dat uiteindelijk iedereen aan de slag gaat met zowel kleine als grote maatregelen. Stapsgewijs, in hun eigen tempo.

Doelstelling 4: We zorgen voor een schone, hele en veilige openbare ruimte, dit doen we samen met inwoners.

We investeren in de leefbaarheid van de directe woon- en leefomgeving van onze inwoners. We hechten aan een schone, hele en veilige stad. We werken daarbij intensief samen met verschillende partners, zoals woningbouwcorporaties. Het verbeteren van de leefbaarheid in de wijk doen we ook samen met de inwoners van de wijk. Dit is hard nodig om schone en duurzame wijken te realiseren.

We voeren grote onderhoudsprojecten uit.

Ook in 2023 voeren we een aantal grote projecten uit - naast het reguliere onderhoud aan onze stad. We voeren kadeherstelprojecten uit aan de kades van: de Aardappelmarkt; de Appelsteiger; de Dokweg. Ook werken we aan belangrijke wegenprojecten. Deze zijn gericht zijn op herstel en herinrichting en vinden plaats op: de Krispijnseweg en Eulerlaan (inclusief verbetering fietspaden); Hallinglaan/Stooplaan (herinrichting naar 30 km); fase 3 Bankastraat; Planetenlaan en Stratosfeerstraat (na rioolvervanging). Enkele belangrijke rioolprojecten die we medio 2023 uitvoeren zijn: Kromhout; Houthavenplein; de Componistenbuurt; Tesselschadestraat; Bernardstraat en omgeving en de Haringvlietstraat. Om wateroverlast te beperken leggen we een extra hemelwaterleiding aan in de Dubbeldamseweg Noord en Komatistraat en komt er een grote rioolleiding in de Nieuwstraat.

We werken aan een schone openbare ruimte met minder gedumpt huishoudelijk afval.

Samen met maatschappelijke organisaties, inwoners, ondernemers en andere partners sturen we op een schonere stad met minder gedumpt huishoudelijk afval. Met extra projectmatige inzet en activiteiten zetten we volop in op gewenst gedrag. Speerpunt is communicatie met de doelgroepen, waaronder laaggeletterden en arbeidsmigranten. Parallel gaan we effectiever handhaven om dit te ondersteunen. Om afvalbijplaatsingen zoveel mogelijk terug te dringen zoeken we in onze aanpak continu een effectieve balans tussen het verwijderen van bijplaatsingen, het monitoren van de aanpak bij hotspots, het stimuleren van gewenst gedrag en handhavend optreden. Zo proberen we vanuit verschillende invalshoeken te bereiken dat men anders met de openbare ruimte omgaat.

We stimuleren participatie bij het komen tot een schone openbare ruimte met minder zwerfafval.

We ondersteunen ruim 1.000 geregistreerde 'Dordtse Doorpakkers' met opruimmaterialen. In 2023 evalueren we deze aanpak en peilen bij de Dordtse Doorpakkers op welke manier zij in de toekomst willen participeren. Steeds meer organisatoren zetten in op een schoon en duurzaam evenement. De aanpak met ondernemers in de Binnenstad, waaronder de peuknalen en kauwgombakjes, evalueren we in het najaar.

We blijven inzetten op educatie via de Afvalvrije school.

De Afvalvrije School krijgt ook in 2023 een vervolg. De kinderen leren niet alleen om afval te scheiden, ze helpen ook mee met het opruimen van zwerfafval rondom de school. Dit project is onderdeel van het educatieaanbod 'Grondstof & Zwerfafval' dat Duurzaamheidscentrum Weizigt aanbiedt aan basisonderwijs, middelbaar onderwijs en volwasseneducatie. Voor volwassenen is het onderwerp 'voorkomen van plaagdieren' onderdeel van het onderwijsaanbod in 2023.

We evalueren het participatiebestek.

In het participatiebestek heeft de gemeente de betrokken (wijk)aannemer naast het regulier groenonderhoud ook een rol gegeven in het ondersteunen van bewonersinitiatieven die gericht zijn op een betere en schonere openbare ruimte. Hierbij kan het gaan om schoonmaakacties of bijvoorbeeld het onderhouden van een groenperk of boomvakken door inwoners. We evalueren het participatiebestek om te zien wat de resultaten waren. Op basis van de evaluatie beoordelen we of we participatie in deze vorm voortzetten. Daarnaast brengen we in kaart welke manieren er zijn om inwoners en ondernemers te laten bijdragen aan het onderhouden van de openbare ruimte. Vervolgens kijken we waar er extra kansen liggen en waar doorontwikkeling mogelijk is.

We werken aan een nieuw speelbeleid.

Ontwikkelingen zoals meer stimuleren om te bewegen in de openbare ruimte en de trend van natuurlijke speelplekken, geven aanleiding om ons speelbeleid opnieuw vorm te geven. Dit doen we in afstemming met het nieuwe sportbeleid. Belangrijk in het nieuwe speelbeleid is dat we de toegankelijkheid van speelplekken onderzoeken.

Doelstelling 5: Het verbeteren van de kwaliteit van de woon- en leefomgeving.

Het voorkomen of beperken van schade door wateroverlast, hittestress en droogte is belangrijk voor een aantrekkelijke stad. Milieukwaliteit, lucht, geluid en externe veiligheid zijn bepalend voor een gezonde leefomgeving. Hier geven we invulling aan door de uitvoering van het in 2020 door ons ondertekende Schone Luchtakkoord (SLA). Ook groen en water zijn belangrijk voor de stad. Een groene en gezonde omgeving draagt bij aan een fijn woon- en leefklimaat en positieve gezondheid. Groen zorgt er ook voor dat verschillende dieren en planten hier kunnen leven. Het stimuleert biodiversiteit. Het realiseren van een goede waterkwaliteit en een goede bodemkwaliteit zijn stuk voor stuk van levensbelang.

We onderzoeken de bodem-, groen- en waterkwaliteit bij groene verduurzaming.

Om succesvol groen te verduurzamen zijn we sterk afhankelijk van de bodem-, groen- en waterkwaliteit. Om achter de actuele kwaliteit van ons groen, de bodem en het water te komen doen we onderzoek en gaan we het gesprek aan met interne en externe belanghebbenden. Dit alles tezamen geeft inzicht in de aandachts- en verbeterpunten van de bodem en het water.

We evalueren het dierenbeleid.

Er is steeds meer aandacht voor het dierenwelzijn. Daarom willen we in 2023 via een participatietraject het dierenbeleid evalueren. Het huidige dierenbeleid is in 2017 vastgesteld. De afgelopen jaren hebben we tijdens gesprekstafels met partners en raadsleden al diverse (nieuwe) thema's opgepakt en verder uitgewerkt.

We stellen een programma/visie op ons buitengebied, inclusief de Biesbosch, op.

In het buitengebied van Dordrecht komen veel ruimtelijke vraagstukken bij elkaar. Bijvoorbeeld op het gebied van natuur, landbouw, water, recreatie, klimaatadaptatie, energie en wonen. Het Buitengebied is één van de deelgebieden in de Omgevingsvisie 1.0. Bij de actualisatie van de Omgevingsvisie geven we hier meer richting aan en maken we keuzes voor het buitengebied inclusief de Biesbosch. Hiermee kunnen initiatiefnemers inschatten hoe kansrijk hun initiatieven zijn. Bovendien ontstaat er zo een transparant kader om initiatieven te toetsen.

We maken een plan om een aantrekkelijk stadsstrand en veilig zwemmen in open water te realiseren.

We onderzoeken waar we een stadsstrand en veilig zwemmen in open water kunnen realiseren om onze stad nog aantrekkelijker te maken en pakken door met een uitvoeringsplan. In het traject ontwikkelplan voor Wantij-West, het gebied tussen de Prins Claus- en de Prins Hendrikbrug, onderzoeken we de mogelijkheden om daar een stadsstrand te realiseren. Hier wordt het Wantij nu ook al gebruikt als plek om te recreëren aan het water.

We evalueren de walstroombalans voor de binnenvaart.

In 2023 onderzoeken we manieren om de walstroombalans aan te passen aan de technische standaarden van nu en de toekomst. Daarnaast onderzoeken we of uitbreiding van de walstroombalans naar de overige havens een substantieel effect heeft op het verminderen van de stikstofbelasting in de Biesbosch.

We gaan aan de slag met het Register Externe Veiligheidsrisico's (REV).

Onder de Omgevingswet wordt het Register Risicosituaties Gevaarlijke Stoffen (RRGS) vervangen door het Register Externe Veiligheidsrisico's (REV). In het REV moeten naast de gegevens uit het RRGS ook de brand-, explosie-, en gifwolkaandachtsgebieden worden opgenomen. Hiervoor moeten we een groot aantal veiligheidsrelevante milieubelastende activiteiten onderzoeken en in het REV invoeren. Dit laatste is noodzakelijk omdat het niet voorhanden hebben van deze gegevens het maken van omgevingsplannen hindert. We gaan hier in het 1e kwartaal van 2023 mee aan de slag.

We stellen een actieplan geluid op.

In 2023 stellen we een nieuw Actieplan Geluid op. Dit moet elke vijf jaar en is straks een verplicht programma op grond van de Omgevingswet. De basis daarvoor zijn de in 2022 geactualiseerde geluidbelastingkaarten. Hiernaast ontvangen we subsidie voor het opstellen van acht saneringsprogramma's voor de aanpak van zogeheten B-lijstwoningen. Dit zijn woningen die in peiljaar 1986 een geluidbelasting hadden die groter was dan 60dB. Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (OZH) bereidt de saneringsprogramma's voor. Vanaf 2023 worden de programma's opgeleverd. En wordt duidelijk of we uitvoeringssubsidie van het Rijk krijgen om de woningen aan te pakken.

We zetten in op een vermindering van de uitstoot van schadelijke stoffen.

We zetten in op het verminderen van de uitstoot en lozing van schadelijke stoffen die leiden tot verontreiniging van lucht, water en bodem. Dit doen we onder meer door: te adviseren en/of zienswijzen in te dienen bij vergunningsprocedures; de bedrijven op hun verantwoordelijkheden aan te spreken; en door samen te werken met andere betrokken overheden en partners.

Speciaal aandachtspunt is de omgeving van Chemours/Dupont. In 2023 krijgt de procesgang over de aansprakelijkstelling van Chemours/Dupont door de gemeenten Dordrecht, Sliedrecht, Papendrecht en Molenlanden vervolg. In 2023 zullen we met het resterende geld van de in 2021 ontvangen Speciale Uitkering (SPUK) - voor buitensporige verontreiniging door PFAS - onderzoek doen, kennis delen en saneringsgevallen uitvoeren. Ook dit doen we in samenwerking met de gemeenten Sliedrecht, Papendrecht en Molenlanden.

We leveren een bijdrage aan de oplossing van de stikstofproblematiek Biesbosch.

De consequenties van de uitspraak van de Raad van State over het Programma Aanpak Stikstof (PAS) zijn steeds duidelijker. In juni 2022 heeft het Rijk de startnotitie voor het Nationaal programma landelijk gebied (NLPG) gepubliceerd. Hierin zijn onder andere de nationale stikstofreductie doelen opgenomen. Het NLPG legt de structurerende, richtinggevende keuzes en (regionale) doelen vast. Dit vormt de basis voor de uitwerking van integrale gebiedsprogramma's onder regie van de provincies Rijk en provincies. De provincie Zuid Holland wil het NLPG gebiedsgericht aanpakken en gaat daarbij op drie schaalniveaus te werk: Landelijk gebied Zuid Holland, drie kerngebieden (gromazig) - waarbij het eiland van Dordrecht deel uitmaakt van het kerngebied Zuid Hollandse Delta, en deelgebieden op het schaalniveau van de Biesbosch. Op dit moment vindt de opstarting plaats van het gebiedsproces. In het derde kwartaal van 2022 zijn er keukentafelgesprekken met de op het eiland gevestigde agrariërs. Gemeenten worden gevraagd deel te nemen aan het gebiedsproces. Zoals de naam zegt, richt het NLPG zich op het landelijk gebied. De stikstofaanpak in het stedelijk gebied (mobiliteit, huishoudens, binnenvaart) loopt langs de lijn van het Schone Luchtakkoord en het Energie akkoord.

Welke verbonden partijen dragen bij?

Om onze doelen te realiseren werken we samen met anderen, zo nemen we deel in verbonden partijen. Een [totaal overzicht](#) en de [financiële informatie](#) van onze verbonden partijen is opgenomen in de [paragraaf verbonden partijen](#). Informatie over verbonden partijen die bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen in dit programma is weergegeven in onderstaand overzicht. We geven daarbij een actuele stand van zaken.

Voorheen werd hier ook de verbonden partij GR Nationaal Park de Biesbosch vermeld, maar uitgaande van opheffing per 1 januari 2021 conform raadsbesluit juli 2020 ([zie RIS-dossier 2584534](#)) wordt deze GR niet meer als verbonden partij vermeld. De activiteiten van het Nationaal park die nu vanuit Dordrecht zelf worden uitgevoerd, dragen uiteraard nog wel bij aan dit programma.

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (GR OZHZ)

Website	https://www.ozhz.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none"> • Mevrouw T.F. de Jonge lid en plaatsvervangend voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur • De heer M.P.P.M. Merx, lid Algemeen Bestuur • De heer H. van der Linden, plaatsvervangend lid Algemeen Bestuur
Deelnemers	De gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht en de provincie Zuid-Holland.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	De regeling is getroffen ter ondersteuning van de deelnemers en de regiogemeenten bij de uitvoering van hun taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, alsmede de taken op het terrein van vergunningverlening, handhaving en toezicht op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht genoemde wetten.
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022</p> <p>Het Rijk heeft de invoering van de Omgevingswet uitgesteld naar 1 januari 2023 en de Wet kwaliteitsborging bouw (Wkb) treedt (naar verwachting) gelijktijdig met de Omgevingswet in werking. Omdat OZHZ voor een aantal opdrachtgevers ook de bouwtaken uitvoert wordt het wetgevingstraject intensief gevolgd. In Zuid-Holland Zuid is afgesproken dat OZHZ en de gemeenten samen optrekken bij het in beeld brengen van de impact van de Wkb op de eigen organisatie: de aard en hoeveelheid werk die overblijft, het personeel, de financiën en de bouwleges. De impact kan per gemeente verschillen, onder andere omdat deze afhankelijk is van het aantal aanvragen, de mate van toetsing aan het Bouwbesluit op dit moment en de manier waarop de gemeente invulling geeft aan het nieuwe stelsel. Het effect is groter als op dit moment de bouwbesluittoets volledig, zonder prioritering op risico's, wordt uitgevoerd. OZHZ voert de bouwtaak voor Dordrecht echter uit op basis van een risicomodel.</p>
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2022</p> <ul style="list-style-type: none"> • OZHZ merkt de gevolgen van de coronacrisis: extra werkzaamheden zoals handhaving noodverordening, vergunningverlening voor het vergroten van terrassen en minder evenementen. De verwachting is dat de legesinkomsten van extra bouwaanvragen en het feit dat in 2022 het maatschappelijke verkeer weer op gang komt voldoende is om de toename in kosten bij OZHZ en de gemeente te dekken. • Privatisering bouwplantoetsing en toezicht (Wet kwaliteitsborging bouw). OZHZ voert sinds 2019 voor twee gemeenten en de provincie Zuid-Holland taken uit binnen het brede omgevingsdomein van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo). Voor de bouwtaken wordt er vooralsnog uitgegaan dat gefaseerd een deel van de taken zal worden overgedragen aan de markt. Om dit risico te ondervangen richt OZHZ zich op taakuitbreiding zodat het noodzakelijke volume om de taak goed uit te voeren gewaarborgd blijft.

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid (GR VRZHZ)

Website	www.vrzhz.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer A.W. Kolff, voorzitter van het Algemeen en Dagelijks Bestuur (kroonbenoeming)

Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	<p>De VR onderdelen Regionale Brandweer Zuid-Holland Zuid, de voorbereiding op Rampen en Crisis (VRC) en de Geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen (GHOR) zijn samen verantwoordelijk voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het in algemene zin behartigen van belangen op het terrein van: crisisbeheersing, rampenbestrijding, brandweezorg en geneeskundige hulpverlening. • Het voorbereiden op een ramp of crisis (inventariseren van risico's in de regio). • Het proberen te voorkomen van een ramp of crisis in de omgeving (het beheersen van de risico's). • Het bestrijden van een ramp of incident en proberen ervoor te zorgen dat alles zo snel mogelijk wordt hersteld (als er dan toch een incident of ramp gebeurt).
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022</p> <ul style="list-style-type: none"> • De afgelopen twee jaar stonden de bestrijding van de coronacrisis, de opvang van ontheemden uit Oekraïne en zeer recent de opvang van asielzoekers maar zeker ook de kritieke processen zoals brandbestrijding en hulpverlening voorop. Na de drukte van de coronacrisis was de verwachting dat in 2022 weer meer naar de taken, processen en prioriteiten zoals beschreven in het nieuwe beleidsplan worden verlegd, de huidige opvang van ontheemden uit Oekraïne en opvang van asielzoekers hebben hier zeer waarschijnlijk effect op. • Ontwikkelingen staan daarentegen niet stil. In 2023 verwacht de Veiligheidsregio aan de slag te kunnen met de uitkomsten van het landelijk onderzoek naar een toekomstbestendig brandweerstelsel. • De Omgevingswet zal (waarschijnlijk) in 2023 van kracht zijn. • Afhankelijk van het proces in 2022 hoopt de VRZHZ in 2023 volop in te zetten op de Risk Factory en het Multi Intelligence Center. • Landelijke ontwikkelingen: de evaluatie van de Wet Veiligheidsregio's is afgerond. Waar mogelijk zijn de gevolgen meegenomen bij het opstellen van het beleidsplan 2022-2025. • In het algemeen bestuur van 10 maart 2022 zijn voorstellen behandeld met betrekking tot het financieel perspectief van de VRZHZ. Deze voorstellen zijn verwerkt in deze ontwerpbegroting 2023 en als zodanig onderdeel van de zienswijze bij de gemeenten. Concreet gaat het per saldo in 2023 om een verhoging van € 2,26 miljoen. • Het kostenniveau in de bedrijfsvoering is significant gestegen. De veiligheidszorg voor haar inwoners wil het bestuur van de VRZHZ op het huidige niveau garanderen. De VRZHZ heeft de afgelopen jaren aanzienlijke bezuinigingen doorgevoerd. Daarom zullen nieuwe besparingen direct effect hebben op de kwaliteit van de dienstverlening. Denk aan: minder brandweerposten, een lager aantal piketten en het afstoten van ons eigen operationeel crisiscentrum. Daarom is een dringend beroep gedaan op de tien deelnemende gemeenten. Concreet betekent dit dat vanaf 2023 een structurele extra bijdrage van € 2.264.000 wordt doorgevoerd, bestaande uit: <ul style="list-style-type: none"> o € 464.000 om de cao-effecten voor onze medewerkers te dragen. o € 1.800.000 om structureel hogere kosten te kunnen absorberen. • Stijgende kosten (in miljoenen) betreffen daarnaast onder andere cao-ontwikkelingen (0,5), inkoop/onderhoud materieel en materialen (0,3), onderhoud gebouwen (0,3), ICT (0,5) en informatieveiligheid (0,2). Bij kosten exogene ontwikkelingen gaat het vooral om invoering van de Omgevingswet (0,4). Gewenste innovaties zijn het Multi Intelligence Center (0,35) en de Risk Factory (afhankelijk van business case).

Actuele risico's d.d. augustus 2022

- In 2022 is intensief gesproken over het financieel perspectief van de VRZHZ. Zorgen zijn er als het gaat over de hoge inflatiecijfers van de laatste tijd. De VRZHZ verwacht dit terug te zien in een nieuwe cao in 2023 omdat de huidige tot en met 2022 loopt. Het vraagt om blijvend de vinger aan de pols te houden en hier transparant met het bestuur over te spreken.
- De financiële gevolgen van de nieuwe cao-afspraken over functioneel leeftijdsontslag voor beroepsbrandweer zijn doorgerekend. Er is een voorziening gevormd die deze lasten volledig afdekt. Het risico op hogere lasten is hierdoor afgenomen. Nieuwe aanpassingen van de cao en wijzigingen in het gebruik van de regeling kunnen ervoor zorgen dat de gevormde voorziening aangevuld c.q. afgeroomd moet worden.
- Het algemeen bestuur wordt op 13 oktober via een themasessie meegenomen in het onderwerp strategische huisvesting waarbij ook in brede context het MJOP wordt betrokken. Vanzelfsprekend komen hierbij ook de financiële aspecten van te maken keuzes aan de orde.
- Daarnaast zien we ook het risico dat, door economische ontwikkelingen, het kostenniveau van de beoogde prioriteiten in het beleidsplan op termijn verder zou kunnen doen stijgen. De gemeenten zien over het geheel gezien een zorgelijke kostenstijging in alle domeinen op zich afkomen. De financiële ontwikkelingen bij de verschillende verbonden partijen zorgt voor toenemende druk op de gemeentelijke begrotingen. Dit heeft zijn weerslag op de financiële slagkracht van onze gemeente.

Gemeenschappelijke regeling Sociale werkvoorziening Drechtsteden (Drechtwerk)

Gemeenschappelijke regeling Sociale Werkvoorziening Drechtsteden (Drechtwerk)

Website <https://www.drechtwerk.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht De heer P.J. Heijkoop, voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur

Deelnemers De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Hardinxveld-Giessendam.

Vestigingsplaats Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk belang Het openbaar lichaam behartigt de belangen van de gemeenten op het terrein van de sociale werkvoorziening en geeft in opdracht van de gemeenten uitvoering aan de in de wet en in deze regeling genoemde taken. Hiermee streeft de organisatie ernaar dat mensen kunnen werken naar vermogen. Dat doet zij via de onderdelen: Drechtwerk/Drechtstedenactief, WerXaam B.V., Assembly partner B.V., Drechtwerk Diversiteit B.V., Drechtwerk Groen B.V., Drechtwerk FrisFacilitair B.V.

Relevante beleidsinformatie **Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022**
Geen bijzonderheden. De voorbereiding voor de samenvoeging van GR Drechtwerk en de GRS, beoogd per 1 januari 2023 loopt.

Risico's **Actuele risico's d.d. augustus 2022**

- Als de Rijkssubsidie Sociale Werkvoorziening (SW) niet toereikend is heeft dat direct gevolgen voor de gemeentelijke bijdrage.
- Niet of onvoldoende compenseren van de cao loonsverhogingen veroorzaakt tekorten.
- Niet of niet volledig aflossen van verstrekte geldleningen leidt tot kosten.

Gemeenschappelijke regeling Gevudo

Gemeenschappelijke regeling Vuilverwerking Dordrecht en Omstreken (Gevudo)

Website <https://www.hvcgroep.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht

- Gevudo: de heer P.J. Heijkoop, vice-voorzitter Algemeen Bestuur
- Gevudo: mevrouw T.F. de Jonge, plaatsvervangend lid Algemeen Bestuur
- HVC: mogelijk de heer P.J. Heijkoop, vertegenwoordiger namens Gevudo

Deelnemers De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam,

	Hendrik-Ido-Ambacht, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht, Vijfheerenlanden en Zwijndrecht zijn deelnemer. Binnen deze regeling heeft Dordrecht momenteel op basis van inwonertallen een belang van circa 28%.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Via Gevudo participeert Dordrecht in de NV Huisvuilcentrale Noord-Holland (HVC). Gezien het belang presenteren we hier ook informatie van HVC. Het doel van Vuilverwerking Dordrecht en Omstreken (Gevudo): het behartigen van aandeelhoudersbelangen van de deelnemers in de NV HVC en het daarbij uitoefenen van stemrecht in de aandeelhoudersvergaderingen van NV HVC. Het hoofddoel van HVC is: ten algemenen nutte werkzaam zijn op het gebied van het afvalbeheer en de daarmee verbonden opwekking van elektriciteit, benutting van overige vrijgekomen warmte en opwerking van reststoffen tot nuttige toepasbare restproducten; deels met inschakeling van derden.
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zie raadsinformatiebrief (RIS-dossier 2640895) met betrekking tot warmteambities van HVC. • Door toetreding van onder andere GR Avalex is een stem- en aandelenbelangverwatering van circa 3% ontstaan. De kans op verdere verwatering is groot; onder meer vanwege mogelijke toetreding door Haarlem/Zandvoort per 2023.
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2022</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gevudo blijft streven naar verbeterpunten in de governance en discussie over het werkgebied van HVC, ook in het licht van transitierisico's en zelfstandige financierbaarheid. Echter het draagvlak daarvoor is bij andere aandeelhouders en de onderneming zelf vooralsnog beperkt. Het Dagelijks Bestuur heeft in overleg met het Algemeen Bestuur ervoor gekozen om externe advisering in te schakelen; welke naar verwachting in 2022 eindadvies zal uitbrengen; ook over de eigen rol invulling van Gevudo als aandeelhouder. Deze input wordt betrokken bij de eind 2022 te wijzigen Gemeenschappelijke Regeling. • Hoewel de gemeente formeel garantierisico's loopt bij HVC, houden we op grond van de risicoparagraaf van Gevudo waarin de risico's van HVC zijn beschouwd, de risicomonitor op groen.

B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides

B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides

Website	https://www.evides.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer H. van der Linden, gevolmachtigd aandeelhouder in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA)
Deelnemers	Houders van aandelen zijn gemeenten die ten tijde van de oprichting van de vennootschap vielen binnen het verzorgingsgebied van NV Waterbedrijf Europoort. Dit betreft een gebied wat zich uitstrekt van Dordrecht, over de Hoekse Waard naar Rotterdam, Delft en Brielle.
Vestigingsplaats	Rotterdam
Openbaar of gemeentelijk belang	Drinkwatervoorziening dient een publiek belang. De B.V. GBE is 50% eigenaar van de aandelen van het waterbedrijf, Evides NV. De Evides-aandeelhouders hebben onder meer zeggenschap over de drinkwatertarieven en over het ondernemingsplan van de NV. Voor een groot deel is de sector gereguleerd via de Drinkwaterwet. De invloed van Autoriteit Consumenten en Markten (ACM) is zeer groot. De dividenduitkering is van belang voor een sluitende stadsbegroting. Dordrecht draagt een financieel belang van 7% in de B.V. (Overigens presenteren we bij de financiële gegevens van Evides de gegevens van de NV).

Relevante
beleidsinformatie

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022

- In 2022 zal de huidige directeur van GBE, dus niet van de NV, zijn werkzaamheden beëindigen. Een opvolger is voorgedragen aan de aandeelhoudersvergadering.
- Evides Waterbedrijf kent nu twee aandeelhoudersgroepen: Gemeenschappelijk Bezit Evides (GBE) en Gemeenschappelijk Bezit Evides Aqua (GBE Aqua). Beiden bezitten 50% van de aandelen. De 18 gemeenten van GBE in Zuid-Holland Zuid zijn: Albrandswaard, Barendrecht, Brielle, Capelle aan den IJssel, Delft, Dordrecht, Goeree-Overflakkee, Hellevoetsluis, Hoeksche Waard, Nissewaard, Maassluis, Midden-Delfland, Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Westland, Westvoorne en Zwijndrecht. GBE Aqua bestaat uit de provincie Zeeland, de 13 Zeeuwse gemeenten en de gemeenten Woensdrecht, Bergen op Zoom en Goeree-Overflakkee.
- De minister geeft naar aanleiding van de motie van Kamerlid Diks in 2021 via een noodmaatregel ingegrepen bij de ACM, door de gereguleerde vermogenskostenvoet voor drinkwaterbedrijven voor 2 jaar te bevriezen. Desondanks blijft grote zorg bij de drinkwaterbranche bestaan over de toekomstgerichtheid van de regelgeving, waarbij de financiële problematiek van drinkwaterbedrijf [Vitens](#) als voorbeeld voor de sector dient. De weighted average cost of capital (WACC) was in 2011 nog 6%, de huidige WACC 2020-2021 van 2,75% wordt door de drinkwaterbedrijven als (te) laag ervaren. Zij geven aan bij een verdere verlaging hun taken niet meer adequaat te kunnen financieren en uitoefenen. De eigen formele gemeentelijke invloed om ACM tot andere inzichten te brengen is overigens zeer beperkt aangezien deze aandeelhouders, hoewel publiek van karakter, niet als rechtstreeks belanghebbende in de zin van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) ziet.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2022

- Regulering (zie toelichting bij de ontwikkelingen).
- Op termijn (omstreeks 2026) is forse verlaging van dividend niet uitgesloten indien de ACM-regulering niet toekomstbestendig wordt gemaakt, naast dat één en ander al eerder vooral gevolgen kan/zal hebben voor de eigen bedrijfsvoering van Evides. Dat gemeenten de komende jaren nog een redelijk stabiel dividend mogen verwachten, is mede het gevolg van eerder opgespaarde resultaten en afspraken daarover met aandeelhouders om deze later uit te keren. Om die reden houden we de risicoclassificatie nog laag, tenzij er zich onverwachte materiële ontwikkelingen voor gaan doen.

Energie Coöperatie Dordrecht

Energie Coöperatie Dordrecht (ECD)

Website <https://www.wijkendordrecht.nl/energie-dordrecht>

Vertegenwoordiging
Dordrecht

- Mevrouw T.F. de Jonge bestuurslid (Algemene leden vergadering)
- De heer J.M. Leemans, ambtelijk lid

Deelnemers

NV Huisvuilcentrale Noord-Holland en de gemeente Dordrecht.

Vestigingsplaats

Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk
belang

Doel van de coöperatie is het versnellen van de uitvoering van het gemeentelijk energiebeleid, het tot stand brengen van leerwerkverbindingen op het gebied van duurzame energie en het tot stand brengen van een revolverend fonds voor het doen van duurzame investeringen.

Relevante
beleidsinformatie

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022

De activiteiten van de ECD in 2023 zijn het beheer van de in bedrijf zijnde productie-installaties en het in opdracht van de gemeente vormgeven van het zonne-offensief

- Windturbine Krabbegors: de Raad van State heeft nog geen uitspraak gedaan in de hoger beroepszaak, een zittingsdatum is nog niet gepland. Aan het verkrijgen van de SDE subsidie zijn voorwaarden verbonden. In loop der tijd heeft de ECD meerdere malen aan de subsidieverstrekker uitstel voor de bouw gevraagd en gekregen. Een belangrijke voorwaarde is dat de windmolen binnen vier jaar na het verkrijgen van de subsidie in bedrijf moet zijn. Dat betekent dat de windmolen uiterlijk 4 maart 2023 in gebruik moet zijn. Deze datum, zonder uitspraak, is niet haalbaar zodat (een deel van) de SDE subsidie komt te vervallen. Dit verlies in combinatie met de rente ontwikkelingen in de markt en de oplopende bouw- en productiekosten zorgen er voor dat er met deze windturbine geen rendabele businesscase is te realiseren. De ECD heeft daarom besloten om af te zien van de ontwikkeling en de ontwikkel kosten in 2022 als verlies te boeken.
- In de jaren 2022-2030 gaat de ECD zich toeleggen op het versnellen van de energietransitie door vorm te geven aan het door de gemeente gewenste zonneoffensief. Hiervoor zal zijn een projectleider zonne-energie in dienst nemen.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2022

Op dit moment zijn geen specifieke risico's benoembaar. Zonneweides Amstelwijck en Crayestein: zijn in bedrijf. Risico's van uitval en diefstal van panelen zijn gedekt met een verzekering. Het werkplan 2023 (en daarmee de begroting) is nog in ontwikkeling.

Wat zijn de indicatoren?

De basis: BBV-indicatoren

De onderstaande BBV-indicatoren zijn onderdeel van de vaste set verplichte beleidsindicatoren gehanteerd door het Rijk om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. Omdat deze indicatoren een logische link vormen met het programma Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht zijn zij hier opgenomen. Voor BBV-indicatoren geldt dat hier geen streefwaarden aan verbonden zijn, de indicatoren kennen immers geen specifieke relatie met de Dordtse doelstellingen. Wel is een vergelijking opgenomen met het gemiddelde van de G40 gemeenten, daarnaast kunt u via de website www.waarstaatjegemeente.nl de BBV-indicatoren van Dordrecht per thema vergelijken met een selectie naar keuze (o.a. Nederland, Provincie niveau of Regionaal niveau). Een totaal overzicht van de BBV-indicatoren treft u aan onder de bijlage (pagina 202) van deze Begroting 2023, daarnaast leest u in de leeswijzer (pagina 16) meer over de werking en het verschil tussen BBV-indicatoren en Dordtse aanvullende indicatoren.

Aanvullende indicatoren

Hieronder treft u de zeven aanvullende indicatoren voor het programma Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht. Deze indicatoren komen uit de vorige raads- en collegeperiode, na de Begroting 2023 vindt een herijking plaats van de aanvullende indicatoren conform de vastgestelde nota Kiezen, Sturen en Verantwoorden 2022-2026.

BBV-indicatoren	Jaarstukken Begroting				G40
	2020	2022	2021	2023	
Huishoudelijk restafval - kg per inwoner	214 (2019)	214 (2019)	214 (2019)	228 (2020)	171 (2020)
WOZ-waarde woningen (gemiddelde) - x € 1.000	206 (2020)	206 (2020)	227 (2021)	227 (2021)	261 (2021)
% Hernieuwbare elektriciteit	16,6 (2018)	16,6 (2018)	19,4 (2019)	20,3 (2020)	nbn (2020)

Aanvullende indicatoren	0-Waarde	Actuele waarde	Streefwaarde 2022
A. Buurtbeleving: rapportcijfer Woonomgeving.	Dordrecht: 7,2; G40: 7,3 (2017)	Dordrecht: 7,4 (2021); G40: 7,5 (2021)	Dordtse waarde gelijk of hoger dan gemiddelde G40

B. Openbare ruimte: schaalscore fysieke kwaliteit buurtvoorzieningen.	Dordrecht: 6,1; G40: 6,3 (2017)	Dordrecht: 6,4 (2021); G40: 6,5 (2021)	Dordtse waarde gelijk of hoger dan gemiddelde G40
C. Groenomgeving: aanplant van 800 extra bomen (in het kader van 800 jaar stad in 2020).	0 (2018)	2.779 (augustus, 2022) * Jubileumbomen: 80, * Arboretum Maasstraat: 50, * Bomen N3: 204, * Tiny Forest: 2.445	800 bomen
D. Energieneutraal: aantal aangesloten woningen op het Dordtse warmtenet.	4.455 (2018)	6.791 (per 1 september 2022)	9.000 woningequivalenten
E. Energieneutraal: opgewekte duurzame elektriciteit (zonne- en windenergie in Peta Joules), exclusief opgewekte zonne-energie door particulieren.	0,103 PJ (2018)	0,189 PJ (2021)	0,4 PJ (dit is circa 25% van de beoogde 1,7 PJ aan duurzame elektriciteit in 2050)
F. Verduurzamen: Het aandeel huiseigenaren dat bekend is met het Regionale Energieloket om huis te verduurzamen.	21% (2019)	Onderzoek heeft niet plaatsgevonden. Informatie van het Regionaal Energieloket over 2020: Er zijn in 2020 bij 4.779 woningen maatregelen getroffen, met een totaal besparing van 1217 ton CO2	Trend hoger dan 0-waarde
G. Woon- en leefomgeving: luchtkwaliteit in Dordrecht, uitgedrukt in fijn stof waarden PM10 en PM2,5	PM10 (2017): Boven de EU grenswaarde: 0%; Tussen de EU grenswaarde en WHO richtwaarde: 5%; Onder de WHO richtwaarde: 95%. PM2,5 (2017): Boven de EU grenswaarde: 0%; Tussen de WHO richtwaarde en EU grenswaarde: 100%; Onder de WHO richtwaarde: 0%.	PM10 (2020): Boven de EU grenswaarde: 0%; Tussen de EU grenswaarde en WHO richtwaarde: 0%; Onder de WHO richtwaarde: 100%. PM2,5 (2020): Boven de EU grenswaarde: 0%; Tussen de WHO richtwaarde en EU grenswaarde: 0%; Onder de WHO richtwaarde: 100%.	In 2030 100% voldoen aan de richtwaarde van de WHO (Wereldgezondheidsorganisatie) voor PM10 en PM2,5.

Bron	Frequentie
A. Veiligheidsmonitor/'vrije ruimte', specifieke vragen voor Dordrecht	Eens per twee jaar (oneven jaren)
B. Veiligheidsmonitor	Eens per twee jaar (oneven jaren)

C. Gemeente Dordrecht	Jaarlijks
D. Gemeente Dordrecht	Jaarlijks
E. Gemeente Dordrecht/Klimaatmonitor	Jaarlijks
F. Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD). Onderzoek heeft in 2020 niet plaatsgevonden, hiervan in plaats informatie van het Regionaal Energieloket.	Eens per twee jaar
G. Gemeente Dordrecht/Monitoringsronde NSL 2019 (Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit) / *Nog geen cijfers over 2021 beschikbaar	Jaarlijks

Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2023 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht	2023
Interne salarislasten	30.728.946
Materiële budgetten	23.101.187
Bijdragen aan GR'en	866.464
Kapitaallasten	12.832.794
Storting in de voorzieningen	3.009.872

- Interne salarislasten: dit betreft de salarislasten van de organisatieonderdelen die bijdragen aan het beheer en onderhoud van de openbare ruimte.
- Materiële budgetten: dit zijn de budgetten voor het ophalen en verwerken van afval en het onderhoud aan, onder meer, wegen en openbaar groen.
- Bijdragen aan GR'en: dit is de bijdrage aan de Omgevingsdienst.
- Kapitaallasten: dit gaat om de kapitaallasten over de gemeentelijke activa in de openbare ruimte. Wegen en riolen hebben hier het grootste aandeel in.
- Storting in de voorzieningen: dit betreft stortingen in voorzieningen die worden benut voor investeringen in riolen en het onderhouden en baggeren van havens.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Onderwerp	Bedragen x € 1.000			
	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	70.539	72.177	72.156	73.370
Baten	40.608	40.652	40.970	40.861
Saldo	-29.931	-31.524	-31.186	-32.509
Toevoeging reserves	11.650	2.870	1.599	1.599
Onttrekking reserves	12.934	4.603	3.347	3.363
Totaal programma	-28.647	-29.792	-29.438	-30.745

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties de met de reserves.

Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht	2023			2024			2025			2026		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Wegen	13.364	1.416	11.947	14.164	1.416	12.748	14.698	1.416	13.282	14.726	1.416	13.310
Groen	9.720	30	9.690	9.746	30	9.716	9.761	30	9.731	9.743	30	9.712
Openbare verlichting	2.357	191	2.166	2.342	191	2.151	2.362	191	2.171	2.340	191	2.149
Verkeersmeubilair en VRI's	2.302	770	1.531	2.348	770	1.578	2.364	770	1.594	2.393	770	1.623
Constructies	3.042	45	2.998	3.279	45	3.234	3.285	45	3.240	3.290	45	3.245
Speelvoorzieningen	1.169	0	1.169	1.169	0	1.169	1.169	0	1.169	1.169	0	1.169
Havens	3.341	721	2.619	3.099	721	2.378	3.146	721	2.424	3.146	721	2.425
Afvalinzameling en verwerking	15.907	18.530	-2.623	15.908	18.706	-2.798	15.907	18.706	-2.799	15.906	18.706	-2.800
Riolering	11.625	15.126	-3.502	12.468	15.087	-2.619	11.775	15.404	-3.629	13.009	15.296	-2.287
Milieubeheer	962	0	962	962	0	962	962	0	962	962	0	962
Nieuwe Dordtse Biesbosch	121	0	121	121	0	121	122	0	122	122	0	122
Natuur- en Milieucentrum	1.577	205	1.372	1.584	205	1.378	1.583	205	1.378	1.586	205	1.381
Wonen	1.157	143	1.014	1.157	143	1.014	1.157	143	1.014	1.157	143	1.014
Soc. Herstructureringswijken/Dordt West	456	0	456	484	0	484	569	0	569	575	0	575
Milieu & Duurzaamheid	888	456	432	888	456	432	888	456	432	888	456	432
Ingenieursdiensten	2.210	2.881	-671	2.210	2.881	-671	2.210	2.881	-671	2.210	2.881	-671
Water	342	92	249	248	0	248	198	0	198	148	0	148
Totaal saldo baten en lasten	70.539	40.608	29.931	72.177	40.652	31.524	72.156	40.970	31.186	73.370	40.861	32.509
Mutaties met de reserves	11.650	-12.934	-1.284	2.870	-4.603	-1.732	1.599	-3.347	-1.748	1.599	-3.363	-1.764
Geraamd resultaat	82.189	53.541	28.647	75.047	45.255	29.792	73.755	44.317	29.438	74.969	44.224	30.745

Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen?

- De bestaanszekerheid van een groeiende groep mensen staat onder druk door de wereldwijde ontwikkelingen en hun gevolgen op de economie.
- Landelijke beleidswijzigingen gaan het gemeentelijk minimabeleid en het stelsel rondom kind- en gezinsbescherming de komende jaren sterk beïnvloeden.
- De taken in het sociaal domein veranderen. Bijvoorbeeld door de vraag naar complexere jeugdzorg, verdere vergrijzing en de zorg voor Oekraïners. Tegelijkertijd groeien de beperkingen om deze taken goed uit te voeren vanwege stijgende kosten én een gebrek aan professionals en vrijwilligers.
- Door de verschillen in kansen loopt de ontwikkeling van bepaalde groepen inwoners achter. De coronapandemie heeft deze achterstanden versterkt. Zo zien we achterstanden in de sociaal-emotionele en motorische ontwikkeling, in sportdeelname, bewegen en zwemvaardigheden.
- De overheid wil dicht bij inwoners staan door meer zorg en ondersteuning lokaal te organiseren en ontmoeting tussen inwoners te stimuleren, bijvoorbeeld via sport.

Wat willen we bereiken?

Het vertrekpunt bij een gezondere, socialere en zorgzamere stad vormt de doelstelling, dat volwaardige deelname aan de samenleving voor iedereen mogelijk moet zijn. Een stad of wijk waarin iedereen zich thuis, erkend en verbonden voelt. Waar je mee kan doen, omdat men je ziet en er sprake is van gelijkwaardige behandeling en kansen. De omgeving en behoefte van inwoners staan centraal. En de samenwerking vanuit verschillende domeinen en beleidsvelden sluit daarop aan. Een duidelijk voorbeeld van meedoen is te vinden in de sport, maar ook in andere sociale verbanden. Als je inzet op sport bouw je ook aan ontmoeting, gezondheid en persoonlijke ontwikkeling. Door (financiële) drempels weg te nemen kunnen inwoners gemakkelijker en met plezier hun rol pakken.

Wij zetten daarbij zowel in op preventie als op het verbeteren van het aanbod voor inwoners met een hulpvraag. Vooral rondom bestaanszekerheid zijn er op dit moment extra zorgen. Het Rijk staat aan de lat om de bestaanszekerheid van inwoners te borgen. Lokaal doen we er ook alles aan om hieraan bij te dragen. Zoals via de Sociale Dienst.

Wat zijn de doelstellingen?

Doelstelling 1: Het stimuleren van een inclusieve samenleving met stevige verbinding tussen inwoners onderling.

Sociale netwerken vormen een grote bron van verbondenheid, ontspanning en plezier in onze samenleving. Deze netwerken zijn ook belangrijk bij het bieden van de eerste ondersteuning wanneer het minder gaat met iemand. Deze kring om mensen vormt dan ook de basis bij eerste hulpvragen. De overheid komt vaak pas later in beeld en vooral wanneer de problematiek boven iemands hoofd gaat groeien. Om die reden is het belangrijk om als gemeente het bouwen van een sociaal netwerk van inwoners waar mogelijk te stimuleren en voorzieningen voor ondersteuning daarop aan te laten sluiten. Hierin komen verschillende thema's en partijen samen. Zoals mantelzorg, eenzaamheid, vrijwilligerswerk, jongerenwerk en buurtwerk. Omdat de visiestukken binnen het sociaal domein onlangs of binnenkort aflopen, ligt komend jaar de focus op het ontwikkelen van een bredere integrale visie op het sociaal domein.

We stellen een integraal beleidsplan en verordening sociaal domein op.

We willen de behoefte van onze inwoner meer centraal stellen in ons beleid, zodat we uiteindelijk betere hulp kunnen bieden. Dit kan ook vragen om een andere aanpak vanuit onze samenwerkingspartners. We willen dit bereiken door de verschillende onderwerpen in het sociaal domein met elkaar te verbinden. Zo ontstaat een integraal beleidsplan en een daaraan gekoppelde verordening die ons dwingt om jeugdhulp en hulp vanuit de wmo samen op te pakken en dit beleid verder te ontschotten. Inhoudelijke uitgangspunten voor het integrale beleid zijn: bestaanszekerheid, normaliseren, meer inzet op preventie en bewegen, een integrale blik op het gezin en een soepele overgang van de Jeugdwet naar de wet maatschappelijke ondersteuning.

We komen met een voorstel voor een samenhangende aanpak voor wonen, woonomgeving, zorg, welzijn en arbeidsmarkt voor senioren.

Begin 2022 is het 'Ambitiedocument Wonen en Zorg voor Senioren van zilver naar goud' aan de raad aangeboden. Hierin is een aantal mogelijke scenario's geschetst voor een samenhangende aanpak in de nieuwe bestuursperiode voor het opvangen van de vergrijzing. Dit document gebruiken we als onderlegger voor ons voorstel voor de samenhangende aanpak.

We zorgen voor een diversiteitsbeleid.

We zorgen voor een Diversiteitbeleid en zorgen er daarnaast voor dat diversiteit en inclusie ook aandacht en een plek krijgen in gemeentelijk beleid. We verrichten verschillende activiteiten waarmee we de onderlinge verbondenheid in de stad verhogen en de kansen van volwaardige deelname van eenieder aan de samenleving vergroten. Daarbij halen we op wat de behoefte en beleving van onze inwoners is, om daar zo goed mogelijk op aan te sluiten. We verbinden sociale en fysieke opgaven met elkaar en gaan ook als gemeentelijke organisatie zélf bewust met diversiteit en inclusie aan de slag. De invalshoek voor ons beleid en acties is, dat we het 'mee doen aan het maatschappelijke leven' voor inwoners toegankelijker maken. Dit willen we realiseren door fysieke, maatschappelijke of economische belemmeringen zoveel mogelijk weg te halen. We hebben daarbij oog voor sociaal-culturele en etnische diversiteit (gender/LHBTIQ+, migratie-achtergrond, mensen met beperking).

Doelstelling 2: Het voorkomen van problemen bij Dordtenaren door tijdig te signaleren.

Dordtenaren moeten de ondersteuning krijgen die nodig is. Tijdig en passend. Dit is nog niet altijd het geval - mede als gevolg van de coronapandemie. Samen met partners werken we eraan om dit verder te verbeteren en zetten we in op samenhangende ondersteuning in het sociaal domein. Zo gaan we de inzet voor de Sociale Wijkteams (0-100 jaar), het buurtwerk en het jongerenwerk in de komende jaren zo veel mogelijk integraal en meerjarig vormgeven. Daarin maken we een sterke verbinding tussen het zorg- en veiligheidsdomein. Ook leggen we meer nadruk op preventie en tijdige signalering, door 'outreaching' en vindplaatsgericht te werken. Zodat we vragen en signalen van inwoners die ondersteuning nodig hebben, eerder zien en opvangen.

We versterken de samenwerking en aansluiting tussen geboortezorg, jeugdgezondheidszorg, kinderopvang, onderwijs en jeugdhulp om sneller integrale ondersteuning te bieden.

We willen zo vroeg mogelijk signaleren in de ontwikkeling van het (jonge) kind en sneller en passender ondersteuning bieden. Er is voldoende externe expertise en ondersteuning in te zetten als dat nodig is. Zoals via het netwerk 'kansrijke start', waar al veel partners rondom het jonge kind bij aangesloten zijn. Dit organiseren we op plekken waar mensen al logischerwijs komen. We creëren een doorgaande, aansluitende lijn in zorg en ondersteuning tussen de voorzieningen. We stellen daarvoor samenwerkingsafspraken in de vorm van een convenant op met de betrokken partijen.

We gaan jeugdhulp beschikkingsvrij 'naar voren' halen.

In 2022 zijn we kleinschalig gestart met het 'naar voren' halen van jeugdhulp die voorheen alleen beschikbaar was met een beschikking. Het doel hiervan is om - aanvullend op het hulpaanbod van de sociale wijkteams en voorliggend veld - dichtbij de jeugdige, op een laagdrempelige manier jeugdhulp aan te bieden. Dat kan de inzet zijn van een hiertoe gespecialiseerde praktijkondersteuner (POH GGZ jeugd), maar ook individuele begeleiding.

In 2023 gaan we dit voortzetten en uitbreiden. We verwachten hiermee het jeugdhulplandschap financieel gezond te houden en tegelijk de kwaliteit te blijven waarborgen.

We continueren en intensiveren de aanpak 'Vroeg Eropaf'.

De aanpak Vroeg Eropaf zorgt er voor dat schuldeisers beginnende betaalachterstanden doorgeven aan de gemeente. Het Stedelijk Team Vroegsignalering van het Sociaal Wijkteam ontvangt deze signalen om mensen hulp aan te kunnen bieden. Door uitbreiding van de signalen met onze eigen gemeentebelastingen, bereiken we vanaf 2022 nog meer inwoners met deze aanpak. Daardoor kunnen we meer inwoners hulp aanbieden.

Doelstelling 3: Het bieden van passende, tijdige en betaalbare ondersteuning aan inwoners.

In de ondersteuningsvragen van inwoners zien we vaak dat deze ondersteuning is georganiseerd bij verschillende partners. We willen hierop meer de samenwerking zoeken tussen de verschillende partijen, zodat inwoners sneller en beter geholpen zijn. Specifiek verwachten we dat mensen in 2023 meer te maken krijgen met inkomens- en schuldenproblematiek als gevolg van stijgende kosten van levensonderhoud. Binnen het programma 'Samen tegen armoede' werken we met verschillende maatschappelijke partners aan het voorkomen en aanpakken van armoede en schulden. En werken we aan het vergroten van de bestaanszekerheid van (kwetsbare) inwoners. Rondom het gebied van zorg verwachten we dat de uitvoering van de integrale opdracht voor het Sociaal Wijkteam, jongerenwerk en buurtwerk beter in staat is signalen op te pakken en sneller door te zetten naar een passende ondersteuning.

We monitoren de uitvoering van de integrale en meerjarige opdracht voor de inzet van de sociale wijkteams, het buurtwerk en het jongerenwerk.

Eind 2022 is bekend welke aanbieder(s) de opdracht gegund krijgen voor de uitvoering van de taken van het Sociaal Wijkteam, het buurtwerk en het jongerenwerk. Deze inzet krijgt zoveel mogelijk integraal en meerjarig vorm. Door deze taken gezamenlijk aan te besteden ontstaan er kansen om efficiënter en transparanter samen te werken rondom:

1. Het tijdig signaleren van vragen (outreaching werken, werken op vindplaatsen).
2. Toegankelijke en vindbare hulp (brede toegang fysiek en digitaal).
3. Handelen met een brede blik (passend op- en afschalen).

De aanbieder(s) geven integraal invulling en uitvoering aan acht kerntaken en één ontwikkelopgave. In 2023 zal voor het eerst binnen deze nieuwe constructie gewerkt worden. Wij monitoren de uitvoering van de opdracht.

We vergroten het bereik van de ondersteuning gericht op het verbeteren van bestaanszekerheid.

We werken met onze partners aan een nieuwe, gezamenlijke naam voor toegang tot armoede- en schulddienstverlening. Dit is een verdere versterking van de Dordtse Ketensamenwerking schulden. Laagdrempelige toegang tot hulp staat hierbij centraal. Door hierin te investeren vergroten we het bereik en de bekendheid van het dienstverleningsaanbod onder inwoners.

We werken samen met werkgevers aan passende hulp voor hun werknemers.

In 2022 zijn we gestart met een pilot voor werkgeversdienstverlening. Deze pilot zetten we voort om laagdrempelige toegang voor werkende inwoners te borgen. Hiervoor realiseren we met de Sociale Dienst Drechtsteden een aantal vaste aanspreekpunten voor werkgevers en hun werknemers. Vanuit daar vindt begeleiding of doorverwijzing plaats naar andere passende hulp.

We verruimen bestaande minimaregelingen.

Een groeiende groep inwoners heeft door stijgende uitgaven behoefte aan (extra) inkomensondersteuning. Daarom investeren we niet alleen in het vergroten van het bereik van de regelingen, maar breiden we ook een aantal regelingen uit, zodat we meer inwoners kunnen helpen. Hierbij kijken we specifiek ook naar het wegnemen van drempels om aan sport deel te nemen.

Doelstelling 4: Het faciliteren van een kwalitatief goed en sterk sport- en beweegaanbod midden in de samenleving.

Iedereen in onze stad moet naar vermogen mee kunnen doen. Het liefst op eigen kracht. Sport en bewegen maakt gezonder en gelukkiger. Het leert je op jonge leeftijd samenwerken, winst samen te vieren en verlies te incasseren. Het geeft sociale contacten en zorgt voor minder aanspraak op zorgvoorzieningen. Daarom vinden we het belangrijk dat onze inwoners meer sporten. Jong en oud. We gaan voortvarend aan de slag en stellen daarom een nieuw sportbeleid op met oog voor de maatschappelijke rol van sport. Het gaat daarbij om een juiste combinatie van hardware (fysiek), software (aanbod) en orgware (organisaties).

We stellen een nieuw sportbeleid op.

We geloven in de kracht van sport. Sport bevordert bewegen, gezond zijn, ontmoeten, ontdekken, samenwerken, integratie, inclusiviteit, ambitie, plezier hebben en participeren in Dordrecht. Onze missie is dat we de kracht van sport maximaal benutten: Sport verenigt en verbindt Dordrecht. In het nieuwe sportbeleid stellen we voor om te werken aan drie strategische doelstellingen:

1. Een leven lang sporten en bewegen voor iedere Dordtenaar.
2. Een Dordtse sportomgeving die uitnodigt tot sporten en bewegen.
3. (Top)Sport die Dordtenaren inspireert.

Met de nieuwe visie willen we voldoen aan de landelijke ambitie om in 2040 de sportdeelname van inwoners te verhogen tot minimaal 75%.

We komen met een voorstel om bovenop de doelgroep vanuit het minimabeleid meer Dordtse kinderen te laten sporten.

We werken aan een toename van het aantal kinderen dat actief aan beweging doet. Hiermee dragen we bij aan:

- Afname van het aantal kinderen van 4 jaar en ouder met een bewegingsachterstand.
- Een toename van het aantal jeugdleden van Dordtse sportverenigingen.
- Een afname van ongelijkheid als gevolg van inkomen als bepalende factor in het lid worden van een sportvereniging of gebruik te maken van ander beweegaanbod.
- Een toename in het gebruik van de Dordtpas als participatiemiddel voor sport.

We faciliteren dat elk kind met een zwemdiploma de basisschool kan verlaten.

Meer kinderen worden zwemveilig en kunnen meedoen aan gebruikelijke sociale activiteiten, zoals schooluitjes en zwemfeestjes. Hierdoor ontstaan gelijke kansen voor ieder kind. Bovendien draagt dit bij aan een leven lang sporten en bewegen. Met deze activiteit geven we verder vorm aan deze ambitie, die afgelopen coalitieperiode al als pilot draaide.

Welke verbonden partijen dragen bij?

Om onze doelen te realiseren werken we samen met anderen, zo nemen we deel in verbonden partijen. Een [totaal overzicht](#) en de [financiële informatie](#) van onze verbonden partijen is opgenomen in de [paragraaf verbonden partijen](#). Informatie over verbonden partijen die bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen in dit programma is weergegeven in onderstaand overzicht. We geven daarbij een actuele stand van zaken.

Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Website www.socialedienstrechtsteden.nl

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">• De heer P.J. Heijkoop voorzitter het AB• Mevrouw C.C van Benschop, lid van het AB• De heer H. van der Linden, 1e plaatsvervangend lid• Mevrouw T.F. de Jonge, 2de plaatsvervangend lid AB.
Deelnemers	De gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Hardinxveld-Giessendam.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Samenwerking op tal van onderwerpen in het sociaal domein, zoals de Participatiewet, schuldhulpverlening en de maatwerkvoorzieningen voor de Wmo. Het beleid dat de GR Sociaal uitvoert wordt op verschillende manieren vastgesteld. De verordeningen die vanuit de inhoudelijke wetten, zoals de Participatiewet, Wet gemeentelijke schuldhulpverlening en de Wet maatschappelijke ondersteuning, nodig zijn, worden door de deelnemende gemeenten en de Sociale Dienst Drechtsteden gezamenlijk voorbereid en door de lokale gemeenteraden vastgesteld. De nadere regels en beleidsregels worden grotendeels door het Algemeen en Dagelijks bestuur van de GR Sociaal vastgesteld.

Relevante
beleidsinformatie

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022

- De Gemeenschappelijke regeling Sociaal (GRS) is ontstaan op 1 januari 2022 na de splitsing/transformatie van de Gemeenschappelijk Regeling Drechtsteden (GRD). Het is een collegeregeling daarom ontbreken financiële gegevens over voorgaande jaren.
- De gemeenten beslissen medio 2022 over de maatwerkvoorzieningen.
- De voorbereiding op de samenvoeging tussen GR Drechtwerk en GR Sociaal loopt.
- Per 1 januari 2022 is de Wet inburgering 2021 van kracht.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2022

- De energiecrisis, de oorlog in de Oekraïne en de hoge inflatie geven risico's dat gemeenten onvoldoende worden gecompenseerd voor stijgende lasten voor inkomensondersteuning. Ook voor de langere termijn geeft de crisis druk op de aantallen bijstandontvangers, de aantallen schuldhelpverlening en minimabeleid.
- De vraag naar alle Wmo-voorzieningen blijft toenemen door dubbele vergrijzing, verdere extramuralisering, ambulantisering (afbouwbeleid van intramurale zorg) en de daarmee samenhangende verzwarende van de ondersteuningsvraag. Ondanks besparingen blijven, mede door de fixatie van het abonnementstarief, de kosten stijgen. Er is nog steeds een lange wachttijd voor huishoudelijke ondersteuning en individuele begeleiding. Dit is een landelijk probleem. Zorgaanbieders hebben te maken met een krapte aan personeel.
- De huishoudelijke WMO-ondersteuning wordt opnieuw aanbesteed c.q. verlengd in 2022. De verwachting is dat dan de tarieven oplopen.
- De kosten bewindvoering blijven stijgen.
- De eerste bestuursrapportage 2022 GR Sociaal leidt tot een wijziging (stijging) van de bijdragen van gemeenten van per saldo afgerond € 8,5 miljoen. Hiervan heeft € 12,9 miljoen betrekking op de eenmalige Energietoeslag en dat is budgettair neutraal verwerkt. De rijksmiddelen ad € 12.896.346 die de Drechtstedengemeenten hebben ontvangen worden opgehaald via de daarvoor afgesproken verdeelsleutel zoals opgenomen in de Bijdrageverordening. Dit maakt dat er lokaal verschillen kunnen ontstaan tussen de van het Rijk ontvangen middelen en de middelen die worden opgehaald.
- Tegenover de kostenontwikkeling op de bijstand staat voor de gemeente de ontwikkeling van de BUIG-budgetten die voor financiering van de kosten wordt ingezet. De nadere voorlopige beschikking 2022 is lager dan de eerdere voorlopige beschikking, in het najaar geeft het Rijk de definitieve beschikking 2022 af. In de nadere voorlopige budgetten zijn de beleidseffecten van het Rijk en de loon- en prijsbijstellingen nog niet verwerkt.
- De aantrekkende arbeidsmarkt heeft een dempend effect op de instroom in de bijstand. Gezien de afstand tot de arbeidsmarkt van veel inwoners in de bijstand leidt dit niet direct tot een grotere uitstroom.

Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd

Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-Holland Zuid (GR DG&J ZHZ)

Website

- www.dienstgezondheidjeugd.nl
- www.jeugdzhz.nl
- www.veiligthuiszuidhollandzuid.nl
- www.ravzhz.nl

Vertegenwoordiging
Dordrecht

- De heer H. van der Linden, voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur
- De heer M.P.P.M. Merx, lid van Algemeen Bestuur
- Mevrouw C.C van Benschop, plaatsvervangend lid AB.

Deelnemers

De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.

Vestigingsplaats

Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk belang

Het in algemene zin behartigen van belangen op het terrein van: publieke gezondheid, maatschappelijke zorg, huiselijk geweld en kindermishandeling, onderwijs, jeugdgezondheidszorg, ambulancezorg en jeugdhulp. De DG&J bevat de onderdelen: Dienst Gezondheid & Jeugd (DGJ), Serviceorganisatie Jeugd ZHZ (SOJ) en de Regionale Ambulancevoorziening Zuid-Holland Zuid (RAV).

Relevante beleidsinformatie

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022

- Tijdens de COVID-19-epidemie heeft de DG&J personele inzet gepleegd voor de snel opgerichte COVID-19 uitvoeringsorganisatie. Inmiddels is in de realisatie van de inhoudelijke doelstellingen zichtbaar dat op de meeste vlakken personeel van de DG&J weer terugvloeit naar de 'reguliere DG&J-organisatie', dan wel dat voldoende capaciteit is aangetrokken in de afgelopen maanden om de reguliere activiteiten op te pakken.
- In 2022 worden de programma's Geweld Hoort Nergens Thuis, Veilig Opgroeien is Teamwerk (VOiT), de beweging naar 0 uithuisplaatsingen, plus de ontwikkelingen van het Toekomstscenario kind en gezinsbescherming samengevoegd onder de werktitel V(O)iT (Veilig (Opgroeien) is Teamwerk). Doel hiervan is alle programma's en projecten met raakvlakken binnen zorg en veiligheid onder één paraplu te scharen om zo in samenhang tot integrale en concrete resultaten te komen.
- In april 2022 heeft het Algemeen Bestuur van de GR DG&J het besluit genomen dat de Serviceorganisatie Jeugd ZHZ niet meer een apart onderdeel van de Gemeenschappelijke Regeling is maar wordt ondergebracht bij de DGJ. Dit heeft onder meer geleid tot een wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling ([zie raadsbesluit 2022-0085522](#)).
- Sinds begin 2021 zijn een Netwerk MT Jeugd ZHZ en een Portefeuillehoudersoverleg (PFO) Jeugd ZHZ ingericht. De tien gemeenten zijn via deze lijn eigenaar van een gezamenlijke ontwikkelagenda. De ontwikkelagenda betreft de trajecten waarop we gezamenlijk de focus leggen, omdat we daarmee belangrijke verschillen kunnen maken. Denk aan Jeugdhulp Naar Voren, Anders Zorgen en Beter begroten & monitoren. Uitwerking gebeurt veelal lokaal, met een bestuurlijk en ambtelijk opdrachtgever per traject. Het Algemeen Bestuur van de GR DG&J kan zich hierdoor richten en (beter) focussen op de aldaar belegde (gedelegeerde) taken.
- Per 1 januari 2021 is de DG&J niet meer de vergunninghouder van de Regionale Ambulancevoorziening (RAV). De DG&J kan dus niet meer aangesproken worden op de eisen uit de Wet ambulancevoorzieningen c.a. In de loop van 2023 zal, zoals nu gepland, ook de detachering van personeel aan de Coöperatie Ambulancezorg Zuid-Holland Zuid stoppen.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2022

- Het Rijk heeft toegezegd om de kosten voor het bestrijden van COVID-19 in/vanaf 2021 te vergoeden. Dit geldt echter niet meer voor de gedeerde inkomsten. Mogelijk leidt dit tot een eenmalige extra inwonerbijdrage in 2022 of latere jaren.
- Friciekosten en onvoldoende afbouw van structurele kosten door de uittreding van de gemeenten Leerdam en Zederik.
- Onvoldoende/geen weerstandsvermogen bij de onderdelen DG&J en SOJ om (onvoorziene) tegenvallers op te vangen (vanuit de gedachtelijn bij GR-en geen stapeling van reserves te hebben).
- Nog niet alle gemeenten in Nederland hebben hun informatie aangeleverd ten behoeve van het nieuwe woonplaatsbeginsel. Het effect van de wijziging op de kosten is dus onduidelijk.
- Boeggolf-effect c.q. zwaardere problematiek door uitgestelde zorg tijdens de COVID-19-crisis.
- Geen (afdoende) realisatie taakstellingen op jeugdhulp.
- Nog onvoldoende transformatie van de jeugdhulp.
- Onjuiste c.q. te hoog afgegeven beschikkingen jeugdhulp.
- (Buitenproportionele) toename van de vraag naar jeugdhulp. Te lang gecontinueerde of niet geleverde zorg door aanbieders jeugdhulp. Toename van het aantal meldingen bij Veilig Thuis ZHZ.
- Langere doorlooptijden en vertraging bij overdracht van meldingen aan lokale veld door Veilig Thuis ZHZ.

Gemeenschappelijke regeling Sociale werkvoorziening Drechtsteden (Drechtwerk)

Gemeenschappelijke regeling Sociale Werkvoorziening Drechtsteden (Drechtwerk)

Website <https://www.drechtwerk.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer P.J. Heijkoop, voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur
Deelnemers	De gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Hardinxveld-Giessendam.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Het openbaar lichaam behartigt de belangen van de gemeenten op het terrein van de sociale werkvoorziening en geeft in opdracht van de gemeenten uitvoering aan de in de wet en in deze regeling genoemde taken. Hiermee streeft de organisatie ernaar dat mensen kunnen werken naar vermogen. Dat doet zij via de onderdelen: Drechtwerk/Drechtstedenactief, WerXaam B.V., Assembly partner B.V., Drechtwerk Diversiteit B.V., Drechtwerk Groen B.V., Drechtwerk FrisFacilitair B.V.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022 Geen bijzonderheden. De voorbereiding voor de samenvoeging van GR Drechtwerk en de GRS, beoogd per 1 januari 2023 loopt.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2022 <ul style="list-style-type: none">• Als de Rijkssubsidie Sociale Werkvoorziening (SW) niet toereikend is heeft dat direct gevolgen voor de gemeentelijke bijdrage.• Niet of onvoldoende compenseren van de cao loonsverhogingen veroorzaakt tekorten.• Niet of niet volledig aflossen van verstrekte geldleningen leidt tot kosten.

Wat zijn de indicatoren?

De basis: BBV-indicatoren

De onderstaande BBV-indicatoren zijn onderdeel van de vaste set verplichte beleidsindicatoren gehanteerd door het Rijk om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. Omdat deze indicatoren een logische link vormen met het programma Gezond, Sociaal en Levendig Dordrecht zijn zij hier opgenomen. Voor BBV-indicatoren geldt dat hier geen streefwaarden aan verbonden zijn, de indicatoren kennen immers geen specifieke relatie met de Dordtse doelstellingen. Wel is een vergelijking opgenomen met het gemiddelde van de G40 gemeenten, daarnaast kunt u via de website www.waarstaatjegemeente.nl de BBV-indicatoren van Dordrecht per thema vergelijken met een selectie naar keuze (o.a. Nederland, Provincie niveau of Regionaal niveau). Een totaal overzicht van de BBV-indicatoren treft u aan onder de bijlage (pagina 202) van deze Begroting 2023, daarnaast leest u in de leeswijzer (pagina 16) meer over de werking en het verschil tussen BBV-indicatoren en Dordtse aanvullende indicatoren.

Aanvullende indicatoren

Hieronder treft u de vier aanvullende indicatoren voor het programma Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht. Deze indicatoren komen uit de vorige raads- en collegeperiode, na de Begroting 2023 vindt een herijking plaats van de aanvullende indicatoren conform de vastgestelde nota Kiezen, Sturen en Verantwoorden 2022-2026.

BBV-indicatoren	Jaarstukken Begroting				G40
	2020	2022	2021	2023	
% Niet-sporters	58 (2016)	58 (2016)	52,6 (2020)	52,6 (2020)	48,8 (2020)
Jongeren met jeugdhulp - %	13,4 (2019)	13,8 (2020)	12,3 (2020)	15,3 (2021)	13,4 (2021)
Jongeren met jeugdbescherming - %	1,5 (2019)	1,5 (2020)	1,4 (2020)	1,5 (2020)	1,2 (2020)
Jongeren met jeugdreclassering - %	0,6 (2019)	0,5 (2020)	0,4 (2020)	0,5 (2021)	0,4 (2021)

Cliënten met een maatwerkarrangement - per 10.000 inwoners	81,0 (2019)	850,0 (2020)	780 (1e helft 2021)	850 (2021)	699 (2021)
Kinderen in uitkeringsgezin - %	8,0 (2019)	8,0 (2019)	8,0 (2020)	8,0 (2020)	7,0 (2020)
Personen met bijstandsuitkeringen - per 10.000 inwoners 18+	58,3 (2020)	583,3 (2020)	445,8 (1e helft 2021)	520,7 (2021)	499,0 (2021)
Lopende re-integratievoorzieningen - per 10.000 inw. 15-64 jr	20,4 (2020)	238,1 (2020)	238,1 (2020)	152,0 (2021)	127,0 (2021)

* Vanaf jaartal 2020 per 10.000 inwoners, daarvoor was het per 1.000 inwoners.

Aanvullende indicatoren	0-Waarde	Actuele waarde	Streefwaarde 2022
A. Preventie: Aandeel Dordtenaren dat bekend is met het Sociaal Wijkteam in de eigen wijk.	52% (2017)	66% (2021)	Trend hoger dan 0-waarde
B. Schulden: de gemiddelde schuld omvang van Dordtenaren in een schuldregelingstraject (bedrag per schuld dossier: een individuele inwoner of een echtpaar gehuwd in gemeenschap van goederen).	€ 48.041 (2018)	€ 47.018 (2021)	Trend lager dan 0-waarde
C. Armoede: Aandeel huishoudens met een inkomen tot 110% van het sociaal minimum.	13,4% (2017)	12,1% (2020)	Trend lager dan 0-waarde
D. Mantelzorgers: Aandeel mantelzorgers dat bekend is met mantelzorgondersteuning.	56% (2017)	61% (2021)	Trend hoger dan 0-waarde

Bron	Frequentie
A. Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD); Monitor Sociaal	Eens per twee jaar
B. Sociale Dienst Drechtsteden (SDD)	Jaarlijks
C. Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS); Regionaal Inkomens Onderzoek	Jaarlijks
D. Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD); Monitor Sociaal	Eens per twee jaar

Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2023 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht	2023
Interne salarislasten	7.035.270
Materiële budgetten	34.626.444
Bijdragen aan GR'en	228.813.413
Subsidies	23.257.659
Kapitaallasten	3.432.113
Storting in de voorzieningen	1.067.362

- Interne salarislasten: dit betreft de salarissen van het sociaal domein, sport en Essenhof.
- Materiële budgetten: dit zijn de budgetten voor onder andere sport, maatschappelijke ondersteuning en kwijtschelding.
- Bijdragen aan GR'en: dit betreft de bijdragen aan de GR Sociaal en de Dienst Gezondheid & Jeugd voor de uitvoering van taken binnen het sociaal domein.
- Subsidies: dit betreft diverse subsidies binnen het sociaal domein, zoals bijvoorbeeld de wijkteams, en voor sport.
- Kapitaallasten: dit zijn kapitaallasten voor Essenhof en diverse sportaccommodaties.
- Storting in de voorzieningen: dit budget wordt toegevoegd aan de voorzieningen voor buitensportaccommodaties en de Sportboulevard.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Bedragen x € 1.000				
Onderwerp	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	298.232	297.387	295.145	295.019
Baten	67.684	67.654	67.646	67.646
Saldo	-230.549	-229.733	-227.499	-227.373
Toevoeging reserves	16.348	198	198	198
Onttrekking reserves	20.289	4.118	4.550	4.035
Totaal programma	-226.607	-225.813	-223.147	-223.536

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties de met de reserves.

Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht	2023			2024			2025			2026		
	Product	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten
Zorg- en Veiligheidshuis	1.245	600	645	1.245	600	645	1.245	600	645	1.245	600	645
Plechtigeden (Essenhof)	2.471	2.598	-126	2.480	2.614	-134	2.429	2.607	-178	2.443	2.607	-164
Welzijnsaccommodaties	609	150	459	600	150	450	600	150	450	582	150	432
Participatie Dordtse migranten	1.859	738	1.121	1.744	738	1.006	1.627	738	889	1.619	738	881
Lokaal gezondheidsbeleid	1.984	0	1.984	1.984	0	1.984	1.984	0	1.984	1.984	0	1.984
WMO hulpmiddelen en hoppers	6.159	0	6.159	6.167	0	6.167	6.167	0	6.167	6.167	0	6.167
Bijstandsverlening	74.848	57.709	17.139	74.848	57.709	17.139	74.848	57.709	17.139	74.848	57.709	17.139
Armoedebeleid	7.862	0	7.862	7.862	0	7.862	7.863	0	7.863	7.865	0	7.865
Schuldenbeleid	70	0	70	70	0	70	70	0	70	70	0	70
Kwijtscheldingsbeleid	2.210	0	2.210	2.228	0	2.228	2.228	0	2.228	2.228	0	2.228
Werk en Participatie	35.976	0	35.976	35.567	0	35.567	35.259	0	35.259	35.258	0	35.258
WMO Huishoudelijke Ondersteuning	13.189	0	13.189	13.188	0	13.188	13.190	0	13.190	13.193	0	13.193
Maatschappelijke ondersteuning	7.551	0	7.551	7.588	0	7.588	7.969	0	7.969	7.982	0	7.982
Maatschappelijke zorg	11.554	0	11.554	11.554	0	11.554	11.554	0	11.554	10.641	0	10.641
Vrijwilligerswerk	442	0	442	442	0	442	442	0	442	442	0	442
Speeltuinwerk & Scouting	295	0	295	295	0	295	295	0	295	295	0	295
Kinderopvang	440	0	440	440	0	440	440	0	440	440	0	440
Sport	14.035	5.221	8.814	14.036	5.209	8.827	14.104	5.209	8.896	14.347	5.209	9.138
Jeugdgezondheidszorg	3.403	0	3.403	3.402	0	3.402	3.403	0	3.403	3.403	0	3.403
Preventief jeugdbeleid	4.492	34	4.458	4.492	34	4.458	4.492	34	4.458	4.492	34	4.458
Lokale jeugdhulp	6.573	34	6.540	6.541	0	6.541	6.541	0	6.541	6.541	0	6.541
Beschermd Wonen	37.443	600	36.843	37.937	600	37.337	38.416	600	37.816	38.950	600	38.350
Deelfonds sociaal domein WMO taken	20.367	0	20.367	20.367	0	20.367	20.367	0	20.367	20.367	0	20.367
(Boven-) regionale jeugdhulp	43.153	0	43.153	42.311	0	42.311	39.613	0	39.613	39.617	0	39.617
Totaal saldo baten en lasten	298.232	67.684	230.549	297.387	67.654	229.733	295.145	67.646	227.499	295.019	67.646	227.373
Mutaties met de reserves	16.348	-20.289	-3.941	198	-4.118	-3.920	198	-4.550	-4.352	198	-4.035	-3.837
Geraamd resultaat	314.580	87.973	226.607	297.585	71.772	225.813	295.343	72.196	223.147	295.217	71.682	223.536

Lerend en Ondernemend Dordrecht

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen?

- De coronapandemie heeft langjarige sociale en economische effecten.
- Er is een flinke inflatie op met name grondstoffen en energie – vooral gevoed door globale ontwikkelingen.
- De druk op de arbeidsmarkt is hoog. Er is schaarste in aanbod van personeel en concurrentie tussen diverse sectoren in de zoektocht naar medewerkers.
- Er is een toenemend belang van vaardigheden bij het verwerven van een plaats op de arbeidsmarkt.
- Ondernemers hebben steeds meer aandacht voor maatschappelijk betrokken ondernemen en oog voor brede (immateriële) welvaart, zoals als gezondheid, onderwijs, leefomgeving, sociale cohesie en persoonlijke ontplooiing.
- Er is een groeiende kansenongelijkheid bij toegang tot onderwijs en toetreding tot de arbeidsmarkt.

Wat willen we bereiken?

Een breed ontwikkelde beroepsbevolking, als drijver voor kwalitatieve economische groei. Onderwijs beschikbaar voor iedereen. Wij willen een economie die niet alleen gericht is op kwantitatieve groei en werkgeversbelang. Wij willen vooral een economie waarin alle Dordtenaren de mogelijkheid hebben om een baan te vinden die bij hen past. Een economie waarin alle Dordtse inwoners zich kunnen ontwikkelen. Van starter of Dordtenaar met een afstand tot de arbeidsmarkt, tot young professional. Daarmee richten we ons op een economie die in alle opzichten duurzaam is en die bijdraagt aan een versterking van de sociaal economische positie van onze stad.

We vinden het belangrijk dat werkgevers blijven investeren in het opleiden en ontwikkelen van hun (toekomstig) personeel – ook wanneer het even minder gaat. De gemeente stimuleert dat opleiders/scholen en werkgevers op alle niveaus hun onderwijsaanbod afstemmen op de behoefte. Uiteraard kijken we daarbij naar de kennis en vaardigheden die passen bij de sectoren van de toekomst. Werkgevers die zich hier ook voor (willen) inzetten en zich daarmee goed werkgever tonen, helpen wij graag verder op weg. Er ligt dan ook een opgave voor ons als gemeente en de verbonden partijen om de betreffende ondernemers daar zo goed mogelijk bij te helpen. Dit geldt zeker voor de kleine of middelgrote MKB-er die niet beschikt over de middelen of capaciteit om hier voldoende aandacht aan te schenken. Hen willen we op een praktische manier faciliteren, zonder de verantwoordelijkheid bij hen weg te nemen.

Wat zijn de doelstellingen?

Doelstelling 1: Het opleidingsaanbod van inwoners naar de arbeidsmarkt vraag van werkgevers leiden - en andersom.

We dragen bij aan de samenwerking tussen werkgevers, opleiders en onderwijs, zodat inwoners kunnen beschikken over de juiste vaardigheden voor toekomstige beroepen.

We stimuleren de voortzetting van het Programma Hoger Onderwijs Drechtsteden (PHOD).

Met een subsidie stimuleren we PHOD tot het uitbreiden van het aantal associate degree opleidingen met vijf extra opleidingen in het schooljaar 2023/2024 en verder (Dordrecht Academy). Daarnaast stimuleren we via intensieve contacten met de (regionale) arbeidsmarktpartners de realisatie van onderwijsactiviteiten voor hbo-studenten. Zoals: stage- en afstudeeropdrachten, traineeships, challenges, ontwerp opdrachten, innovatievragen en minors (Career Boost). Cofinanciering voor PHOD ontvangen we van het Rijk (Regiodeal) en de provincie Zuid-Holland (Deelakkoord Human Capital).

We organiseren samen met onderwijs en bedrijfsleven een doorlopende leerlijn voor de logistiek en energietransitie.

Voor de logistieke sector en werkzaamheden voor de energietransitie (technische sector) wordt het opleidingsaanbod afgestemd op de vraag naar vaardigheden en competenties uit het bedrijfsleven. Dit gebeurt zowel op het vmbo, mbo als op het hoger onderwijs. Hierdoor ontstaat - vergelijkbaar met de al eerder gevormde infrastructuur van zorg en onderwijs - ook voor deze sectoren een doorlopende leerlijn. We brengen vraag en aanbod van opleidingen en banen binnen de sector samen tijdens bijeenkomsten met bedrijven, studenten, werkenden en werkzoekenden.

We maken afspraken met bedrijven over een leven lang ontwikkelen en het aanbieden van leerwerktrajecten.

We zetten de mbo-aanpak 'BAAS over je eigen toekomst' voort. Daarbij maken we met bedrijven of hun vertegenwoordigende organen afspraken over het ontwikkelen van hun medewerkers. Jaarlijks worden zo in samenwerking met werkgevers en andere partners circa 100 leerwerktrajecten aangeboden in kansrijke sectoren. Daarnaast maken we verbinding met het regionaal mobiliteitsteam voor arbeidsmarktvragestukken in relatie tot de pijler werk naar werk (Kickstart Drechtsteden). We stimuleren goed werkgeverschap door aandacht te vragen voor maatschappelijke problematiek, zoals schuldhulpverlening en laaggeletterdheid.

We ontwikkelen voor Distripark een traject dat de kennis, vaardigheden en ervaring van (potentiële) werknemers verhoogd.

We richten ons op het beschikbaar maken van stages, instroom en zij-instroomtrajecten voor medewerkers met een afstand tot de arbeidsmarkt, die het talent of de ambitie hebben om in de logistieke sector te werken. De ontwikkeling heeft als middelpunt en vliegwiel Distripark, maar beperkt zich daar niet tot; er zijn ook logistieke bedrijven op andere terreinen aangesloten en nieuwe zijn welkom. We houden hierbij rekening met aanpassing aan toekomstige bedrijvigheid in andere sectoren.

Doelstelling 2: Het verder verbeteren van de ondernemersdienstverlening.

We blijven werken aan het verbeteren van onze dienstverlening aan het MKB. We hebben hierbij extra aandacht voor de grote transitie, zoals: verduurzaming, digitalisering en arbeidsmarkt. Ondernemersinformatie moet breed beschikbaar zijn. Ondernemers krijgen beter persoonlijk advies en we werken meer vanuit netwerken. Kortom: faciliteren en verbinden, in nauwe samenwerking met de ondernemers(verenigingen).

We ondersteunen de ondernemers bij het oprichten van een ondernemersfonds.

We ondersteunen de oprichting van een stadsbreed ondernemersfonds per 1 januari 2024. Daarmee spelen we in op de behoefte van ondernemers. En is er niet alleen aandacht voor schoon, heel en veilig, maar ook ruimte om te focussen op duurzaam werken, goed werkgeverschap, digitaal ondernemen, innovatie en maatschappelijk betrokken ondernemen.

We bouwen WeDo.nl uit tot platform voor en door ondernemers en combineren dat met informatievoorziening rond het ondernemersfonds.

We ontwikkelen het WeDo platform voor ondernemers door op het gebied van informatie en lokaal inkopen. We bekijken in hoeverre het mogelijk is om dit platform te integreren met bestaande platforms en de toekomstige behoefte rond informatievoorziening over of vanuit het Ondernemersfonds.

We organiseren de MKB-dag en minimaal vier themabijeenkomsten rond inhoudelijke en actuele thema's.

We blijven de jaarlijkse MKB dag organiseren. Daarnaast zetten we de organisatie van de zogeheten thema-tafels voort rond onderwerpen die bij ondernemers actueel zijn. We organiseren minimaal vier thema-tafels.

We onderzoeken de ondersteuningsbehoeften van ondernemers bij het terugbetalen van de coronasteun aan het Rijk en de stijgende kosten door inflatie.

We gaan in gesprek met ondernemers om te achterhalen of er ondersteuning nodig is en zo ja, op welke manier. Afhankelijk van de resultaten ontwikkelen we activiteiten.

Doelstelling 3: Het creëren van ruimte voor banen met sociaaleconomische impact.

Met de aanpak 'Ruimte voor Banen' willen we de economische structuur en vitaliteit van Dordrecht versterken. Hiermee faciliteren we het behoud en de groei van het aantal banen en de kwaliteit van de werkgelegenheid in Dordrecht. Met dit investeringsvoorstel leggen we de focus op het beter benutten van onze bestaande werklocaties. Het gaat enerzijds om investeringen in onze "oudere" bedrijfsterrainen, zoals Dordtse Kil I/II en de Merwedehavens, en anderzijds om het aanjagen van nieuwe stedelijke economie en werkfuncties in het gebied rond het centraal station, de Spuiboulevard en Maasterras gebied. Alleen dán kunnen we ook invulling geven aan banenontwikkeling op middellange en lange termijn.

We zetten in op maritieme bedrijvigheid in onze havens, met aandacht voor duurzaamheid en circulariteit.

De maritieme industrie in onze regio staat internationaal hoog aangeschreven. We willen de Merwedehavens benutten voor (schuif)ruimte voor groei van maritieme/watergebonden bedrijvigheid. We gaan in gesprek met het Havenbedrijf Rotterdam over de koers van de Dordtse Zeehaven. Onze maritieme sector zal moeten blijven innoveren en verduurzamen om toekomstbestendig te blijven. Via aankoop van het Peute terrein op de Tweede Merwedehaven en het voormalig PROAV terrein op de Derde Merwedehaven, brengen we de terreinen opnieuw in ontwikkeling. Dit aan de hand van nieuwe uitgifteprofielen waarin oog is voor een invulling met toekomstbestendige bedrijvigheid met hoge toegevoegde waarde.

We werken aan de ontwikkeling van de Westelijke Dordtse Oever.

Fase 1 van het Distripark is inmiddels zo goed als uitgegeven met logistieke bedrijvigheid. Voor fase 2 en 3 stellen we een nieuw uitgifteprofiel vast. Daarbij kijken we nog nadrukkelijker naar bedrijvigheid met toegevoegde waarde voor de stad en regio als het gaat om banentype en koppeling met de arbeidsmarkt. Voor de bestaande – deels verouderde – bedrijventerreinen Dordtse Kil I/II en Amstelwijck West stellen we een revitaliseringsaanpak voor. Daarbij kijken we naast de verduurzamingsopgave en de aanpak van ondermijning, ook naar de aankoop en herontwikkeling van leegstaand vastgoed.

We concretiseren de ruimte voor arbeidsplaatsen in het stedelijk werken.

Voor het aanjagen van werkfuncties in het centrum is een visie opgesteld. Deze delen we met de raad. We gaan aan de slag met een aantal plekken en gebouwen in en rond het centrum, zodat deze een economische invulling (binnenstedelijke werkfuncties) krijgen en het gebied een bijdrage levert aan versterking van de sociaal economische positie van de stad.

We stimuleren, faciliteren en ondersteunen innovaties in de regio.

Samen met het bedrijfsleven en het onderwijs faciliteren we innovatieve ideeën uit en buiten de regio. We acquireren gericht de juiste innovatieve bedrijven en verbinden ze aan SCALE, het regionaal bedrijfsleven en onderwijs. De Business Developers ontwikkelen innovatietrajecten per sector en helpen het bedrijfsleven met hun innovatievraagstukken. We evalueren onze bestaande innovatiefondsen en komen met een voorstel om deze nog beter aan te laten sluiten op de behoefte van het bedrijfsleven. Daarnaast gaan we samenwerken met een incubator die innovatieve ideeën verder brengt tot concrete producten, toepassingen of processen.

Doelstelling 4: Het realiseren van onderwijs dat voor iedereen kansen biedt om te (leren) leren en talent te ontwikkelen.

We faciliteren een aantrekkelijk, kwalitatief en toegankelijk onderwijsaanbod in Dordrecht. En maken daarbij werk van het bevorderen van kansengelijkheid. We zetten in op het benutten van het leerpotentieel van onze jongste inwoners, door naast het aanbieden van de basisvaardigheden ook te streven naar persoonlijke ontwikkeling bij jongeren, zoals zelfstandigheid en kritisch denken. De gemeente heeft weliswaar een geringe wettelijke taak als het gaat om onderwijskwaliteit, maar maakte al langdurige afspraken met het onderwijs. We pakken daarom vanuit de gemeente een stevige rol om kwaliteit na te streven en samenwerking te bevorderen.

We zetten de uitvoering van de Dordtse onderwijsvisie (2020-2030) en het Dordts Leerprogramma door.

We geven verdere uitvoering aan de Dordtse onderwijsvisie voor het primair onderwijs; het concreet maken van programma's bevordert namelijk kansengelijkheid. Er vindt een verdere ontwikkeling plaats van het gestarte Dordtse leerprogramma. We zetten in op het verbeteren van het taal- en rekenniveau van de kinderen. Halverwege 2023 zijn de betreffende programma's op de geselecteerde scholen volledig ingevoerd. Daarnaast werken we aan een wijkgerichte aanpak waarbij kinderen met risico's op onderwijsachterstanden op andere scholen extra aanbod krijgen. We starten met programma's in Sterrenburg, Stadspolders en Reeland. Sociale ontmoeting en talentontwikkeling zijn daarbij belangrijke uitgangspunten. Voor wat betreft voorschoolse educatie monitoren we op aantallen, effecten, financiën en kwaliteit.

We stellen samen met het voortgezet onderwijs een onderwijsvisie en huisvestingsprogramma op.

We ontwikkelen in samenwerking met de gezamenlijke partners - onderwijs, zorg, maatschappelijk partijen - een onderwijsvisie voor het voortgezet onderwijs om zo met elkaar langdurige, structurele afspraken te maken. Hiermee zorgen we ervoor dat onze jongeren beschikken over de vaardigheden voor de toekomst.

We werken een programmalijs 'Glansrijke Toekomst voor de Dordtse jeugd' uit en voeren deze uit.

We concretiseren het programma 'Glansrijke Toekomst voor de Dordtse jeugd (12-27)'. De nog op te stellen visie voortgezet onderwijs heeft hiermee een directe verbinding. Speciale aandacht is er voor een meer kwetsbare groep (16-27 jaar), die een afstand tot de maatschappij en/of de arbeidsmarkt ervaart. Rijksprogramma's, zoals maatschappelijke diensttijd (MDT) en cofinanciering vanuit het Europese Sociaal Fonds+ 2022-2028 (ESF+), maken verder onderdeel uit van dit programma.

We stellen een plan op voor stadsbrede inzet van maatschappelijke diensttijd.

Sinds 2019 loopt in Dordrecht een aantal starttrajecten van de maatschappelijke diensttijd (MDT), waaronder een intensief traject dat valt onder de verantwoordelijkheid van de gemeente. Verschillende domeinen en onderwerpen, zoals onderwijs, arbeidsmarkt, cultuur, sport en vrijwillige inzet, zijn hier op aangehaakt. In 2023 stellen we samen met de andere MDT-trajecten een domein overstijgend plan op. Op die manier organiseren we voor jongeren in Dordrecht een optimaal aanbod, waarin persoonlijke en maatschappelijke ontwikkeling samenkomen in verschillende aansprekende programma's. Onderdeel van dit plan is het maken van duidelijke afspraken tussen reeds betrokken en nieuwe partners. In zowel het onderwijs als het maatschappelijk veld.

We continueren de aanpak van werkloosheid onder kwetsbare schoolverlaters.

Sinds de start van de coronacrisis zijn we actief bezig om werkloosheid onder kwetsbare schoolverlaters te voorkomen. Deze aanpak zetten we door in 2023. Daarbij is er aandacht voor drie specifieke doelgroepen: laatstejaars leerlingen van het praktijkonderwijs of voortgezet speciaal onderwijs; laatstejaars studenten van het mbo met een grote kans op werkloosheid en voortijdig schoolverlaters.

Doelstelling 5: Het ontwikkelen van het Leerpark tot een volwaardige campus.

Smart Campus Leerpark is dé samenwerkingslocatie voor toegepaste technologische innovatie. Bedrijven en onderwijs versterken de samenwerking door kennis en faciliteiten te delen, samen nieuwe ideeën te ontwikkelen, initiatieven te starten en andere bedrijven aan te trekken die het ecosysteem verder versterken. Startups en scale-ups brengen hun innovaties verder tot echte producten of processen en maken daarbij gebruik van de kennis van de regio. Iedereen kan zich op Smart Campus Leerpark zijn leven lang blijven ontwikkelen en zich klaarstellen voor de banen van de toekomst.

We bouwen door aan Smart Campus Leerpark (SCALE).

We ontwikkelen de campus tot een centraal punt voor innovatie in de regio. Hier kan ieder bedrijf met een innovatievraag terecht. De bestaande Innovatie Roadmaps brengen we samen op het Leerpark. De Business Developers verbinden we aan de campusorganisatie. Met stevige branding vergroten we de herkenbaarheid van de campus. Ook in de openbare ruimte van het Leerpark zelf worden de campus en de innovaties uit de regio meer zichtbaar. We dienen een aanvraag in voor de subsidie vanuit het groeifonds voor het opschalen van publiek private samenwerkingen, gericht op de energietransitie en verbonden aan Smart Campus Leerpark.

We breiden het onderwijsaanbod op de campus uit.

Eind 2022/begin 2023 vindt de opening van het Kopgebouw plaats. Dit dient als vestiging van Dordrecht Academy. Daarnaast onderzoeken we de mogelijkheid om andere hoger onderwijs opleidingen in het Kopgebouw te huisvesten. De Maakfabriek gaat ruimte bieden aan de bouw- en metaalopleiding van het ROC DaVinci college. Dit in samenwerking met Bouwmensen. Het onderwijsaanbod op de campus wordt altijd gekoppeld aan de behoefte van het bedrijfsleven. Er worden samenwerkingen opgezet tussen deze twee partijen op innovatieprojecten, die daarbij al dan niet een samenwerking aangaan met startups en scale-ups.

We herstructureren de campusorganisaties.

Met de afronding van de gebiedsontwikkeling Leerpark (en daarmee tevens de aansturing ervan) beperken ook de kernactiviteiten van de Coöperatie ontwikkeling Leerpark zich tot het eigendom en beheer van de Duurzaamheidsfabriek. Tegelijkertijd wordt de campusorganisatie geformaliseerd, bemenst en van middelen voorzien. Voor een programmatische sturing is er de samenwerking met regionale economische partners. De huisvesting van de campusorganisatie en afvaardiging van de partners is voorzien in het kopgebouw. De campusorganisatie richt zich op het ontwikkelen van bedrijvigheid in de regio, het verbinden van (de behoefte van) het bedrijfsleven aan de opleiders en het uitbouwen van het regionale innovatienetwerk.

We ronden alle voorbereidende activiteiten voor de bouw van de Maakfabriek af.

Om in 2024 te kunnen starten met de bouw van de Maakfabriek zijn er voorbereidingen nodig. We bepalen het ruimtelijke programma van de Maakfabriek en leggen zoveel mogelijk eindgebruikers vast die binnen het profiel passen (startups en scale-ups, innovatief bedrijfsleven, onderwijs). We selecteren een architect en laten een ontwerp maken. We laten de contracten voor de grondtransactie maken en ondertekenen, zodat de eigendomssituaties bekend zijn.

We verbeteren de bereikbaarheid van de campus.

We stimuleren duurzame mobiliteit van de 'bewoners' op het Leerpark. Gecombineerd met de invoer van betaald parkeren willen we daarmee de parkeerdruk in het gebied verlagen.

Welke verbonden partijen dragen bij?

Om onze doelen te realiseren werken we samen met anderen, zo nemen we deel in verbonden partijen. Een [totaal overzicht](#) en de [financiële informatie](#) van onze verbonden partijen is opgenomen in de [paragraaf verbonden partijen](#). Informatie over verbonden partijen die bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen in dit programma is weergegeven in onderstaand overzicht. We geven daarbij een actuele stand van zaken.

Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Website www.socialedienstrechtsteden.nl

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">• De heer P.J. Heijkoop voorzitter het AB• Mevrouw C.C van Benschop, lid van het AB• De heer H. van der Linden, 1e plaatsvervangend lid• Mevrouw T.F. de Jonge, 2de plaatsvervangend lid AB.
Deelnemers	De gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Hardinxveld-Giessendam.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Samenwerking op tal van onderwerpen in het sociaal domein, zoals de Participatiewet, schuldhulpverlening en de maatwerkvoorzieningen voor de Wmo. Het beleid dat de GR Sociaal uitvoert wordt op verschillende manieren vastgesteld. De verordeningen die vanuit de inhoudelijke wetten, zoals de Participatiewet, Wet gemeentelijke schuldhulpverlening en de Wet maatschappelijke ondersteuning, nodig zijn, worden door de deelnemende gemeenten en de Sociale Dienst Drechtsteden gezamenlijk voorbereid en door de lokale gemeenteraden vastgesteld. De nadere regels en beleidsregels worden grotendeels door het Algemeen en Dagelijks bestuur van de GR Sociaal vastgesteld.

Relevante
beleidsinformatie

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022

- De Gemeenschappelijke regeling Sociaal (GRS) is ontstaan op 1 januari 2022 na de splitsing/transformatie van de Gemeenschappelijk Regeling Drechtsteden (GRD). Het is een collegeregeling daarom ontbreken financiële gegevens over voorgaande jaren.
- De gemeenten beslissen medio 2022 over de maatwerkvoorzieningen.
- De voorbereiding op de samenvoeging tussen GR Drechtwerk en GR Sociaal loopt.
- Per 1 januari 2022 is de Wet inburgering 2021 van kracht.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2022

- De energiecrisis, de oorlog in de Oekraïne en de hoge inflatie geven risico's dat gemeenten onvoldoende worden gecompenseerd voor stijgende lasten voor inkomensondersteuning. Ook voor de langere termijn geeft de crisis druk op de aantallen bijstandontvangers, de aantallen schuldhelpverlening en minimabeleid.
- De vraag naar alle Wmo-voorzieningen blijft toenemen door dubbele vergrijzing, verdere extramuralisering, ambulantisering (afbouwbeleid van intramurale zorg) en de daarmee samenhangende verzwaring van de ondersteuningsvraag. Ondanks besparingen blijven, mede door de fixatie van het abonnementstarief, de kosten stijgen. Er is nog steeds een lange wachttijd voor huishoudelijke ondersteuning en individuele begeleiding. Dit is een landelijk probleem. Zorgaanbieders hebben te maken met een krapte aan personeel.
- De huishoudelijke WMO-ondersteuning wordt opnieuw aanbesteed c.q. verlengd in 2022. De verwachting is dat dan de tarieven oplopen.
- De kosten bewindvoering blijven stijgen.
- De eerste bestuursrapportage 2022 GR Sociaal leidt tot een wijziging (stijging) van de bijdragen van gemeenten van per saldo afgerond € 8,5 miljoen. Hiervan heeft € 12,9 miljoen betrekking op de eenmalige Energietoeslag en dat is budgettair neutraal verwerkt. De rijksmiddelen ad € 12.896.346 die de Drechtstedengemeenten hebben ontvangen worden opgehaald via de daarvoor afgesproken verdeelsleutel zoals opgenomen in de Bijdrageverordening. Dit maakt dat er lokaal verschillen kunnen ontstaan tussen de van het Rijk ontvangen middelen en de middelen die worden opgehaald.
- Tegenover de kostenontwikkeling op de bijstand staat voor de gemeente de ontwikkeling van de BUIG-budgetten die voor financiering van de kosten wordt ingezet. De nadere voorlopige beschikking 2022 is lager dan de eerdere voorlopige beschikking, in het najaar geeft het Rijk de definitieve beschikking 2022 af. In de nadere voorlopige budgetten zijn de beleidseffecten van het Rijk en de loon- en prijsbijstellingen nog niet verwerkt.
- De aantrekkende arbeidsmarkt heeft een dempend effect op de instroom in de bijstand. Gezien de afstand tot de arbeidsmarkt van veel inwoners in de bijstand leidt dit niet direct tot een grotere uitstroom.

Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd

Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-Holland Zuid (GR DG&J ZHZ)

Website

- www.dienstgezondheidjeugd.nl
- www.jeugdzhz.nl
- www.veiligthuiszuidhollandzuid.nl
- www.ravzhz.nl

Vertegenwoordiging
Dordrecht

- De heer H. van der Linden, voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur
- De heer M.P.P.M. Merx, lid van Algemeen Bestuur
- Mevrouw C.C van Benschop, plaatsvervangend lid AB.

Deelnemers

De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.

Vestigingsplaats

Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk belang

Het in algemene zin behartigen van belangen op het terrein van: publieke gezondheid, maatschappelijke zorg, huiselijk geweld en kindermishandeling, onderwijs, jeugdgezondheidszorg, ambulancezorg en jeugdhulp. De DG&J bevat de onderdelen: Dienst Gezondheid & Jeugd (DGJ), Serviceorganisatie Jeugd ZHZ (SOJ) en de Regionale Ambulancevoorziening Zuid-Holland Zuid (RAV).

Relevante beleidsinformatie

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022

- Tijdens de COVID-19-epidemie heeft de DG&J personele inzet gepleegd voor de snel opgerichte COVID-19 uitvoeringsorganisatie. Inmiddels is in de realisatie van de inhoudelijke doelstellingen zichtbaar dat op de meeste vlakken personeel van de DG&J weer terugvloeit naar de 'reguliere DG&J-organisatie', dan wel dat voldoende capaciteit is aangetrokken in de afgelopen maanden om de reguliere activiteiten op te pakken.
- In 2022 worden de programma's Geweld Hoort Nergens Thuis, Veilig Opgroeien is Teamwerk (VOiT), de beweging naar 0 uithuisplaatsingen, plus de ontwikkelingen van het Toekomstscenario kind en gezinsbescherming samengevoegd onder de werktitel V(O)iT (Veilig (Opgroeien) is Teamwerk). Doel hiervan is alle programma's en projecten met raakvlakken binnen zorg en veiligheid onder één paraplu te scharen om zo in samenhang tot integrale en concrete resultaten te komen.
- In april 2022 heeft het Algemeen Bestuur van de GR DG&J het besluit genomen dat de Serviceorganisatie Jeugd ZHZ niet meer een apart onderdeel van de Gemeenschappelijke Regeling is maar wordt ondergebracht bij de DGJ. Dit heeft onder meer geleid tot een wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling ([zie raadsbesluit 2022-0085522](#)).
- Sinds begin 2021 zijn een Netwerk MT Jeugd ZHZ en een Portefeuillehoudersoverleg (PFO) Jeugd ZHZ ingericht. De tien gemeenten zijn via deze lijn eigenaar van een gezamenlijke ontwikkelagenda. De ontwikkelagenda betreft de trajecten waarop we gezamenlijk de focus leggen, omdat we daarmee belangrijke verschillen kunnen maken. Denk aan Jeugdhulp Naar Voren, Anders Zorgen en Beter begroten & monitoren. Uitwerking gebeurt veelal lokaal, met een bestuurlijk en ambtelijk opdrachtgever per traject. Het Algemeen Bestuur van de GR DG&J kan zich hierdoor richten en (beter) focussen op de aldaar belegde (gedelegeerde) taken.
- Per 1 januari 2021 is de DG&J niet meer de vergunninghouder van de Regionale Ambulancevoorziening (RAV). De DG&J kan dus niet meer aangesproken worden op de eisen uit de Wet ambulancevoorzieningen c.a. In de loop van 2023 zal, zoals nu gepland, ook de detachering van personeel aan de Coöperatie Ambulancezorg Zuid-Holland Zuid stoppen.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2022

- Het Rijk heeft toegezegd om de kosten voor het bestrijden van COVID-19 in/vanaf 2021 te vergoeden. Dit geldt echter niet meer voor de gedeerde inkomsten. Mogelijk leidt dit tot een eenmalige extra inwonerbijdrage in 2022 of latere jaren.
- Friciekosten en onvoldoende afbouw van structurele kosten door de uittreding van de gemeenten Leerdam en Zederik.
- Onvoldoende/geen weerstandsvermogen bij de onderdelen DG&J en SOJ om (onvoorziene) tegenvallers op te vangen (vanuit de gedachtelijn bij GR-en geen stapeling van reserves te hebben).
- Nog niet alle gemeenten in Nederland hebben hun informatie aangeleverd ten behoeve van het nieuwe woonplaatsbeginsel. Het effect van de wijziging op de kosten is dus onduidelijk.
- Boeggolf-effect c.q. zwaardere problematiek door uitgestelde zorg tijdens de COVID-19-crisis.
- Geen (afdoende) realisatie taakstellingen op jeugdhulp.
- Nog onvoldoende transformatie van de jeugdhulp.
- Onjuiste c.q. te hoog afgegeven beschikkingen jeugdhulp.
- (Buitenproportionele) toename van de vraag naar jeugdhulp. Te lang gecontinueerde of niet geleverde zorg door aanbieders jeugdhulp. Toename van het aantal meldingen bij Veilig Thuis ZHZ.
- Langere doorlooptijden en vertraging bij overdracht van meldingen aan lokale veld door Veilig Thuis ZHZ.

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (GR OZHZ)

Website <https://www.ozhz.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">• Mevrouw T.F. de Jonge lid en plaatsvervangend voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur• De heer M.P.P.M. Merx, lid Algemeen Bestuur• De heer H. van der Linden, plaatsvervangend lid Algemeen Bestuur
Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht en de provincie Zuid-Holland.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	De regeling is getroffen ter ondersteuning van de deelnemers en de regiogemeenten bij de uitvoering van hun taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, alsmede de taken op het terrein van vergunningverlening, handhaving en toezicht op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht genoemde wetten.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022 Het Rijk heeft de invoering van de Omgevingswet uitgesteld naar 1 januari 2023 en de Wet kwaliteitsborging bouw (Wkb) treedt (naar verwachting) gelijktijdig met de Omgevingswet in werking. Omdat OZHZ voor een aantal opdrachtgevers ook de bouwtaken uitvoert wordt het wetgevingstraject intensief gevolgd. In Zuid-Holland Zuid is afgesproken dat OZHZ en de gemeenten samen optrekken bij het in beeld brengen van de impact van de Wkb op de eigen organisatie: de aard en hoeveelheid werk die overblijft, het personeel, de financiën en de bouwleges. De impact kan per gemeente verschillen, onder andere omdat deze afhankelijk is van het aantal aanvragen, de mate van toetsing aan het Bouwbesluit op dit moment en de manier waarop de gemeente invulling geeft aan het nieuwe stelsel. Het effect is groter als op dit moment de bouwbesluittoets volledig, zonder prioritering op risico's, wordt uitgevoerd. OZHZ voert de bouwtaak voor Dordrecht echter uit op basis van een risicomodel.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2022 <ul style="list-style-type: none">• OZHZ merkt de gevolgen van de coronacrisis: extra werkzaamheden zoals handhaving noodverordening, vergunningverlening voor het vergroten van terrassen en minder evenementen. De verwachting is dat de legesinkomsten van extra bouwaanvragen en het feit dat in 2022 het maatschappelijke verkeer weer op gang komt voldoende is om de toename in kosten bij OZHZ en de gemeente te dekken.• Privatisering bouwplantoetsing en toezicht (Wet kwaliteitsborging bouw). OZHZ voert sinds 2019 voor twee gemeenten en de provincie Zuid-Holland taken uit binnen het brede omgevingsdomein van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo). Voor de bouwtaken wordt er vooralsnog uitgegaan dat gefaseerd een deel van de taken zal worden overgedragen aan de markt. Om dit risico te ondervangen richt OZHZ zich op taakuitbreiding zodat het noodzakelijke volume om de taak goed uit te voeren gewaarborgd blijft.

Gemeenschappelijke regeling Sociale werkvoorziening Drechtsteden (Drechtwerk) Gemeenschappelijke regeling Sociale Werkvoorziening Drechtsteden (Drechtwerk)

Website <https://www.drechtwerk.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer P.J. Heijkoop, voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur
Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Hardinxveld-Giessendam.
Vestigingsplaats	Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk belang	Het openbaar lichaam behartigt de belangen van de gemeenten op het terrein van de sociale werkvoorziening en geeft in opdracht van de gemeenten uitvoering aan de in de wet en in deze regeling genoemde taken. Hiermee streeft de organisatie ernaar dat mensen kunnen werken naar vermogen. Dat doet zij via de onderdelen: Drechtwerk/Drechtstedenactief, WerXaam B.V., Assembly partner B.V., Drechtwerk Diversiteit B.V., Drechtwerk Groen B.V., Drechtwerk FrisFacilitair B.V.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022 Geen bijzonderheden. De voorbereiding voor de samenvoeging van GR Drechtwerk en de GRS, beoogd per 1 januari 2023 loopt.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2022 <ul style="list-style-type: none"> • Als de Rijkssubsidie Sociale Werkvoorziening (SW) niet toereikend is heeft dat direct gevolgen voor de gemeentelijke bijdrage. • Niet of onvoldoende compenseren van de cao loonsverhogingen veroorzaakt tekorten. • Niet of niet volledig aflossen van verstrekte geldleningen leidt tot kosten.

ROM-D: Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V.

Website	https://www.rom-d.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer M.D. Burggraaf vertegenwoordigt Dordrecht rechtstreeks in de ROM-D Capital B.V en de overige onderdelen van de ROM-D als gevolmachtigd aandeelhouder in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
Deelnemers	De provincie Zuid-Holland en de gemeenten Alblasserdam, Hendrik-Ido-Ambacht, Dordrecht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Rotterdam.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	De Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden groep bestaat uit verschillende onderdelen: <ul style="list-style-type: none"> • Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Capital B.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Capital Beheer B.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Beheer N.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Projecten C.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Kil III C.V. <p>We geven onderstaand de informatie van de holding aan. De hoofddoelstelling van de Regionale Ontwikkelings Maatschappij Drechtsteden (ROM-D) is het versterken en uitbouwen van de regionale economie. De CV's ontwikkelen terreinen, Capital dient voornamelijk als financier, naast BNG bank. Dordrecht draagt een financieel belang van 29,73% in de Capital B.V. en een direct belang van 7,4% in Kil III C.V. Daarnaast heeft Dordrecht een belang van 69,0% in de Holding N.V.</p> <p>Het financiële en inhoudelijke belang voor Dordrecht zelf zit vooral in Kil III CV.</p>
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022 <ul style="list-style-type: none"> • De gemeente Rotterdam heeft te kennen gegeven uit te willen treden als aandeelhouder. De overige aandeelhouders zijn nog in gesprek over de koopprijs van de aandelen, welke dan door deze CV zelf worden teruggekocht. • De aandeelhoudersvergadering heeft een drietal nieuwe projecten goedgekeurd voor uitvoering, te weten het project verplaatsing Dolderman, het project Veerweg te Hendrik-Ido-Ambacht en stemden aandeelhouders in met een niet-risicodragende rol van ROM-D in het project Nedstaal. Wel is er een tijdelijke financiering van 15 miljoen aangegaan onder garantie van gemeente Alblasserdam. Tot slot zijn er ook nieuwe verzoeken voor betrokkenheid van de ROM-D binnen gekomen die verder worden besproken. Dit betreft onder meer een verzoek van het Havenbedrijf om medewerking te verlenen aan de beoogde bedrijfsverplaatsing binnen Dordrecht, een onderzoek naar de mogelijkheden tot aankoop van het Citadelterrein te Hendrik-Ido-Ambacht en een verzoek van de gemeente Zwijndrecht om namens hen de onderhandelingen te voeren voor de herontwikkeling en uitgifte van het voormalige Loveld-terrein. • Aandeelhouders oriënteren zich op mogelijke nieuwe projecten, die door

ROM-D uitgevoerd kunnen gaan worden.

Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2022</p> <ul style="list-style-type: none">• De risicoclassificatie 'hoog' is vooral van toepassing op de projecten-CV vanwege een jaarlijks, nog steeds toenemende, negatieve algemene reserve ad € 2,3 miljoen en het momenteel nog ontbreken van een voldoende concreet ontwikkelingsperspectief, waarbij de financiële positie van die CV wordt verbeterd. Zie ook hierboven. Dit vormt tevens een latent hoog risico voor de waarde van het kapitaal dat door Capital is verstrekt (€ 3,9 miljoen).• De negatieve reserve bij Kil III is in 2021 omgebogen naar een positief beeld. De winstreserve aldaar is nu vooral 'op papier' omdat de totale liquiditeitspositie van het ROMD-construct geen ruimte biedt voor uitkering, het project bovendien niet voltooid is en de middelen mogelijk weer worden ingezet voor andere projecten. De aandeelhouders zijn ook niet voornemens om winst aan zichzelf uit te laten keren.
----------	--

InnovationQuarter NV

Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter B.V.

Website	www.innovationquarter.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer M.D. Burggraaf als gevolmachtigd lid in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
Deelnemers	Ministerie van Economische zaken, Provincie Zuid-Holland, Gemeenten Rotterdam, Den Haag, Leiden, Delft, Westland, Stichting Holdingfonds Economische Investerings Den Haag (HEID) en diverse universiteiten.
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar of gemeentelijk belang	InnovationQuarter is de regionale ontwikkelingsmaatschappij voor Zuid-Holland. InnovationQuarter financiert vernieuwende en snelgroeiende bedrijven, assisteert buitenlandse ondernemingen bij het vestigen in Zuid-Holland en organiseert samenwerking tussen innovatieve ondernemers, kennisinstellingen en de overheid. De vennootschap heeft ten doel het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Zuid-Holland en hiermee het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van Zuid-Holland (ZH) en Nederland. Ons belang is een aandelen kapitaal. In 2016 is de GRD toegetreden als aandeelhouder van het Participatiefonds van InnovationQuarter met een bedrag van € 500.000 (500.000 aandelen met een waarde van € 1,00 = 0,8% van het aandelenkapitaal). Eind 2021 is nog een extra kapitaalstorting gedaan van € 426.846, waarmee de totale balanswaarde op € 926.846 uitkomt. De aandelen in de ROM InnovationQuarter hangen nauw samen met de regionale (beleids)taken op gebied van het Ruimtelijke-Economisch domein en de Groeiagenda 2030. Deze taken zijn al per 1 januari 2021 naar de gemeente Dordrecht overdragen. Met de verandering per 1/1/2022 van de GRD naar een GR Sociaal en Dordrecht een centrumgemeente voor bedrijfsvoering is afgesproken dat de IQ aandelen worden overgedragen aan Dordrecht, waarbij wij het stemrecht invullen vanuit de regionale rol op vlak van Ruimtelijke-economisch terrein.
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022</p> <ul style="list-style-type: none">• het positioneren en profileren van de regio ZH en het uitvoeren van marktstrategieën.• het bevorderen van het vestigingsklimaat in de regio ZH door het op enigerlei wijze deelnemen in, financieren, besturen, toezicht houden op, advisering en begeleiden van ondernemingen.• het stimuleren en faciliteren van innovatie en het verbinden van partijen voor economische structuurversterking.• het structureren en organiseren van toegang tot financiering voor startende en snel groeiende ondernemingen die zich bezig houden met technologische innovatie.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2022

- De grootste aandeelhouders zijn het ministerie van Economische Zaken en de provincie Zuid-Holland. Beide hebben een aandeel van € 25 miljoen, ruim 40%. Dordrecht heeft (namens de regiogemeenten) met circa 1,5% maar een klein aandeel.
- IQ heeft de afgelopen jaren een financieel verlies gehad. Tot en met 2020 is het gecumuleerde verlies ongeveer 20% van het aandelenkapitaal. De aandelen zijn overgenomen voor de boekwaarde waarop deze per 31 december 2021 zijn opgenomen in de balans van de GR Drechtsteden. Bij de definitieve overdrachtsbalans zou worden bepaald of tot afwaardering moest worden overgegaan, op basis van de dan bekende cijfers, die dan ten laste van het resultaat komt van de GR Drechtsteden over 2021 (dat met alle deelnemende gemeenten wordt verrekend. Hiertoe is niet besloten.
- Eventuele waardevermeerderingen en -verminderingen maken onderdeel uit van de exploitatielasten die Dordrecht in de toekomst maakt voor het uitvoeren van bijbehorende taken. Ten aanzien van deze exploitatielasten is afgesproken dat de lasten en baten met alle deelnemers worden gedeeld op basis van de afgesproken verdeelsleutels. Daarmee wijzigt het belang van elke gemeente door deze transactie niet. Het betreft dus een technische overdracht, zonder dat daarbij de risico's wijzigen.
- Op het moment van het opstellen van dit document zijn nog geen financiële gegevens ontvangen.

Stichting administratiekantoor Breedband Drechtsteden

Stichting Administratiekantoor Breedband Drechtsteden

Website <https://www.vitrumnet.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht Dhr. M.D. Burggraaf, lid Algemeen Bestuur en penningmeester

Deelnemers De stichting administratiekantoor Breedband Drechtsteden (26 non profit certificaathouders) heeft als primair doel het houden van aandelen van de Breedband Drechtsteden Groep BV. Deze BV bedient samen met de dochter BV's Breedband Drechtsteden BV (voor de certificaathouders in STAK) en VitrumNet BV (voor alle andere activiteiten) de relaties.

Vestigingsplaats Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk belang Oorspronkelijk was het doel het in eigendom verwerven en beheren van een glasvezelinfrastructuur in de regio Drechtsteden. Momenteel is het doel het beheren van aandelen/certificaten en het uitoefenen van stemrecht in de Breedband Drechtsteden Groep BV. Breedband Drechtsteden Groep B.V. bestaat uit de volgende werkmaatschappijen:

- Breedband Drechtsteden BV (bediening oprichters in de non-profit sector waaronder GRD/Dordrecht).
- VitrumNet BV (commercieel).

Relevante beleidsinformatie

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022

- Op het circulaire bedrijventerrein Ambachtsezoom in Hendrik-Ido-Ambacht is gestart met de realisatie van een digitale infrastructuur die alle locaties op het terrein samenbrengt. Dit wijkt af van de reguliere aanpak waarbij per aansluiting wordt gewerkt. Door alle locaties aan te sluiten ontstaat een goede basis voor unieke, digitale innovaties en toepassingen die de groep ook elders in kan gaan zetten.
- De aandelen van de GRD zijn overgenomen in 2022 (zie raadsbesluit [2022-0060649](#)).

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2022

Geen bijzonderheden. De financiële gegevens betreffen vastgestelde en voorlopige gegevens van Breedband Drechtsteden Groep. STAK is vooral een juridisch vehikel.

Coöperatie ontwikkeling Leerpark U.A.

Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A.

Website	www.leerpark.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">• Mevrouw C.C van Benschop, gevolmachtigd lid en voorzitter Algemeen Leden Vergadering (ALV)• De heer J.H.S. Goossensen, bestuurslid (bestuurslid A)• De heer N.J de Wit, bestuurslid
Deelnemers	De gemeente Dordrecht en het ROC Da Vinci College (Stichting Regionaal opleidingscentrum Zuid-Holland Zuid).
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	<p>De Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A. is op 26 juni 2003 opgericht en heeft als hoofdoelen:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Het namens de leden selecteren van een marktpartij en het namens de leden contracteren van die marktpartij, om op het terrein gelegen aan de Maria Montessorilaan en omgeving scholen, woningen, winkels, kantoren, bedrijfsruimten, openbare ruimten en infrastructuur te realiseren.2. De realisatie van het Leerpark tegen de scherpste prijs en hoogst bereikbare kwaliteit te laten plaatsvinden.3. In alle fasen van de ontwikkeling van het Leerpark op te treden als aanbestedende dienst krachtens de Europese richtlijnen. <p>De Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A. bestaat uit de leden - Stichting Regionaal Opleidingscentrum Da Vinci College en de Gemeente Dordrecht, en fungeert als opdrachtgever voor de fysieke realisatie van het Leerpark binnen aangegeven kaders (programma's, randvoorwaarden en budget van de leden).</p>
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022 Beoogd is dat per Coöperatie Ontwikkeling Leerpark per 31 december 2022 kan worden beëindigd of wordt omgevormd.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2022 <ul style="list-style-type: none">• Het budget voor exploitatiebijdragen DZHF vanuit de deelnemers raakt uitgeput. De afgelopen jaren is onder andere door nieuwe financiering, het vergroten van de huurinkomsten gestuurd op het sluitend krijgen van de exploitatie. Desondanks is de verwachting dat ook de komende jaren de begroting zonder partnerbijdrage niet geheel sluitend zal worden.

Wat zijn de indicatoren?

De basis: BBV-indicatoren

De onderstaande BBV-indicatoren zijn onderdeel van de vaste set verplichte beleidsindicatoren gehanteerd door het Rijk om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. Omdat deze indicatoren een logische link vormen met het programma Lerend en Ondernemend Dordrecht zijn zij hier opgenomen. Voor BBV-indicatoren geldt dat hier geen streefwaarden aan verbonden zijn, de indicatoren kennen immers geen specifieke relatie met de Dordtse doelstellingen. Wel is een vergelijking opgenomen met het gemiddelde van de G40 gemeenten, daarnaast kunt u via de website www.waarstaatjegemeente.nl de BBV-indicatoren van Dordrecht per thema vergelijken met een selectie naar keuze (o.a. Nederland, Provincie niveau of Regionaal niveau). Een totaal overzicht van de BBV-indicatoren treft u aan onder de bijlage (pagina 202) van deze Begroting 2023, daarnaast leest u in de leeswijzer (pagina 16) meer over de werking en het verschil tussen BBV-indicatoren en Dordtse aanvullende indicatoren.

Aanvullende indicatoren

Hieronder treft u de drie aanvullende indicatoren voor het programma Lerend en Ondernemend Dordrecht. Deze indicatoren komen uit de vorige raads- en collegeperiode, na de Begroting 2023 vindt een herijking plaats van de aanvullende indicatoren conform de vastgestelde nota Kiezen, Sturen en Verantwoorden 2022-2026.

BBV-indicatoren	Jaarstukken Begroting 2020		Jaarstukken Begroting 2021		G40
	2020	2022	2021	2023	
Absoluut verzuim - aantal per gemeente (onderwijs)	15,0 (2019)	15,0 (2019)	1,4 (2020)*	1,2 (2021)	2,7 (2021)
Relatief verzuim - aantal per gemeente (onderwijs)	270 (2019)	270 (2019)	16 (2019)*	9 (2021)	20 (2021)
Voortijdige schoolverlaters - % (onderwijs)	2,5 (2018)	2,5 (2019)	2,3 (2020)	2,7 (2021)	2,2 (2021)
Werkloze jongeren - % (sociaal domein)	2,0 (2019)	2,0 (2019)	3,0 (2020)	3,0 (2020)	2,0 (2020)
Banen - per 1.000 inwoners 15-64 jaar (economie)	646,0 (2019)	766,7 (2020)	766,7 (2020)	667,0 (2021)	727,8 (2021)
Netto arbeidsparticipatie - % (sociaal domein)	66,5 (2019)	65,7 (2020)	65,7 (2020)	65,7 (2020)	67,5 (2020)

Aanvullende indicatoren	0-Waarde	Actuele waarde	Streefwaarde 2022
A. Ondernemersdienstverlening: notering in ranglijst MKB vriendelijkste gemeente in de categorie grote gemeenten.	Plaats 44 (2018) van de 62 in de categorie "grote gemeenten"	Plaats 35 (2021), van de 80 in de categorie "grote gemeenten"	Top 5 notering
B. Baanontwikkeling 2018-2022: het aantal nieuwe banen als gevolg van gronduitgifte en andere intensieve bemoeienis van de gemeente.	0 (2017)	3264 nieuwe banen (2021)	4.000 nieuwe banen
C. Aantal MBO leerlingen dat in Dordrecht woont en kiest voor de sector techniek of zorg en welzijn.	Techniek: 1.020 (2018); Zorg en welzijn: 1.202 (2018)	Techniek: 1211 (2021) en Zorg en Welzijn: 1076 (2021)	Trend hoger dan 0-waarde

Bron	Frequentie
A. Lexnova; MKB-Nederland *Het onderzoek is in 2021 herhaald waarbij de categorie "grote gemeenten" is uitgebreid van 62 naar 80 gemeenten (o.a. door herindelingen). De stijging van 9 plaatsen (van plek 44 naar 35) is dus relatief gezien nog groter.	Eens per twee jaar
B. Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD); Banenmonitor	Jaarlijks
C. Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO); Aantal deelnemers in het MBO. Tabel 6: Per sector, bedrijfstak, type mbo, niveau, woongemeente, provincie deelnemer.	Jaarlijks

Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2023 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Lerend en Ondernemend Dordrecht	2023
Interne salarislasten	2.780.968
Materiële budgetten	9.586.654
Bijdragen aan GR'en	1.452.129
Subsidies	17.650.099
Kapitaallasten	3.673.030

- Interne salarislasten: dit betreft de salarislasten voor met name onderwijs en economie.
- Materiële budgetten: dit zijn budgetten voor (bewegings)onderwijs, leerlingenvervoer en arbeidsmarktbeleid.
- Bijdragen aan GR'en: dit zijn bijdragen aan de DGJ voor het handhaven van de leerplicht en bijdragen aan bedrijfsinvesteringszones.
- Subsidies: dit betreft subsidies voor onder anderen voorschoolse educatie, het Dordts Leerprogramma en de bibliotheek.
- Kapitaallasten: dit zijn de kapitaallasten vanuit onderwijshuisvesting en gymlokalen.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Bedragen x € 1.000

Onderwerp	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	35.143	33.131	32.649	31.942
Baten	13.513	11.830	11.830	11.760
Saldo	-21.630	-21.301	-20.819	-20.182
Toevoeging reserves	8.816	1.141	316	316
Onttrekking reserves	14.890	4.677	3.672	2.779
Totaal programma	-15.555	-17.764	-17.462	-17.718

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties de met de reserves.

Lerend en Ondernemend Dordrecht	2023			2024			2025			2026		
	Product	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten
Bibliotheek	2.890	0	2.890	3.216	0	3.216	3.216	0	3.216	3.216	0	3.216
Sluitende aanpak VSV	2.797	1.622	1.175	2.797	1.622	1.175	2.797	1.622	1.175	2.797	1.622	1.175
Voor- en vroegschoolse educatie	8.200	6.171	2.029	9.109	6.171	2.938	9.160	6.171	2.988	8.175	6.171	2.004
Wet Educatie en Beroepsonderwijs (WEB)	1.499	1.030	469	1.515	1.030	485	1.343	1.030	313	1.343	1.030	313
Onderwijs en Leerlingenvervoer	2.220	931	1.289	1.289	0	1.289	1.289	0	1.289	1.289	0	1.289
Werkgelegenheid	542	0	542	536	0	536	536	0	536	536	0	536
Ruimtelijke Lobby	2.930	2.196	734	1.990	1.256	734	1.990	1.256	734	1.990	1.256	734
Leerpark	1.415	7	1.408	421	0	421	148	0	148	148	0	148
Economie en Ondernemerschap	1.630	330	1.300	1.409	124	1.285	1.409	124	1.285	1.409	124	1.285
Markten en kiosken	417	332	85	417	332	85	417	332	85	417	332	85
Bedrijventerreinen	436	3	433	412	404	7	412	404	7	412	404	7
Onderwijshuisvesting	10.167	891	9.277	10.019	891	9.128	9.931	891	9.040	10.208	821	9.388
Totaal saldo baten en lasten	35.143	13.513	21.630	33.131	11.830	21.301	32.649	11.830	20.819	31.942	11.760	20.182
Mutaties met de reserves	8.816	-14.890	-6.075	1.141	-4.677	-3.537	316	-3.672	-3.357	316	-2.779	-2.464
Geraamd resultaat	43.958	28.403	15.555	34.271	16.507	17.764	32.964	15.502	17.462	32.257	14.539	17.718

Bouwend en Bereikbaar Dordrecht

Wat zijn de belangrijkste ontwikkelingen?

- De woningmarkt is gespannen. Tegelijkertijd hebben we bij de woningbouw te maken met grondstoffenschaarste en capaciteitsproblemen. Het gevolg: forse prijsstijgingen, milieuproblemen zoals stikstof, en rentestijgingen.
- Het Rijk voert sinds 2022 meer regie op de (stimulering) van de woningbouw en ruimtelijke planning. Zij koppelt daarbij middelen voor versterking van de OV-bereikbaarheid aan afspraken over woningbouw.
- De Omgevingswet treedt zoals nu voorzien per 1 januari 2023 in werking. Daardoor verandert de manier waarop we omgaan met de ruimtelijke ordening.
- De ontwikkeling naar opgaven - binnenstedelijk bouwen, klimaatadaptatie, energie transitie, recreatie en gezondheid - vergt meer ruimte in het stedelijk gebied. Het is zeer de vraag of deze ontwikkelingen allemaal hun plek kunnen krijgen binnen de huidige verstedelijkingscontouren. Dit maakt de aanpassing van het mobiliteitssysteem (wandelen, fietsen en OV) in de steden urgent.

Wat willen we bereiken?

We bouwen samen aan een sterk, groen en bereikbaar Dordrecht. De woningbouwopgave is een belangrijke pijler om de sociaaleconomische positie van inwoners en stad te versterken en het voorzieningenniveau op peil te houden. We willen de druk op de woningmarkt verminderen én voorzien in de toekomstige behoefte. Dit doen we door het mogelijk te maken het bouwtempo van gemiddeld 1.000 woningen per jaar vast te kunnen houden. Tot en met 2026 hebben we de ambitie 4.000 woningen te bouwen in alle segmenten. Daarbij houden we ondanks de continu stijgende bouwkosten en woningprijzen oog voor voldoende sociale en betaalbare woningen. Hierop verrichten we een inhaalslag met daarbij als concreet uitgangspunt dat 30% van de in deze periode gerealiseerde woningen bestaat uit sociale huurwoningen. Tegelijkertijd werken we aan voldoende zachte en harde planvoorraad in lijn met de woonvisie. En werken we daartoe ook aan de omarming van onze regionale en lokale groeiambitie door de provincie.

De landelijke en provinciale ruimtelijke ontwikkelingen betrekken we bij de actualisering van de Omgevingsvisie Dordrecht 1.0 naar de versie 2.0 - ook de zaken die ruimtebeslag vragen vanuit het Politiek Akkoord. Om onze ruimtelijke doelen te realiseren oefenen we waar nodig invloed uit op Rijk en provincie.

We moeten keuzes maken als we bij de binnenstedelijke verdichting en de klimaatambitie voor 2040, de kwaliteit van de ruimtelijke inrichting en de bereikbaarheid willen behouden. Daarom streven we bij stedenbouwkundige ontwikkelingen en het Meerjaren Onderhoudsprogramma voor wegen en riolering naar de toepassing van het ontwerpprincipe STOMP.

Wat zijn de doelstellingen?

Doelstelling 1: Het realiseren van 4.000 woningen tot en met 2026.

We willen 4.000 nieuwe, duurzame en kwalitatief goede woningen realiseren in het binnenstedelijke gebied tot 2026. De afgelopen collegeperiode is de bouwproductie significant toegenomen tot rond de 800 woningen in 2021. De planning is dat dit toeneemt tot 1.000 woningen per jaar.

We wijzen locaties aan voor het (terug-)bouwen van 1.200 sociale huurwoningen.

Conform de vastgestelde woonvisie zijn er 2.000 sociale huurwoningen nodig tot en met 2031. De doelstelling voor de periode 2023 t/m 2026 is om er hiervan 1.200 te bouwen - dat is 30% van de te realiseren 4.000 woningen deze periode. Het gaat voor een deel om locaties van woningcorporaties Trivire en Woonbron. Het andere deel zijn gemeentelijke bouwlocaties en locaties van overige partijen, zoals ontwikkelaars. In 2022 vangt de bouw aan van de Poelwijkckstraat/Oudelandstraat, Leerpark 2F, Van Kinsbergenstraat (64 sociale huurwoningen) waarmee we zo'n 500 sociale huurwoningen realiseren. En op Thureborgh zijn er nog eens rond de 300 voorzien. We gaan nog intensiever samen werken met de woningcorporaties om de doelen te realiseren. Dit gaan we vastleggen in een samenwerkingsovereenkomst.

We maken woningbouw mogelijk door gronduitgifte, gebiedsontwikkeling, bestemmingsplannen en begeleiding van initiatieven.

Naast verdere realisatie op Stadswerven, Wilgenwende, Leerpark (2F) en Amstelwijck (Refaja) begeleiden we in 2022 veel initiatieven. In 2023 start de bouw van woningen in de gebiedsontwikkelingen Gezondheidspark (Middenzone), Amstelwijck (Midden) en Spuiboulevard. Dit alles moet leiden tot een jaarlijkse realisatie van gemiddeld 1.000 woningen.

We ontwikkelen het gebied aan de zuidzijde rondom Station Dordrecht.

In 2023 starten we met het verbeteren van de zuidelijke entree van het station Dordrecht centrum en de bouw van de fietsenstalling aan de parkzijde van station Dordrecht. De herinrichting van het Weizigtpark is dan reeds in gang gezet en wordt in 2023 verder uitgevoerd. Ook start de ontwikkelaar met de hernieuwbouw van de Thureborghlocatie. Dit betekent een uitbreiding van zo'n 300 sociale huurwoningen.

We geven invulling aan het onderwerp Wonen en Zorg.

Begin 2022 is het 'Ambitiedocument Wonen en Zorg voor Senioren, van zilver naar goud' aan de raad aangeboden. Daarin staat een aantal mogelijke scenario's om invulling te geven aan dit beleidsthema in de nieuwe bestuursperiode. Vanuit het ministerie van Binnenlandse Zaken is inmiddels de ambitie uitgesproken om dit thema te verbreden naar andere, relevante doelgroepen. We kijken wat deze ontwikkeling betekent voor de invulling van het onderwerp Wonen en Zorg. En bij de voorbereiding van het voorstel voor een samenhangende aanpak voor wonen, zorg, welzijn en arbeidsmarkt voor senioren. (zie activiteit 2 bij Doelstelling 1 van de Programmakaart Gezond, Sociaal en Zorgzaam).

We zorgen voor differentiatie in het woningaanbod in Dordt West.

In 2023 blijven we inzetten op differentiatie in het woningaanbod in Dordt West. Trivire gaat verder met de bouw van de Charlotte de Bourbon. Sloop en realisatie van het aangrenzende Witte Dorp van Woonbron volgt een jaar later. Woonbron gaat verder met de bouw van de Van Kinsbergenstraat en de Vliegenstraat. Al deze projecten zorgen voor een kwaliteitsslag in sociale huurwoningen en een vergroting van het aanbod particuliere woningen. In 2023 werken we aan de speeltuinvereniging, de volkstuintenlocatie, de Karel Doormanweg, het Admiraalsplein, de Bouwhuyslocatie, de Van der Goesstraat en de Colijnstraat. Ook vindt er onderzoek plaats naar de locaties Troelstraweg West en Protestantse Zorggroep Crabbehoff (PZC).

Doelstelling 2: Het ontwikkelen van planvorming voor het toevoegen van harde planvoorraad.

Als gemeente kunnen wij ervoor zorgen dat plannen mogelijk worden door hiervoor de kaders te stellen. Is het mogelijk om te bouwen, dan noemen we dat 'harde planvoorraad'. Om de doelstelling voor deze raadsperiode en daarna te halen moeten we ons richten op het vormen van harde planvoorraad. Tot 2026 zijn er harde bestemmingsplannen voor ruim 4.000 woningen, waarvan een deel reeds in uitvoering is. Voor de gehele periode tot en met 2031 zijn er harde en zachte plannen voor ruim 9.000 woningen. De focus ligt op grotere verdichtingslocaties. Zoals het Gezondheidspark, de Spuiboulevard, het Maasterras, Stadswerven, Amstelwijck, Dordwijkzone en Staart.

Voor de ontwikkelingsgebieden van de Spoorzone werken we concrete planvorming uit.

De Dordtse Spoorzone draagt met de bouw van circa 6.000 woningen en verschillende infrastructurele investeringen voor een belangrijk deel bij aan de bouw- en bereikbaarheidsambities in het Politiek Akkoord 2022-2026 en de visie Dordt 2030. De Dordtse Spoorzone is onderverdeeld in verschillende ontwikkelgebieden, die ieder in hun eigen tempo worden ontwikkeld. Voor ontwikkelgebied Maasterras werken we in 2023 aan de Omgevingseffectrapportage, het stedenbouwkundig masterplan en de stedenbouwkundige uitwerking voor de eerste fase. Hiertoe wordt een omgevingsplan en een grondexploitatie opgesteld, die we ter besluitvorming zullen voorleggen. Voor het ontwikkelgebied Knoop Leerpark-Gezondheidspark werken we in 2023 een ontwikkelstrategie uit. In het ontwikkelgebied rondom Station Dordrecht starten we in 2023 met de eerste deelprojecten. Ook vindt er een verdere verkenning plaats naar welke mogelijkheden dit gebied nog meer heeft voor stedelijke verdichting.

We voegen koopwoningen aan de planvoorraad toe met een waarde tot aan de NHG norm.

Onderdeel van het woonprogramma is om koopwoningen onder de NHG norm te bouwen. Dit is een landelijke norm voor een 'betaalbare' woning. We streven ernaar om 1.500 betaalbare koopwoningen toe te voegen aan de harde planvoorraad.

Doelstelling 3: Het ontwikkelen van een ruimtelijke ordening die ruimte biedt aan duurzame ontwikkelingen, transformatie en een divers woonaanbod.

Dordrecht bevindt zich midden in een dynamische periode, waarin de grote behoefte aan woningen, de bereikbaarheid, duurzaamheid, economische functies en de claim van vele functies op de openbare ruimte uitdagingen vormen. In lijn met de Woonvisie, respectievelijk het woonprogramma, zorgen we voor meer bouwplannen voor de toekomst. Via het Schone LuchtAkkoord (SLA) leveren we een bijdrage aan de noodzakelijke reductie van de stikstofemissies en voor het behoud van de natuurwaarden in de Biesbosch.

Wij willen als stad graag aantrekkelijk, levendig en veelzijdig blijven. Een divers woningaanbod met bijbehorende voorzieningen zijn in dat kader belangrijk. Ook de binnenstad vervult daarbij een bijzondere rol. Daarom willen wij het voorzieningenniveau er op peil houden en de leegstand verminderen.

Om onze doelen te bereiken werken we samen met externe partners, zoals binnen de Verstedelijkingsalliantie Leiden tot en met Dordrecht (acht gemeenten, de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) en de provincie Zuid-Holland. En samen met het Rijk in de Woondeal en het Verstedelijkingsakkoord Zuidelijke Randstad en de Regiodeal.

We werken de visie voor de Dordwijkzone uit.

Voor de Dordwijkzone is een uitvoeringsagenda opgesteld waarin de verschillende activiteiten staan benoemd. In 2023 werken we aan verschillende deelprojecten uit deze agenda. Voor deelgebied Stevensweg-Schenkeldijk werken we aan een omgevingsplan. Tevens realiseren we in 2023 deelgebied Reewegpark.

We werken aan een actualisering van de Omgevingsvisie Dordrecht.

De doelen in de vast te stellen Omgevingsvisie 2.0 fungeren als randvoorwaarden om te komen tot groei. Nieuwe ontwikkelingen, zoals de Regionale EnergieStrategie, aangepast beleid en een nieuw Politiek Akkoord, vragen om aanscherping en waar nodig aanvulling van de Omgevingsvisie.

De leefomgeving staat onder druk, er zijn veel ontwikkelingen die een claim leggen op de beschikbare ruimte. Denk aan woningbouw, klimaatadaptatie, energietransitie en de relatie met het buitengebied. We brengen demografische ontwikkelingen en het daarbij behorende niveau van voorzieningen in beeld via referentienormen. We voegen met 'de Staart' een nieuw gebied toe aan de omgevingsvisie.

We hebben geleerd van de totstandkoming van de eerste versie en passen deze lessen toe bij de actualisering. Ook hebben we inmiddels enige ervaring met de doorwerking van de Omgevingsvisie in de overige beleidsinstrumenten. Daardoor kunnen we beter inspelen op bijvoorbeeld de op te stellen Programma's. De 7 geformuleerde doelen blijven het uitgangspunt.

We maken inzichtelijk wat we in Dordrecht doen ter stimulering van de sociale veiligheid in relatie tot ruimtelijke kwaliteit.

De raad heeft een amendement aangenomen bij de vaststelling van de Omgevingsvisie Dordrecht 1.0. Deze is gericht op het stimuleren van een veilig woon- en leefklimaat in relatie tot de ruimtelijke kwaliteit van de gebouwde omgeving. De ruimtelijke kwaliteit heeft invloed op de sociale veiligheid. Met een raadsinformatiebrief geven we de raad inzicht in wat we in Dordrecht allemaal doen in het kader van deze ruimtelijke kwaliteit en sociale veiligheid. Daarnaast onderzoeken we in hoeverre hier hiaten zijn en op welke manier we hier invulling aan gaan geven.

We bereiden ons voor op de Omgevingswet.

We bereiden ons voor om op 1 januari 2023 als gemeente te kunnen werken volgens de eisen van de Omgevingswet en zorgen dat we ook in geval van uitstel van de invoering goed gesteld staan voor soepele ruimtelijke procedures. Voor de tussenliggende periode betekent dit vooral:

- Werken volgens de nieuwe beleidscyclus (omgevingsvisie, programma, omgevingsplan en monitoring).
- starten met het opstellen van het omgevingsplan.
- Het digitale stelsel op orde hebben, zodat men omgevingsvergunningen kan indienen en deze volgens nieuwe procedures kunnen worden afgegeven. Tegelijkertijd kunnen we als gemeente starten met het aanpassen van de dienstverlening.
- Nieuwe bevoegdheden van raad en college vastleggen.

Doelstelling 4: Het realiseren van de bereikbaarheidsopgave in een verdichtende stad, waarbij we inzetten op het versterken van het OV-systeem en het gebruik van de fiets.

Om de bereikbaarheidsopgave in een verdichtende en groeiende stad te realiseren willen we inzetten op het beleidsmatig verankeren van het zogeheten STOMP principe en de conceptuele en verkeerskundige uitvoering ervan.

STOMP staat voor: Stappen, Trappen, OV, MaaS en Privé-auto - in deze volgorde van afnemende prioriteit. Hiermee geven we de meeste prioriteit aan de vervoerswijze die zowel het minste ruimtebeslag heeft als de grootste groep mensen kan faciliteren. Functiemenging en compactheid resulteren in gebieden waar lopen een aantrekkelijke optie is

We stellen een mobiliteitsprogramma 2040 met daarin het STOMP principe vastgelegd.

De doelen voor de bereikbare stad uit de omgevingsvisie werken we uit in een mobiliteitsprogramma 2040, zodat de transities - die passen bij een groeiende stad die klimaatneutraal en groen wil zijn - inzichtelijk en verankerd zijn. In het programma zullen we de ambities voor lopen, fietsen, deelmobiliteit, OV en autogebruik stadsbreed formuleren. En aangeven wat we in de periode 2022-2026 realiseren in het kader van de ambities voor 2040.

We werken aan de MIRT-Verkenning Oude Lijn Leiden – Dordrecht.

Bij positieve besluitvorming door het Rijk op de startbeslissing in november dit jaar bij het BO MIRT (Bestuurlijke Overleggen, Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport), werken we in 2023 samen met het Rijk, ProRail, NS en de provincie Zuid-Holland een verkenning uit om de invoering van het citysprinter concept te realiseren. Het citysprinter concept maakt een schaa sprong mogelijk in de binnenstedelijke ontwikkelingsopgave langs de lijn Leiden-Dordrecht. Voor knooppunt Dordrecht draait dit om de vernieuwing van station Dordrecht, het verplaatsen van het rangeerterrein, de realisatie van het nieuwe station Leerpark en de invoering van de hoog frequente citysprinters - allen onderdeel van de Dordtse Spoorzone. Deze MIRT verkenning duurt een aantal jaar. Tijdens deze periode worden de plannen voor deze verschillende onderdelen verder uitgewerkt.

In 2023 zetten we in op het verkrijgen van definitieve besluitvorming rondom het nieuwe station Leerpark.

We realiseren nieuwe fietsvoorzieningen en verbeteren looproutes.

We starten in 2023 met de uitvoering van het nieuwe uitvoeringsprogramma Fiets 2023-2026. De vaststelling ervan staat gepland voor eind 2022 en het bevat onder andere het fiets-parkeren in de binnenstad. De fietsenstalling aan de zuidzijde van het centraal station komt er. We maken plannen voor het verbeteren van de looproutes tussen het station en de binnenstad, Energiehuis en binnenstad, Weeskinderendijk en de Spuiboulevard. En we zetten stimuleringscampagnes op ter bevordering van lopen en fietsen.

We treffen voorbereidingen voor het realiseren van stadsrandhubs en zetten een pilot buurthubs op waarbij we ook het gebruik van gezonde deelmobiliteit stimuleren.

Vooruitlopend op de plannen voor Maasterras, Leerpark en omgeving Energiehuis starten we met het aantrekkelijker maken van de parkeerlocaties Weeskinderendijk, Energiehuis en Leerpark, zodat ze gaan dienen als stadsrandhub. Dit doen we door het aanbod van gezonde deelmobiliteit te verhogen, andere vervoersmogelijkheden te verbeteren en parkeren makkelijker te maken. Daarnaast starten we gesprekken met bewoners over buurthubs op, om te komen tot een of enkele buurthub pilots. Naast hubs worden kleinere aanbiedlocaties van deelvoertuigen goed ingericht en komen er stimuleringscampagnes voor het gebruik van deelvervoer.

We zetten in op de doorontwikkeling van waterbushaltes.

We maken plannen voor het aantrekkelijker maken van de waterbushaltes. In het bijzonder de Merwekade halte.

We gaan het parkeren, vooral in de binnenstad en Schil, anders organiseren.

We starten het participatietraject in de binnenstad en Schil op, om het parkeren anders te organiseren: minder op straat, meer in parkeergarages. Omdat de Veemarktgarage is gesloten wachten we met de vernieuwing van de parkeergarage Spuihaven tot de parkeergarage van Huis van Stad en Regio gereed is. De parkeergarage Spuihaven vangt een deel van de abonnementhouders van de Veemarktgarage op en heeft een functie voor de bereikbaarheid van de binnenstad.

Welke verbonden partijen dragen bij?

Om onze doelen te realiseren werken we samen met anderen, zo nemen we deel in verbonden partijen. Een [totaal overzicht](#) en de [financiële informatie](#) van onze verbonden partijen is opgenomen in de [paragraaf verbonden partijen](#). Informatie over verbonden partijen die bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen in dit programma is weergegeven in onderstaand overzicht. We geven daarbij een actuele stand van zaken.

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (GR OZHZ)

Website <https://www.ozhz.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">• Mevrouw T.F. de Jonge lid en plaatsvervangend voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur• De heer M.P.P.M. Merx, lid Algemeen Bestuur• De heer H. van der Linden, plaatsvervangend lid Algemeen Bestuur
Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht en de provincie Zuid-Holland.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	De regeling is getroffen ter ondersteuning van de deelnemers en de regiogemeenten bij de uitvoering van hun taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, alsmede de taken op het terrein van vergunningverlening, handhaving en toezicht op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht genoemde wetten.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022 Het Rijk heeft de invoering van de Omgevingswet uitgesteld naar 1 januari 2023 en de Wet kwaliteitsborging bouw (Wkb) treedt (naar verwachting) gelijktijdig met de Omgevingswet in werking. Omdat OZHZ voor een aantal opdrachtgevers ook de bouwtaken uitvoert wordt het wetgevingstraject intensief gevolgd. In Zuid-Holland Zuid is afgesproken dat OZHZ en de gemeenten samen optrekken bij het in beeld brengen van de impact van de Wkb op de eigen organisatie: de aard en hoeveelheid werk die overblijft, het personeel, de financiën en de bouwleges. De impact kan per gemeente verschillen, onder andere omdat deze afhankelijk is van het aantal aanvragen, de mate van toetsing aan het Bouwbesluit op dit moment en de manier waarop de gemeente invulling geeft aan het nieuwe stelsel. Het effect is groter als op dit moment de bouwbesluittoets volledig, zonder prioritering op risico's, wordt uitgevoerd. OZHZ voert de bouwtaak voor Dordrecht echter uit op basis van een risicomodel.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2022 <ul style="list-style-type: none">• OZHZ merkt de gevolgen van de coronacrisis: extra werkzaamheden zoals handhaving noodverordening, vergunningverlening voor het vergroten van terrassen en minder evenementen. De verwachting is dat de legesinkomsten van extra bouwaanvragen en het feit dat in 2022 het maatschappelijke verkeer weer op gang komt voldoende is om de toename in kosten bij OZHZ en de gemeente te dekken.• Privatisering bouwplantoetsing en toezicht (Wet kwaliteitsborging bouw). OZHZ voert sinds 2019 voor twee gemeenten en de provincie Zuid-Holland taken uit binnen het brede omgevingsdomein van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo). Voor de bouwtaken wordt er voornamelijk uitgegaan dat gefaseerd een deel van de taken zal worden overgedragen aan de markt. Om dit risico te ondervangen richt OZHZ zich op taakuitbreiding zodat het noodzakelijke volume om de taak goed uit te voeren gewaarborgd blijft.

Gemeenschappelijke regeling Wegschap Tunnel Dordtse Kil

Gemeenschappelijke regeling Wegschap Tunnel Dordtse Kil (GR Kiltunnel)

Website <http://www.kiltunnel.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none"> • De heer M.D. Burggraaf, Lid Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur • De heer H. van der Linden, Lid Algemeen Bestuur.
Deelnemers	De provincie Zuid-Holland en de gemeenten Dordrecht en Hoeksche Waard.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Het Wegschap heeft tot taak het beheren en exploiteren van een niet-openbare toltunnel onder de Dordtse Kil tussen Dordrecht en 's Gravendeel, inclusief de daarbij behorende wegen, gebouwen en het tolplein. Daarbij hoort ook het bevorderen van het gebruik van de tunnel en het heffen van tolgelden tegen zodanige tarieven dat een rendabele exploitatie is gewaarborgd. Hierbij dient de veiligheid, zoals ook voorgeschreven in wet- en regelgeving, van de weggebruiker en de medewerkers altijd te zijn geborgd.
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele beleidsinformatie d.d. augustus 2022</p> <ul style="list-style-type: none"> • De uitvoering voor het groot onderhoud/renovatie van de tunnel in de periode is in de afrondende fase. De planning is dat het project in 2022 afgesloten wordt. • In het financieringsplan van deze renovatie is rekening gehouden met een verlaging van de bijdrage van de garanten met ingang van 2021 structureel naar € 50.000. • De gemeentelijke ambitie is om de toltarieven in de toekomst gelijk te houden en een deel van het positief exploitatieresultaat te benutten om de verrichte investeringen door de eigenaren te compenseren. • Met de Belastingdienst is een vaststellingsovereenkomst gesloten dat het Wegschap ook na 2022 geen aangifte vennootschapsbelasting hoeft in te dienen.
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2022</p> <ul style="list-style-type: none"> • In het regeerakkoord van het Rijk is vastgelegd vanaf 2030 rekeningrijden te introduceren. Het is op dit moment onduidelijk hoe de verdere invulling hiervan zal plaatsvinden en wat dit betekent voor de tolinkomsten.

Merwedelingelijn Beheer B.V.

Merwedelingelijn Beheer B.V.

Website	http://www.merwedelingelijn.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer H. van der Linden, gevolmachtigd aandeelhouder en lid Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA)
Deelnemers	De gemeenten Dordrecht, Sliedrecht, Hardinxveld-Giessendam, Molenlanden, Gorinchem, Leerdam en Geldermalsen.
Vestigingsplaats	Gorinchem
Openbaar of gemeentelijk belang	Het bevorderen en zorg dragen voor een verdere impuls van de spoorlijn Merwedelingelijn (spoorverbinding tussen Dordrecht en Geldermalsen). Het doel is om een tijdige, doelmatige, duurzame en veilige verbeteringen aan de infrastructuur van en rond de spoorlijn te bewerkstelligen.
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022</p> <p>Op dit moment houdt de Merwedelingelijn Beheer B.V. zich nog bezig met de ontwikkeling van de halte Gorinchem Noord. De verwachting is dat deze halte in 2026 gerealiseerd is. Wanneer dit het geval is, zijn alle taken van de BV, zoals opgenomen in de samenwerkingsovereenkomst, gerealiseerd. Ook werkt de gemeente Dordrecht op dit moment, in samenwerking met ProRail en de provincie Zuid-Holland, aan een uitbreiding van de fietsenstalling bij station Stadspolders, om op die wijze een impuls te geven aan de Merwedelingelijn. De uitvoering van dit project stond gepland in de tweede helft van 2021, maar is door bodemvervuiling en intern personeelsverloop vertraagd. Op basis van de huidige planning vindt de uitvoering in 2023 plaats.</p>
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2022</p> <p>Op dit moment worden verschillende scenario's bestudeerd voor de afwikkeling van de bodemvervuiling. De mogelijkheid bestaat dat hier meerkosten uit voortvloeien die niet kunnen worden opgevangen binnen het huidige budget voor de fietsenstalling. Het is op dit moment echter nog te vroeg om concreet voor te sorteren op een bepaalde uitkomst.</p>

ROM-D: Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V
ROM-D: Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V.

Website <https://www.rom-d.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer M.D. Burggraaf vertegenwoordigt Dordrecht rechtstreeks in de ROM-D Capital B.V en de overige onderdelen van de ROM-D als gevolmachtigd aandeelhouder in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
Deelnemers	De provincie Zuid-Holland en de gemeenten Alblasserdam, Hendrik-Ido-Ambacht, Dordrecht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Rotterdam.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	<p>De Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden groep bestaat uit verschillende onderdelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Capital B.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Capital Beheer B.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Beheer N.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Projecten C.V. • Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Kil III C.V. <p>We geven onderstaand de informatie van de holding aan. De hoofddoelstelling van de Regionale Ontwikkelings Maatschappij Drechtsteden (ROM-D) is het versterken en uitbouwen van de regionale economie. De CV's ontwikkelen terreinen, Capital dient voornamelijk als financier, naast BNG bank. Dordrecht draagt een financieel belang van 29,73% in de Capital B.V. en een direct belang van 7,4% in Kil III C.V. Daarnaast heeft Dordrecht een belang van 69,0% in de Holding N.V.</p> <p>Het financiële en inhoudelijke belang voor Dordrecht zelf zit vooral in Kil III CV.</p>
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022</p> <ul style="list-style-type: none"> • De gemeente Rotterdam heeft te kennen gegeven uit te willen treden als aandeelhouder. De overige aandeelhouders zijn nog in gesprek over de koopprijs van de aandelen, welke dan door deze CV zelf worden terug gekocht. • De aandeelhoudersvergadering heeft een drietal nieuwe projecten goedgekeurd voor uitvoering, te weten het project verplaatsing Dolderman, het project Veerweg te Hendrik-Ido-Ambacht en stemden aandeelhouders in met een niet-risicodragende rol van ROM-D in het project Nedstaal. Wel is er een tijdelijke financiering van 15 miljoen aangegaan onder garantie van gemeente Alblasserdam. Tot slot zijn er ook nieuwe verzoeken voor betrokkenheid van de ROM-D binnen gekomen die verder worden besproken. Dit betreft onder meer een verzoek van het Havenbedrijf om medewerking te verlenen aan de beoogde bedrijfsverplaatsing binnen Dordrecht, een onderzoek naar de mogelijkheden tot aankoop van het Citadelterrein te Hendrik-Ido-Ambacht en een verzoek van de gemeente Zwijndrecht om namens hen de onderhandelingen te voeren voor de herontwikkeling en uitgifte van het voormalige Loveld-terrein. • Aandeelhouders oriënteren zich op mogelijke nieuwe projecten, die door ROM-D uitgevoerd kunnen gaan worden.
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2022</p> <ul style="list-style-type: none"> • De risicoclassificatie 'hoog' is vooral van toepassing op de projecten-CV vanwege een jaarlijks, nog steeds toenemende, negatieve algemene reserve ad € 2,3 miljoen en het momenteel nog ontbreken van een voldoende concreet ontwikkelingsperspectief, waarbij de financiële positie van die CV wordt verbeterd. Zie ook hierboven. Dit vormt tevens een latent hoog risico voor de waarde van het kapitaal dat door Capital is verstrekt (€ 3,9 miljoen). • De negatieve reserve bij Kil III is in 2021 omgebogen naar een positief beeld. De winstreserve aldaar is nu vooral 'op papier' omdat de totale liquiditeitspositie van het ROMD-construct geen ruimte biedt voor uitkering, het project bovendien niet voltooid is en de middelen mogelijk weer worden ingezet voor andere projecten. De aandeelhouders zijn ook niet voornemens om winst aan zichzelf uit te laten keren.

Wat zijn de indicatoren?

De basis: BBV-indicatoren

De onderstaande BBV-indicatoren zijn onderdeel van de vaste set verplichte beleidsindicatoren gehanteerd door het Rijk om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. Omdat deze indicatoren een logische link vormen met het programma Bouwend en Bereikbaar Dordrecht zijn zij hier opgenomen. Voor BBV-indicatoren geldt dat hier geen streefwaarden aan verbonden zijn, de indicatoren kennen immers geen specifieke relatie met de Dordtse doelstellingen. Wel is een vergelijking opgenomen met het gemiddelde van de G40 gemeenten, daarnaast kunt u via de website www.waarstaatjegemeente.nl de BBV-indicatoren van Dordrecht per thema vergelijken met een selectie naar keuze (o.a. Nederland, Provincie niveau of Regionaal niveau). Een totaal overzicht van de BBV-indicatoren treft u aan onder de bijlage (pagina 202) van deze Begroting 2023, daarnaast leest u in de leeswijzer (pagina 16) meer over de werking en het verschil tussen BBV-indicatoren en Dordtse aanvullende indicatoren.

Aanvullende indicatoren

Hieronder treft u de drie aanvullende indicatoren voor het programma Bouwend en Bereikbaar Dordrecht. Deze indicatoren komen uit de vorige raads- en collegeperiode, na de Begroting 2023 vindt een herijking plaats van de aanvullende indicatoren conform de vastgestelde nota Kiezen, Sturen en Verantwoorden 2022-2026.

BBV-indicatoren	Jaarstukken Begroting		Jaarstukken Begroting		G40
	2020	2022	2021	2023	
Nieuwbouw - per 1.000 woningen	5,0 (2018)	6,90 (2020)	6,90 (2020)	9,1 (2021)	9,1 (2021)

Aanvullende indicatoren	0-Waarde	Actuele waarde	Streefwaarde 2022
A. Bouwontwikkeling: het aantal toegevoegde nieuwe woningen (nieuwbouw én transformaties) in de periode 2018-2022.	372 (2018)	2.527 (1 juli 2022)	4.000 toegevoegde nieuwe woningen
B. Openbaar Vervoer: aandeel dat (erg) tevreden is over het OV in de gemeente.	80% (2018)	82% (2019)*	Trend hoger dan 0-waarde
C. Het aandeel Dordtenaren dat meestal de fiets gebruikt	- naar het werk in Dordrecht: 72%; - naar het werk elders in de Drechtsteden: 51%; - naar de binnenstad: 69% (2019)	Onderzoek niet herhaald, wel onderzoek naar recreatief fietsen: 86% Dordtenaren fietst recreatief in 2020 (OCD, Stad-land verbindingen, november 2020)	Trend hoger dan 0-waarde

Bron	Frequentie
A. Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD); Bouwmonitor	Jaarlijks
B. Veiligheidsmonitor/'vrije ruimte', specifieke vragen voor Dordrecht / *onderzoek is niet herhaald, waardoor er geen recentere cijfers beschikbaar zijn.	Eens per twee jaar (oneven jaren) *vraag niet meer opgenomen in onderzoek in 2021
C. Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD); Fietsonderzoek / Stad-land verbindingen, november 2020.	Eens per twee jaar

Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2023 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Bouwend en Bereikbaar Dordrecht	2023
Overhead	1.712.969
Interne salarislasten	6.901.329
Materiële budgetten	42.204.444
Bijdragen aan GR'en	9.483.736
Subsidies	293.777
Kapitaallasten	4.320.934

- Overhead: dit betreft de overhead die kan worden toegerekend aan de grondexploitatie.
- Interne salarislasten: dit zijn de personeelskosten voor, met name, grondbeleid en parkeren.
- Materiële budgetten: dit gaat met name om de budgetten voor diverse gebiedsontwikkelingen. Daarnaast hebben de materiële budgetten ook betrekking op bijvoorbeeld verkeersveiligheid en de Omgevingswet.
- Bijdragen aan GR'en: dit betreft de bijdrage aan de Omgevingsdienst voor toezicht op bouwvergunningen.
- Subsidies: dit zijn subsidies voor veervoer en wijkwensen.
- Kapitaallasten: de kapitaallasten hebben voornamelijk betrekking op de erfpachtgronden en de parkeerfaciliteiten.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Onderwerp	Bedragen x € 1.000			
	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	64.917	38.149	25.572	30.946
Baten	69.116	45.943	29.220	34.237
Saldo	4.199	7.793	3.648	3.291
Toevoeging reserves	16.992	11.772	8.014	7.018
Onttrekking reserves	7.866	1.180	1.480	1.100
Totaal programma	-4.927	-2.799	-2.887	-2.627

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties de met de reserves.

Bedragen x € 1.000

Bouwend en Bereikbaar Dordrecht	2023			2024			2025			2026		
	Product	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten
Verkeersveiligheid	729	430	299	730	430	300	331	30	301	332	30	302
Vergunningen & Handhaving	8.974	4.847	4.127	8.974	4.847	4.127	8.974	4.847	4.127	8.966	4.847	4.119
Ruimtelijke ordening	657	0	657	452	0	452	452	0	452	452	0	452
Funderingen	8	0	8	8	0	8	8	0	8	8	0	8
Monumenten	422	1	421	422	1	421	422	1	421	422	1	421
Planologie	760	207	553	760	207	553	760	207	553	760	207	553
Bouwgronden wonen zonder exploitatie	31.371	31.055	316	7.534	14.351	-6.816	5.781	5.398	383	10.692	10.414	278
(Erfpacht)gronden	1.770	5.225	-3.456	1.770	5.225	-3.456	1.770	5.225	-3.455	1.770	5.225	-3.455
Grondbeleid en ontwikkeling	400	0	400	400	0	400	400	0	400	400	0	400
Bedrijventerreinen	4.974	13.270	-8.295	7.138	8.097	-959	-3.140	531	-3.670	-2.588	532	-3.120
Hoofdinfrastructuur	8.176	2.281	5.895	3.272	806	2.466	3.173	806	2.367	3.175	806	2.369
Woningbouw	329	250	79	329	250	79	329	250	79	329	250	79
Parkeren	6.347	11.549	-5.203	6.360	11.727	-5.368	6.311	11.924	-5.613	6.227	11.924	-5.697
Totaal saldo baten en lasten	64.917	69.116	-4.199	38.149	45.943	-7.793	25.572	29.220	-3.648	30.946	34.237	-3.291
Mutaties met de reserves	16.992	-7.866	9.126	11.772	-1.180	10.593	8.014	-1.480	6.534	7.018	-1.100	5.918
Geraamd resultaat	81.909	76.982	4.927	49.922	47.122	2.799	33.586	30.700	2.887	37.964	35.337	2.627

Financiën van Dordrecht

Overzicht Financiën van Dordrecht

Onder de [programma's](#) treft u de zes beleidsbegrotingsprogramma's. Naast deze te realiseren programma's schrijft het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) voor om het programmaplan van de begroting aan te vullen met de verplichte onderdelen:

- een overzicht van de [algemene dekkingsmiddelen](#).
- een overzicht van de kosten van [overhead](#).
- het bedrag voor de heffing voor de [vennootschapsbelasting](#).
- het bedrag voor [onvoorzien](#).

Om te benadrukken dat dit geen programmaonderdelen zijn, is er voor gekozen deze vier samen in een hoofdstuk op te nemen onder de naam Financiën van Dordrecht.

Algemene Dekkingsmiddelen

We bevinden ons op dit moment in een bijzonder onzekere tijd. De oorlog in Oekraïne en de fors stijgende energie-, materiaal- en voedselprijzen betekenen ook financieel veel onzekerheden. Hoewel het Rijk gemeenten tot en met 2025 van voldoende financiële middelen lijkt te voorzien, is dat vanaf 2026 niet meer het geval. Vanaf dat jaar wordt de algemene uitkering niet meer geïndexeerd en staat de gemeentelijke opschalingskorting weer in volle omvang in de rijksbegroting. Het Rijk geeft aan vanaf 2026 te willen gaan werken met een groter lokaal belastinggebied, onder gelijktijdige verlaging van het nationale belastinggebied.

Nu het Rijk, als belangrijkste geldverstrekker, gemeenten steeds meer incidenteel middelen ter beschikking stelt, dwingt dat ons als lokale overheid om ook steeds meer uitgaven incidenteel te dekken. Dat kan gelukkig ook, omdat we als Dordrecht nog steeds een zeer goede reservepositie hebben. Dit neemt niet weg dat we blijven kijken naar de langere termijn. Bijvoorbeeld met de Agenda Dordt 2030, de programma's hierbinnen hebben de potentie om op termijn voor hogere inkomsten dan wel lagere kosten voor de gemeente te zorgen.

De sterk oplopende inflatie, het exploderen van de gasprijzen en het missen van het jaarlijkse Stedin dividend, zijn ontwikkelingen die sterk drukken op de meerjarenbegroting. Dat stelt ons voor uitdagingen in de structurele exploitatie. Daar tegenover staan ook kansen, zoals een stijgende algemene uitkering vanuit het Rijk (ook door meer inwoners) en toenemende OZB-inkomsten als gevolg van meer woningen en bedrijven. Wanneer onze groei-ambities op termijn inderdaad leiden tot een meer robuuste meerjarenbegroting, geeft dit de mogelijkheid om de ontwikkeling die we als stad doormaken ook structureel in de begroting in te bedden.

Algemene Dekkingsmiddelen

In de zes [begrotingsprogramma's](#) is beschreven wat we concreet willen bereiken, wat we daarvoor gaan doen en wat het mag kosten. Het onderdeel Algemene Dekkingsmiddelen is relatief beleidsarm en wijkt, evenals de overige onderdelen onder de Financiën van Dordrecht, in opzet en inhoud af van die structuur.

Om de begroting structureel en reëel in evenwicht te houden, moet tegenover kosten ook een dekking staan. Voor een groot deel zijn dat de algemene dekkingsmiddelen: inkomsten van de gemeente die vrij besteedbaar zijn.

Financiële uitgangspunten

Om onze financiële huishouding gezond te houden en ook in de toekomst gesteld te staan, hanteren we de volgende uitgangspunten:

- Het structureel sluitend houden van de begroting is een grote uitdaging. We blijven ons inzetten voor een sluitende meerjarenbegroting, voor in ieder geval de periode 2023-2025, waarbinnen de ambities van het [Politiek Akkoord 2022-2026](#) waargemaakt moeten worden.
- De komende bestuursperiode willen we zorgvuldig omgaan met het belastinggeld van de inwoners. We staan voor een ten opzichte van andere gemeenten bescheiden en in relatie tot onze voorzieningen en financiële uitdagingen, reëel gemeentelijk lastenniveau.
- We willen aan de bestaande norm voor de weerstandsratio van minimaal 1 blijven vasthouden om in staat te zijn risico's op te kunnen vangen.
- We maken zoveel mogelijk gebruik van bestaande en nieuwe externe middelen (fondsen vanuit Europa, het Rijk, provincie en andere partners), waarbij gemeentelijke middelen worden ingezet als cofinanciering, vliegwiel en soms voorfinanciering.
- We werken met gemeenschapsgeld, waarbij we hechten aan een transparante verantwoording. We optimaliseren de P&C-producten via de lijn van de [Nota Kiezen, Sturen en Verantwoorden 2022-2026](#). Daarnaast actualiseren we de financiële spelregels middels aanpassing van de Financiële Verordening teneinde de financiële sturing en verantwoording beter in te bedden.

Welke verbonden partijen dragen bij?

Om onze doelen te realiseren werken we samen met anderen, zo nemen we deel in verbonden partijen. Een [totaal overzicht](#) en de [financiële informatie](#) van onze verbonden partijen is opgenomen in de [paragraaf verbonden partijen](#). Informatie over verbonden partijen die bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen in dit programma is weergegeven in onderstaand overzicht. We geven daarbij een actuele stand van zaken.

Voorheen werd hier ook de verbonden partij Eneco gemeld. De aandelen in Eneco zijn in 2020 verkocht.

B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides

B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides

Website <https://www.evides.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer H. van der Linden, gevolmachtigd aandeelhouder in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA)
Deelnemers	Houders van aandelen zijn gemeenten die ten tijde van de oprichting van de vennootschap vielen binnen het verzorgingsgebied van NV Waterbedrijf Europoort. Dit betreft een gebied wat zich uitstrekt van Dordrecht, over de Hoekse Waard naar Rotterdam, Delft en Brielle.
Vestigingsplaats	Rotterdam
Openbaar of gemeentelijk belang	Drinkwatervoorziening dient een publiek belang. De B.V. GBE is 50% eigenaar van de aandelen van het waterbedrijf, Evides NV. De Evides-aandeelhouders hebben onder meer zeggenschap over de drinkwatertarieven en over het ondernemingsplan van de NV. Voor een groot deel is de sector gereguleerd via de Drinkwaterwet. De invloed van Autoriteit Consumenten en Markten (ACM) is zeer groot. De dividenduitkering is van belang voor een sluitende stadsbegroting. Dordrecht draagt een financieel belang van 7% in de B.V. (Overigens presenteren we bij de financiële gegevens van Evides de gegevens van de NV).

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022

- In 2022 zal de huidige directeur van GBE, dus niet van de NV, zijn werkzaamheden beëindigen. Een opvolger is voorgedragen aan de aandeelhoudersvergadering.
- Evides Waterbedrijf kent nu twee aandeelhoudersgroepen: Gemeenschappelijk Bezit Evides (GBE) en Gemeenschappelijk Bezit Evides Aqua (GBE Aqua). Beiden bezitten 50% van de aandelen. De 18 gemeenten van GBE in Zuid-Holland Zuid zijn: Albrandswaard, Barendrecht, Brielle, Capelle aan den IJssel, Delft, Dordrecht, Goeree-Overflakkee, Hellevoetsluis, Hoeksche Waard, Nissewaard, Maassluis, Midden-Delfland, Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Westland, Westvoorne en Zwijndrecht. GBE Aqua bestaat uit de provincie Zeeland, de 13 Zeeuwse gemeenten en de gemeenten Woensdrecht, Bergen op Zoom en Goeree-Overflakkee.
- De minister geeft naar aanleiding van de motie van Kamerlid Diks in 2021 via een noodmaatregel ingegrepen bij de ACM, door de gereguleerde vermogenskostenvoet voor drinkwaterbedrijven voor 2 jaar te bevriezen. Desondanks blijft grote zorg bij de drinkwaterbranche bestaan over de toekomstgerichtheid van de regelgeving, waarbij de financiële problematiek van drinkwaterbedrijf [Vitens](#) als voorbeeld voor de sector dient. De weighted average cost of capital (WACC) was in 2011 nog 6%, de huidige WACC 2020-2021 van 2,75% wordt door de drinkwaterbedrijven als (te) laag ervaren. Zij geven aan bij een verdere verlaging hun taken niet meer adequaat te kunnen financieren en uitoefenen. De eigen formele gemeentelijke invloed om ACM tot andere inzichten te brengen is overigens zeer beperkt aangezien deze aandeelhouders, hoewel publiek van karakter, niet als rechtstreeks belanghebbende in de zin van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) ziet.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2022

- Regulering (zie toelichting bij de ontwikkelingen).
- Op termijn (omstreeks 2026) is forse verlaging van dividend niet uitgesloten indien de ACM-regulering niet toekomstbestendig wordt gemaakt, naast dat één en ander al eerder vooral gevolgen kan/zal hebben voor de eigen bedrijfsvoering van Evides. Dat gemeenten de komende jaren nog een redelijk stabiel dividend mogen verwachten, is mede het gevolg van eerder opgespaarde resultaten en afspraken daarover met aandeelhouders om deze later uit te keren. Om die reden houden we de risicoclassificatie nog laag, tenzij er zich onverwachte materiële ontwikkelingen voor gaan doen.

Stedin Holding N.V. Stedin Holding N.V.

Website <https://www.stedingroep.nl/>

Vertegenwoordiging Dordrecht	Mevrouw T.F. de Jonge als gevolmachtigd aandeelhouder in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA) en als lid van de aandeelhouderscommissie (AHC).
Deelnemers	Momenteel zijn 44 gemeenten aandeelhouder van Stedin. De gemeente Dordrecht bezit 9,05% gewone aandelen en daarnaast sinds 2021 10% cumulatief preferente aandelen.
Vestigingsplaats	Rotterdam
Openbaar of gemeentelijk belang	Stedin Groep beheert de aandelen van Stedin Beheer en van de Delta Netwerkgroep (DNWG), welke Enduris als netbeheerder heeft en draagt zorg voor de concernfinanciering. Stedin en Enduris verzorgen samen met hoogspanningsbeheerder Tennet het transport van elektriciteit en gas in Zuid-Holland, Zeeland en voor een klein deel in Friesland. De reden van participatie heeft een historische achtergrond: oprichting van een gemeentelijk energiebedrijf dat later samenging met andere bedrijven. In de Wet Onafhankelijk Netbeheer is het overheidsbelang in energienetwerken bevestigd. Het onderhoud wordt hoofdzakelijk verricht door dochterondernemingen Joulz en Delta Infra. Met betrekking tot de gemeente, draagt deelname in de partij door middel van het dividend dat we ontvangen bij aan de sluitendheid van de stadsbegroting. Ons aandeel geeft (beperkte) invloed op majeure investeringsbeslissingen van de onderneming Stedin.

Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022</p> <p>Stedin heeft nog steeds grote behoefte aan versterking van het eigen vermogen. Dordrecht heeft zich in 2021 bij de aankoop van nieuwe aandelen, om de hoogste nood te lenigen, erover uitgesproken dat zowel het Rijk als gemeenten welke in het verzorgingsgebied, maar geen aandeelhouder zijn, eerst aan zet zijn. Dit standpunt is ook het standpunt van de aandeelhoudercommissie en is recent ook meegegeven aan alle fracties van de Tweede Kamer. In juli 2022 hebben de ministers van Financiën en EZK de Kamer desondanks laten weten meer tijd te nemen voor een besluit om als Rijk zelf te participeren. Los van de financiële perikelen: één van de schaarstes waarmee Stedin steeds vaker te maken krijgt, is het gebrek aan ruimte voor de uitbreiding van het elektriciteitsnet. Hiervoor moet op tijd meer boven- en ondergrondse ruimte worden gereserveerd, vindt de netbeheerder. Ook is er personele schaarste en zijn de prijzen van materialen explosief gestegen of minder goed verkrijgbaar. Anders gezegd: los van financiering is de maakbaarheid/realisatie ook nog een onzekerheid.</p>
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2022</p> <p>Met de huidige reguleringsmethode én zonder participatie van het Rijk is snelle energietransitie financieel niet mogelijk. Dit probleem overstijgt de draagkracht van het collectief van gemeenten. Het dividendperspectief (over de normale aandelen) is en blijft daardoor zeer zorgelijk. Hierop wordt in de begroting 2023 e.v. geanticipeerd door het dividend op normale aandelen zekerheidshalve op nihil te stellen. Alleen op de cumulatief preferente aandelen wordt vanwege het specifieke karakter ervan rendement verwacht. Bij toetreding van nieuwe aandeelhouders zal het eventuele dividend over een groter totaalbelang worden verdeeld. Er ontstaat dan een x verwatering.</p>

BNG Bank N.V. BNG Bank N.V.

Website	https://www.bngbank.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer P.J. Heijkoop als gevolmachtigd lid in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
Deelnemers Vestigingsplaats	Het Rijk en Nederlandse gemeenten. Den Haag
Openbaar of gemeentelijk belang	De BNG is een bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De Staat is houder van de helft van de aandelen, de andere helft is in handen van gemeenten, provincies en een hoogheemraadschap. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank nog steeds essentieel voor de publieke taak, maar de gemeente heeft ook alternatieve financieringsmogelijkheden. Klanten van BNG Bank zijn overwegend overheden en instellingen op het gebied van volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en openbaar nut. Verreweg het grootste deel van de kredietverlening van de bank is kredietrisicovrij, omdat deze aan of onder garantie van overheden plaatsvindt.
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022</p> <p>BNG Bank heeft in 2020 de ambitie uitgesproken dat zij 10% meer maatschappelijke impact wil maken in 2023 ten opzichte van 2021. Verwezen wordt naar bijgaande informatie, waarbij aangetekend wordt dat dit in samenwerking met haar klanten moet worden gerealiseerd.</p>
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. d.d. augustus 2022</p> <p>De hoogte van de nettowinst blijft met onzekerheden omgeven, omdat de bank geen voorspelling kan/wil doen over de ontwikkeling van de ongerealiseerde marktwaardeveranderingen. Een betrouwbare schatting van de nettowinst voor 2022 kan/wil de bank daarom niet maken. Bij het opstellen van deze begroting was het halfjaarbericht 2022 nog niet ontvangen.</p>

Stichting Administratiekantoor Breedband Drechtsteden Stichting Administratiekantoor Breedband Drechtsteden

Website	https://www.vitrumnet.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	Dhr. M.D. Burggraaf, lid Algemeen Bestuur en penningmeester
Deelnemers	De stichting administratiekantoor Breedband Drechtsteden (26 non profit)

	certificaathouders) heeft als primair doel het houden van aandelen van de Breedband Drechtsteden Groep BV. Deze BV bedient samen met de dochter BV's Breedband Drechtsteden BV (voor de certificaathouders in STAK) en VitrumNet BV (voor alle andere activiteiten) de relaties.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Oorspronkelijk was het doel het in eigendom verwerven en beheren van een glasvezelinfrastructuur in de regio Drechtsteden. Momenteel is het doel het beheren van aandelen/certificaten en het uitoefenen van stemrecht in de Breedband Drechtsteden Groep BV. Breedband Drechtsteden Groep B.V. bestaat uit de volgende werkmaatschappijen: <ul style="list-style-type: none"> • Breedband Drechtsteden BV (bediening oprichters in de non-profit sector waaronder GRD/Dordrecht). • VitrumNet BV (commercieel).
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022 <ul style="list-style-type: none"> • Op het circulaire bedrijventerrein Ambachtsezoom in Hendrik-Ido-Ambacht is gestart met de realisatie van een digitale infrastructuur die alle locaties op het terrein samenbrengt. Dit wijkt af van de reguliere aanpak waarbij per aansluiting wordt gewerkt. Door alle locaties aan te sluiten ontstaat een goede basis voor unieke, digitale innovaties en toepassingen die de groep ook elders in kan gaan zetten. • De aandelen van de GRD zijn overgenomen in 2022 (zie raadsbesluit 2022-0060649).
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2022 Geen bijzonderheden. De financiële gegevens betreffen vastgestelde en voorlopige gegevens van Breedband Drechtsteden Groep. STAK is vooral een juridisch vehikel.

Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2023 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Algemene Dekkingsmiddelen	2023
Interne salarislasten	2.555.601
Materiële budgetten	10.301.317
Kapitaallasten	-3.811.163

- Interne salarislasten: dit betreft de personeelskosten van de Gemeentelijke Belastingdienst (GBD) en de publieksaccommodaties.
- Materiële budgetten: dit is met name het materiële budget voor de publieksaccommodaties, maar ook het begrotingssaldo.
- Kapitaallasten: dit zijn de kapitaallasten over de publieksaccommodaties en de rente over de leningen en deelnemingen.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Onderwerp	Bedragen x € 1.000			
	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	9.046	12.260	13.810	-8.950
Baten	381.353	392.294	387.558	364.855
Saldo	372.307	380.034	373.748	373.806
Toevoeging reserves	1.361	1.361	1.361	1.361

Onttrekking reserves	4.621	4.681	4.744	4.808
Totaal programma	375.567	383.354	377.131	377.253

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties de met de reserves.

Bedragen x € 1.000

Algemene Dekkingsmiddelen	2023			2024			2025			2026		
	Product	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten
Algemene uitkering	0	346.170	-346.170	0	354.229	-354.229	0	349.526	-349.526	0	327.018	-327.018
Belastingheffing	3.492	27.613	-24.121	3.492	31.832	-28.339	3.492	31.832	-28.339	3.492	31.832	-28.339
Geldleningen	5	961	-956	5	928	-923	4	963	-958	4	929	-925
Beleggingen	794	1.718	-924	794	1.718	-924	794	1.718	-924	794	1.718	-924
Resultaatsrekening	4.582	0	4.582	8.761	0	8.761	10.036	0	10.036	-12.957	0	-12.957
Vastgoed niet in eigen gebruik	9.610	4.891	4.720	9.117	3.587	5.530	9.231	3.587	5.644	9.214	3.413	5.801
Treasury	-9.438	0	-9.438	-9.909	0	-9.909	-9.749	-68	-9.681	-9.498	-55	-9.443
Totaal saldo baten en lasten	9.046	381.353	-372.307	12.260	392.294	-380.034	13.810	387.558	-373.748	-8.950	364.855	-373.806
Mutaties met de reserves	1.361	-4.621	-3.260	1.361	-4.681	-3.320	1.361	-4.744	-3.383	1.361	-4.808	-3.447
Geraamd resultaat	10.407	385.974	-375.567	13.621	396.975	-383.354	15.171	392.301	-377.131	-7.590	369.664	-377.253

Overhead

Overheadkosten

In het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) is gedefinieerd welke lasten en baten onderdeel uitmaken van de paragraaf overhead. Dit onderdeel beoogt het inzicht in de overhead te verbeteren en de onderlinge vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. De Dordtse overhead heeft voor een gedeelte betrekking op de servicegemeente Dordrecht die de meeste van de PIJOFACH-taken voor de gemeente Dordrecht uitvoert. Daarnaast draagt de gemeente zelf de directe kosten van huisvesting en facilitaire zaken. Tot slot zijn een groot deel van de eigen personeelskosten en de daaraan verbonden algemene kosten overheadkosten. Hiertoe behoren bijvoorbeeld de directie, secretariaat, planning en control en organisatieadvies.

De totale overheadkosten in de Begroting 2023 bedragen € 51 miljoen (waarvan € 2,3 miljoen wordt toegerekend aan grondexploitaties en investeringen). In onderstaande tabel wordt dit nader gespecificeerd en vergeleken met 2022.

	Bedragen x 1.000	
Overheadkosten per onderdeel	Begroot 2022	Begroot 2023
Servicegemeente Dordrecht (SGD)	€ 18.563	€ 17.989
Personeelskosten overhead	€ 15.324	€ 20.687
Algemene en personeelsgebonden kosten	€ 6.090	€ 9.332
Huisvesting & Facilitaire Zaken	€ 2.033	€ 3.059
Subtotaal overheadkosten	€ 42.010	€ 51.068
Overhead naar grondexploitaties en investeringen	€ -1.013	€ -2.343
Totaal overheadkosten	€ 40.997	€ 48.725

De totale exploitatiebegroting van de gemeente Dordrecht bedraagt ongeveer € 685 miljoen in 2023. De overhead bedraagt circa 7,1% van de totale exploitatiekosten. Ten opzichte van 2022 is de overhead met € 7,7 miljoen toegenomen. Op hoofdlijnen liggen hieraan de volgende oorzaken ten grondslag:

- invlechting van GR Drechtsteden met de gemeente Dordrecht.
- indexatie van lonen en materiële budgetten.

Toerekening van overhead

De overheadkosten mogen binnen het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) niet verdeeld worden over de taakvelden, met uitzondering van de overhead die toerekenbaar is aan grondexploitaties en investeringen. Aan de grondexploitaties en investeringen wordt € 2,3 miljoen overhead toegerekend en daarmee geactiveerd op de balans.

Dit heeft tot gevolg dat de programma's/investeringen worden gepresenteerd zonder overheadkosten. In diverse gevallen is het toch wenselijk/noodzakelijk om overhead toe te rekenen. Denk hierbij aan het verrekenen van kosten met derden, het verantwoorden van ontvangen subsidies of het bepalen van de kostendekkendheid van leges. Deze toerekening verwerken we niet in de begroting, maar maken we apart inzichtelijk.

We rekenen de netto overhead toe op basis van de formatie door de totale overhead (na aftrek van voornoemde € 2,3 miljoen) te delen door de formatie van het directe personeel (al het personeel, dat niet valt onder overhead) inclusief college en griffie. De begrote overheadkosten zijn dan € 74.000 per FTE.

Apparaatskosten

De totale apparaatskosten vallen uiteen in de loonkosten en de [overheadkosten](#). Wanneer je de loonkosten en de overheadkosten direct bij elkaar optelt ontstaan er echter dubbeltellingen, omdat de overheadkosten ook loonkosten bevatten. Door alleen naar de directe loonkosten te kijken wordt deze dubbeltelling voorkomen.

Bedragen x 1.000

Overzicht Loonkosten (categorie 1.1)	Begroot 2022	Begroot 2023
Loonkosten formatie direct aan programma toe te rekenen	€ 40.323	€ 51.295
Loonkosten formatie overhead	€ 15.572	€ 53.912
Overige loonkosten (bestuur, boventallig, gedetacheerd, ORT, etc.)	€ 4.297	€ 3.427
Totale loonkosten (bruto)	€ 60.192	€ 108.635

In totaal wordt € 51,3 miljoen van de loonkosten direct op programma's geboekt. De totale overheadcomponent die kan worden toegerekend aan programma's bedraagt € 51 miljoen. Met andere woorden: de apparaatskosten die worden toegerekend aan programma's bestaan voor circa 50% uit directe loonkosten en voor circa 50% uit overheadkosten. Het verschil ten opzichte van 2022 is het resultaat van de invlechting van de GR Drechtsteden. Tegenover een deel van de loonkosten staat een bijdrage vanuit de Drechtsteden.

Wat zijn de indicatoren?

De basis: BBV-indicatoren

De onderstaande BBV-indicatoren zijn onderdeel van de vaste set verplichte beleidsindicatoren gehanteerd door het Rijk om de vergelijkbaarheid tussen gemeenten te bevorderen. Omdat deze indicatoren een logische link vormen met het programma Financiën van Dordrecht - Overhead zijn zij hier opgenomen. Voor BBV-indicatoren geldt dat hier geen streefwaarden aan verbonden zijn, de indicatoren kennen immers geen specifieke relatie met de Dordtse doelstellingen. Wel is een vergelijking opgenomen met het gemiddelde van de G40 gemeenten, daarnaast kunt u via de website www.waarstaatjegemeente.nl de BBV-indicatoren van Dordrecht per thema vergelijken met een selectie naar keuze (o.a. Nederland, Provincie niveau of Regionaal niveau). Een totaal overzicht van de BBV-indicatoren treft u aan onder de bijlage van deze Begroting 2023, daarnaast leest u in de leeswijzer meer over de werking en het verschil tussen BBV-indicatoren en Dordtse aanvullende indicatoren.

Aanvullende indicatoren

Er zijn geen aanvullende indicatoren opgenomen op dit onderdeel Overhead.

BBV-indicatoren	Jaarstukken Begroting		Jaarstukken Begroting		G40
	2020	2022	2021	2023	
Formatie - FTE's per 1.000 inwoners (FTE)	5,60	6,00	5,63	11,09 ³	n.b.
Overhead - % van de totale lasten (%)	3,15 ²	7,49	5,02	11,10 ³	n.b.
Bezetting - FTE's per 1.000 inwoners (FTE)	5,37	5,66	5,01	10,76 ³	n.b.
Externe inhuur - kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	19,00 ¹	6,95	21,11	8,19 ³	n.b.
Apparaatskosten - kosten per inwoner (€)	741,83	765,78	842,07	1.123,38 ³	n.b.

¹ Het percentage is in de realisatie per definitie hoger omdat in de begroting de volledige formatie als vast personeel wordt geraamd, terwijl een deel wordt ingehuurd. Daarnaast wordt ook ingehuurd op projecten, waar het budget in de begroting niet wordt opgesplitst naar kostensoorten.

² Doordat de verkoopopbrengst van Eneco in reserves is gestort zijn de totale lasten in 2020 afwijkend van normaal, het percentage is daarmee vertekend (en niet vergelijkbaar).

³ Het verschil ten opzichte van voorgaande jaren is het resultaat van de invlechting van de GR Drechtsteden.

Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2023 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Overhead	2023
Overhead	-2.342.969
Interne salarislasten	55.231.868
Materiële budgetten	23.277.796
Bijdragen aan GR'en	875.351
Kapitaallasten	3.271.038

- Overhead: dit betreft de overhead die kan worden doorbelast aan de investeringen en grondexploitaties.
- Interne salarislasten: dit zijn de salarislasten van alle overheadfuncties.
- Materiële budgetten: dit betreft met name de budgetten voor huisvesting, ICT en facilitaire zaken.
- Bijdragen aan GR'en: dit is de bijdrage aan het Regionaal Projecten Portfolio.
- Kapitaallasten: dit zijn de kapitaallasten over de kantoren en inventaris die we als organisatie gebruiken.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Onderwerp	Bedragen x € 1.000			
	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	80.313	81.852	81.725	81.348
Baten	32.019	31.944	31.872	31.872
Saldo	-48.294	-49.908	-49.854	-49.476
Toevoeging reserves	827	877	877	877
Onttrekking reserves	389	394	382	26
Totaal programma	-48.732	-50.390	-50.349	-50.327

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties de met de reserves.

Bedragen x € 1.000

Overhead	2023			2024			2025			2026			
	Product	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Overhead		32.679	1.902	30.777	34.468	1.902	32.566	34.527	1.902	32.624	34.312	1.902	32.409
Overheaddiensten SGD		47.634	30.117	17.517	47.384	30.042	17.342	47.199	29.970	17.229	47.036	29.970	17.067
Totaal saldo baten en lasten		80.313	32.019	48.294	81.852	31.944	49.908	81.725	31.872	49.854	81.348	31.872	49.476
Mutaties met de reserves		827	-389	438	877	-394	483	877	-382	495	877	-26	851
Geraamd resultaat		81.140	32.408	48.732	82.729	32.338	50.390	82.602	32.254	50.349	82.225	31.898	50.327

Vennootschapsbelasting

Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2023 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Vennootschapsbelasting	2023
Materiële budgetten	106.300

Materiële budgetten: Er wordt rekening gehouden met een winst van ongeveer € 400.000 waar maximaal 25% belasting over is verschuldigd.

Wanneer sprake is van een duurzame organisatie van kapitaal en arbeid en structureel overschotten worden gerealiseerd vallen deze 'winsten' voor overheidsinstellingen met ingang van 2016 onder de vennootschapsbelastingplicht. Voor gemeenten moet dit bekeken worden per afzonderlijke activiteit, in tegenstelling tot bedrijven die voor het geheel van activiteiten worden beoordeeld. Over wat iets tot een zelfstandig te beoordelen activiteit maakt kan verschil van inzicht ontstaan met de Belastingdienst. De gemeente Dordrecht staat op het standpunt dat op dit moment geen belaste activiteiten worden verricht. De Belastingdienst oordeelt echter dat het verkopen van restafval waarbij de opbrengsten hoger zijn dan de kosten (zoals oud ijzer) én het mogelijk maken reclame-uitingen te doen in de openbare ruimte beiden zelfstandige winstgevendende activiteiten zijn, waarover de gemeente Dordrecht VPB verschuldigd is.

Voor afval is daarom een tijdelijke vaststellingsovereenkomst gesloten, waarbij de gemeente een kleine belastinglast accepteert. Voor reclame dragen wij voorlopig de belasting af over de opbrengsten uit een afgegeven concessie. Voor deze belasting begroten we ongeveer € 100.000 per jaar. Voor de reclameactiviteiten zijn wij in bezwaar gegaan. Inmiddels hebben echter twee rechtbanken in soortgelijke zaken uitspraak gedaan in het voordeel van de Belastingdienst. Het lijkt erop dat wij daarom ook structureel met deze belasting rekening moeten houden.

De activiteiten van het grondbedrijf zijn op dit moment (nog) verliesgevend. Dit kan in de toekomst veranderen bij het openen van winstgevendende grondexploitaties (zoals DK IV) of het afsluiten van verliesgevendende (zoals Stadswerven). Dit kan een aanzienlijke extra (niet begrote) last met zich meebrengen.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Onderwerp	Bedragen x € 1.000			
	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	106	106	106	106
Baten	0	0	0	0
Saldo	-106	-106	-106	-106
Toevoeging reserves				
Onttrekking reserves				
Totaal programma	-106	-106	-106	-106

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties de met de reserves.

Bedragen x € 1.000

Vennootschapsbelasting	2023			2024			2025			2026			
	Product	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Vennootschapsbelasting		106	0	106	106	0	106	106	0	106	106	0	106
Totaal saldo baten en lasten		106	0	106	106	0	106	106	0	106	106	0	106
Mutaties met de reserves		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat		106	0	106	106	0	106	106	0	106	106	0	106

Onvoorzien

Wat mag het kosten?

Hieronder wordt de opbouw van de kosten van het programma weergegeven voor het jaar 2023 (exclusief mutaties met reserves). Tevens wordt een korte toelichting gegeven op de betreffende kostensoorten.

Onvoorzien	2023
Stelposten	400.000

Stelposten: in de begroting is een structureel bedrag opgenomen van € 400.000 voor onvoorziene kosten.

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten inclusief toevoegingen aan en onttrekkingen uit reserves.

Onderwerp	Bedragen x € 1.000			
	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Lasten	400	400	400	400
Baten	0	0	0	0
Saldo	-400	-400	-400	-400
Toevoeging reserves				
Onttrekking reserves				
Totaal programma	-400	-400	-400	-400

Hieronder wordt de financiële meerjarenbegroting van het programma weergegeven onderverdeeld naar lasten en baten van de verschillende producten en mutaties de met de reserves.

Bedragen x € 1.000

Onvoorzien	2023			2024			2025			2026			
	Product	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Onvoorzien		400	0	400	400	0	400	400	0	400	400	0	400
Totaal saldo baten en lasten		400	0	400	400	0	400	400	0	400	400	0	400
Mutaties met de reserves		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat		400	0	400	400	0	400	400	0	400	400	0	400

Paragrafen

Overzicht paragrafen

Lokale heffingen

Het gemeentelijk kader om de lokale heffingen vorm te geven en uit te voeren bestaat uit de [Nota Lokale Heffingen](#), de vier planning en control documenten (kadernota, begroting, bestuursrapportage en jaarstukken) en de verschillende belasting- of tariefsverordeningen. De Nota is meerjarig en richtinggevend van karakter. De P&C-documenten en de tariefsverordeningen betreffen in beginsel altijd een jaarschijf.

Ontwikkelingen en rijksbeleid

Indexering lokale heffingen

Dit jaar van de bestuurswisseling is de indexatie op de lokale heffingen voort gekomen uit het Politiek Akkoord 2022-2026 in plaats van uit de kaderbrief/kadernota. In de [raadsinformatiebrief Kaderbrief 2023 \(RIB\)](#) die is opgeleverd op 6 april 2022, is alvast wel een bespiegeling gegeven ten aanzien van de [indexeringen op de inkomsten](#) voor 2023. Dit ter kennisname aan de raad en als voorbereiding op de raadsbehandeling van de Begroting 2023 in november 2022. Met het collegebesluit van 27 juni 2022 is door het college besloten de lokale heffingen te indexeren met 6,3% om in balans te blijven met de inflatie.

Herziening (gemeentelijk) belastinggebied

Zowel in het regeerakkoord 2021-2025 '[Omzien naar elkaar, vooruitkijken naar de toekomst](#)' als in de kamerbrief over de [Contourennota financieringssystematiek medeoverheden](#) van 11 juli 2022 geeft het Rijk aan de mogelijkheden voor een groter eigen belastinggebied voor medeoverheden te betrekken bij de uitwerking van een nieuwe financieringssystematiek voor medeoverheden voor de periode na 2025. Doel van de nieuwe systematiek is het realiseren van een stabielere financiering van gemeenten en provincies en het vergroten van hun autonomie.

Hondenbelasting

In het [Politiek Akkoord 2022-2026](#) (pagina 24) is vastgelegd dat het tarief van de hondenbelasting voor deze bestuursperiode terug naar nul wordt gebracht. Dat betekent dat hondenbezitters de komende jaren geen aanslag voor de hondenbelasting ontvangen. Hierdoor vervallen ook de jaarlijkse inkomsten van de hondenbelasting. Dit is meegenomen in het totale financiële perspectief bij de Begroting 2023.

Maatregelen coronacrisis

Eerder zijn ten aanzien van de belastingjaren 2019 tot en met 2022 steunmaatregelen genomen om (horeca)ondernemers financieel tegemoet te komen in de gevolgen van de door het Rijk opgelegde coronamaatregelen. Voor meer details verwijzen hiervoor naar de [paragraaf Lokale heffingen](#) in de Jaarstukken 2021. Volledigheidshalve melden we dat in de raad van 18 oktober 2022 een besluit genomen wordt over het [voorstel om geen precariobelasting op terrassen te heffen in 2022](#).

In 2023 heffen we geen reclamebelasting en geen BIZ bijdrage om ondernemers financieel tegemoet te komen in de na-ijlende effecten van de coronacrisis en in afwachting van het in het [Politiek Akkoord 2022-2026](#) (pagina 15) opgenomen op te richten ondernemersfonds.

Gemeentelijke belastingopbrengsten

In 2023 is 13% van alle begrote inkomsten afkomstig uit lokale heffingen. Hiervan is 37% ongebonden inkomsten, hieraan is geen specifiek bestedingsdoel gekoppeld. Lokale heffingen vormen hiermee een belangrijke inkomstenbron voor de gemeente. De verschillen tussen 2023 en 2022 in de tabel geven geen indicatie van de stijging of daling van de tarieven, maar van de totale

opbrengst. Hierbij spelen factoren zoals ontwikkelingen in de WOZ-waarde en areaaluitbreiding een rol.

Bedragen x € 1.000

Heffingssoort	Rekening 2021	Begroting na wijziging 2022 ¹	Begroting 2023 ¹	Mutatie 2023 t.o.v. 2022
Algemene dekkingsmiddelen (ongebonden heffingen)				
OZB eigenaren niet-woningen	7.248	7.837	8.766	929
OZB gebruikers niet-woningen	5.537	5.280	6.097	817
OZB eigenaren woningen	12.930	13.381	14.503	1.122
<i>Subtotaal OZB</i>	<i>25.715</i>	<i>26.498</i>	<i>29.366</i>	<i>2.868</i>
Hondenbelasting ²	379	342	nvt	nvt
Precariobelasting ³	6.105	185	199	14
Reclamebelasting ⁴	0	0	0	0
Logiesbelasting	502	450	578	128
Subtotaal ongebonden heffingen	32.701	27.475	30.143	2.668
Gebonden heffingen				
Afvalstoffenheffing	16.090	16.248	17.423	1.175
Rioolheffing/-recht	12.983	13.541	14.150	609
Reinigingsrecht	129	173	184	11
Lijkbezorgingsrechten	2.520	2.272	2.388	116
Leges omgevingsvergunning	5.678	3.794	4.647	853
Leges KCC	1.615	1.477	1.386	-91
Leges APV en overige leges	73	173	184	11
Parkeerbelastingen ⁵	8.851	10.459	11.497	1.038
Marktgelden	245	276	293	17
Bedrijveninvesteringszones ⁶	360	0	nvt	nvt
Subtotaal gebonden heffingen	48.544	48.413	52.152	3.739
TOTAAL	81.245	75.888	82.295	6.407

¹ Inclusief bijstelling [Bestuursrapportage 2022](#).

² Geen heffing hondenbelasting (2023-2026) in de bestuursperiode 2022-2026, zie het [Politiek Akkoord 2022-2026](#) (pagina 24).

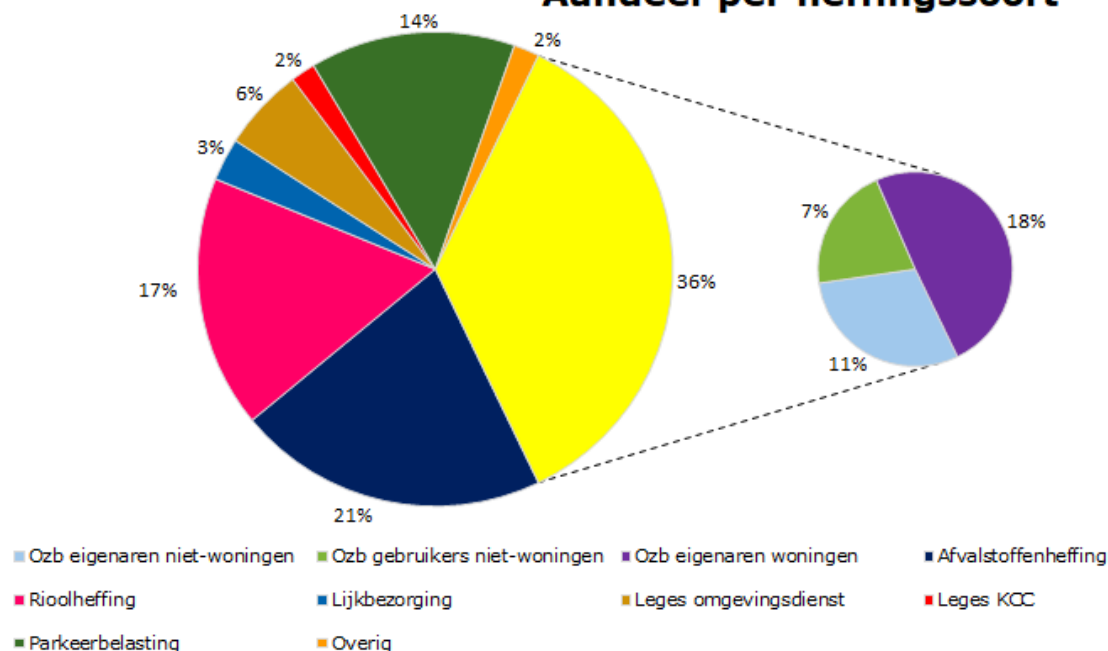
³ Vanaf 2022 mogen gemeenten wettelijk geen precariobelasting op kabels en leidingen van nutsbedrijven meer heffen.

⁴ In 2023 wordt geen reclamebelasting geheven om de na-ijlende effecten van de coronacrisis te verzachten in afwachting van een op te richten ondernemersfonds.

⁵ Deze categorie bestaat zowel uit de publiekrechtelijke parkeerbelasting als de privaatrechtelijke parkeergelden.

⁶ In 2023 wordt geen BIZ bijdrage geheven om ondernemers financieel tegemoet te komen in de coronacrisis in afwachting van een op te richten ondernemersfonds.

Aandeel per heffingssoort

Woonlasten (lokale lasten)

De onroerendezaakbelastingen, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing vormen samen de woonlasten. Deze heffingen bepalen het leeuwendeel van de gemeentelijke belastingopbrengsten en daarmee grotendeels de lokale lastendruk.

Door de gewijzigde berekeningsmethode van de gemiddelde WOZ-waarde zoals in het COELO-rapport 2022 is toegelicht hebben we twee tabellen opgenomen voor de eigenaren-bewoners. Tot en met 2021 publiceerde het CBS alleen de gezamenlijke gemiddelde WOZ-waarde voor zowel koop- als huurwoningen. Sinds december 2021 publiceert het CBS ook de afzonderlijke gemiddelde WOZ-waarde van koop- en huurwoningen. Omdat de gemiddelde WOZ-waarde van koopwoningen een beter beeld geeft van de gemiddeld betaalde OZB door huishoudens met een koopwoning gaat het COELO voortaan uit van deze waarde en wij sluiten ons hierbij aan. De waarde van koopwoningen is over het algemeen hoger dan die van huurwoningen. Dit verklaart de ontwikkeling van het landelijk gemiddelde van de woonlasten van € 811 voor 2021 zoals gepubliceerd in de Meicirculaire 2021 naar € 904 in 2022.

In onderstaande tabellen is de ontwikkeling van de gemiddelde WOZ-waarde - van alle woningen samen en die van koopwoningen - en de woonlasten voor meerpersoonshuishoudens weergegeven. Bij de berekening van de woonlasten voor 2023 zijn de door het college op 27 juni 2022 vastgestelde indexeringen gehanteerd, afgezet tegen de geprognosticeerde, gemiddelde WOZ-waarde. De overige cijfers zijn gebaseerd op geactualiseerde cijfers en niet op verouderde, achterhaalde COELO-cijfers.

Eigenaren-bewoners met woning met een gemiddelde WOZ-waarde

Bedragen x € 1

	2020	2021	2022	Indexering	2023
Gemiddelde WOZ-waarde	206.000	227.000	247.000	16,3%	287.000
OZB-eigenaar	224,33	231,54	240,57	6,3%	255,00
Afvalstoffenheffing*	286,32	301,20	312,60	6,3%	332,28
Rioolheffing eigenaar	102,81	106,92	108,31	6,3%	115,13
Rioolheffing gebruiker*	91,56	95,16	96,36	6,3%	102,36
Tegemoetkoming in de gestegen kosten van levensonderhoud					-75,00
Ontwikkeling lastendruk	705	735	758		730
Stijging/daling	2,5%	4,2%	3,1%		-3,7%

Eigenaren-bewoners met woning met gemiddelde WOZ-waarde voor koopwoningen

Bedragen x € 1

	2020	2021	2022	Indexering	2023
Gemiddelde WOZ-waarde	256.000	282.000	307.000	16,3%	357.000
OZB-eigenaar	278,78	287,64	299,01	6,3%	318,00
Afvalstoffenheffing*	286,32	301,20	312,60	6,3%	332,28
Rioolheffing eigenaar	102,81	106,92	108,31	6,3%	115,13
Rioolheffing gebruiker*	91,56	95,16	96,36	6,3%	102,36
Tegemoetkoming in de gestegen kosten van levensonderhoud					-75,00
Ontwikkeling lastendruk	759	791	816		793
Stijging/daling	2,5%	4,1%	3,2%		-2,9%

De woonlasten voor meerpersoonshuishoudens die huren, ziet er als volgt uit. Huurders betalen geen OZB en rioolheffing eigenaar.

Huurders

Bedragen x € 1

	2020	2021	2022	Indexering	2023
Afvalstoffenheffing*	286,32	301,20	312,60	6,3%	332,28
Rioolheffing gebruiker*	91,56	95,16	96,36	6,3%	102,36
Tegemoetkoming in de gestegen kosten van levensonderhoud					-75,00
Ontwikkeling lastendruk	378	396	409		360
Stijging/daling	1,9%	4,9%	3,2%		-12,1%

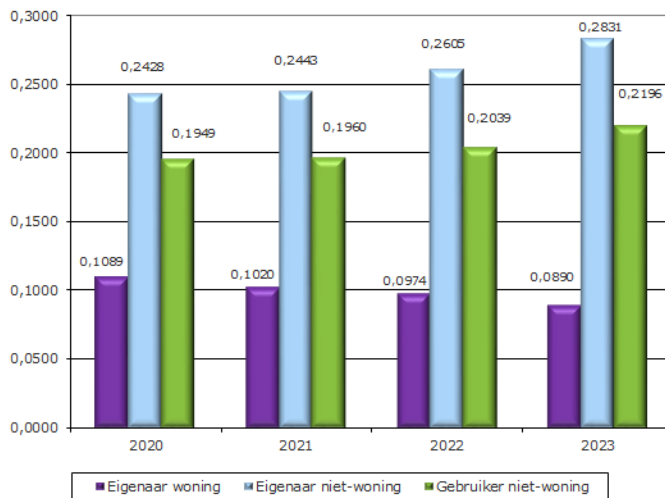
Nota bene

- Voor een uitvoerbare inning dienen de tarieven met een asterisk deelbaar te zijn door 12.
- Met ingang van 2022 kent Dordrecht een tarief [afvalstoffenheffing](#) eenpersoonshuishouden en een tarief meerpersoonshuishouden (tariefdifferentiatie).

OZB

De heffingsgrondslag voor de onroerendezaakbelastingen (OZB) is de totale WOZ-waarde van de onroerende zaken, oftewel de WOZ-capaciteit. Deze wordt vastgesteld volgens de regels van de Wet waardering onroerende zaken (Wet WOZ). Voor 2023 gelden de WOZ-waarden met als waardepeildatum 1 januari 2022. De OZB wordt berekend naar een percentage van de WOZ-waarde van de onroerende zaak.

Ontwikkeling OZB-tarieven in %

Hieruit volgen percentages. Het percentage vermenigvuldigd met de WOZ-waarde geeft aan welk bedrag aan OZB verschuldigd is.

De geschatte belastingcapaciteit wordt als volgt bepaald. Basis is de jaarlijkse CBS-beschikking over de belastingcapaciteit, die ook gebruikt wordt voor de bepaling van de algemene uitkering. Deze beschikking heeft als peildatum 1 januari 2022. Daarbij vermelden we dat er sprake is van gemiddeld een stijging van 16,3% op woningen ten opzichte van 2022. Bij niet-woningen is dat door de gemeentelijke belastingdienst ingeschat op 0,8%. De totale behoefte aan met name kantoor- en winkelruimte daalt. Verder geldt voor het bepalen van de belastingcapaciteit gebruik niet-woningen dat rekening wordt gehouden met leegstand. Het is voor gemeenten echter ondoenlijk om elk jaar alle onroerende zaken één voor één af te gaan om ze ter plaatse te waarderen. Gemeenten werken daarom met geautomatiseerde taxatiemodellen, waarin alle kenmerken van een onroerend zaak zijn opgenomen.

Areaaluitbreiding leidt tot nieuwe kosten voor beheer van en onderhoud aan de openbare ruimte aldaar. Deze kosten worden jaarlijks meegenomen in de afwegingen voor de gewenste totale opbrengst. Hoewel er verschuivingen zijn in de samenstelling van de ramingen is er aanvullend een meeropbrengst geraamd voor het areaal niet-woningen. Dat komt omdat in eerdere meerjarenbegrotingen al was geanticipeerd op netto-areaaluitbreiding van woningen.

Voor 2023 zijn de begrote opbrengsten van de drie voornoemde groepen ten opzichte van 2022 verhoogd vanwege bovengenoemde areaaltoename en met 6,3% inflatie.

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing is met 6,3% bijgesteld om in balans te blijven met de inflatie, conform collegebesluit van 27 juni 2022. Op basis van het vastgestelde Grondstoffenplan 2021-2030, mede als voorbereiding voor de invoering van diftar, worden voorstellen gedaan voor verbetermaatregelen in de hoogbouw inclusief de bijbehorende financiële consequenties.

Rioolheffing

De rioolheffing is met 6,3% bijgesteld om in balans te blijven met de inflatie, conform collegebesluit van 27 juni 2022.

Vergelijking woonlasten 2022

Om tegemoet te komen aan de behoefte aan informatie over woonlasten presenteert het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) jaarlijks de [Atlas van de lokale lasten](#). De atlas geeft inzicht in de gemeentelijke tarieven, belastingopbrengsten, de

Tariefsaanpassing 2023

Tot en met 2019 gold als enige restrictie voor de opbrengst OZB de macronorm. Deze is in 2020 vervangen door de benchmark lokale lasten. Voor de resultaten van de benchmark 2022 verwijzen we naar het onderdeel [Benchmark lokale lasten](#) in deze paragraaf.

De OZB kent drie tarieven, namelijk die voor eigenaren van woningen, eigenaren van niet-woningen en gebruikers van niet-woningen. De tarieven worden berekend door de begrote opbrengsten van de onderscheidenlijke tariefgroepen te delen door de geschatte belastingcapaciteit (totale WOZ-waarden) van die groepen.

belastingdruk en de woonlasten per gemeente. Het betreft hier de woonlasten voor een huishouden met een gemiddelde gezinsomvang in een woning met een gemiddelde WOZ-waarde.

In het COELO-rapport 2022 is toegelicht dat de berekeningsmethode van de gemiddelde WOZ-waarde dit jaar is gewijzigd. Tot en met 2021 publiceerde het CBS alleen de gezamenlijke gemiddelde WOZ-waarde voor zowel koop- als huurwoningen. Sinds december 2021 publiceert het CBS ook de afzonderlijke gemiddelde WOZ-waarde van koop- en huurwoningen. Omdat de gemiddelde WOZ-waarde van koopwoningen een beter beeld geeft van de gemiddeld betaalde OZB door huishoudens met een koopwoning gaat het COELO voortaan uit van deze waarde. De waarde van koopwoningen is over het algemeen hoger dan die van huurwoningen. Dit verklaart de ontwikkeling van het landelijk gemiddelde van de woonlasten van € 811 voor 2021 zoals gepubliceerd in de Meicirculaire 2021 naar € 904 in 2022. Het COELO heeft het landelijk gemiddelde voor de gemeentelijke woonlasten voor 2021 herberekend op basis van de gemiddelde waarde van koopwoningen en komt op een landelijk gemiddelde gemeentelijke woonlast voor 2021 van € 877. Wij hebben de vergelijkingen in dit overzicht overeenkomstig gecorrigeerd.

Vergelijking met grote gemeenten

Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) brengt, naast de Atlas van de lokale lasten, ook jaarlijks een overzicht uit met [Kerngegevens van de grote gemeenten](#). Tot de grote gemeenten worden de gemeenten met ten minste 91.000 inwoners en de provinciehoofdsteden gerekend. Met ingang van 2020 betreft dit 40 gemeenten waar 42% van de Nederlandse bevolking woont.

In dit onderzoek worden de woonlasten vergeleken voor een huishouden met een gemiddelde gezinsomvang in een koopwoning met een gemiddelde WOZ-waarde. In voorgaande jaren was alleen de gemiddelde WOZ-waarde van alle woningen bekend, dus koop- en huurwoningen samen. Daarom hanteerde het COELO deze waarde tot en met 2021. Sinds 2022 publiceert het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) de woningwaarden ook uitgesplitst naar huur- en koopsector. Omdat de OZB alleen wordt betaald door huishoudens met een koopwoning wordt nu uitgegaan van de gemiddelde WOZ-waarde van een koopwoning.

Dordrecht neemt in 2022 met € 814 een achtste plaats in, waarbij we een plek stijgen ten opzichte van 2021. In 32 van de grote gemeenten zijn de lokale woonlasten dus hoger dan in Dordrecht. Tilburg is evenals in 2021 het goedkoopst en neemt met € 687 de eerste plaats in. Leiden is de duurste van de grote gemeenten en staat met € 1.162 op de laatste plaats. De gemiddelde stijging van de woonlasten 2022 bedraagt 3% (€ 26,63) voor heel Nederland, 2,9% (€ 24,59) voor de grote gemeenten en 2,9% (€ 22,99) voor Dordrecht.

Voor wat betreft huurders neemt Dordrecht in 2022 met € 409 een 24e plaats in, zoals ook in 2021 het geval was. Dit betekent dat in 16 van de grote gemeenten de lokale woonlasten voor huurders hoger zijn. Nijmegen neemt met € 39, net als in 2021 de eerste plaats in. Leiden is de duurste van de grote gemeenten en neemt met € 637 de laatste plaats over van Zaandam die deze plek innam in 2021. De gemiddelde stijging van de woonlasten 2022 voor huurders bedraagt 2,4% (€ 9,80) voor heel Nederland, 1,5% (€ 6,00) voor de grote gemeenten en 3,2% (€ 12,60) voor Dordrecht.

Vergelijking referentiegemeenten en Drechtsteden

Deze vergelijking is gebaseerd op de actuele gegevens van de actuele gegevens van de Digitale Atlas van de lokale lasten 2022 op www.coelo.nl en geeft de woonlasten 2022 van een meerpersoonshuishouden weer op basis van de gemiddelde WOZ-waarde van een koopwoning.

Gemeente	Gem. WOZ-waarde	Tarief OZB	OZB eigenaar	Riool eig./gebr.	Afvalstoffen	Totaal	Rangnr. meerp. huish. ¹
Drechtsteden							
Dordrecht	308.000	0,0974	300	205	313	818	60
Sliedrecht	311.000	0,0751	234	277	316	827	69
Alblasserdam	326.000	0,1084	353	159	358	870	123
Hardinxveld-Giessendam	332.000	0,1101	365	217	319	901	158
Hendrik-Ido-Ambacht	375.000	0,0974	365	191	374	930	200
Zwijndrecht	315.000	0,0957	301	306	373	980	256
Papendrecht	324.000	0,1257	407	161	420	988	264
Referentiegemeenten							
Alkmaar	345.000	0,0674	232	156	321	709	8
Dordrecht	308.000	0,0974	300	205	313	818	60
Breda	428.000	0,0643	277	230	354	861	109
Haarlem	514.000	0,0788	405	152	412	969	242
Delft	410.000	0,0967	396	248	401	1.045	301
Leiden	460.000	0,1164	536	212	424	1.172	336
Landelijk gemiddelde	409.000	0,0978	380	207	317	904	

¹ Voor de indicatie in de laatste kolom geldt: hoe lager het nummer, hoe lager de woonlasten.

Benchmark lokale lasten

Achtergrond benchmark

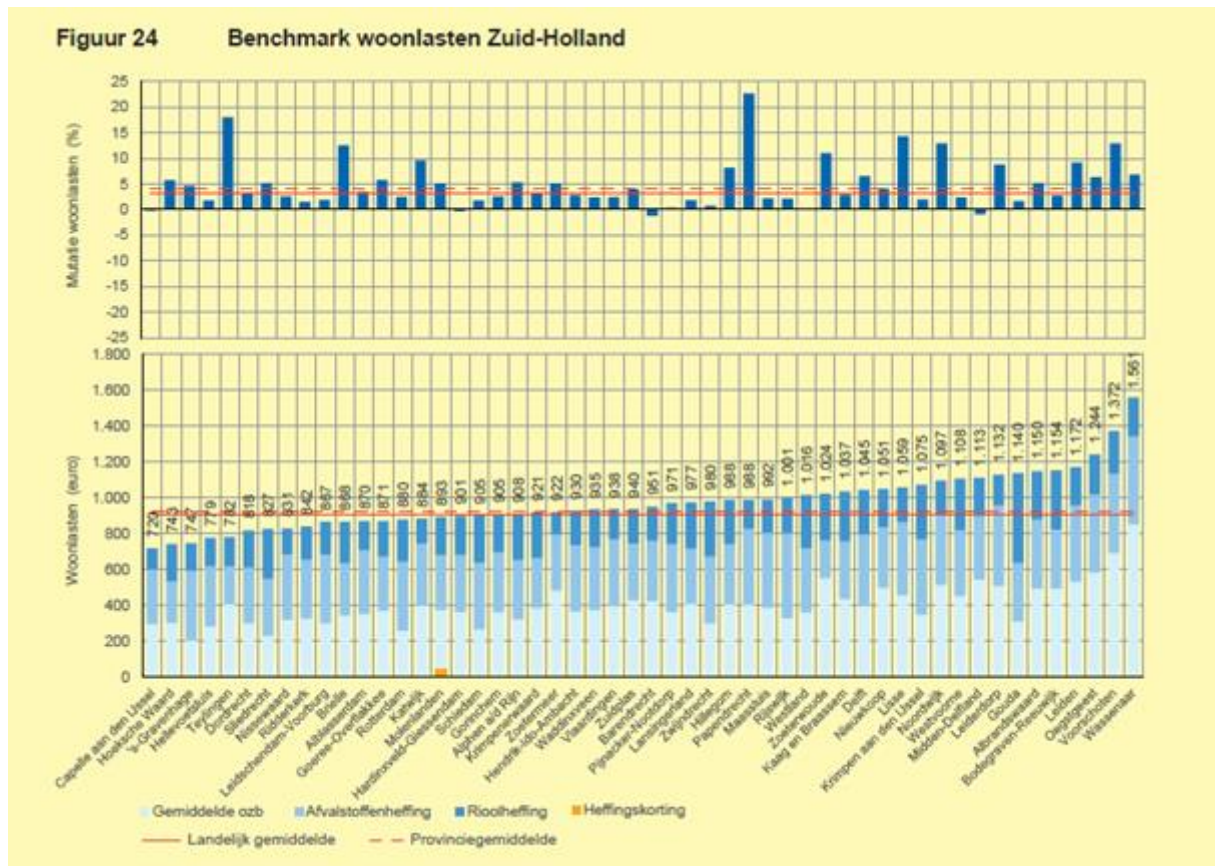
Om onevenredige stijging van de collectieve lastendruk te voorkomen heeft het Rijk vanaf 2007 tot en met 2019 een beperking gehanteerd op de stijging van de OZB-opbrengst van alle gemeenten samen in de vorm van een macronorm. In 2014 is geconcludeerd dat de macronorm geen effectief beheersingsinstrument is gebleken omdat de norm niet heeft bijgedragen aan de gematigde lastenontwikkeling, omdat de besluitvorming over tarieven in gemeenten in de eerste plaats geënt is op lokale afwegingen. Sindsdien is de vergelijking van de lokale lasten (OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing) tussen gemeenten, volgens het Rijk, beter mogelijk geworden. Onder meer door de publicatie van de jaarlijkse Atlas van de lokale lasten door het COELO en de wettelijke verplichting om in de gemeentelijke begroting de ontwikkelingen toe te lichten.

Met ingang van 2020 is de macronorm OZB dan ook vervangen door een jaarlijkse [benchmark](#), waarin naast de OZB ook de riool- en afvalstoffenheffing worden vergeleken voor meerpersoonshuishoudens met een koopwoning. In de [beantwoording van kamervragen](#) door voormalig minister Ollongren over de stijging van de gemeentelijke belastingen in 2021 is aangegeven dat evaluatie van de benchmark gepland staat voor 2025. Er wordt dan ook gekeken naar de relatie tussen de afschaffing van de macronorm en de ontwikkeling van de lokale woonlasten.

Benchmark 2022

In deze benchmark voor 2022, samengesteld door het COELO en opgenomen in de [Atlas van de lokale lasten 2022](#) vanaf pagina 135, wordt een vergelijking van de gemeentelijke woonlasten en de gemeentelijke tariefontwikkeling per provincie gegeven, net als de landelijke en provinciale gemiddelden. Middels de (grafische) vergelijking voor Zuid-Holland op pagina 139 worden de onderlinge verschillen tussen gemeenten inzichtelijk gemaakt. Het overzicht vergelijkt binnen de

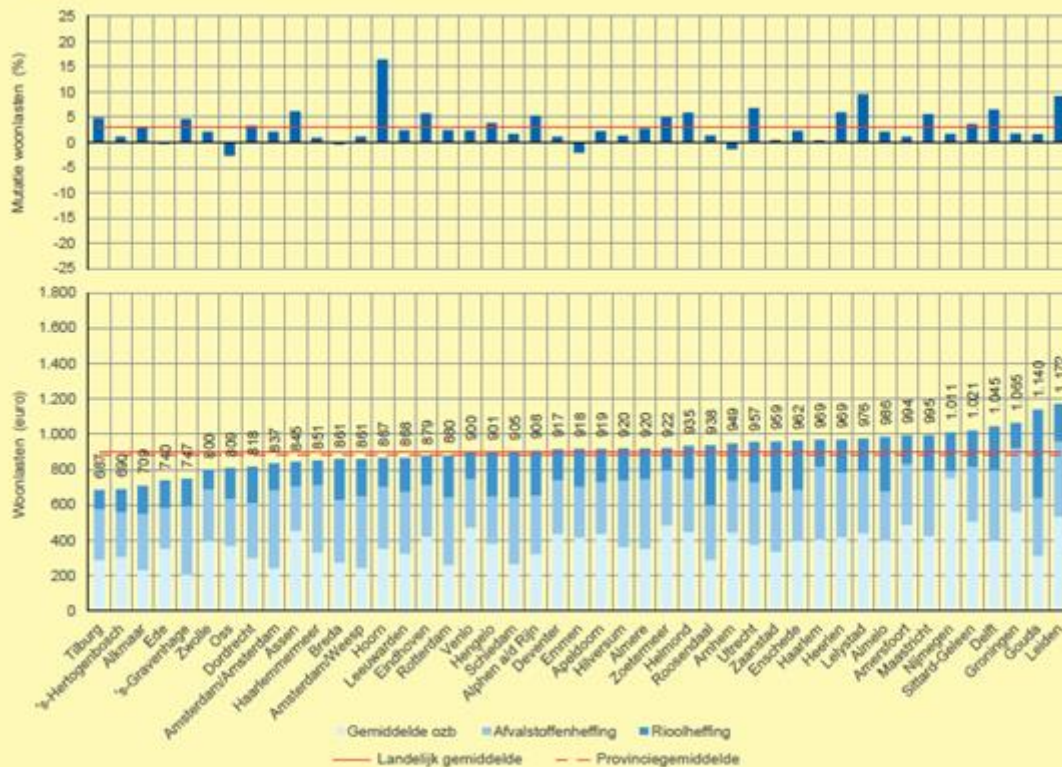
provincie het cumulatief bedrag van de drie heffingen (OZB, afvalstoffen- en rioolheffing) per gemeente voor 2022 en de tariefswijzigingen per gemeente ten opzichte van 2021.

De figuren bieden de mogelijkheid om de gemeenten op verschillende punten te vergelijken. De positie op de x-as (hoe ver naar rechts staat de gemeente?) geeft informatie over de hoogte van de gemeentelijke woonlasten in vergelijking met die van de andere gemeenten in de provincie. De horizontale rode lijnen laten zien in hoeverre de gemeentelijke woonlasten en de mutatie afwijken van het gemiddelde in Nederland (doorgetrokken rode lijn) en de provincie (gestippelde rode lijn). Het gemiddelde voor Nederland bedraagt € 904 en voor Zuid-Holland is dit € 923. Het stijgingspercentage ten opzichte van 2021 bedraagt landelijk 3% en voor Zuid-Holland ligt dit circa 1% hoger. Verder kan de hoogte van de OZB, afvalstoffenheffing en rioolheffing worden vergeleken. Enkele gemeenten hanteren een korting op de totale aanslag (heffingskorting). De hoogte van de heffingskorting wordt weergegeven met een oranje balkje. Het bedrag van de heffingskorting is verrekend met de gemiddeld betaalde OZB, de afvalstoffenheffing en de rioolheffing in de gemeente door het gekorte bedrag te delen door drie en dit in mindering te brengen op de drie betaalde bedragen.

Naast de vergelijking per provincie, wordt met ingang van 2022, ook een overzicht op G40-niveau gepresenteerd.

Figuur 29 Benchmark woonlasten G40 en G4

Belastingcapaciteit

Onderstaande tabel betreft één van de vijf kengetallen, vanuit het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) voorgeschreven, die het gemakkelijker moet maken inzicht te verkrijgen in de financiële positie en over de baten en lasten van de gemeente. Voor een beschouwing van alle BBV-kengetallen samen verwijzen we naar het onderdeel [Financiële kengetallen](#).

De belastingcapaciteit geeft inzicht in de verhouding van de lokale lastendruk in de gemeente ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Deze wordt berekend door de totale woonlasten meerpersoonshuishouden te vergelijken met het landelijk gemiddelde, uitgedrukt in een percentage. Voor de kolommen 2021 en 2022 is aangesloten bij de cijfers zoals ze opgenomen zijn in de Atlas van de lokale lasten van het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) van het overeenkomstige jaar. De kolom 2023 betreft een doorkijk op basis van de indexeringen conform collegebesluit van 27 juni 2022.

In het [COELO-rapport 2022](#) (pagina 44) is toegelicht dat de berekeningsmethode van de gemiddelde WOZ-waarde dit jaar is gewijzigd. Tot en met 2021 publiceerde het CBS alleen de gezamenlijke gemiddelde WOZ-waarde voor zowel koop- als huurwoningen. Sinds december 2021 publiceert het CBS ook de afzonderlijke gemiddelde WOZ-waarde van koop- en huurwoningen. Omdat de gemiddelde WOZ-waarde van koopwoningen een beter beeld geeft van de gemiddeld betaalde OZB door huishoudens met een koopwoning gaat het COELO voortaan uit van deze waarde. De waarde van koopwoningen is over het algemeen hoger dan die van huurwoningen. Dit verklaart de ontwikkeling van het landelijk gemiddelde van de woonlasten van € 811 voor 2021 zoals gepubliceerd in de [Meicirculaire 2021](#) (pagina's 52 en 53) naar € 904 in 2022. Het COELO heeft het landelijk gemiddelde voor de gemeentelijke woonlasten voor 2021 herberekend op basis van de gemiddelde waarde van koopwoningen en komt op een landelijk gemiddelde gemeentelijke woonlast voor 2021 van € 877. De kolom 2022 en 2023 geven de vergelijking weer overeenkomstig de nieuwe berekeningsmethode van het COELO. 2021 is gebaseerd op de oude methode en dus niet langer vergelijkbaar met 2022 en 2023.

Bedragen x € 1

	2021	2022	2023
A OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	224	299	318
B Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	202	205	217
C Afvalstoffenheffing voor een gezin	301	313	332
D Eventuele heffingskorting	0	0	-75
E Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde (A+B+C-D)	727	817	792
F Woonlasten landelijke gemidd. voor gezin laatst bekende begrotingsjaar (dus 2020, 2021 en 2022)	776	877	904
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar er voor (E/F) x 100%	94%	93%	88%

Kwijtschelden van gemeentelijke belastingen

Als een belastingplichtige door financiële omstandigheden niet in staat is een belastingaanslag geheel of gedeeltelijk te betalen, kan gehele of gedeeltelijke kwijtschelding worden verleend. Het Rijk bepaalt de regels voor toekenning. Onze gemeente hanteert de zogeheten 100%-norm. Dat betekent dat inwoners met een inkomen op bijstandsniveau in beginsel voor kwijtschelding in aanmerking komen. Er vindt ook een vermogenstoets plaats. Een groot deel van de kwijtscheldingen wordt geautomatiseerd getoetst met als doel de administratieve lasten voor de burger te verminderen. Gemeenten mogen zelf bepalen voor welke belastingen kwijtschelding wordt verleend. In Dordrecht kan kwijtschelding worden verleend voor: onroerendezaakbelastingen, afvalstoffenheffing, rioolheffing gebruikers/eigendom en leges voorrangverklaring.

Bedragen x € 1.000

Heffingssoort	Werkelijk 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
OZB	9	30	32
Afvalstoffenheffing	1.489	1.570	1.684
Rioolheffing	470	465	494
Totaal	1.968	2.065	2.210

Overige lokale heffingen

Heffing	Indexatie
Hondenbelasting	geen belastingheffing (2023-2026) in de bestuursperiode 2022-2026
Leges KCC	6,3%
Leges omgevingsvergunning	6,3%
Leges APV en overige	6,3%
Lijkbezorgingsrechten	gemiddeld 6,3%
Marktgeld	6,3%
Reinigingsrecht	6,3%
Parkeerbelastingen	6,18%
Precariobelasting	6,3%

Jaarlijks worden de tarieven voor de diverse heffingen door de raad bij de kadernota vastgesteld voor het komende begrotingsjaar en verwerkt in de begroting en de heffingsverordeningen. Dit jaar van de bestuurswisseling is de indexatie op de lokale heffingen echter voort gekomen uit het Politieke Akkoord 2022-2026 in plaats van uit de kaderbrief/kadernota. In de [raadsinformatiebrief Kaderbrief 2023 \(RIB\)](#) is alvast wel een bespiegeling gegeven ten aanzien van de [indexeringen op de inkomsten](#) voor 2023. Met het collegebesluit van 27 juni 2022 is door het college besloten de

lokale heffingen te indexeren met 6,3% om in balans te blijven met de inflatie.

Hondenbelasting

In het [Politiek Akkoord 2022-2026](#) (pagina 24) is vastgelegd dat het tarief van de hondenbelasting voor deze bestuursperiode terug naar nul wordt gebracht. Dat betekent dat hondenbezitters de komende jaren geen aanslag voor de hondenbelasting ontvangen. Hierdoor vervallen ook de jaarlijkse inkomsten van de hondenbelasting. Dit is meegenomen in het totale financiële perspectief bij de Begroting 2023.

Geen heffing bedrijveninvesteringzones (BIZ) en reclamebelasting

In 2023 wordt geen BIZ-bijdrage en reclamebelasting geheven om ondernemers financieel tegemoet te komen in de na-ijlende effecten van de coronacrisis een in afwachting van het in het [Politiek Akkoord 2022-2026](#) (pagina 15) opgenomen op te richten ondernemersfonds. De maatregelen zijn in het belang van continuïteit in de samenwerking tussen ondernemers als het gaat om de zorg voor de gezamenlijke bedrijfsomgeving en betreffen de concretisering van de in de voorstellen '[Beschikbaar stellen van middelen voor het Herstelplan Dordtse Economie en Werkgelegenheid](#)' en '[Instemmen met Steunmaatregelen bij heropstart en herstel van de horeca in Dordrecht](#)' genoemde belastingmaatregelen, waarmee de raad op 23 maart 2021 heeft ingestemd. De inkomsten die hiermee worden gemist worden gedekt uit de reserve Crisis- en herstelfonds.

Berekening kostendekkendheid van een heffing

In deze paragraaf maken we de berekening van de kostendekkendheid van heffingen inzichtelijk, die wettelijk maximaal 100% mogen zijn. Voor de parkeerbelasting geldt dit niet, deze mag meer dan 100% kostendekkend zijn. In het onderstaande overzicht is per heffing de kostendekkendheid bepaald.

Berekening kostendekkendheid van een heffing

	Afvalstoffenheffing	Reinigingsrecht	Rioolheffing	Legesverordening (titel I)	Legesverordening (titel II)	Legesverordening (titel III)	Lijkbezorgingsrechten	Marktgeld	Parkeerbelasting
Kosten taakveld	15.723	184	11.625	5.820	3.974	855	2.635	416	2.730
Inkomsten taakveld (niet zijnde de heffing)	-923	0	-953	-3.016	0	0	-210	-39	-57
<i>Directe kosten taakveld</i>	<i>14.800</i>	<i>184</i>	<i>10.672</i>	<i>2.804</i>	<i>3.974</i>	<i>855</i>	<i>2.425</i>	<i>377</i>	<i>2.673</i>
Overhead	297	0	1.430	5.148	153	0	1.513	248	1.801
BTW	2.812	0	2.049	120	791	180	3	26	331
<i>Indirecte kosten taakveld</i>	<i>3.109</i>	<i>0</i>	<i>3.479</i>	<i>5.268</i>	<i>944</i>	<i>180</i>	<i>1.516</i>	<i>274</i>	<i>2.132</i>
Totale kosten taakveld	17.909	184	14.151	8.072	4.918	1.035	3.941	651	4.805
Opbrengst heffingen	17.423	184	14.150	1.386	4.647	141	2.388	293	6.096
Dekkingspercentage (B2023)	97%	100%	100%	17%	94%	14%	61%	45%	127%
Dekkingspercentage (B2022)	87%	100%	99%	19%	84%	16%	68%	46%	143%
Verschiel B2023 vs B2022	10%	0%	1%	-2%	10%	-2%	-7%	-1%	-16%
Dekkingspercentage (JRK2021)	86%	75%	91%	-	-	-	64%	40%	28%
Dekkingspercentage (JRK2020)	78%	75%	85%	-	-	-	64%	38%	-

Overheadtoerekening

We rekenen de netto overhead toe op basis van de formatie. We delen daartoe de totale overhead (na aftrek van de overhead die wordt doorbelast naar grondexploitaties en investeringen) door de formatie van het directe personeel (al het personeel, dat niet valt onder overhead) inclusief griffie/college. De begrote overheadkosten zijn dan € 74.000 per FTE.

De omvang van de [overhead](#) wordt toegelicht in het onderdeel [Financiën van Dordrecht](#).

Ontwikkelingen ten opzichte van voorgaande jaren

- Conform het Politiek Akkoord 2022-2026 leggen we de komende jaren geen aanslag voor de hondenbelasting op. Hierom nemen we de hondenbelasting ook niet meer op in bovenstaande tabel.
- Bepaalde lokale heffingen worden opgelegd door de Gemeentelijke Belastingdienst (GBD). Voorheen betaalden wij hiervoor een vergoeding aan hen. Sinds 1 januari 2022 is de voormalige GRD (waar de GBD onderdeel van uitmaakt) onderdeel geworden van de gemeentelijke organisatie. Hierdoor betalen wij geen bijdrage meer aan de GBD, dit vertaalt zich in lagere kosten op het taakveld, maar een hogere overhead. Gemiddeld gezien zijn de totale kosten per heffing door deze verschuiving iets gedaald.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Een gezonde financiële positie van de gemeente is een absolute voorwaarde voor haar slagkracht. Dat vergt niet alleen een sluitende exploitatie en realisatie daarvan in het uitvoeringsjaar, maar óók voldoende weerstandscapaciteit in relatie tot de risico's.

In deze paragraaf geven wij informatie over het risicomanagement in Dordrecht. Daarmee geven we inzicht in de omvang van het risicoprofiel en de grootste risico's met de daarbij behorende beheersmaatregelen. De paragraaf laat zien hoe het gemeentelijk risicoprofiel, het weerstandsvermogen en de daarbij behorende ratio zich in 2023 ontwikkelen.

Algemeen

We willen investeren in de stad. Daaraan zijn risico's verbonden. De Agenda Dordt 2030 is daar een actueel voorbeeld van. We moeten er dus rekening mee houden dat risico's impact kunnen hebben op de realisatie van onze doelen. Daarom gaan we zorgvuldig om met risico's, willen we bewuste afwegingen maken bij het aangaan van risico's en passende beheersmaatregelen nemen. Indien risico's zich toch manifesteren willen wij ervoor zorgen dat we dit kunnen dragen.

Het weerstandsvermogen is het vermogen om financiële tegenvallers op te vangen. Het geeft een beeld van de robuustheid van onze financiële situatie. Een gezond weerstandsvermogen stelt ons in staat om financiële tegenvallers op te vangen zonder dat dit ons tot bezuinigen dwingt ten koste van het uitvoeren van bestaande taken.

Door het periodiek uitvoeren van risicoanalyses worden risico's en beheersmaatregelen niet op een willekeurige, maar op een gestructureerde wijze geïnventariseerd. Hierdoor ontstaat een completer en betrouwbaar beeld van de risico's. De kans dat risico's over het hoofd worden gezien wordt hiermee gereduceerd. Wij zijn van mening dat we op het terrein van risicomanagement:

- een uitgewerkt risicomanagementbeleid hebben dat bestaat uit afspraken over sturing en verantwoording betreffende de belangrijkste risico's,
- en daardoor een relatief compleet risicoprofiel kennen waarin de belangrijkste risico's zijn opgenomen, en waarmee de benodigde omvang van het weerstandsvermogen op een betrouwbare en robuuste wijze wordt bepaald.

Beleid voor risicomanagement

De gemeente Dordrecht heeft zoals iedere organisatie te maken met risico's. Het is van belang om die risico's inzichtelijk te maken, onder andere omdat de risico's de uitvoer van beleidsdoelen nadelig kunnen beïnvloeden. De [Nota risicobeheersing en weerstandsvermogen](#) legt het

begrippenkader en randvoorwaarden voor risicomanagement vast. De Nota definieert risicomanagement als: het effectief en systematisch omgaan met de kansen en bedreigingen die het tot stand komen van organisatiedoelstellingen kunnen beïnvloeden.

De in de Nota opgenomen doelstellingen voor risicomanagement zijn:

1. inzicht krijgen in de strategische risico's die de gemeente Dordrecht loopt en daarmee het risicobewustzijn te stimuleren.
2. vermindering van het negatieve effect van risico's op het bestaande beleid en de kwaliteit van de bestaande voorzieningen.
3. optimaliseren van interne beheersing als onderdeel van integraal management.
4. onderbouwing berekening weerstandsvermogen gerelateerd aan de met de raad afgesproken norm van ten minste 1,0.

In de Nota zijn de uitgangspunten voor risicomanagement en risicobeheersing, alsmede de diverse gemeentelijke, interne rollen en de afbakening en definiëring van de diverse risicobegrippen opgenomen. Momenteel is er een nieuwe nota in de maak die eind 2022/begin 2023 aangeboden zal worden. Met deze nieuwe nota actualiseren we de huidige beleidskaders en passen we deze aan naar de standaarden van het moderne risicomanagement en risicogestuurd werken.

Risico's

Op basis van een periodieke risico-inventarisatie krijgen we inzicht in de aard en omvang van het risicoprofiel. Wij definiëren een risico als: een onzekere (interne of externe) gebeurtenis die het realiseren van onze doelen kan beïnvloeden. Dit betreft naast de financiële risico's ook de niet-financiële risico's. Risico's met financiële effecten worden meegenomen bij de bepaling van de benodigde weerstandscapaciteit en bepalen daarbij mede de omvang van de ratio van het weerstandsvermogen.

Ter voorbereiding op de Begroting 2023 actualiseren we het laatst vastgestelde risicoprofiel, te weten dat van de [Jaarstukken 2021](#) dat in april 2022 is opgesteld. Hiertoe doorlopen we het huidige risicoprofiel, worden de risico's voorzien van een eigenaar, worden de beheersmaatregelen doorgenomen en vindt bespreking ervan plaats tussen de beleidsteams en Planning en Control. Bewustwording van risico's is een belangrijke stap in het beheersen van risico's. Daarom is het van belang regelmatig stil te staan bij de risico's die het bereiken van de doelstellingen in de weg staan en het gesprek hierover te organiseren.

De risico's zijn geïnventariseerd met de volgende uitgangspunten:

- risico's met een structureel gevolg worden opgenomen met een impact van maximaal 3 keer het jaarlijkse gevolg. Wij gaan ervan uit dat er in een termijn van circa 3 jaar een structurele oplossing in de begroting is gevonden voor structurele risico's.
- de gemeente Dordrecht maakt onderscheid in risico's voor de Stad en risico's bij het Grondbedrijf (grondexploitatieprojecten). Alhoewel voor beide entiteiten een eigen risicoprofiel en weerstandsratio kan worden bepaald, gaat het uiteindelijk om de gezamenlijke weerstandsratio voor de gemeente als geheel.
- ook de risico's van de (grote) projecten zijn in de Naris-database opgenomen, voor zover deze niet al intern binnen het project beheerst worden

In onderstaand overzicht zijn de belangrijkste risico's van de gemeente Dordrecht (exclusief Grondbedrijf) ten tijde van het opstellen van de Begroting 2023 weergegeven. In het risicoprofiel is een aantal veranderingen doorgevoerd ten opzichte van de lijst bij de Jaarstukken 2021. Het grote risico op Jeugdhulp daalde in omvang, met name vanwege de hiervoor recent beschikbaar gestelde rijksmiddelen. De toenemende druk op het meerjarige Stedin-dividend heeft ertoe geleid dat het wegvallen van het dividend nu hard in de begroting is verwerkt, waarmee dit risico is komen te vervallen. Het risico dat verband hield met hogere uitgaven bij de Veiligheidsregio is in deze begroting als autonome ontwikkeling meerjarig afgedekt in de exploitatie. Hierdoor komt ook dit risico in Naris te vervallen.

Het totale risicobedrag (€ 24,7 miljoen) is uiteindelijk een hogere stand geworden ten opzichte van de laatste stand bij de jaarstukken (€ 19,6 miljoen). Dit wordt grotendeels verklaard door de opname van het risico op stijgende energielasten en door een eerste bijstelling van de economische parameters bij de algemene risico's van het [Grondbedrijf](#).

De grote risico's van het Grondbedrijf worden gevormd door de algemene risico's als gevolg van schommelingen in de economische groeiverwachting en risico's als gevolg van de kans op lagere grondopbrengsten en renteverliezen door vertraging. De omvang van deze risico's is zoals gezegd aanzienlijk gestegen ten opzichte van het laatste meetmoment bij de Jaarstukken 2021. Deze risico's worden niet hier maar in de prognose van het Grondbedrijf nader toegelicht.

Verder zijn de risicoteksten van alle risico's uit de lijst nagelopen op actualiteit en hierdoor op enkele plekken (in beperkte mate) herzien.

Het hierna volgende overzicht geeft een nadere uitleg van de mogelijke risicogebeurtenissen en de beheersing ervan.

Jeugdhulp

Sinds de decentralisatie van de jeugdhulp per 1 januari 2015 zien we een stijging van de vraag naar en uitgaven aan jeugdhulp. Dit wordt nog eens versterkt door de gevolgen van de coronacrisis waardoor jongeren langdurig belast worden/zijn ondanks de door ons ingezette interventies om de sociale cohesie te verhogen. Voorts geldt vanaf 2022 het nieuwe woonplaatsbeginsel in de Jeugdwet voor het verdeelmodel van het Rijk. Dit betekent mogelijk een financieel nadeel voor Dordrecht, waarover eind 2022 meer duidelijkheid zal zijn.

Beheersing

Eind 2018 heeft de raad een lokaal plan jeugd ([zie RIS-dossier 2296204](#)) vastgesteld. Begin 2022 is een nieuwe [verordening jeugdhulp](#) vastgesteld door de raad met het streven de jeugdhulp scherper af te bakenen. Daarnaast zijn een lokaal beleidsplan WMO ([zie RIS-dossier 2510739](#)), een nieuwe onderwijsvisie ([zie RIS-dossier 2499014](#)) en een overall investeringsplan sociaal domein ([zie RIS-dossier 2403230](#)) vastgesteld. Hiermee geven we lokaal de samenhangende opgaven in het sociaal domein aan, waardoor we ons preventieve jeugdveld versterken om duurdere en langere jeugdzorg te verminderen. Dit najaar gaan we aan de slag met een integraal beleidsplan sociaal domein, inclusief een integrale verordening sociaal domein. Oplevering staat geland voor het zomerreces 2023.

Begin 2020 heeft het Algemeen Bestuur van de GR dienst Gezondheid & Jeugd besloten tot:

- het afschaffen van de solidariteitsafspraken over jeugdhulp in Zuid-Holland Zuid vanaf 2023 en
- het organiseren van meer ambulante jeugdhulp 'aan/naar de voorkant' om de groei een halt toe te roepen.

Het regionale Aanjaagteam Jeugdhulp heeft vervolgens tien regionale opgaven c.q. ombuigingsmaatregelen uitgewerkt, die geïmplementeerd worden/zijn. Sinds 2021 sturen de tien wethouders van de regio ZHZ en hun management gezamenlijk hierop via de zogenaamde regionale ontwikkelagenda. Er kunnen dan slagen op kwaliteit van (organisatie van) hulp en op de afvlakking van de groei aan uitgaven worden gerealiseerd. Gemeenten hebben hierbinnen overigens vrijheid om hun eigen (financiële) afwegingen te maken. Belangrijke randvoorwaarden hierbij zijn een betere samenwerking met de Sociale Dienst Drechtsteden, een nieuw regionaal inkoopkader (per 1 januari 2022), stringenter contractmanagement door de gemeente en de Serviceorganisatie Jeugd ZHZ en stevigere lokale sturing(smogelijkheden) op de toegang via de Sociale Wijkteams en huisartsen, ook door slim gebruik van data. Inzicht in de ontwikkelingen en de oorzaken van de groei zijn blijvend van belang om aan de juiste knoppen te kunnen draaien om de stijging van de vraag te kunnen afvlakken en de jeugdzorg anders, goedkoper en efficiënter te kunnen verlenen.

Hogere energielasten

In de Kaderbrief 2023 is gemeld dat er sprake is van hogere energielasten als gevolg van de stijging van de leveringstarieven voor elektriciteit en gas. Destijds is een inschatting van 40% gemaakt, wat een stijging van € 1,1 miljoen betekent. Als gevolg van sancties tegen Rusland dient het energiecontract met Gazprom ontbonden te worden per oktober 2022. Dit leidt in combinatie met de verdere recente stijgingen op de energiemarkt tot aanvullende verwachte energielasten van € 2 miljoen in 2023 wat in Begroting 2023 is verwerkt. Daarnaast is voor de periode tot en met 2024 een risico opgenomen voor stijgingen van energielasten. Naast gestegen energielasten op onze eigen panden, hebben ook onze inwoners en bedrijven te maken met gestegen energielasten. Voor mogelijke claims van gesubsidieerde instellingen, zoals Optisport en het Energiehuis, voor gestegen energielasten is eveneens een risico opgenomen.

Beheersing

Als beheersmaatregel voor de korte termijn maken wij voor de inkoop van energie gebruik van een strategie waarbij in het kalenderjaar voorafgaand aan het leveringsjaar in gedeeltes per handelsdag wordt ingekocht. Met deze strategie zorgen wij ervoor dat de inkoop minder afhankelijk is van pieken op de energiemarkt. Daarnaast zetten wij voor middellange termijn actief in op energiebesparing in het gemeentelijk vastgoed om op ons energieverbruik en daarmee gepaarde kosten te besparen, zoals is opgenomen in de [Agenda 2030](#).

Ontwikkeling aanvragen in het kader van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO)

Door diverse ontwikkelingen stijgt het aantal toegekende aanvragen in het kader van de WMO. Zo hebben we - na het door het Rijk afgedwongen maximeren van de eigen bijdrage en het afschaffen van de vermogenstoets - een forse stijging gezien. Andere belangrijke ontwikkelingen zijn de dubbele vergrijzing gecombineerd met de 'langer thuis' insteek en de extramuralisering alsook cao-stijgingen bij de zorgaanbieders. Voorgaande zal leiden tot een aanzienlijke kostenstijging, waarbij een deel hiervan, naar verwachting gecompenseerd wordt door een stijgende algemene uitkering.

Beheersing

Personeelstekorten bij zorgaanbieders zetten op dit moment een rem op de hogere afname van maatwerkvoorzieningen. We zien dit vooral bij Huishoudelijke Ondersteuning en het Collectief vervoer. Hierdoor blijft de kostenstijging vooralsnog beperkt, maar we maken ons wel zorgen over de oplopende wachttijden. Dit zorgt bijvoorbeeld voor extra druk op mantelzorgers. De SDD zoekt samen met zorgaanbieders naar mogelijke oplossingen, zoals het werven van studenten en het verspreiden van piekmomenten.

Eerder noemden we het abonnementstarief eigen bijdrage als één van de oorzaken voor de toenemende vraag. In het regeerakkoord is aangekondigd, dat er een wetsvoorstel zal komen voor een 'eerlijkere eigen bijdrage voor de huishoudelijke ondersteuning'. De ingangsdatum staat gepland op 01-01-2025. De verwachting is dat het groeiende aantal indicaties de komende jaren nog zal doorzetten.

Het vorige kabinet had een wetsvoorstel resultaatgericht indiceren in de maak. Deze is door de Raad van State met kritische bezwaren teruggegeven aan het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (WVS). Het is op dit moment nog onzeker of de staatssecretaris het gewijzigde wetsvoorstel uiteindelijk zal indienen. Het wetsvoorstel is voor de Drechtsteden cruciaal, omdat zowel het contract voor huishoudelijke ondersteuning als individuele begeleiding gebaseerd zijn op de resultaatgerichte systematiek. Terug naar de P*Q contracten zal leiden tot een forse stijging van de kosten en zal ook negatieve gevolgen hebben voor de mogelijkheid tot het bieden van maatwerk.

Tot slot kunnen ook lokale keuzes de instroom beperken. Samenhangend met de Integrale visie op het sociaal domein wordt de verordening Wmo maatwerkvoorzieningen herijkt in het tweede kwartaal van 2023. In deze integrale visie wordt gekeken naar bijvoorbeeld versoering van de voorzieningen, maar ook naar lokale beleidsinterventies, zoals het ombuigen van

maatwerkvoorzieningen naar algemene voorzieningen. Concreet wordt er een start gemaakt met de pilot was- en strijkservice, gezonde leefstijl en scootmobielen en de inzet van Sociaal op recept. Op het efficiënter samenwerken bij de toegang waardoor sneller passende hulp geboden kan worden, loopt sinds 2021 een pilot in Dordrecht Centrum. Hierbij merken we op, dat de financiële effecten van beleidsinterventies vertraagd optreden, omdat het opstarten en implementeren van bezuinigingstrajecten de nodige tijd in beslag neemt en kosten met zich meebrengt.

Planschade

Het risico van schade als gevolg van planologische maatregelen die tot een waardevermindering van onroerend goed of tot gederfde inkomsten leiden die terug te voeren zijn op de betreffende planologische maatregelen.

Beheersing

Zoveel mogelijk bij planologische ontwikkelingen rekening houden met planschade en het planschaderisico waar mogelijk afwentelen op de veroorzaker. Als planschade niet te vermijden is wordt een extern deskundige ingeschakeld en wordt namens de gemeente verweer gevoerd, waarbij met name gelet wordt op voorzienbaarheid en risico-aanvaarding aan de zijde van de planschadeverzoeker.

Vastgoed

Het huidige inflatiepercentage is aanzienlijk hoger dan waarmee eerder is gerekend. Dat betekent dat de (bouw)kosten hoger zullen uitvallen dan begroot en hoger zijn dan de investeringskredieten die zijn goedgekeurd door de raad.

Beheersing

Om dit risico te beperken wordt bij het bepalen van de inkoopstrategie zo goed mogelijk rekening gehouden met de gestegen kosten. Ook worden college en raad tijdig geïnformeerd bij dreigende budgetoverschrijdingen.

Borgstellingen

We kennen als gemeente directe borgstellingen en achtervang.

Bij *directe borgstellingen* staat de gemeente voor geldgevers borg voor de betaling van rente en aflossing op langlopende geldleningen voor een derde partij. Deze leningen zijn veelal aangetrokken voor activiteiten in het verlengde van de gemeentelijke, publieke taak. Bij gemeenschappelijke regelingen is het risico beperkt. In geval van een financieel probleem zal onder andere naar taakstellingen en deelnemersbijdragen gekeken moeten worden. De meeste risico's zitten nog steeds in de sportsector vanwege dalende inkomsten (minder leden), onvoldoende sparen voor de toekomst, thans extreme inflatie en soms ook: continuïteit in besturen. De hallen van Oranje Wit blijven punt van aandacht. Het risicobedrag voor garantstellingen is vooral op de resterende schuld van deze hallen gebaseerd. Bij HVC verwacht aandeelhouder Gevudo een schulddaling, die bovendien vanaf 2025 sterk progressief zal zijn als gevolg van algehele aflossingen. Hier staat tegenover dat HVC transitieambities (warmtenetten) heeft die met schulddaling op gespannen voet kunnen staan. Vanwege de toetreding van een grote nieuwe aandeelhouder, GR Avalex, ontstond in 2021, met instemming van de meerderheid van de aandeelhouders, een circa 2,4% verwatering in het aandelenbelang. Dit betekent tevens dat het garantiepercentage van Gevudo en daarmee ook het garantiedeel (en ook de provisie-inkomst) van Dordrecht daalt. De gemeente hanteert hiervoor geen risicobedrag.

Inmiddels worden leningen verstrekt aan scholen via Arcade. Dit risico wordt laag geacht vanwege de voortdurend nauwe relatie met de gemeente. Bij zorgverlener Yulius is de financiële positie sterk verbeterd en is er inmiddels ook aansluiting bij het Waarborgfonds voor de Zorgsector (WFZ). Er is voldoende zekerheid via vastgoed. De gemeente hanteert daarom hiervoor geen risicobedrag meer. De aflossing van schuld aan de gemeente kan nog worden versneld in geval van verkoop van vastgoed.

De *achtervang* Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) houdt in dat de gemeente, soms samen met het Rijk, een rol speelt in de zekerheidsstructuur van een waarborgfonds, bijvoorbeeld de Stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw. Door deze structuur kunnen instellingen die bij een waarborgfonds zijn aangesloten tegen de laagste rente lenen. Bij de achtervangconstructie WSW staat het WSW bij aanspraken van banken primair zelf garant. Indien het WSW zelf onvoldoende geld heeft, dragen de corporaties collectief bij. Vervolgens kan overgegaan worden tot verkoop/executie van vastgoed. WSW streeft er bij haar toezichtbeleid naar om het betaalrisico voor gemeenten maximaal 1% te laten zijn. De gemeente beschouwt het achtervang-garantierisico WSW als uiterst gering. De overeenkomst is recent herzien. De gemeente hanteert hiervoor geen risicobedrag.

Beheersing

Risicobeheersing concentreert zich primair op het voortraject, bij de afweging of we borg willen staan. We voeren daarbij zoveel mogelijk in een vroegtijdig stadium overleg met de betrokken partijen in kwestie. We volgen de financiële positie van de partijen waar we borg voor staan en zijn, waar nodig, hierover met deze in gesprek. Specifiek bij de onderhoudsproblematiek van de verenigingshallen wil de gemeente de VHP-stichtingen in de toekomst beter ondersteunen bij het bekostigen van onderhoud, vrijwilligersvergoedingen, fiscale adviezen en OZB compensatie (OZB als gevolg van het formaliseren van het eigendom) en jaarlijks de financiële situatie van de VHP-stichtingen blijven monitoren.

Cybercriminaliteit

Gemeenten zijn een doelwit voor cybercriminelen die financieel gewin willen behalen via diefstal van geld of vertrouwelijke informatie, of die willen 'verstoren.' Ook kan belangrijke IT uitvallen. Cyber is een breed risico waarmee veel overheidsinstanties te maken hebben vanwege hun afhankelijkheid van informatietechnologie, connectiviteit en geautomatiseerde processen. Ook wettelijke regulering neemt toe, net als (contractuele) eisen op het gebied van beveiliging, weerbaarheid en (cyber)aansprakelijkheidsverzekeringen.

De potentiële cyberincidenten waar wij als gemeente mee te maken kunnen krijgen zijn onder andere:

- Activiteiten van hackers.
- Verstoring van belangrijke IT, waardoor processen en bedrijfsvoering onderbroken zullen worden.
- Opzettelijke handelingen van malafide medewerkers om informatie of geldmiddelen te bemachtigen.
- Ransomware-aanvallen.
- Cyberaanval bij, via of door leveranciers, externen of aanvullende dienstverleners
- Statelijke actoren die spioneren of willen verstoren.

Beheersing

Vergroten van cyberweerbaarheid door onder meer organiseren van acties om het bewustzijn rondom cybercriminaliteit binnen de organisatie te verhogen. Tevens worden medewerkers actief herinnerd aan de gedragscodes omtrent computergebruik en privacywetgeving. Gemeenten zijn vanaf 2015 aangesloten bij de IBD VNG en hebben de BIO (baseline Informatiebeveiliging Overheid) als norm voor hun informatieveiligheid ingevoerd, waarbij eigenaarschap en risico analyse centraal staan. De IBD adviseert ons bepaalde maatregelen te treffen. Die voeren wij, voor zover op ons van toepassing, door.

Dienst Gezondheid & Jeugd

De GR DG&J brengt periodiek de risico's voor haar 'dochter' dienst Gezondheid & Jeugd in beeld. Hierbij kan onder meer gedacht worden aan het uitblijven van subsidies c.q. bijdragen van derden, het (tijdelijk) extra inlenen van capaciteit, cao-ontwikkelingen, (na-ijlende) effecten van COVID-19 op bedrijfsvoering en het schadeloos stellen bij claims. Daarnaast kunnen structurele frictiekosten ontstaan door de uittreding van de gemeenten Leerdam en Zederik. De GR DG&J beschikt over nagenoeg geen weerstandsvermogen om tegenvallers bij deze 'dochter' op te vangen. De

gemeenten staan aan de lat om eventuele tekorten af te dekken met een extra inwonersbijdrage als het weerstandsvermogen aldaar ontoereikend is.

Beheersing

- De GR DG&J heeft in de afgelopen jaren verbeteringsmaatregelen qua bedrijfsvoering getroffen en heeft de financiële functie herijkt.
- De GR DG&J kent een grote verscheidenheid aan producten. Om de kwaliteit hiervan te borgen worden de nodige inspanningen geleverd, mede in het kader van de HKZ-certificatie (Harmonisatie Kwaliteitsbeoordeling in de Zorgsector). Hierdoor worden risico's op fouten (zoals miscommunicatie en foutieve registraties) en hieruit mogelijk voortkomende schadeclaims verminderd.
- De GR DG&J monitort de omvang en de afbouw van de frictiekosten als gevolg van de uittreding van Leerdam en Zederik.
- Daarnaast adviseert een team van regionale ambtenaren de wethouders van de deelnemende gemeenten eenduidig. Hierdoor kan meer invulling aan de eigenaars- en opdrachtgeversrol van deze gemeenten richting GR DG&J worden gegeven.

ICT-Beweegt

In februari 2021 zijn voor het programma ICT-Beweegt middelen beschikbaar gesteld door de Drechtraad. De verwachting was dat dit programma in 2022 voltooid kon worden. Het programma betreft een omvangrijke modernisering van het fundament van onze Informatiehuishouding. De transitie gaat gepaard met onzekerheden over de doorlooptijd en haalbaarheid van de einddatum. De aanbestedingen hebben meer voorbereidingstijd gevraagd, wat er toe heeft geleid dat pas begin 2022 het eerste kavel (de moderne werkplek) en afgelopen juni 2022 het tweede kavel (transitie datacenteractiviteiten) kon worden gegund.

Er dient rekening gehouden te worden met een langere doorlooptijd van ten minste 12 tot 18 maanden. Dit betekent dat het programma zal doorlopen tot na 1-1-2023, de initiële gereeddatum. De verwachting is dat het hele jaar 2023 nodig is om een kwalitatief goede en gedegen transitie uit te kunnen voeren. Dit heeft zijn weerslag op de kosten en daarmee het budget welke door de Drechtraad in februari 2021 beschikbaar is gesteld.

Beheersing

In deze complexe en omvangrijke transitie wordt strak gestuurd en gemonitord op de voortgang van het programma, de projectgelden, (meerjarig) kaderstellend (extra) budget, teneinde de risico's te beperken.

Risicomanagement in de planning en control cyclus

Onze gemeente kent een grote diversiteit aan beleidsterreinen: de decentralisaties in het sociaal domein, vastgoed, grondexploitaties, sport, veiligheid. Op al deze gebieden lopen we verschillende soorten risico's: financieel, juridisch, veiligheid, bestuurlijk, imago, maatschappelijk en integriteit. Daarom is het belangrijk dat we vooraf nadenken over de mogelijke gevolgen van beleid en dat we afwegen welke risico's we kunnen en willen nemen en welke maatregelen we nemen om de risico's te monitoren en te beheersen. Het moet vanzelfsprekend worden dat we regelmatig het gesprek voeren over ontwikkelingen, risico's en kansen, de risico's daarna concretiseren en nadenken over hoe we ermee omgaan. Risicobeheersing is geen doel op zich maar draagt bij aan het bereiken van onze doelstellingen.

Gedurende het uitvoeringsjaar zijn ten behoeve van de communicatie over risico's zowel managementrapportages (intern) als een bestuursrapportage (extern) opgesteld om onzekerheden op beleid en financiën bij te sturen en waar nodig ook bijstellingen te doen. Bij de afsluiting van het jaar leggen we in de jaarstukken verantwoording af over onder andere ontwikkelingen en maatregelen van risicomanagement en de gevolgen ervan voor het weerstandsvermogen. Indien er tussentijds verstoringen zijn die van grote invloed zijn op de uitvoering van de gemeentelijke maatschappelijke opdracht, dan is er een actieve meldingsplicht van het college aan de raad. Zo is risicomanagement verankerd in ons proces van bestuurlijke beleidsvorming en verantwoording.

Weerstandvermogen

De mate waarin de gemeente in staat is om de ingeschatte risico's financieel op te vangen, wordt zichtbaar gemaakt via het weerstandsvermogen. Uitgangspunt daarbij is risicobeheersing en risicosturing.

Risicobeheersing is het geheel aan maatregelen dat bewust genomen wordt door het college om signaleerde risico's te vermijden, over te dragen, te verminderen of te accepteren. In alle keuzes van de gemeente is het van belang de ontwikkeling van de risico's en de genomen beheersmaatregelen te monitoren. En als een risico zich daadwerkelijk voordoet om dan keuzes te maken in acties die de schade kunnen beperken.

We realiseren ons daarbij dat risicomangement en -beheersing niet louter in modellen te vangen is. Meer en meer gaat het om de juiste manier van omgaan met risico's, op basis van de subjectiviteit en kwalificatie van het risico. Dat betekent bijvoorbeeld bewust kiezen om een risico uit te sluiten. Of kiezen om de kans van optreden te verkleinen. Of om met name te kijken naar de echt serieuze risico's. Of om het risico gewoon te accepteren. Of om een risico bewust op te zoeken om een doel te kunnen realiseren en zo waarde te genereren. Al deze opties geven aan dat omgaan met risico's meer is dan alleen risicobeheersing. Ook het organiseren van wendbaarheid en veerkracht zijn onderdeel geworden van de manier van benaderen van risico's.

Risicosturing gaat verder dan risicobeheersing. Met risicosturing bedoelen we niet dat ons handelen gestuurd moet worden door de mogelijke risico's. Dit laatste roept het beeld op van een doorgesloten risicomijdende organisatie, wat wij als ambitieuze stad niet kunnen en willen zijn. Met risicosturing bedoelen we dus niet gestuurd worden *door* alle *mogelijke* risico's, maar juist sturing *op* de *relevante* risico's, vanuit de doelen die we willen bereiken. In alle keuzes van de gemeente is het van belang de ontwikkeling van de risico's en de daarbij genomen beheersmaatregelen te monitoren. En als een risico zich daadwerkelijk voordoet om dan keuzes te maken in acties die de schade, alsmede het effect op doelen kan beperken.

Het weerstandsvermogen is één van de bepalende indicatoren voor de gemeentelijke financiële positie. Concreet in formulevorm: het weerstandsvermogen bestaat uit de verhouding tussen de weerstandscapaciteit, dit zijn de middelen waarover de gemeente beschikt/kan beschikken, en de risico's waarvoor geen voorzieningen zijn getroffen.

Om te bepalen of het weerstandsvermogen toereikend is, leggen we de relatie tussen de financieel gekwantificeerde risico's (de benodigde weerstandscapaciteit) enerzijds en de beschikbare weerstandscapaciteit anderzijds.

Benodigde weerstandscapaciteit

Op basis van het geconsolideerde risicoprofiel van de gemeente Dordrecht kan worden bepaald hoeveel geld benodigd is om alle risico's te kunnen dekken. De benodigde weerstandscapaciteit wordt berekend op basis van een risicosimulatie uit Naris. Uitgangspunt hierbij is een statistische benadering die ervan uit gaat dat nooit alle risico's zich tegelijk én in hun maximale omvang voordoen. Door deze benadering kan op een verantwoorde manier minder vermogen aan worden gehouden.

In totaal zijn er voor de gemeente bij deze begroting 98 risico's in beeld gebracht en van een risico inschatting voorzien. Wanneer al die risico's zich tegelijk in hun maximale omvang zouden voordoen, is hiermee een bedrag gemoeid dat vele malen boven de benodigde weerstandscapaciteit uitkomt (absoluut maximum). Echter, rekening houdend met de inschatting van kans op voorkomen en verwacht geldelijk gevolg, kan op basis van simulatie in Naris bepaald worden dat het totale risicobedrag niet boven de € 24,7 miljoen uitstijgt.

Verwachte beschikbare weerstandsvermogen

De weerstandscapaciteit bestaat uit middelen en mogelijkheden waarover de gemeente beschikt om niet begrote kosten, die onverwachts en substantieel zijn, te dekken, zonder dat de begroting en het beleid aangepast hoeven te worden.

Primair dienen de algemene reserves als buffer voor financiële tegenvallers. Dordrecht kent twee algemene reserves, namelijk de Algemene reserve (verwachte stand bij Begroting 2023 van € 19,3 miljoen) en de Reserve Grondbedrijf (verwachte stand bij Begroting 2023 van € 20,9 miljoen). Naast deze twee vermogensbestanddelen kent Dordrecht weerstandscapaciteit toe aan de Post onvoorzien voor een periode van één jaar (€ 0,4 miljoen). Binnen de Algemene reserve is, naast al eerder genomen raadsbesluiten voor 2023 tot en met 2026, het verwachte jaarrekeningresultaat uit de [Bestuursrapportage 2022](#) voor een bedrag van € 2,3 miljoen in de berekening van het weerstandsvermogen meegenomen. Ook de bij deze begroting voorgestelde vrijval van reserves en dekking uit de Algemene reserve voor de intensiveringen uit het Politiek Akkoord alsmede de ophoging van de reserve Crisis- en Herstelfonds, zijn verwerkt in de nu gepresenteerde ratio van het weerstandsvermogen.

De ratio van het weerstandsvermogen

De benodigde weerstandscapaciteit die uit de risicosimulatie voortvloeit, zetten we af tegen de beschikbare weerstandscapaciteit. De uitkomst van die berekening vormt de ratio van het weerstandsvermogen. In onderstaande tabel presenteren we de diverse onderdelen.

De risicosimulatie laat zien dat wij ten minste voor € 24,7 miljoen aan buffer dienen aan te houden binnen de algemene reserves teneinde de huidige risico's (peildatum 1 oktober 2022) te kunnen afdekken.

Specificatie van het verwachte weerstandsvermogen per 1-1-2023 (Begroting 2023)

Bedragen x € miljoen

	Beschikbare weerstandscapaciteit	Risico's Dordrecht	Ratio van het weerstandsvermogen
Algemene reserve Stad (incl. verwacht resultaat 2022)	19,3	24,7	
Algemene reserve Grondbedrijf	20,9		
Post onvoorzien	0,4		
	40,6	24,7	1,6

Ontwikkeling weerstandsvermogen

De weerstandsratio komt bij de Begroting 2023 uit op een stand van 1,6. Dat is aanzienlijk boven de met de raad afgesproken grens van 1,0 maar is tegelijkertijd een daling ten opzichte van de in de Kaderbrief 2023 opgenomen ratio van 2,3. Belangrijkste veroorzakers van deze daling zijn de in deze begroting voorgestelde onttrekkingen uit de Algemene reserve vanwege de dekking van intensiveringen uit het Politiek Akkoord en de aanvulling van de reserve Crisis- en Herstelfonds.

Op basis van bovenstaand beeld zou geconcludeerd kunnen worden dat de ratio en surplusruimte relatief hoog blijven ten opzichte van de norm van 1,0. Daar hoort direct de nuancering bij dat het Grondbedrijf werkt aan een verdere actualisatie van het eigen risicoprofiel voor 2023 vanuit het scenario dat de algemene macro-economische parameters verslechteren als gevolg van toegenomen onzekerheden ten aanzien van economische groei. Deze uitwerking kan een aanzienlijke verslechtering van het totale bedrag aan risico's met zich meebrengen.

In de [paragraaf Grondbeleid](#) is een verdere uiteenzetting opgenomen van de onzekerheden waarvoor het Grondbedrijf in 2023 gesteld staat. Van belang is daarnaast te vermelden dat de nieuwe nota Risicobeheersing en Weerstandsvermogen nog in 2022 aan de raad wordt voorgelegd, waarna deze begin 2023 vastgesteld kan worden. In de nieuwe nota worden de bestaande kaders geactualiseerd en worden enkele nieuwe kaders toegevoegd die betrekking hebben op de surplusruimte en de wisselwerking tussen de Algemene reserve en de Reserve Grondbedrijf.

Naast bovengenoemde onzekerheden spelen er landelijk meerdere crises waarmee we momenteel te maken hebben. De kans dat we, na meerdere jaren van economische groei - zelfs nog in het laatste coronajaar - in een economische recessie belanden, is geen ondenkbeeldig scenario.

De berekeningen van de ratio kennen steeds een belangrijke nuancering: de rapportage omtrent het weerstandsvermogen is altijd een momentopname. Zo spelen er diverse ontwikkelingen die binnen een tijdsbestek van enkele jaren zowel een positieve als negatieve invloed kunnen hebben op de vermogenspositie en hiermee de ratio van het weerstandsvermogen. Te denken valt hierbij aan te nemen besluiten en verwachtingen omtrent:

- de blijvende financiële druk op de exploitatie vanuit de grote decentralisaties, met name Jeugd en WMO, en hiermee gepaard gaande financiële afwegingen.
- het definitieve jaarrekeningresultaat 2022.
- de winstpotentie op diverse grondexploitaties vanuit het Grondbedrijf.
- het structureel sluitend krijgen en houden van de meerjarenbegroting.

In de [paragraaf Grondbeleid](#) wordt separaat uitleg gegeven over het risicoprofiel en de algemene reserve van het Grondbedrijf.

Onderhoud kapitaalgoederen

Kapitaalgoederen zijn goederen met een groot maatschappelijk nut die de gemeente nodig heeft voor de uitvoering van haar taken. Deze goederen hebben doorgaans een hoge vervangingswaarde en gaan meerdere jaren mee. Het is daarom van belang dat de gemeente zorgvuldig beheer en onderhoud uitvoert en hierover verantwoording aflegt in begroting en jaarrekening. In deze paragraaf wordt ingegaan op het beleid en de financiële consequenties met betrekking tot de grotere kapitaalgoederen die in [artikel 12](#) van het BBV genoemd worden. Dit zijn vastgoed, wegen, groen en water, havens en riolering.

Kaders en beleid

Bij het onderhoud van kapitaalgoederen heeft de gemeente te maken met zowel wettelijke- als gemeentelijke kaders. Wettelijke kaders zijn bijvoorbeeld de Gemeentewet (GW), het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) en de Waterwet. Het gemeentelijk beleid met betrekking tot het onderhoud van kapitaalgoederen van de gemeente Dordrecht is vastgelegd in verschillende beleidsnotities die door de raad zijn vastgesteld. Het onderhoud en beheer is vastgelegd in meerjarenonderhouds- en beheerplannen. Al deze kaders worden in de '[Nota onderhoud kapitaalgoederen](#)' vermeld. Het uitvoeren van het beleid moet leiden tot een bestendige situatie waarin kapitaalgoederen worden onderhouden conform de vastgestelde functionaliteits- en kwaliteitsniveaus.

Gemeentelijk vastgoed

Kerncijfers

Het areaal, zijnde de vastgoedportefeuille (inclusief de panden die op de lijst staan af te stoten, de zogenoemde dispositiepanden) bestaat uit 390 objecten, variërend van huisvesting voor de ambtelijke organisatie tot ateliers, musea en woonwagenlocaties.

Objecten in beheer	Aantal
Ambtelijke huisvesting	12
Atelier	9
Begraafplaats	9
Buurt- of wijkgebouw	13
Cultureel erfgoed	10
Gymzaal	25
Kantoor	7
Multifunctioneel (o.a. Sportboulevard)	36
Museum	14

Onderwijsgebouw	19
Parkeergarage	8
Standplaats	121
Standplaats + woonwagen	30
Theater	1
Winkel	4
Woning	51
Zwembad (De Dubbel)	1
Overig	20
Totaal	390

Kwaliteitsniveau

Voor het onderhoud van het vastgoed uit de kernportefeuille wordt gewerkt met conditie afhankelijk onderhoud conform de NEN2767-norm. De NEN2767 vereenvoudigt het objectief vastleggen van de technische kwaliteit van bouw- en installatieonderdelen van gebouwen. Het biedt ook de mogelijkheid om risico's van gebreken te registreren. Het niveau waarop het onderhoud gemiddeld gehouden wordt, is vastgesteld op een 'redelijk conditieniveau' (= conditieniveau 3). Dit onderhoudsniveau is sober en draagt bij aan een doelmatig beheer van gemeentelijk vastgoed. Voor de instandhouding van (rijks)monumenten wordt naast de NEN2767 ook de erfgoedverordening voor behoud van cultureel erfgoed toegepast. Voor het te verkopen en te slopen vastgoed (dispositie portefeuille) vindt het onderhoud plaats afhankelijk van de beoogde toekomst van het pand (sloop, dan wel verkoop op termijn). De huidige functie blijft daarbij gewaarborgd.

Actualiteit beheerplannen

In 2021 is het [Meerjaren Perspectief Vastgoed Dordrecht \(MPV\)](#) vastgesteld. In het MPV wordt verantwoording afgelegd over het gevoerde vastgoedbeleid in de afgelopen twee jaar en wordt vooruit gekeken naar de toekomst en beleidskeuzes en speerpunten uitgewerkt. Voor 2023 zijn belangrijke speerpunten het herijken van exploitatieberekeningen aan de hand van geactualiseerde meerjarenonderhoudsplanningen (MJOP's), de omzetting van de huidige onderhoudsreserve naar een onderhoudsvoorziening en het herijken van exploitatieberekeningen van het 'Huis van Stad en Regio' op basis van het (nog op te stellen) MJOP.

Duurzaamheid

Dordrecht heeft de ambitie om in 2040 een klimaatneutrale stad zijn. Een speerpunt is het verduurzamen van het gemeentelijk gebouwenbestand. De raad heeft hiervoor in 2021 budget beschikbaar gesteld in de vorm van een revolverend fonds. Voor de eerste fase van de verduurzaming zijn circa 20 gebouwen geselecteerd. In 2023 zullen een aantal gebouwen uit deze eerste fase worden aangepakt. Voor accommodaties die in de verkoop staan, of waarvan de toekomst onzeker is, zijn we terughoudend in het investeren op duurzaamheid, tenzij wet- en regelgeving dit van ons verlangt.

Financiën

	Bedragen x € 1.000
Onderhoudslasten gemeentelijk vastgoed	Begroet 2023
Groot onderhoud/planmatig/contract	3.790
Correctief onderhoud	1.354

Wat gaan we doen in 2023?

1. Uitvoeren planmatig-/contractonderhoud.
2. Uitvoeren correctief onderhoud.
3. Uitvoeren groot onderhoud monumentale panden (conform subsidieregeling instandhouding monumenten).
4. Verduurzamen maatschappelijk vastgoed.

Wegen

Kerncijfers

Het areaal bestaat uit asfaltwegen, betonwegen, wegen met elementenverharding en halfverharde wegen. Per 1 januari 2021 is de uitvoering van het onderhoud van het areaal rond het zeehavengebied overgedragen aan het Havenbedrijf Rotterdam (HbR). Hierdoor is het gemeentelijk areaal in onderstaande tabel kleiner geworden. Het areaal van het voormalig Parkschap de Biesbosch (voor een groot deel halfverhard) is in het beheersysteem toegevoegd. Daarnaast is er ook areaal van bedrijventerrein 'Dordtse Kil IV' bijgekomen. Halverwege 2022 zijn de kerncijfers als volgt:

Verhardingstype	Oppervlak in m ²
Elementen	3.261.300
Asfalt	2.069.100
Halfverhard	57.500
Cementbeton	5.300
Onverhard	0
Totaal	5.393.200

Kwaliteitsniveau

In 2021 hebben wegbeheerinspecties plaatsgevonden. De resultaten zijn in onderstaande tabel opgenomen. In deze tabel wordt de zichtbare beeldkwaliteit beoordeeld en vergeleken met de maximaal toelaatbare percentages van het CROW. Omdat de inspectie in 2021 aan het eind van het jaar is uitgevoerd, wordt in 2022 geen inspectie gedaan. De planning is dat in het voorjaar 2023 een nieuwe wegbeheerinspectie volgt.

In onderstaande tabel wordt de zichtbare beeldkwaliteit beoordeeld en vergeleken met de maximaal toelaatbare percentages van het CROW.

	Voldoende	Matig	Richtlijn overschreden
Resultaat 2016	86%	2%	12%
Resultaat 2017		- niet gemeten -	
Resultaat 2018	84%	3%	13%
Resultaat 2019		- niet gemeten -	
Resultaat 2020		- niet gemeten -	
Resultaat 2021	83%	2%	15%
Kwaliteit in balans bij	81-88%	7-11%	5-8%

Actualiteit beheerplannen

De [Wegennota 2021-2025](#) is in juni 2021 door de raad vastgesteld. De meerjarenonderhoudsplanning (MOP) wordt jaarlijks geactualiseerd.

Afwegingen en afstemming over de projecten uit de MOP vindt plaats in de 'Programmeertafel'. Dit gebeurt op basis van alle bekende gegevens van de stakeholders in de stad. De projectenplanning wordt hierdoor steeds dynamischer. Mede omdat de omstandigheden in de stad snel wijzigen. Dit is onder andere het gevolg van het programma 'Bouwende stad' en de energietransitie, zoals de aanleg van het warmtenet na nieuwbouw of na gerenoveerde bouw. Wanneer te veel werkzaamheden tegelijkertijd in een bepaald gebied plaatsvinden komt de bereikbaarheid van zo'n gebied in de knel. Om die reden worden in sommige gevallen maatregelen naar achter of naar voren verplaatst in de tijd. Daarnaast worden zogenaamde meekoppelkansen benut zodat de straat

slechts één keer open hoeft en enerzijds overlast en anderzijds kosten bespaard worden.

Financiën

Bedragen x € 1.000

Onderhoudslasten wegen	Begroot 2023
Groot onderhoud/planmatig	11.046
Regulier onderhoud	2.766

Wat gaan we doen in 2023?

1. Uitvoeren van regulier onderhoud van wegen.
2. Uitvoeren van grote projecten van de meerjaren onderhoudsplanning (MOP), nader te bepalen, maar bij voorkeur projecten die aansluiten op de rioolvervanging uit 2022.
3. Starten met de voorbereiding van grote projecten die gepland zijn in jaarschijf 2024 van de MOP.

Groen en water

Kerncijfers

Het groenareaal is zeer divers: bomen, bossen, hagen, gras, water en meer. Onderstaande tabel geeft hiervan de hoeveelheden en/of oppervlakten weer.

Soort	2019	2020	2021
Aantal bomen	44.500	ca. 49.000	ca. 49.000 stuks
Oppervlak bossen en struwelen	862.000	859.000	860.000 m ²
Oppervlak heesters en bodembedekkers	432.000	433.000	433.000 m ²
Oppervlak sierbeplanting	23.000	23.900	24.000 m ²
Lengte hagen	45.800	46.400	46.000 m
Oppervlak intensief gras	1.435.000	1.140.000	1.100.000 m ²
Oppervlak extensief gras	2.753.000	2.763.000	2.750.000 m ²
Oppervlak water	1.513.000	1.507.000	1.500.000 m ²

Kwaliteitsniveau

Het openbaar groen (inclusief bomen) bepaalt in grote mate de uitstraling van de openbare ruimte en draagt bij aan een positieve beleving van de stad. Groen in de stad is een voorwaarde om de stedelijke ambities met betrekking tot biodiversiteit, het temperen van hittestress en klimaatadaptatie in te vullen. Vanwege de gewenste uitstraling in het centrum van de stad is het van groot belang dat het onderhoudsniveau van het groen in het centrum van hoog niveau is. Gedurende het hele jaar monitoren we visueel de staat van onderhoud van het gehele groenareaal. Deze schouw wordt 'op beeld' gedaan. In nagenoeg alle gevallen voldoet het groenonderhoud aan de gestelde eisen (hoogste A-niveau voor het centrum, de winkelcentra en wijk 'De Hoven' en B-niveau voor de rest van de stad).

Actualiteit beheerplannen

Groot- en projectmatig onderhoud wordt jaarlijks vastgesteld via de meerjaren onderhoudsplanning (MOP's) en programmeertafel. Dit gebeurt jaarlijks met overige (integrale) projecten in de openbare ruimte, waarvan 'wegen' en 'riolering' de belangrijkste disciplines zijn. Hierbij streven we naar het zo klimaatbestendig en biodivers inrichten en onderhouden van het openbaar groen met als doel een klimaatbestendige, groenblauwe en waterveilige stad.

In 2023 wordt het stedelijk 'groenblauwprogramma', waarin klimaatadaptatie, hittestress, biodiversiteit en ecologie belangrijke thema's zijn, afgerond. Het programma wordt daarmee 'Omgevingswetproof'. Eind 2022 of begin 2023 wordt naar verwachting het nieuwe bomenbeleid

(bomenprogramma) vastgesteld. Het bomenprogramma zal op hoofdlijnen uit twee delen bestaan, namelijk het 'onderhoudsdeel' oftewel een bestending van het huidige beheer en onderhoud van bomen (zodat we dat nu ook in beleid vastleggen) en het 'ambitiedeel' waarin we de ambities vanuit de omgevingsvisie en de wensen vanuit de stad vormgeven. In 2023 werken we de beheerplannen van het groen van het voormalige Parkschap verder uit in de gemeentelijke uitvoeringsplannen. Tot slot zal het stedelijk maaibeheerplan aan de hand van een participatietraject met bewoners, (groen)partijen en kennispartners worden vertaald in uitvoeringsbestekken en -contracten .

Verder gaan we door met experimenteren en onderzoek naar boomziekten en -aantastingen en het klimaatbestendig inrichten en onderhouden van ons openbaar groen. Om de stad groener te maken, onderzoeken we de mogelijkheid om voor elke nieuw geboren Dordtenaar een nieuwe boom te planten.

Financiën

	Bedragen x € 1.000
Onderhoudslasten groen	Begroet 2023
Groot onderhoud/planmatig	1.478
Regulier onderhoud	5.810

Wat gaan we doen in 2023?

1. Uitvoeren van regulier groen- en ecologisch onderhoud.
2. Groenrenovaties en –projecten (nader te bepalen volgens meerjarenonderhoudsprogramma/programmeertafel).
3. Snoeien en vervangen van zieke essen (aantal nader te bepalen).
4. Baggeren (locatie te bepalen in samenspraak met het Waterschap).
5. Onderhouden (maaien) van het binnenstedelijk oppervlaktewater.

Havens

Kerncijfers

Het areaal bestaat uit waterbodems, kademuren, diverse constructies en meer. Onderstaande tabel geeft hiervan de hoeveelheden en/of oppervlakten weer.

Havenvoorzieningen

Waterbodems (onderhoudsbaggeren)	ca.	1,2	km ²
Kademuren	ca.	7,3	km
Oeverconstructies (steenglooing en bestorting)	ca.	31	km
Steigers	ca.	350	m
Vloeipalen	ca.	800	st.
Scheepvaartverkeerstekens	ca.	50	st.
Watertrappen (staal)	ca.	300	st.
Walbolders	ca.	150	st.

Kwaliteitsniveau

Het onderhoud van de havenvoorzieningen wordt conform het meerjaren onderhoudsplan uitgevoerd. Dit onderhoud betreft activiteiten die noodzakelijk zijn om de infrastructuur dagelijks te laten functioneren waaronder het toonbaar, veilig en bereikbaar houden van de havens, oevers en afmeervoorzieningen. Onderhoudsmaatregelen worden uitgevoerd wanneer niet wordt voldaan aan één of meerdere van bovengenoemde eisen.

De omvang van het havenareaal, waterbodems, oeverconstructies, kademuren, steigers is niet zeer dynamisch. De onderhoudstoestand van het areaal kan als volgt worden weergegeven:

Staat van onderhoud van het areaal	Op orde
Kademuren	88%
Steenglooiingen	95%
Steenbestortingen	90%
Scheepvaartverkeerstekens	95%
Afmeervoorzieningen	90%
Waterbodems	75%

Kademuren

Bij kademuren worden volgens een inspectieplan jaarlijks metingen en technische inspecties uitgevoerd. Deze hebben als doel de toestand van de fundering en de kademuur te registreren en de noodzaak voor groot onderhoud en vervanging te bepalen. In 2022 is er gestart met het plaatsen van sensoren op een viertal kademuren op verschillende locaties. Deze proef loopt door tot 2023 en heeft tot doel om informatie te verzamelen hoe een kademuur beweegt onder diverse weersomstandigheden.

Waterbodems

Uit de in 2022 uitgevoerde onderhoudspeilingen blijkt dat de verontdieping (het dichtslibben of minder diep worden) van jachthavens en enkele binnenhavens verder toeneemt. De komende jaren worden door middel van risicogestuurd baggeren werkzaamheden uitgevoerd waarbij alleen de locaties gebaggerd worden die risico's opleveren voor de bereikbaarheid. Middels een meerjarig baggercontract aan te besteden via een 'optiecharter contract' (baggeren op afroep) zijn we flexibeler om de noodzakelijke ingrepen uit te voeren.

Actualiteit beheerplannen

In 2021 is de beleidsvisie 'Dordtse Binnenhavens' vastgesteld. In de uitvoering hiervan werken we aan de zichtbaarheid, beleefbaarheid, maritiem toerisme, bereikbaarheid, toegankelijkheid en verbindingen over het water, veilig gebruik van het water, duurzaam vervoer en versterking van de economische positie van de binnenhavens. In 2022 wordt een integraal steiger- en halteerplan voor de binnenhavens opgesteld waarbij een deel al in 2022 wordt uitgevoerd. In 2023 volgt het resterende deel. Dordrecht heeft de ambitie om de kwaliteiten van het water in de stad nog sterker te laten bijdragen aan de aantrekkelijkheid van onze stad, door de verbinding met en het gebruik van het water te verbeteren. Daarbij kijken we ook naar vergroening op en langs het water.

Financiën

	Bedragen x € 1.000
Onderhoudslasten havens	Begroet 2023
Groot onderhoud/planmatig	7.856
Regulier onderhoud	532

Wat gaan we doen in 2023?

1. Vervangen kademuur Dokweg.
2. Vervangen kademuur Aardappelmarkt.
3. Voorbereiden renovatie kademuur Appelsteiger.
4. Repareren watertrappen aan de Pottenkade en het Groothoofd.
5. Uitvoeren onderhoud waterbus pontons.
6. Vervangen vloepalen Merwekade (aantal nader te bepalen).
7. Risicogestuurd baggeronderhoud (jacht-)havens (specifieke havens nog nader te bepalen).

Riolering

Kerncijfers

Het areaal bestaat uit riolen, persleidingen en duikers. Onderstaande tabel geeft hiervan de lengtes weer.

Soort riolering

Riolen	632,4 km
Persleidingen	50,7 km
Duikers (verbindingen tussen vijvers)	18,6 km

Kwaliteitsniveau

We zetten in op gebiedsgericht (vervuilingsgericht) reinigen. We reinigen om de vuiluitworp op oppervlaktewater te beperken. Daartoe maken we vervuilinggevoelige plekken vaker schoon dan andere. Zo voorkomen we belemmering voor het systeemfunctioneren van het riool en bewaken we de waterkwaliteit.

In de toekomst spelen we, ook met het inspecteren, in op een afweging naar risico's. De hoeveelheid te inspecteren leidingen is geen doel op zich. Storingen aan pompen beoordelen we aan de hand van de plek en functie van het betreffende gemaal binnen het stelsel. De wijze van storingsafhandeling maken we afhankelijk van de risico's.

Riolen worden vrijwel uitsluitend vervangen wanneer de kwaliteit ervan hiertoe aanleiding geeft. Hierbij wordt wel een marge van enkele jaren aangehouden om de werkzaamheden zoveel mogelijk te kunnen koppelen aan andere noodzakelijke maatregelen in de openbare ruimte, met name van het wegbeheer. Relining, het riool van binnenuit repareren, is een mogelijkheid wanneer er geen andere werkzaamheden in de openbare ruimte plaatsvinden of het open graven van de locatie veel maatschappelijke overlast met zich meebrengt.

Een zorg is de toename van wateroverlast door extreme buien als gevolg van de klimaatverandering. Dit is soms op te lossen door ondergrondse maatregelen. Soms is een andere inrichting van de bovengrondse openbare ruimte benodigd om de situatie te verbeteren. In het Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) is aandacht voor klimaatmaatregelen om wateroverlast te beperken en is tot 2035 een jaarlijks budget van € 600.000 opgenomen.

Actualiteit beheerplannen

Gemeenten hebben op grond van de Wet milieubeheer een zorgplicht voor de inzameling van stedelijk afvalwater en op grond van de Waterwet een zorgplicht voor hemelwater en een zorgplicht voor grondwater. De wet 'Verankering en bekostiging gemeentelijke watertaken' schrijft gemeenten voor te beschikken over een Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP). In dit [GRP 2021-2025](#) is de beleidsmatige, financiële en technische basis voor het onderhoud van het rioolstelsel vastgelegd. De meerjarenonderhoudsplanning riolering wordt jaarlijks geactualiseerd.

Financiën

	Bedragen x € 1.000
Onderhoudslasten riolering	Begroot 2023
Groot onderhoud/planmatig	6.766
Regulier onderhoud	2.754

Wat gaan we doen in 2023?

1. Reinigen en inspecteren riolering diverse locaties nader te bepalen (ca. 25 km).
2. Rioolvervanging, voorlopige planning onder andere Prins Bernhardstraat (2.450m), Vogelbuurt (1.400m), Haringvlietstraat (1.350m) en Tesselschadestraat (830 m).

3. Relinen, voorlopige planning onder andere Venuslaan (275m), Baanhoekweg (185m), Merwedestraat (160m), Jan Luykenstraat (115m).
4. Elektrotechnische renovatie van negen gemalen.
5. Bouwkundig groot onderhoud van rioolgemaal 'Stadspolders'.
6. Vervangen acht pompen van diverse gemalen.
7. Nieuwe luiken vuilwaterkelder aanbrengen bij drie gemalen.
8. Nieuw leidingwerk bij vier gemalen.
9. Ombouw (nieuwe buitenopstellingskas) van drie gemalen.

Financiering

In deze paragraaf komen onderwerpen aan de orde die behoren tot het geldstromenbeleid van de gemeente. Afhankelijk van de rentestand en -verwachting en de hoogte en verwachte duur van een liquiditeitstekort of -overschot, wordt vermogen tijdelijk of langdurig aangetrokken of uitgezet.

Gelet op de liquiditeitspositie van Dordrecht is het niet nodig om in 2023 nieuwe leningen aan te trekken; anders dan wat al eerder is besloten ten aanzien van projectfinanciering voor het Huis voor de Stad en Regio. Dit, in verband met gunstige renteafspraken. De rente is nadien gestegen. In 2023 wordt een tweede tranche aangetrokken van € 28 miljoen om te voorzien in de financiering van de vermoedelijke kosten voor dat jaar.

Het uitgangspunt bij het aantrekken van vermogen is dat zoveel mogelijk met kort vermogen wordt gewerkt. In de [Wet financiering decentrale overheden](#) (Wet fido) zijn drie wettelijke normen opgenomen waaraan de gemeente bij het aantrekken en uitzetten van middelen moet voldoen: [Schatkistbankieren](#), de [kasgeldlimiet](#) en de [renterisiconorm](#). Deze normen worden in deze paragraaf beschouwd. Daarnaast wordt specifiek aandacht geschonken aan het [kredietrisicobeheer](#). Ook beschouwt deze paragraaf de [interne rente](#). In de interne renteomslag hangt alles met elkaar samen. Zo heeft een wijziging in de grondexploitaties bijvoorbeeld mogelijk effect op het riooltarief.

Beleidskaders

Het op 9 december 2014 door de raad vastgestelde [Financieringsstatuut](#) vormt het kader voor beleid en uitvoering van de treasuryfunctie. Treasury zorgt voor de beschikbaarheid van geldmiddelen, de controlfunctie is belast met het toezicht en de bewaking van de aanwending ervan. Vanuit deze rollen is de focus bij treasury gericht op feitelijke in- en uitgaande kasstromen, terwijl de controlfunctie veelal redeneert in termen van baten en lasten. In deze paragraaf staan voornamelijk de kas- en financieringsstromen, de risico's en (compact) interne rente centraal. Voor dit laatste is er inmiddels zoveel gereguleerd via het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV), dat is afgezien van een nieuwe rentebeleidsnota.

In 2022 zal een nieuw Financieringsstatuut ter besluitvorming worden voorgelegd. Dit vooral vanwege de organisatorische wijzigingen die samenhangen met het opheffen van de Gemeenschappelijke Regeling Drechtsteden in de huidige vorm, aangezien een deel van de uitvoeringstaken treasury momenteel aldaar zijn belegd.

Voor leningen en garanties geldt de op [21 december 2021](#) door de raad vastgestelde [beleidsnota](#).

Rente

Binnen het onderdeel rente gaan we in op de ontwikkelingen ten aanzien van rente op schulden en uitzettingen, de [rentepercentages](#) waarmee binnen de begroting wordt gerekend en is ten slotte het verplichte [renteoverzicht](#) opgenomen.

Ontwikkelingen

De rente op de geld- en kapitaalmarkten is in de eerste helft van 2022 fors gestegen. Dit is het gevolg van stappen van de Europese Centrale Bank (ECB) die het opkopen van obligaties heeft

gestopt. Verder heeft de ECB aangekondigd de rente te gaan verhogen. De ECB beoogt met deze stappen de inflatie te beteugelen die nu ruim boven de eigen doelstelling van 2 procent uitkomt. Als dat doorgaat dan wordt de korte rente weer positief en zal er op termijn geen rente meer vergoed worden op negatieve saldo's.

Als gevolg van de verkoop van de aandelen Eneco in maart 2020 is er nog steeds een fors liquiditeitsoverschot. De noodzaak tot het aantrekken van geldmiddelen op de geld (kort) - of kapitaalmarkt (lang) is daardoor niet aanwezig. Vanwege de grootte van het project en het beslag dat dit zou leggen op de liquide middelen terwijl er op dat moment nog onder gunstige rentecondities kon worden gefinancierd is er voor Huis van Stad en Regio wel een financieringsarrangement op basis van projectfinanciering opgesteld.

De liquide middelen zijn in het kader van het verplichte schatkistbankieren ondergebracht bij het ministerie van Financiën tegen een renterendement van nihil. Nu een deel van het saldo vrijwel zeker ook in 2023 niet benut wordt zal worden onderzocht welke alternatieven een beter rendement opleveren.

Rentepercentages

In de begroting wordt met verschillende (rente)percentages gewerkt. Deze percentages zijn berekend op basis van de voorschriften uit het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV). De percentages hangen samen met het [renteoverzicht](#).

De gemeente hanteert de omslagrentemethodiek. Dat wil zeggen dat de gemeentelijke financieringskosten via het taakveld treasury worden toegerekend aan de overige gemeentelijke taakvelden op basis van de boekwaarde van de investeringen op de balans, via een overal zelfde rentepercentage. De omslagrente blijft ongewijzigd op 2%. Zolang er geen leningen boven dat percentage worden aangetrokken heeft dit tot gevolg dat er bij nieuwe investeringen administratief voordelen ontstaan op het product Treasury. De omslagrente wordt toegerekend aan de verschillende begrotingsproducten en wordt ook verwerkt in de bijbehorende tarieven (bijvoorbeeld parkeren en rioolheffing).

Het toerekenen van rentekosten over het eigen vermogen bij grondexploitatie is niet toegestaan. Op grondexploitatie moet de werkelijke, externe, rente naar rato van EV/VV worden toegerekend. Omdat het schuldniveau de komende jaren stijgt door nieuwe leningen voor Huis van Stad en Regio stijgen de rentekosten. Echter omdat deze financiering in een relatief gunstige periode is afgesloten wordt deze ontwikkeling beperkt ten opzichte van de situatie dat vlak voor of tijdens de bouw met vreemd vermogen gefinancierd zou worden.

Renteoverzicht

Onderstaand renteschema geeft inzicht in de rentelasten van externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening.

	Bedragen x € 1.000			
Overzicht rente Begroting 2023	2023	2024	2025	2026
a1. De externe rentelasten over de lange financiering	4.981	5.812	5.932	5.904
a2. De externe rentelasten over de korte financiering	-	-	-	-
b1. De externe rentebaten	-651	-618	-585	-551
Totaal door te rekenen externe rente	4.330	5.194	5.347	5.353
c1. De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-790	-817	-667	-508
c2. Correctie i.v.m. verwachte afwijking % grondexploitatie (jaarlijkse herrekening)	-	-120	85	243
c3. Resultaat projectfinanciering Trivire en Yulius (lasten en baten naar eigen taakveld)	646	613	648	589
Saldo door te rekenen externe rente in renteomslag	4.186	4.870	5.413	5.677

d1. (Bespaarde) rente over eigen vermogen	9.467	9.377	8.815	8.349
d2. Rente over voorzieningen (gewaard. op contante waarde)	-	-	-	-
De aan taakvelden (programma's incl. overzicht Overhead) toe te rekenen rente	13.653	14.247	14.228	14.026
e1. De werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (obv afgerond percentage)	13.653	-14.247	-14.227	-14.026
e2. Stelpost i.v.m. vertraging uitvoering investeringen vorig dienstjaar	29	-651	-783	-851
Renteresultaat op het taakveld treasury cf. BBV	29	-651	-782	-851
f1. Toegerekende rente aan financiële vaste activa (binnen het taakveld treasury)	794	794	794	794
f2. Dividenden en winstuitkeringen op taakveld treasury (buiten renteomslag)	-2.028	-2.028	-2.028	-2.028
f3. (Bespaarde) rente over eigen vermogen (d1. extracomptabel)	-9.467	-9.377	-8.815	-8.349
f4. Correctie i.v.m. afwijking & grondexploitaties (c2. extracomptabel)	-	120	-85	-243
Saldo taakveld 0.5 treasury	10.672	11.143	-10.916	-10.678

Toelichting:

a.

Dit zijn de werkelijke rentekosten van de huidige leningenportefeuille.

b1.

Dit onderdeel betreft de rentebaten. Hieronder valt de rente die ontvangen wordt over uit- en doorgeleende gelden, waaronder Trivire, Yulius en leningen in het kader van het stimuleringsfonds volkshuisvesting en monumentenherstel. De rentebaten nemen af door (vervroegde) aflossingen van Yulius en Trivire. De trend is verder afnemend door aflossingen en contractuele renteherzieningen, waarbij naar verwachting een lager rentepercentage zal worden vastgesteld.

c1./c2.

De rente die aan de bruto boekwaarde van de grondexploitaties wordt toegerekend is voor 2023 0,79%. Alle grondexploitaties zijn bijgesteld op dit percentage. In de jaren na 2023 kan het toe te rekenen percentage per jaar licht afwijken. Dit moet bij de boeking in de jaarrekening exact worden bepaald. Om resultaten in de jaarrekening zoveel mogelijk te voorkomen is op het taakveld treasury het verschil tussen de berekende rente uit de geprognosticeerde balans en de daadwerkelijk te verwachten rente gecorrigeerd (c2).

c3.

De leningen die aangetrokken zijn voor Trivire en Yulius en zijn doorverstrekt (projectfinanciering), zijn voor zowel de rentelasten als de rentebaten apart toegerekend aan het bijbehorende taakveld (woningbouw en zorg). Omdat de rente op de aangetrokken leningen is verlaagd (via de herstructurering op BNG leningen in 2020), is er een positief saldo. De gemeente heeft de rente op aangetrokken leningen al via het agio betaald, maar de corporaties betalen deze rente pas later (jaarlijks) aan de gemeente.

d.

Betreft de bespaarde rente op het eigen vermogen. Deze is maximaal begroot op het gemiddelde rentepercentage op vreemd vermogen maal de omvang van het eigen vermogen per 1 januari van het betreffende jaar.

e1.

Het totaal van toe te rekenen rente wordt gedeeld door de waarde van alle activa dat integraal gefinancierd is. Dit percentage wordt vervolgens afgerond op een veelvoud van 0,5%. Het afgeronde percentage wordt toegerekend aan alle taakvelden op basis van de waarde van de

bijbehorende activa. Het verschil (door de afronding van het percentage), wordt zichtbaar als renteresultaat op het taakveld treasury.

e2.

De werkelijk toe te rekenen omvang is afhankelijk van gerealiseerde investeringen per 1-1 van het boekjaar. In de basis wordt ervan uitgegaan dat alle begrote investeringen van het lopende jaar ervoor worden gerealiseerd. De praktijk leert dat daar enige vertraging in zit. Het gevolg is een lagere boekwaarde per 1-1 en minder toe te rekenen rente. Om die reden wordt een stelpost aangehouden om tegenvallers in de jaarrekening te voorkomen. Daarnaast zijn als stelpost de rentekosten opgenomen van de projectfinanciering voor het Huis voor de Stad en Regio. De besluitvorming hierover was bij het opstellen van de begroting nog niet afgerond. Die lasten komen in het vervolg ook in de C-categorie.)

f1./f2.

Binnen het taakveld treasury is een aantal lasten en baten opgenomen die buiten de renteberekening vallen. Om aansluiting te krijgen op het taakveld zijn deze onder de renteberekening toegevoegd. De lasten betreffen de omslagrente die toegerekend wordt aan de deelnemingen Stedin en Evides. De baten bestaan met name uit dividenduitkeringen van die partijen en een winstuitkering op een aflopende langdurige belegging.

f3.

Het is verplicht om de bespaarde rente die onder d1. is opgenomen op deze wijze te presenteren. Maar deze wordt niet daadwerkelijk in de begroting verwerkt. Om aansluiting te maken op het taakveld treasury in de Begroting wordt deze daarom onder f3. weer geëlimineerd.

Schuldontwikkeling

Voor een (langdurig) financieringstekort dient de gemeente geld te lenen. Voordat we dat doen benutten we eerst de wettelijk toegestane ruimte binnen de kasgeldlimiet. Zie voor verdere toelichting hierover het onderdeel [risicobeheersing](#). Het verloop van de leningenportefeuille is in onderstaande tabel weergegeven.

Leningmutaties	Bedragen x € 1.000			
	2023	2024	2025	2026
Schulden lang 1-1	187.980	207.789	229.955	216.469
Aflossingen	8.191	42.834	24.486	3.067
Nieuwe leningen	28.000	65.000	11.000	-
Schulden lang 31-12	207.789	229.955	216.469	213.402
Schulden kort (kasgeldleningen)	-	-	-	-

De nieuwe leningen in 2023, 2024 en 2025 zijn in 2022 al aangetrokken met een uitgestelde storting. Deze leningen zijn aangetrokken voor de financiering van Huis van Stad en Regio.

De grote aflossingen in 2024 respectievelijk 2025 houden verband met een aflossing ineens van een lening van € 35 miljoen respectievelijk € 20 miljoen bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). De werkelijke leenbehoefte en de rentekosten wijken in de praktijk echter altijd af van de ramingen. Zo is het werkelijke investeringstempo, met name bij de grondexploitaties, maar ook bij de investeringen die in het [overzicht investeringskredieten](#) zijn opgenomen, van belang en hebben nieuwe beleidskeuzes en bijvoorbeeld wijzigingen in het gemeentefonds en de werkelijke opbrengst van grondverkoop effect op de leenbehoefte.

Vanwege de in 2020 ontvangen opbrengst van de verkoop van de Eneco aandelen, waardoor tijdelijke overliquiditeit ontstaat, worden in beginsel in 2023 geen langlopende leningen

aangetrokken anders dan hiervoor reeds beschreven. In beginsel, omdat het, net als bij project Huis van Stad en Regio, een overweging kan zijn om bij een grote investering specifieke financiering aan te trekken. Hierbij wordt dan de huidige overliquiditeit als het ware bewaard voor duurdere leentijden, ook al kost dat dan op de *korte* termijn vermijdbare (lage) rente.

Uitzettingen

Onder uitzettingen worden verstrekte, langlopende geldleningen en beleggingen verstaan. Hieronder volgt het verloop ervan in de komende jaren. Bij de beschouwing van het [kredietrisico](#), leveren wij een specificatie naar risicocategorie. Hierbij geldt dat bij annuïteitenleningen het beeld in de toekomst nog kan veranderen als gevolg van renteherziening. Citaat uit een bijlage bij de huidige Financiële Verordening: "Wanneer de rente wordt bijgesteld gedurende de afschrijvingsduur wordt enkel de rentecomponent van de kapitaallasten bijgesteld. De afschrijvingscomponent blijft gelijk. Hierna is er feitelijk geen sprake meer van een zuivere annuïteit." Bij het opstellen van deze begroting is ervan uit gegaan dat alle gemeentelijke deelverstrekkingen ten bate van de financiering van tijdelijke woningen op het Leerpark in 2022 zijn voldaan.

Risicobeheersing

Om de risico's van treasury te beperken en te beheersen zijn er diverse normen gesteld waarbinnen een gemeente haar treasury beleid moet uitvoeren. Dit betreft de [kasgeldlimiet](#), de [renterisiconorm](#), het [kredietrisico](#) en het [garantierisico](#).

De kasgeldlimiet

De gemeente mag haar activiteiten niet onbeperkt met kortlopende middelen (looptijd < 1 jaar) financieren. Met de kasgeldlimiet is in de [Wet fido](#) een norm gesteld voor het maximum bedrag. Deze is als volgt:

Bedragen x € 1.000

Berekening kasgeldlimiet	2023	2024	2025	2026
Begrotingstotaal	692.028	625.692	602.486	582.546
Wettelijk percentage	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
Kasgeldlimiet	58.822	53.184	51.211	49.516

De kasgeldlimiet mag niet meer dan drie achtereenvolgende kwartalen overschreden worden. De gemeente Dordrecht zal in 2023, gelet op de overliquiditeit, binnen de totale kasgeldlimietruimte opereren, los van de effecten van gemeentelijke overname van GRD activiteiten. Die overname houdt op dit punt in dat méér met kortlopende middelen zal mogen worden gefinancierd.

De renterisiconorm

De gemeente loopt renterisico op het moment dat nieuwe leningen moeten worden aangetrokken (herfinanciering) of als een renteherziening van toepassing is. Om het renterisico te beheersen is in de [Wet fido](#) de renterisiconorm geformuleerd. Het doel van deze norm is het voorkomen van een overmatige afhankelijkheid van het renteniveau in één bepaald jaar, ter bescherming van de gemeentelijke financiële positie. Het renterisico is een optelsom van leningen met renteherziening en aflossingen.

Bedragen x € 1.000

Renterisico's	2023	2024	2025	2026
Renteherzieningen	-	-	-	-
Aflossingen	8.191	42.834	24.486	3.067
Renterisico	8.191	42.834	24.486	3.067

Berekening renterisiconorm	2023	2024	2025	2026
Begrotingstotaal	692.028	625.692	602.486	582.546
Wettelijk percentage	20%	20%	20%	20%
Renterisiconorm	138.406	125.138	120.497	116.509

Toetsing renterisico aan norm	2023	2024	2025	2026
Renterisico	8.191	42.834	24.486	3.067
Renterisiconorm	138.406	125.138	120.497	116.509
Ruimte binnen de norm	130.215	82.305	96.011	113.442

Toelichting: conform de [uitvoeringsregeling](#) van de Wet fido wordt het renterisico voor de komende vier jaar bepaald, waarbij de renterisiconorm alleen betrekking heeft op het totaal van de begroting van het komende jaar. Conclusie is dat de gemeente de renterisiconorm in 2023 en verder niet overschrijdt.

We merken tot slot bij deze beschouwing op dat bij de bepaling van het [weerstandsvermogen](#) geen rekening wordt gehouden met het risico van snelle forse rentestijgingen. Dit is ook niet nodig, omdat de gemeente voorlopig geen nieuwe langlopende leningen hoeft aan te trekken.

Kredietrisico

Het kredietrisico richt zich op de kredietwaardigheid (en dus het risicoprofiel) van de tegenpartijen bij financiële transacties. Kredietrisico's gelden bij uitzettingen (verstrekke leningen en beleggingen) en verleende garanties. Deze zijn hieronder in categorieën onderverdeeld en worden vervolgens achter de specificaties toegelicht. Er is geen reden om voor het kredietrisico risicovoorzieningen aan te houden.

Risicogroep:	Bedragen x € 1.000		
	Verwachte boekwaarde per 1-1-2023	31-12-2023	% per eind 2023
Woningcorporaties	4.299	3.988	8,4%
Overige instellingen volgens Treasurystatuut/gemeentelijk beleid (1)	45.235	43.605	91,6%
Totaal	49.534	47.594	100,0%

De specificatie van de overige instellingen is als volgt:

Lenende partij	Bedragen x € 1.000	
	1-1-2023	31-12-2023
Yulius	1.851	1.587
GetOn BV	50	-
Stichting Vorrinklaan	163	152
Stichting Breedband	15	14
Arcade Dordrecht	12.390	11.989
Leerpark BV	20.863	19.991
V.V. "Dubbeldam"	1.250	1.222
Leningen SVN	6.859	6.859
Leningen NRF	1.793	1.793
Totaal	45.235	43.605

In deze categorie van lenende partijen hebben SVN, Yulius en Arcade Dordrecht het grootste aandeel. Bij deze partijen is het risico beperkt, waardoor hier bij de bepaling van het gemeentelijke weerstandsvermogen geen rekening mee wordt gehouden.

De leenschuld aan Arcade (= doordecentralisatie huisvesting primair onderwijs) per 31 december is gebaseerd op lopende financiering. In 2023 en verder zal Arcade echter nieuwe leningen aangaan, waarvan het exacte bedrag pas in de loop van dat betreffende jaar bekend is.

Yulius is een partner in de zorgketen (onder andere Jeugdzorg/WMO). Bij verkoop van de locatie Gezondheidspark zal de verkoopopbrengst worden gebruikt voor versnelde aflossing, conform gemaakte afspraken, waardoor de cijfers in dit overzicht dan wijzigen.

Het grootste risico zit op terugbetalingen van SVN-leningen, echter deze zijn op individueel niveau.

Eind 2018 is € 50.000 verstrekt aan Geton BV, vanuit het gemeentelijke innovatiefonds Smart City. Dit betreft een renteloze converteerbare lening van 5 jaar, die aan het einde van de looptijd, in 2023, moet worden afgelost dan wel dat aandelen worden verstrekt. Aan dat laatste bestaat geen behoefte; evenwel is het onzeker of Geton geheel aan de terugbetaalverplichting kan voldoen. Inmiddels is de mogelijkheid tot het verstrekken van leningen vanuit dit fonds na de herziening van de verordening per 2019 beëindigd.

Garantierisico

We kennen als gemeente directe borgstellingen en achtervang. Bij directe borgstellingen staat de gemeente voor geldgevers borg voor de betaling van rente en aflossing op langlopende geldleningen voor een derde partij. Deze leningen zijn veelal aangetrokken voor activiteiten in het verlengde van de gemeentelijke, publieke taak. Bij gemeenschappelijke regelingen is het risico beperkt. Ingeval van een financieel probleem zal onder andere naar taakstellingen en deelnemersbijdragen gekeken moeten worden.

Bij HVC is er momenteel geen groot garantierisico. De bedrijfsresultaten en –prognoses zijn verbeterd. Als dit verandert zal eerst onder andere naar tarieven gekeken moeten worden.

De meeste risico's zitten nog steeds in de sportsector vanwege dalende inkomsten (minder leden/corona-effecten), onvoldoende sparen voor de toekomst en soms ook: continuïteit in besturen. De hallen van Oranje Wit blijven punt van aandacht.

De achtervang Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) houdt in dat de gemeente, soms samen met het Rijk, een rol speelt in de zekerheidsstructuur van een waarborgfonds, bijvoorbeeld de Stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw. Door deze structuur kunnen instellingen die bij een waarborgfonds zijn aangesloten tegen de laagste rente lenen. Bij de achtervangconstructie WSW staat het WSW bij aanspraken van banken primair zelf garant. Als het WSW zelf onvoldoende geld heeft, dragen de corporaties collectief bij. Vervolgens kan overgegaan worden tot verkoop/executie van vastgoed. WSW streeft er bij haar toezichtbeleid naar om het betaalarisico voor gemeenten maximaal 1% te laten zijn. De gemeente beschouwt het achtervang-garantierisico WSW als uiterst gering. De achtervangovereenkomst is enige tijd terug [herzien](#).

Bij gebrek aan actuele informatie is de stand ultimo 2023 van HVC ongewijzigd. In werkelijkheid zal dit anders zijn. Bij HVC verwacht aandeelhouder Gevudo in elk geval een daling, die bovendien vanaf 2022 sterk progressief zal zijn als gevolg van algehele aflossingen. Hier staat tegenover dat HVC transitieambities (warmtenetten) heeft die met schulddaling op gespannen voet kunnen staan. Vanwege de toetreding van een grote nieuwe aandeelhouder, GR Avalex, ontstond in 2021, met instemming van de meerderheid van de aandeelhouders, een verwatering in het aandelenbelang. Dit betekent tevens dat het garantiepercentage van Gevudo en daarmee ook het garantiedeel (en ook de provisie-inkomst) van Dordrecht daalt. De WSW-saldi zijn geprognoseerd op basis van

reguliere aflossingen. Met nieuw geborgde leningen is in dit overzicht, vanwege het ontbreken van informatie, geen rekening gehouden.

De verwachting van de ontwikkeling van de borgstellingen van Dordrecht gedurende 2023 is als volgt:

Bedragen x € 1.000			
Vorm	Bedrag per 1-1-2023	Bedrag per 31-12-2023	% per eind 2023
<u>Directe borgstellingen</u>			
HVC Alkmaar (getrapt via GR Gevudo)	25.687	25.687	4,4%
Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A.	7.217	6.852	1,2%
Sportverenigingen en stichtingen	4.888	4.529	0,8%
	37.792	37.068	6,4%
<u>Achtervang</u>			
WSW (woningcorporaties)	546.277	541.532	93,6%
TOTAAL	584.069	578.600	100,0%

Schatkistbankieren

Bij het verplicht schatkistbankieren mag de gemeente een bedrag van 2,0 procent van het begrotingstotaal buiten de Schatkist houden, het zogenoemde drempelbedrag. Het drempelbedrag mag als gemiddeld creditbedrag per kwartaal niet overschreden worden. Wanneer de gemeente het drempelbedrag overschrijdt dient het meerdere afgestort te worden in 's Rijks Schatkist. Over dit saldo wordt op dit moment geen rente vergoed.

Bedragen x € 1.000	
Drempelbedrag Schatkistbankieren 2023	
Begrotingstotaal	692.028
Wettelijk bedrag bij begrotingstotaal vanaf € 500 miljoen	10.000
Wettelijk percentage boven € 500 miljoen: 0,2%	384
Drempelbedrag	10.384

Op het moment van opstellen van deze paragraaf brengt BNG nog negatieve creditrente in rekening waardoor het drempelbedrag nauwelijks benut wordt. Het is echter de verwachting dat creditrente weer positief wordt, doch iedere aanname daarbij is speculatief.

Bedrijfsvoering

De kracht van bedrijfsvoering zit in het mogelijk maken. Het mogelijk maken van het werk dat de organisatie, het bestuur en de raad doet voor Dordrecht en voor de regio. Vanuit het nieuwe Politiek Akkoord maken we met onze bedrijfsvoering het werken aan de forse ambities niet alleen mogelijk, maar ook steeds makkelijker, efficiënter en leuker. Met goed werkgeverschap, helpende bedrijfsvoering ondersteuning, nieuwe ICT toepassingen, en een fijne plek om samen te werken.

Omdat de opgaven in de stad een nieuwe fase komen zetten wij ons in op het versterken van eigenaarschap, realisatiekracht en talent. Het versterken en ontwikkelen van de organisatie doen wij aan de hand van vier sturende principes. Daarnaast hebben wij in 2023 aandacht voor de verdere digitalisering, die nieuwe mogelijkheden biedt voor onze medewerkers én voor het slim werken in de stad met data en ICT oplossingen. Met de juiste inzet van deze oplossingen kunnen wij bijdragen aan een snellere, betrouwbare en flexibele bedrijfsvoering.

De samenvoeging met de servicegemeente, waardoor bedrijfsvoering nog dichter op ons werk in de stad georganiseerd is, vraagt de komende jaren nog inzet op de inhoudelijke doorontwikkeling en het worden van één organisatie. Op de vele terreinen van bedrijfsvoering gaan we processen verbeteren en zorgen voor meer verwevenheid.

Alle bovenstaande ontwikkelingen leveren kansen en innovatie op. Ze vragen ook veel van onze organisatie. Op bijna alle terreinen van bedrijfsvoering is krapte in de arbeidsmarkt en hebben we onderbezetting. Daarom zetten we ook in op slim samenwerken, prioriteren we en kijken we met welke inzet we het meest kunnen betekenen voor de organisatie en de samenleving.

In deze paragraaf leest u welke ambities wij hebben op het gebied van [organisatieontwikkeling en HR](#), [huisvesting](#), [data en informatiemanagement](#) en [communicatie](#).

Organisatieontwikkeling en HR

Samen werken aan een sterk en groen Dordrecht doe je met een organisatie waar talentvolle mensen graag komen en blijven werken. We versterken de manier waarop we ons organiseren om de ambities en opgaven voor de komende raadsperiode te realiseren. Dat vraagt realisatiekracht, nu veel opgaven tot uitvoering komen. En dat vraagt dat we het voortouw nemen in de regio, op dienstverlening als servicegemeente en op de regionale opgaven als centrumstad in de Drechtsteden en regio Zuid-Holland Zuid. Omdat er geen realisatiekracht is zonder menskracht, investeren we in het vinden, binden en boeien van goede medewerkers.

Het ontwikkelen van de organisatie doen we langs vier sturende principes, onder de noemer 'Onze Koers'. Deze vier sturende principes zijn:

- Opgaven in stad en regio staan centraal.
- We bieden ruimte aan onze professionals en vakmensen.
- Dordrecht neemt het voortouw op dienstverlening en opgaven in stad en regio.
- We zijn één verbonden organisatie.

Deze organisatieontwikkelingen hebben onze focus en we sturen op samenhangende voortgang met concrete projecten en regie.

Om de maatschappelijke opgaven van het [Politiek Akkoord](#) centraal te blijven stellen investeren we in opgavenmanagement, het vergroten van realisatiekracht en heldere aansturinglijnen met krachtig opdrachtgever- en opdrachtnemerschap. Zo blijven we, ook met onze krappe bezetting, optimaal presteren en het verschil maken door te werken aan de bedoeling; doelgericht en efficiënt.

Het verschil maken, ruimte voor medewerkers en inspirerend leiderschap in een organisatie waar zaken goed geregeld zijn. Dat zijn de vier manieren waarop we als goed werkgever willen investeren in onze professionals en vakmensen. Ook bij dit tweede sturende principe zetten we in op concrete resultaten om te komen tot een diverse en inclusieve organisatie, met meer ruimte voor leren en ontwikkelen. Waar mensen fluitend naar hun werk komen. We zien het als een maatschappelijke verantwoordelijkheid om (afgestudeerde) studenten te helpen bij hun ontwikkeling door het bieden van stageplaatsen en traineeships. Ons streven is om op basis van de bezetting in FTE minimaal 7% aan stagiairs te begeleiden. Dit streven is in de samengevoegde organisatie niet anders geworden. Daarnaast zetten we extra in op werving en selectie en trekken nieuwe collega's aan met speciale aandacht voor meer diversiteit zodat we een goede afspiegeling zijn van de Dordtse samenleving.

We breiden voor al onze medewerkers ons leeraanbod uit en investeren in leidinggevendenden die gericht zijn op de groei en bloei van hun medewerkers. Daar hoort ook bij dat we alert zijn op werkdruk, het voorkomen van ziekteverzuim en een goede (thuis)werkomgeving.

Onze professionals, vakmensen en leiders kunnen daarmee samen het voortouw nemen. In Dordt maar zeker ook in de regio. De Servicegemeente draagt als integraal onderdeel van de gemeente Dordrecht bij aan krachtige dienstverlening, die het realiseren van maatschappelijke ambities mogelijk maakt. Met de nieuwe positie van de servicegemeente als onderdeel van Dordrecht kunnen we sneller beslissen over bedrijfsvoering en ambitieuzer inzetten op innovatie. We zorgen dat we het voortouw nemen op zo'n manier dat we de regionale belangen recht doen en we allemaal profiteren van de sterkere positionering van de servicegemeente.

Dat kan alleen als we samen verder bouwen aan het worden van één verbonden organisatie. Een organisatie waarin de dienstverlening en bedrijfsvoering van de servicegemeente dicht op het werk van de gemeente wordt georganiseerd. Waar we kansen zien en pakken omdat we integraal samenwerken. Waar we het geheel van de organisatie helder aansturen en gericht zijn op het gezamenlijke resultaat. Daarom zetten we de komende jaren stappen in de verdere samenwerking en integratie van de servicegemeente binnen de gemeente Dordrecht. We bouwen aan een gedeelde identiteit om als 1 organisatie samen te werken aan onze ambities voor de stad en de regio.

Huisvesting

Samen met de Bibliotheek AanZet, Dordrecht Marketing & Partners en de Sociale Dienst werken we aan de ontwikkeling van een nieuw huis voor de stad en de regio. Dit wordt een uitnodigend, transparant en duurzaam gebouw aan de Spuiboulevard. De start van de bouw van het gebouw is voorzien in het tweede kwartaal van 2023. Het project bevat daarnaast ook een parkeergarage, een grote fietsenstalling en additionele kantoren die waarschijnlijk ook gebruikt gaan worden door onderdelen van de (service)gemeente Dordrecht.

Vooruitlopend op de bouw wordt in de loop van 2023 het inrichtingsontwerp voor de publieke zones en de kantooromgevingen van het Huis van Stad en Regio opgeleverd en vastgesteld. Uitwerking van het ontwerp gebeurt in cocreatie met de gebruikers en bezoekers. Zodat het gebouw en de faciliteiten aansluiten bij de huidige ontwikkelingen in de organisatie (tijd en plaats- onafhankelijk werken), en het publieke huiskamerconcept. Aansluitend op het vaststellen van de inrichting wordt gestart met het aanbesteden van het interieur.

Voor het huidige Stadskantoor betekent de komst van het Huis van Stad en Regio dat er geen grote aanpassingen aan het gebouw worden gedaan en we ons vooral richten op het noodzakelijk onderhoud. Zowel in het Stadskantoor als op de andere werklocaties kijken we welke investeringen nodig zijn om het tijd- en plaats onafhankelijk werken beter te faciliteren.

Data en informatiemanagement

De gemeente Dordrecht opereert in een omgeving die snel verandert. De opgaven waaraan we werken veranderen en het aantal netwerken in de stad neemt toe. Om daarop te anticiperen en onze ambities te kunnen realiseren is de inzet van data en slimme ICT-oplossingen onvermijdelijk. Met de juiste informatie kunnen wij sneller, efficiënter en effectiever werken, reageren op interne en externe signalen en anticiperen op toekomstige ontwikkelingen.

We faciliteren deze inzet van data en ICT op alle werkterreinen van de gemeente. Dit doen we onder meer door te werken aan:

- Een organisatie met een wendbare, actuele data en ICT-voorziening (maximaal digitaal).
- Het stimuleren van het zo optimaal mogelijk gebruiken van die voorzieningen (kennis- en informatie delen en optimaal efficiënt (samen)werken).
- Het faciliteren en inspireren van de organisatie bij nieuwe wensen en/of opgaven (speerpunten van college realiseren).
- Het laten voldoen van onze oplossingen, processen en systemen aan de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), de Wet Open Overheid (WOO) en de eisen op het terrein van informatiebeveiliging (betrouwbaar, open, transparant en veilig).

Smart Society

De laatste jaren is er, zowel binnen als buiten de gemeente, een toename waarneembaar van de behoefte aan veiliger en verantwoord gebruik van goede data en de inzet van slimme technologie om maatschappelijke doelstellingen te realiseren. Onder de noemer Smart Society willen we deze beweging maximaal gaan ondersteunen. Deze ondersteuning kent bestaat grofweg uit drie elementen:

1. Basis op orde: hier werken we aan de door de benodigde randvoorwaarden op het gebied van data en digitalisering (data governance, mens & organisatie en technisch fundament) in te vullen. Om de kansen te kunnen verzilveren die het inzetten van data en technologie biedt moeten deze randvoorwaarden op orde zijn. Hierdoor realiseren we niet alleen oplossingen maar doen we dit op een verantwoorde, privacy bewuste en veilige wijze.
2. Concrete data en IV-producten en diensten te realiseren: deze collegeperiode gaan we een start maken om ons ecosysteem (quadruple helix) op dit terrein op te bouwen. Met dit ecosysteem creëren we de basis om we met onze partners samen te gaan werken aan maatschappelijke opgaven, met data en digitalisering als enablers. Ook gaan we met hen projecten uitvoeren. Leidend bij de keuze van deze projecten is de te verwachten maatschappelijke meerwaarde.
3. Participatie in bovenregionale netwerken: innoveren en het opdoen van kennis doe je je het slimst samen. Om deze reden participeren we onder de noemer Smart Society in een tweetal bovenregionale netwerken: G40 DEMS (Datagedreven EcoSysteem Mobiliteit en Smart City), waar een Digital Twin-oplossing deel van is, en de CityDeal Slim Maatwerk.

Voor 2023 betekent dit in het bijzonder dat we aan de slag gaan met:

Het invoeren van de nieuwe digitale werkruimte

Om beter, makkelijker én veiliger met elkaar en partners in de stad te kunnen te kunnen werken wordt een nieuwe digitale werkruimte ingevoerd en gaan we over het gebruik van MS 365. Hiermee bereiken we ook dat we overal, altijd en plaats onafhankelijk kunnen (samen)werken.

De overgang naar een Extern Rekencentrum

In 2023 willen we, conform de strategie van ICT Beweegt (voorheen ICT Verandert), de slag maken van traditionele (client/server) applicaties naar een zo flexibel mogelijk, SaaS-georiënteerd, landschap. Dit is een enorme en complexe transitie van ons applicatielandschap.

Een online participatieplatform implementeren

Een van de belangrijke politieke wensen is om nog meer samen met onze inwoners, onze bedrijven en onze instellingen te bouwen aan deze stad. Met behulp van informatietechnologie gaan we hieraan een bijdrage leveren door een online participatieplatform te implementeren.

Stimuleren verantwoord en veilig gebruik van ICT en Data

Als belangrijk onderdeel van het op orde brengen van onze basis zullen we in 2023 medewerkers en organisatieonderdelen nog beter bewust maken van de kansen en risico's van ICT/data, mede door inzet op informatiebeveiliging en privacy, door gerichte ondersteuning, trainingen en communicatie.

Integrale Samenwerking binnen Dordrecht

Het samenkomen van DIMB, OCD, GBD/GEO en SGD-Bedrijfsvoering binnen één Dordtse organisatie, biedt grote kansen. We willen inzetten op integrale samenwerking, waarmee we onze data dienstverlening, waaronder data-analyse, advies en het creëren en beschikbaar maken van dataproducten en -diensten, samen verder kunnen professionaliseren en hogere kwaliteit kunnen leveren. Niet alleen voor Dordrecht zelf, maar ook voor onze klanten.

Communicatie

Het nieuwe Politieke Akkoord kent vijf focuspunten waarmee het college bouwt aan een sterke en groene stad. Dit gebeurt nadrukkelijk samen met de stad. Het team Communicatie speelt daarin

een belangrijke rol. Het team zorgt voor verbinding tussen stad en organisatie en brengt de buitenwereld naar binnen. Het perspectief van de inwoner, heldere en duidelijke taal en goed vindbare informatie vormen daarin het uitgangspunt.

Vraagstukken met maatschappelijke impact

Inhoudelijk vormen de focuspunten uit het Politieke Akkoord het startpunt voor de inzet van communicatie in 2023. Dit vertalen we naar een strategische communicatieaanpak waarin de doelstellingen voor de stad centraal staan. Een aantal onderwerpen dient zich al aan of heeft zich al aangediend. Communicatieadvies en -uitvoering over belangrijke gebiedsontwikkelingen zoals Spoorzone en Spuiboulevard blijven hoog op onze agenda staan. Zo ook de energietransitie en aandacht voor energiearmoede. Vergroening en klimaatadaptatie, het stimuleren van fietsen en wandelen, veiligheid op straat; stuk voor stuk boeiende vraagstukken met maatschappelijke impact waarin communicatie een bijdrage levert. Uiteraard blijft ook de betrouwbare informatievoorziening richting inwoners en ondernemers, denk bijvoorbeeld aan de gemeentelijke website en het Gemeentenieuws, een belangrijke pijler in de communicatie-inzet.

Blik van buiten

Communicatie heeft per definitie aandacht voor wat er leeft onder inwoners en ondernemers. Als je werkt voor de overheid, werk je immers voor de samenleving. Daarom inventariseren wij de online dynamiek onder Dordtenaren. We brengen de relevante gebeurtenissen, ontwikkelingen en sentimenten in kaart. Deze blik van buiten vertalen wij richting bestuur en organisatie, vaak in de vorm van een advies en handelingsperspectief. Samen met onder andere Dienstverlening zorgen we vervolgens voor de juiste, passende en gerichte communicatie en informatievoorziening.

Meer dan instrumenteel

Communicatie is niet voorbehouden aan de vakafdeling. Integendeel, de hele organisatie communiceert. Het team adviseert en ondersteunt daarbij. Dat gaat veel verder dan de (zichtbare) instrumentele uitvoering in de vorm van persberichten of posts op social media. Denk aan expertise op het vlak van woordvoering, meedenken over participatie bij beleidsontwikkeling, of gespecialiseerd advies over de inzet van online kanalen voor dienstverlening aan inwoners en ondernemers. Daarbij vormt het perspectief van de inwoner en ondernemer het vertrekpunt.

Onvoorspelbaar

Maar niet alles valt te plannen en te voorspellen. Corona, de oorlog in Oekraïne, inzet bij crises; dergelijke ontwikkelingen vragen vaak een forse, ongeplande communicatie-inzet. Deze voortdurende dynamiek vraagt ook in 2023 flexibiliteit en ruimte om prioriteit te geven aan de onderwerpen die voor de stad het meest urgent zijn.

Verbonden partijen

De gemeente werkt samen met anderen om haar gemeentelijke doelen zo effectief en efficiënt mogelijk te realiseren. Soms doen we dat door te participeren of deel te nemen in een verbonden partij. Dat betekent dat we samen met anderen (meestal andere gemeenten, soms met de provincie of andere instanties) een verbintenis aangaan om taken tot uitvoer te laten brengen. Daarbij kan sprake zijn van een basispakket dat door alle deelnemers in de samenwerking wordt afgenomen met daarnaast een aanvullend (maatwerk-)pakket dat voor afzonderlijke deelnemers wordt geleverd. Rond bepaalde taken is de samenwerkingsvorm en het schaalniveau door de wetgever bepaald (onder andere bij de Veiligheidsregio en GGD op Zuid-Holland Zuid schaal). Bij andere taken kiezen we op zelf voor de vorm en schaal van samenwerking (bijvoorbeeld Drechtwerk op Drechtstedenschaal).

We spreken enkel van een verbonden partij als de gekozen vorm van samenwerking leidt tot een rechtspersoon en we daarin zowel een bestuurlijk én financieel belang hebben. Bijvoorbeeld als de gemeente aandelen heeft in een vennootschap en sprake is van een vertegenwoordiging in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders. Als sprake is van alleen een bestuurlijk of financieel belang, dan is de organisatie wel een (maatschappelijke) samenwerkingspartner, maar noemen we

het geen verbonden partij. Bijvoorbeeld als sprake is van een subsidierelatie (financieel belang) of een bestuurlijk samenwerkingsverband zoals bij de Zuidvleugel (bestuurlijk belang).

Het doel van de samenwerking via verbonden partijen is dat we samen met deze organisaties zo maximaal mogelijk bij dragen aan de lokale, bestuurlijke ambities met minimale risico's. Dit zodat de gemeentelijke doelen zo effectief en efficiënt mogelijk worden gerealiseerd.

Wij als gemeente hebben twee rollen bij een verbonden partij: eigenaar en opdrachtgever. Als (mede)eigenaar beslissen we over de oprichting, het takenpakket en de bevoegdheden van de verbonden partij. In die rol nemen we deel aan het bestuur van de verbonden partij of zijn we de aandeelhouder die mee stemt over de koersbepaling. Als opdrachtgever geven we aan hoe we de taken uitgevoerd willen zien. Tussen beide rollen kan een spanningsveld bestaan. De eigenaar-rol richt zich op de levensvatbaarheid, continuïteit en het beheersen van het 'ondernemersrisico' van de organisatie. Soms zijn we wettelijk verplicht om tekorten aan te vullen als de resultaten tegenvallen. Kijken we met een eigenaar-bril dan kan het aantrekkelijk zijn dat een verbonden partij een standaard takkenpakket levert. Maar als opdrachtgever hebben we belang bij een zo goed mogelijke prijs-/kwaliteitsverhouding voor de dienstverlening of zoveel mogelijk maatwerk. Soms komen de rollen samen, bijvoorbeeld in de rol van aandeelhouder.

De gemeente wil invloed uitoefenen op de strategie en investeringen van de verbonden partij:

- beleidsmatig: de uit te voeren activiteiten ten gunste van ons gebied.
- qua maatschappelijk verantwoord ondernemen: social return, duurzaamheid en diversiteit benoemingen en beloningen bestuurders en commissarissen (Wet Normering Topinkomens).
- financieel: risicobeheersing, niveau van eigen vermogen organisatie en aandeelwaarde.

Meer informatie over verbonden partijen treft u in de [Nota Verbonden Partijen](#). Deze nota biedt een kader voor deelname aan en het sturen op de verbonden partijen van de gemeente. Vanwege het bestuurlijke en financiële belang is sturing op en monitoring van verbonden partijen gewenst. In het algemeen geldt daarbij: hoe groter het bestuurlijke (beleidsmatige) en financiële belang is, hoe wenselijker meer inzicht in en effectieve sturing op onze verbonden partijen is.

Overzicht verbonden partijen

Dordrecht participeert in 2023 in 14 verbonden partijen, als de samenvoeging van GR Sociaal met de GR Drechtwerk doorzet en de Coöperatie Ontwikkeling Leerpark (COL) wordt geliquideerd - beiden ontwikkelingen zijn beoogd te zijn afgerond per 31 december 2022. De verbonden partijen van Dordrecht zijn publiekrechtelijke samenwerkingsorganisaties (gemeenschappelijke regelingen) en privaatrechtelijke samenwerkingsorganisaties (NV's, B.V.'s, stichting of coöperatie).

Onderstaand de soorten verbonden partijen en in welke begrotingsprogramma's hun rol tot uitdrukking komt. Ook ziet u welk risicoprofiel (hoog = rood, middel = geel of laag = groen) wij aan de verbonden partij hebben toegekend.

Naam verbonden partij	Soort	Risico classificatie	Verbonden aan programma
Gemeenschappelijke regeling Sociaal	GR		1. Bestuurlijk & Ondersteunend Dordrecht 2. Levendig, Leefbaar & Veilig Dordrecht 4. Gezond, Sociaal & Zorgzaam Dordrecht 5. Lerend & Ondernemend Dordrecht
Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-Holland Zuid (GR DG&J ZHZ)	GR		1. Bestuurlijk & Ondersteunend Dordrecht 2. Levendig, Leefbaar & Veilig Dordrecht 4. Gezond, Sociaal & Zorgzaam Dordrecht 5. Lerend & Ondernemend Dordrecht
Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (GR OZHZ)	GR		1. Bestuurlijk & Ondersteunend Dordrecht 2. Levendig, Leefbaar & Veilig Dordrecht 3. Groen, Duurzaam & Ruimtelijk Dordrecht 5. Lerend & Ondernemend Dordrecht 6. Bouwend & Bereikbaar Dordrecht
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid (GR VRZHZ)	GR		1. Bestuurlijk & Ondersteunend Dordrecht 2. Levendig, Leefbaar & Veilig Dordrecht 3. Groen, Duurzaam & Ruimtelijk Dordrecht
Gemeenschappelijke regeling Sociale Werkvoorziening Drechtsteden (Drechtwerk)	GR		3. Groen, Duurzaam & Ruimtelijk Dordrecht 4. Gezond, Sociaal & Zorgzaam Dordrecht 5. Lerend & Ondernemend Dordrecht
Gemeenschappelijke regeling Vuilverwerking Dordrecht en Omstreken (Gevudo)	GR		3. Groen, Duurzaam & Ruimtelijk Dordrecht
Gemeenschappelijke regeling Wegschap Tunnel Dordtse Kil (GR Kiltunnel)	GR		6. Bouwend & Bereikbaar Dordrecht
B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides	B.V.		3. Groen, Duurzaam & Ruimtelijk Dordrecht Financiën van Dordrecht
Merwedelingelijn Beheer B.V.	B.V.		6. Bouwend & Bereikbaar Dordrecht
ROM-D: Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V.	N.V.		5. Lerend & Ondernemend Dordrecht 6. Bouwend & Bereikbaar Dordrecht
Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter B.V.	B.V.		5. Lerend & Ondernemend Dordrecht
Stedin Holding N.V.	N.V.		Financiën van Dordrecht
BNG Bank N.V.	N.V.		Financiën van Dordrecht

Stichting Administratiekantoor Breedband Drechtsteden

Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A.

Energie Coöperatie Dordrecht (ECD)

Stichting

5. Lerend & Ondernemend Dordrecht
Financiën van Dordrecht

Coöperatie

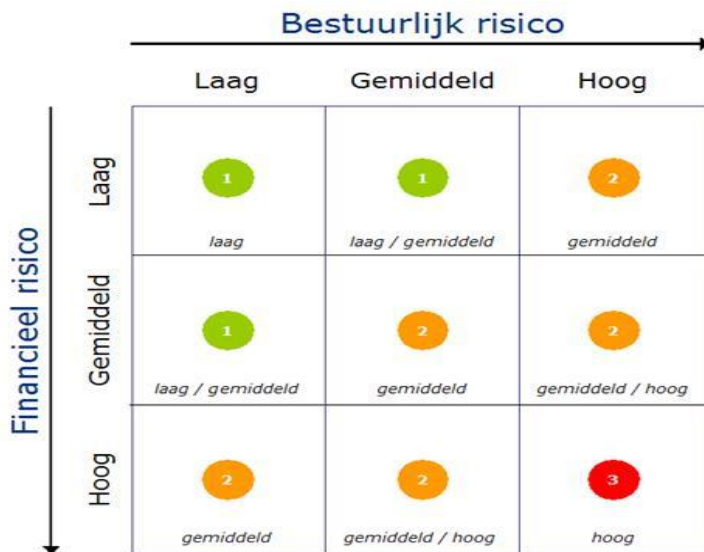
5. Lerend & Ondernemend Dordrecht

Coöperatie

3. Groen, Duurzaam & Ruimtelijk Dordrecht

Het risicoprofiel is een mix van het bestuurlijk (inhoudelijk) en financieel belang van de gemeente in de verbonden partij en hoeveel risico we lopen. We hanteren het volgende risicoprofiel:

Een rood risico betekent niet per se dat het slecht gaat met de verbonden partij. Het kan ook betekenen dat het beleidsmatige of financiële belang zo groot is, dat afwijkingen vaak direct effect hebben op de realisatie van onze doelen of onze financiële bijdrage. Kortom, hoe hoger het risico, hoe meer aandacht qua sturing en monitoring we hebben voor een verbonden partij. Zo zorgen we dat de verbonden partij de overeengekomen opdracht realiseert binnen de daarover afgesproken beleidsinhoudelijke en financiële kaders. Bij een groene risicoclassificatie is meer sprake van

een beheersmatige sturing op afstand. Uiteraard hebben verbonden partijen zelf ook een eigen verantwoordelijkheid. Ze moeten rechtmatig opereren, adequaat reageren op nieuwe ontwikkelingen en transparant zijn in de informatievoorziening. Ze dienen kansen en bedreigingen tijdig te signaleren en hier middels risicomanagement op te sturen.

Beleidsinformatie verbonden partijen

Actuele ontwikkelingen verbonden partijen

Op de volgende pagina's/onderstaande tegels ziet u per verbonden partij de algemene basisgegevens en leest u wat de belangrijkste (mutaties in de) actuele ontwikkelingen en risico's bij die verbonden partij zijn. Ook is weergegeven waar de verbonden partij is gevestigd, wie de gemeente vertegenwoordigt en welke andere deelnemers er zijn in de verbonden partij.

Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Gemeenschappelijke regeling Sociaal

Website www.socialedienstrechtsteden.nl

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none"> De heer P.J. Heijkoop voorzitter het AB Mevrouw C.C van Benschop, lid van het AB De heer H. van der Linden, 1e plaatsvervangend lid Mevrouw T.F. de Jonge, 2de plaatsvervangend lid AB.
Deelnemers	De gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Hardinxveld-Giessendam.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Samenwerking op tal van onderwerpen in het sociaal domein, zoals de Participatiewet, schuldhulpverlening en de maatwerkvoorzieningen voor de Wmo. Het beleid dat de GR Sociaal uitvoert wordt op verschillende manieren vastgesteld. De verordeningen die vanuit de inhoudelijke wetten, zoals de Participatiewet, Wet gemeentelijke schuldhulpverlening en de Wet maatschappelijke ondersteuning, nodig zijn, worden door de deelnemende gemeenten en de Sociale Dienst Drechtsteden gezamenlijk voorbereid en door de lokale gemeenteraden vastgesteld. De nadere regels en beleidsregels worden grotendeels door het Algemeen en Dagelijks bestuur van de GR Sociaal vastgesteld.

Relevante
beleidsinformatie

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022

- De Gemeenschappelijke regeling Sociaal (GRS) is ontstaan op 1 januari 2022 na de splitsing/transformatie van de Gemeenschappelijk Regeling Drechtsteden (GRD). Het is een collegeregeling daarom ontbreken financiële gegevens over voorgaande jaren.
- De gemeenten beslissen medio 2022 over de maatwerkvoorzieningen.
- De voorbereiding op de samenvoeging tussen GR Drechtwerk en GR Sociaal loopt.
- Per 1 januari 2022 is de Wet inburgering 2021 van kracht.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2022

- De energiecrisis, de oorlog in de Oekraïne en de hoge inflatie geven risico's dat gemeenten onvoldoende worden gecompenseerd voor stijgende lasten voor inkomensondersteuning. Ook voor de langere termijn geeft de crisis druk op de aantallen bijstandontvangers, de aantallen schuldhelpverlening en minimabeleid.
- De vraag naar alle Wmo-voorzieningen blijft toenemen door dubbele vergrijzing, verdere extramuralisering, ambulantisering (afbouwbeleid van intramurale zorg) en de daarmee samenhangende verzwaring van de ondersteuningsvraag. Ondanks besparingen blijven, mede door de fixatie van het abonnementstarief, de kosten stijgen. Er is nog steeds een lange wachttijd voor huishoudelijke ondersteuning en individuele begeleiding. Dit is een landelijk probleem. Zorgaanbieders hebben te maken met een krapte aan personeel.
- De huishoudelijke WMO-ondersteuning wordt opnieuw aanbesteed c.q. verlengd in 2022. De verwachting is dat dan de tarieven oplopen.
- De kosten bewindvoering blijven stijgen.
- De eerste bestuursrapportage 2022 GR Sociaal leidt tot een wijziging (stijging) van de bijdragen van gemeenten van per saldo afgerond € 8,5 miljoen. Hiervan heeft € 12,9 miljoen betrekking op de eenmalige Energietoeslag en dat is budgettair neutraal verwerkt. De rijksmiddelen ad € 12.896.346 die de Drechtstedengemeenten hebben ontvangen worden opgehaald via de daarvoor afgesproken verdeelsleutel zoals opgenomen in de Bijdrageverordening. Dit maakt dat er lokaal verschillen kunnen ontstaan tussen de van het Rijk ontvangen middelen en de middelen die worden opgehaald.
- Tegenover de kostenontwikkeling op de bijstand staat voor de gemeente de ontwikkeling van de BUIG-budgetten die voor financiering van de kosten wordt ingezet. De nadere voorlopige beschikking 2022 is lager dan de eerdere voorlopige beschikking, in het najaar geeft het Rijk de definitieve beschikking 2022 af. In de nadere voorlopige budgetten zijn de beleidseffecten van het Rijk en de loon- en prijsbijstellingen nog niet verwerkt.
- De aantrekkende arbeidsmarkt heeft een dempend effect op de instroom in de bijstand. Gezien de afstand tot de arbeidsmarkt van veel inwoners in de bijstand leidt dit niet direct tot een grotere uitstroom.

Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd

Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-Holland Zuid (GR DG&J ZHZ)

Website

- www.dienstgezondheidjeugd.nl
- www.jeugdzhz.nl
- www.veiligthuiszuidhollandzuid.nl
- www.ravzhz.nl

Vertegenwoordiging
Dordrecht

- De heer H. van der Linden, voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur
- De heer M.P.P.M. Merx, lid van Algemeen Bestuur
- Mevrouw C.C van Benschop, plaatsvervangend lid AB.

Deelnemers

De gemeenten Alblasterdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.

Vestigingsplaats

Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk belang

Het in algemene zin behartigen van belangen op het terrein van: publieke gezondheid, maatschappelijke zorg, huiselijk geweld en kindermishandeling, onderwijs, jeugdgezondheidszorg, ambulancezorg en jeugdhulp. De DG&J bevat de onderdelen: Dienst Gezondheid & Jeugd (DGJ), Serviceorganisatie Jeugd ZHZ (SOJ) en de Regionale Ambulancevoorziening Zuid-Holland Zuid (RAV).

Relevante beleidsinformatie

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022

- Tijdens de COVID-19-epidemie heeft de DG&J personele inzet gepleegd voor de snel opgerichte COVID-19 uitvoeringsorganisatie. Inmiddels is in de realisatie van de inhoudelijke doelstellingen zichtbaar dat op de meeste vlakken personeel van de DG&J weer terugvloeit naar de 'reguliere DG&J-organisatie', dan wel dat voldoende capaciteit is aangetrokken in de afgelopen maanden om de reguliere activiteiten op te pakken.
- In 2022 worden de programma's Geweld Hoort Nergens Thuis, Veilig Opgroeien is Teamwerk (VOiT), de beweging naar 0 uithuisplaatsingen, plus de ontwikkelingen van het Toekomstscenario kind en gezinsbescherming samengevoegd onder de werktitel V(O)iT (Veilig (Opgroeien) is Teamwerk). Doel hiervan is alle programma's en projecten met raakvlakken binnen zorg en veiligheid onder één paraplu te scharen om zo in samenhang tot integrale en concrete resultaten te komen.
- In april 2022 heeft het Algemeen Bestuur van de GR DG&J het besluit genomen dat de Serviceorganisatie Jeugd ZHZ niet meer een apart onderdeel van de Gemeenschappelijke Regeling is maar wordt ondergebracht bij de DGJ. Dit heeft onder meer geleid tot een wijziging van de Gemeenschappelijke Regeling ([zie raadsbesluit 2022-0085522](#)).
- Sinds begin 2021 zijn een Netwerk MT Jeugd ZHZ en een Portefeuillehoudersoverleg (PFO) Jeugd ZHZ ingericht. De tien gemeenten zijn via deze lijn eigenaar van een gezamenlijke ontwikkelagenda. De ontwikkelagenda betreft de trajecten waarop we gezamenlijk de focus leggen, omdat we daarmee belangrijke verschillen kunnen maken. Denk aan Jeugdhulp Naar Voren, Anders Zorgen en Beter begroten & monitoren. Uitwerking gebeurt veelal lokaal, met een bestuurlijk en ambtelijk opdrachtgever per traject. Het Algemeen Bestuur van de GR DG&J kan zich hierdoor richten en (beter) focussen op de aldaar belegde (gedelegeerde) taken.
- Per 1 januari 2021 is de DG&J niet meer de vergunninghouder van de Regionale Ambulancevoorziening (RAV). De DG&J kan dus niet meer aangesproken worden op de eisen uit de Wet ambulancevoorzieningen c.a. In de loop van 2023 zal, zoals nu gepland, ook de detachering van personeel aan de Coöperatie Ambulancezorg Zuid-Holland Zuid stoppen.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2022

- Het Rijk heeft toegezegd om de kosten voor het bestrijden van COVID-19 in/vanaf 2021 te vergoeden. Dit geldt echter niet meer voor de gederfde inkomsten. Mogelijk leidt dit tot een eenmalige extra inwonerbijdrage in 2022 of latere jaren.
- Friciekosten en onvoldoende afbouw van structurele kosten door de uittreding van de gemeenten Leerdam en Zederik.
- Onvoldoende/geen weerstandsvermogen bij de onderdelen DG&J en SOJ om (onvoorziene) tegenvallers op te vangen (vanuit de gedachtelijn bij GR-en geen stapeling van reserves te hebben).
- Nog niet alle gemeenten in Nederland hebben hun informatie aangeleverd ten behoeve van het nieuwe woonplaatsbeginsel. Het effect van de wijziging op de kosten is dus onduidelijk.
- Boeggolf-effect c.q. zwaardere problematiek door uitgestelde zorg tijdens de COVID-19-crisis.
- Geen (afdoende) realisatie taakstellingen op jeugdhulp.
- Nog onvoldoende transformatie van de jeugdhulp.
- Onjuiste c.q. te hoog afgegeven beschikkingen jeugdhulp.
- (Buitenproportionele) toename van de vraag naar jeugdhulp. Te lang gecontinueerde of niet geleverde zorg door aanbieders jeugdhulp. Toename van het aantal meldingen bij Veilig Thuis ZHZ.
- Langere doorlooptijden en vertraging bij overdracht van meldingen aan lokale veld door Veilig Thuis ZHZ.

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (GR OZHZ)

Website <https://www.ozhz.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">• Mevrouw T.F. de Jonge lid en plaatsvervangend voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur• De heer M.P.P.M. Merx, lid Algemeen Bestuur• De heer H. van der Linden, plaatsvervangend lid Algemeen Bestuur
Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht en de provincie Zuid-Holland.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	De regeling is getroffen ter ondersteuning van de deelnemers en de regiogemeenten bij de uitvoering van hun taken op het gebied van het omgevingsrecht in het algemeen en de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht in het bijzonder, alsmede de taken op het terrein van vergunningverlening, handhaving en toezicht op grond van de in artikel 5.1 van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht genoemde wetten.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022 Het Rijk heeft de invoering van de Omgevingswet uitgesteld naar 1 januari 2023 en de Wet kwaliteitsborging bouw (Wkb) treedt (naar verwachting) gelijktijdig met de Omgevingswet in werking. Omdat OZHZ voor een aantal opdrachtgevers ook de bouwtaken uitvoert wordt het wetgevingstraject intensief gevolgd. In Zuid-Holland Zuid is afgesproken dat OZHZ en de gemeenten samen optrekken bij het in beeld brengen van de impact van de Wkb op de eigen organisatie: de aard en hoeveelheid werk die overblijft, het personeel, de financiën en de bouwleges. De impact kan per gemeente verschillen, onder andere omdat deze afhankelijk is van het aantal aanvragen, de mate van toetsing aan het Bouwbesluit op dit moment en de manier waarop de gemeente invulling geeft aan het nieuwe stelsel. Het effect is groter als op dit moment de bouwbesluittoets volledig, zonder prioritering op risico's, wordt uitgevoerd. OZHZ voert de bouwtaak voor Dordrecht echter uit op basis van een risicomodel.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2022 <ul style="list-style-type: none">• OZHZ merkt de gevolgen van de coronacrisis: extra werkzaamheden zoals handhaving noodverordening, vergunningverlening voor het vergroten van terrassen en minder evenementen. De verwachting is dat de legesinkomsten van extra bouwaanvragen en het feit dat in 2022 het maatschappelijke verkeer weer op gang komt voldoende is om de toename in kosten bij OZHZ en de gemeente te dekken.• Privatisering bouwplantoetsing en toezicht (Wet kwaliteitsborging bouw). OZHZ voert sinds 2019 voor twee gemeenten en de provincie Zuid-Holland taken uit binnen het brede omgevingsdomein van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo). Voor de bouwtaken wordt er vooralsnog uitgegaan dat gefaseerd een deel van de taken zal worden overgedragen aan de markt. Om dit risico te ondervangen richt OZHZ zich op taakuitbreiding zodat het noodzakelijke volume om de taak goed uit te voeren gewaarborgd blijft.

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid (GR VRZHZ)

Website www.vrzhz.nl

Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer A.W. Kolff, voorzitter van het Algemeen en Dagelijks Bestuur (kroonbenoeming)
Deelnemers	De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam, Hendrik-Ido-Ambacht, Hoeksche Waard, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht.
Vestigingsplaats	Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk belang

De VR onderdelen Regionale Brandweer Zuid-Holland Zuid, de voorbereiding op Rampen en Crisis (VRC) en de Geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen (GHOR) zijn samen verantwoordelijk voor:

- Het in algemene zin behartigen van belangen op het terrein van: crisisbeheersing, rampenbestrijding, brandweezorg en geneeskundige hulpverlening.
- Het voorbereiden op een ramp of crisis (inventariseren van risico's in de regio).
- Het proberen te voorkomen van een ramp of crisis in de omgeving (het beheersen van de risico's).
- Het bestrijden van een ramp of incident en proberen ervoor te zorgen dat alles zo snel mogelijk wordt hersteld (als er dan toch een incident of ramp gebeurt).

Relevante beleidsinformatie

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022

- De afgelopen twee jaar stonden de bestrijding van de coronacrisis, de opvang van ontheemden uit Oekraïne en zeer recent de opvang van asielzoekers maar zeker ook de kritieke processen zoals brandbestrijding en hulpverlening voorop. Na de drukte van de coronacrisis was de verwachting dat in 2022 weer meer naar de taken, processen en prioriteiten zoals beschreven in het nieuwe beleidsplan worden verlegd, de huidige opvang van ontheemden uit Oekraïne en opvang van asielzoekers hebben hier zeer waarschijnlijk effect op.
- Ontwikkelingen staan daarentegen niet stil. In 2023 verwacht de Veiligheidsregio aan de slag te kunnen met de uitkomsten van het landelijk onderzoek naar een toekomstbestendig brandweerstelsel.
- De Omgevingswet zal (waarschijnlijk) in 2023 van kracht zijn.
- Afhankelijk van het proces in 2022 hoopt de VRZHZ in 2023 volop in te zetten op de Risk Factory en het Multi Intelligence Center.
- Landelijke ontwikkelingen: de evaluatie van de Wet Veiligheidsregio's is afgerond. Waar mogelijk zijn de gevolgen meegenomen bij het opstellen van het beleidsplan 2022-2025.
- In het algemeen bestuur van 10 maart 2022 zijn voorstellen behandeld met betrekking tot het financieel perspectief van de VRZHZ. Deze voorstellen zijn verwerkt in deze ontwerpbegroting 2023 en als zodanig onderdeel van de zienswijze bij de gemeenten. Concreet gaat het per saldo in 2023 om een verhoging van € 2,26 miljoen.
- Het kostenniveau in de bedrijfsvoering is significant gestegen. De veiligheidszorg voor haar inwoners wil het bestuur van de VRZHZ op het huidige niveau garanderen. De VRZHZ heeft de afgelopen jaren aanzienlijke bezuinigingen doorgevoerd. Daarom zullen nieuwe besparingen direct effect hebben op de kwaliteit van de dienstverlening. Denk aan: minder brandweerposten, een lager aantal piketten en het afstoten van ons eigen operationeel crisiscentrum. Daarom is een dringend beroep gedaan op de tien deelnemende gemeenten. Concreet betekent dit dat vanaf 2023 een structurele extra bijdrage van € 2.264.000 wordt doorgevoerd, bestaande uit:
 - o € 464.000 om de cao-effecten voor onze medewerkers te dragen.
 - o € 1.800.000 om structureel hogere kosten te kunnen absorberen.
- Stijgende kosten (in miljoenen) betreffen daarnaast onder andere cao-ontwikkelingen (0,5), inkoop/onderhoud materieel en materialen (0,3), onderhoud gebouwen (0,3), ICT (0,5) en informatieveiligheid (0,2). Bij kosten exogene ontwikkelingen gaat het vooral om invoering van de Omgevingswet (0,4). Gewenste innovaties zijn het Multi Intelligence Center (0,35) en de Risk Factory (afhankelijk van business case).

Actuele risico's d.d. augustus 2022

- In 2022 is intensief gesproken over het financieel perspectief van de VRZHZ. Zorgen zijn er als het gaat over de hoge inflatiecijfers van de laatste tijd. De VRZHZ verwacht dit terug te zien in een nieuwe cao in 2023 omdat de huidige tot en met 2022 loopt. Het vraagt om blijvend de vinger aan de pols te houden en hier transparant met het bestuur over te spreken.
- De financiële gevolgen van de nieuwe cao-afspraken over functioneel leeftijdsontslag voor beroepsbrandweer zijn doorgerekend. Er is een voorziening gevormd die deze lasten volledig afdekt. Het risico op hogere lasten is hierdoor afgenomen. Nieuwe aanpassingen van de cao en wijzigingen in het gebruik van de regeling kunnen ervoor zorgen dat de gevormde voorziening aangevuld c.q. afgeroomd moet worden.
- Het algemeen bestuur wordt op 13 oktober via een themasessie meegenomen in het onderwerp strategische huisvesting waarbij ook in brede context het MJOP wordt betrokken. Vanzelfsprekend komen hierbij ook de financiële aspecten van te maken keuzes aan de orde.
- Daarnaast zien we ook het risico dat, door economische ontwikkelingen, het kostenniveau van de beoogde prioriteiten in het beleidsplan op termijn verder zou kunnen doen stijgen. De gemeenten zien over het geheel gezien een zorgelijke kostenstijging in alle domeinen op zich afkomen. De financiële ontwikkelingen bij de verschillende verbonden partijen zorgt voor toenemende druk op de gemeentelijke begrotingen. Dit heeft zijn weerslag op de financiële slagkracht van onze gemeente.

Gemeenschappelijke regeling Sociale werkvoorziening Drechtsteden (Drechtwerk)

Gemeenschappelijke regeling Sociale Werkvoorziening Drechtsteden (Drechtwerk)

Website <https://www.drechtwerk.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht De heer P.J. Heijkoop, voorzitter Algemeen en Dagelijks Bestuur

Deelnemers De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Hendrik-Ido-Ambacht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Hardinxveld-Giessendam.

Vestigingsplaats Dordrecht

Openbaar of gemeentelijk belang Het openbaar lichaam behartigt de belangen van de gemeenten op het terrein van de sociale werkvoorziening en geeft in opdracht van de gemeenten uitvoering aan de in de wet en in deze regeling genoemde taken. Hiermee streeft de organisatie ernaar dat mensen kunnen werken naar vermogen. Dat doet zij via de onderdelen: Drechtwerk/Drechtstedenactief, WerXaam B.V., Assembly partner B.V., Drechtwerk Diversiteit B.V., Drechtwerk Groen B.V., Drechtwerk FrisFacilitair B.V.

Relevante beleidsinformatie **Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022**
Geen bijzonderheden. De voorbereiding voor de samenvoeging van GR Drechtwerk en de GRS, beoogd per 1 januari 2023 loopt.

Risico's **Actuele risico's d.d. augustus 2022**

- Als de Rijkssubsidie Sociale Werkvoorziening (SW) niet toereikend is heeft dat direct gevolgen voor de gemeentelijke bijdrage.
- Niet of onvoldoende compenseren van de cao loonsverhogingen veroorzaakt tekorten.
- Niet of niet volledig aflossen van verstrekte geldleningen leidt tot kosten.

Gemeenschappelijke regeling Gevudo

Gemeenschappelijke regeling Vuilverwerking Dordrecht en Omstreken (Gevudo)

Website <https://www.hvcgroep.nl>

Vertegenwoordiging Dordrecht

- Gevudo: de heer P.J. Heijkoop, vice-voorzitter Algemeen Bestuur
- Gevudo: mevrouw T.F. de Jonge, plaatsvervangend lid Algemeen Bestuur
- HVC: mogelijk de heer P.J. Heijkoop, vertegenwoordiger namens Gevudo

Deelnemers De gemeenten Alblasserdam, Dordrecht, Gorinchem, Hardinxveld-Giessendam,

Vestigingsplaats	Hendrik-Ido-Ambacht, Molenlanden, Papendrecht, Sliedrecht, Vijfheerenlanden en Zwijndrecht zijn deelnemer. Binnen deze regeling heeft Dordrecht momenteel op basis van inwonertallen een belang van circa 28%.
Openbaar of gemeentelijk belang	Via Gevudo participeert Dordrecht in de NV Huisvuilcentrale Noord-Holland (HVC). Gezien het belang presenteren we hier ook informatie van HVC. Het doel van Vuilverwerking Dordrecht en Omstreken (Gevudo): het behartigen van aandeelhoudersbelangen van de deelnemers in de NV HVC en het daarbij uitoefenen van stemrecht in de aandeelhoudersvergaderingen van NV HVC. Het hoofddoel van HVC is: ten algemene nutte werkzaam zijn op het gebied van het afvalbeheer en de daarmee verbonden opwekking van elektriciteit, benutting van overige vrijgekomen warmte en opwerking van reststoffen tot nuttige toepasbare restproducten; deels met inschakeling van derden.
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zie raadsinformatiebrief (RIS-dossier 2640895) met betrekking tot warmteambities van HVC. • Door toetreding van onder andere GR Avalex is een stem- en aandelenbelangverwatering van circa 3% ontstaan. De kans op verdere verwatering is groot; onder meer vanwege mogelijke toetreding door Haarlem/Zandvoort per 2023.
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2022</p> <ul style="list-style-type: none"> • Gevudo blijft streven naar verbeterpunten in de governance en discussie over het werkgebied van HVC, ook in het licht van transitierisico's en zelfstandige financierbaarheid. Echter het draagvlak daarvoor is bij andere aandeelhouders en de onderneming zelf vooralsnog beperkt. Het Dagelijks Bestuur heeft in overleg met het Algemeen Bestuur ervoor gekozen om externe advisering in te schakelen; welke naar verwachting in 2022 eindadvies zal uitbrengen; ook over de eigen rol invulling van Gevudo als aandeelhouder. Deze input wordt betrokken bij de eind 2022 te wijzigen Gemeenschappelijke Regeling. • Hoewel de gemeente formeel garantierisico's loopt bij HVC, houden we op grond van de risicoparagraaf van Gevudo waarin de risico's van HVC zijn beschouwd, de risicomonitor op groen.

Gemeenschappelijke regeling Wegschap Tunnel Dordtse Kil

Gemeenschappelijke regeling Wegschap Tunnel Dordtse Kil (GR Kiltunnel)

Website	http://www.kiltunnel.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none"> • De heer M.D. Burggraaf, Lid Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur • De heer H. van der Linden, Lid Algemeen Bestuur.
Deelnemers	De provincie Zuid-Holland en de gemeenten Dordrecht en Hoeksche Waard.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Het Wegschap heeft tot taak het beheren en exploiteren van een niet-openbare toltunnel onder de Dordtse Kil tussen Dordrecht en 's Gravendeel, inclusief de daarbij behorende wegen, gebouwen en het tolplein. Daarbij hoort ook het bevorderen van het gebruik van de tunnel en het heffen van tolgelden tegen zodanige tarieven dat een rendabele exploitatie is gewaarborgd. Hierbij dient de veiligheid, zoals ook voorgeschreven in wet- en regelgeving, van de weggebruiker en de medewerkers altijd te zijn geborgd.
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele beleidsinformatie d.d. augustus 2022</p> <ul style="list-style-type: none"> • De uitvoering voor het groot onderhoud/renovatie van de tunnel in de periode is in de afrondende fase. De planning is dat het project in 2022 afgesloten wordt. • In het financieringsplan van deze renovatie is rekening gehouden met een verlaging van de bijdrage van de garanten met ingang van 2021 structureel naar € 50.000. • De gemeentelijke ambitie is om de toltarieven in de toekomst gelijk te houden en een deel van het positief exploitatieresultaat te benutten om de verrichte investeringen door de eigenaren te compenseren. • Met de Belastingdienst is een vaststellingsovereenkomst gesloten dat het Wegschap ook na 2022 geen aangifte vennootschapsbelasting hoeft in te

dienen.

Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2022 <ul style="list-style-type: none">In het regeerakkoord van het Rijk is vastgelegd vanaf 2030 rekeningrijden te introduceren. Het is op dit moment onduidelijk hoe de verdere invulling hiervan zal plaatsvinden en wat dit betekent voor de toelinkomsten.
----------	---

B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides

B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides

Website	https://www.evides.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer H. van der Linden, gevolmachtigd aandeelhouder in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA)
Deelnemers	Houders van aandelen zijn gemeenten die ten tijde van de oprichting van de vennootschap vielen binnen het verzorgingsgebied van NV Waterbedrijf Europoort. Dit betreft een gebied wat zich uitstrekt van Dordrecht, over de Hoekse Waard naar Rotterdam, Delft en Brielle.
Vestigingsplaats	Rotterdam
Openbaar of gemeentelijk belang	Drinkwatervoorziening dient een publiek belang. De B.V. GBE is 50% eigenaar van de aandelen van het waterbedrijf, Evides NV. De Evides-aandeelhouders hebben onder meer zeggenschap over de drinkwatertarieven en over het ondernemingsplan van de NV. Voor een groot deel is de sector gereguleerd via de Drinkwaterwet. De invloed van Autoriteit Consumenten en Markten (ACM) is zeer groot. De dividenduitkering is van belang voor een sluitende stadsbegroting. Dordrecht draagt een financieel belang van 7% in de B.V. (Overigens presenteren we bij de financiële gegevens van Evides de gegevens van de NV).
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022 <ul style="list-style-type: none">In 2022 zal de huidige directeur van GBE, dus niet van de NV, zijn werkzaamheden beëindigen. Een opvolger is voorgedragen aan de aandeelhoudersvergadering.Evides Waterbedrijf kent nu twee aandeelhoudersgroepen: Gemeenschappelijk Bezit Evides (GBE) en Gemeenschappelijk Bezit Evides Aqua (GBE Aqua). Beiden bezitten 50% van de aandelen. De 18 gemeenten van GBE in Zuid-Holland Zuid zijn: Albrandswaard, Barendrecht, Brielle, Capelle aan den IJssel, Delft, Dordrecht, Goeree-Overflakkee, Hellevoetsluis, Hoeksche Waard, Nissewaard, Maassluis, Midden-Delfland, Rotterdam, Schiedam, Vlaardingen, Westland, Westvoorne en Zwijndrecht. GBE Aqua bestaat uit de provincie Zeeland, de 13 Zeeuwse gemeenten en de gemeenten Woensdrecht, Bergen op Zoom en Goeree-Overflakkee.<ul style="list-style-type: none">De minister geeft naar aanleiding van de motie van Kamerlid Diks in 2021 via een noodmaatregel ingegrepen bij de ACM, door de gereguleerde vermogenskostenvoet voor drinkwaterbedrijven voor 2 jaar te bevriezen. Desondanks blijft grote zorg bij de drinkwaterbranche bestaan over de toekomstgerichtheid van de regelgeving, waarbij de financiële problematiek van drinkwaterbedrijf Vitens als voorbeeld voor de sector dient. De weighted average cost of capital (WACC) was in 2011 nog 6%, de huidige WACC 2020-2021 van 2,75% wordt door de drinkwaterbedrijven als (te) laag ervaren. Zij geven aan bij een verdere verlaging hun taken niet meer adequaat te kunnen financieren en uitoefenen. De eigen formele gemeentelijke invloed om ACM tot andere inzichten te brengen is overigens zeer beperkt aangezien deze aandeelhouders, hoewel publiek van karakter, niet als rechtstreeks belanghebbende in de zin van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) ziet.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2022 <ul style="list-style-type: none">Regulering (zie toelichting bij de ontwikkelingen).Op termijn (omstreeks 2026) is forse verlaging van dividend niet uitgesloten indien de ACM-regulering niet toekomstbestendig wordt gemaakt, naast dat één en ander al eerder vooral gevolgen kan/zal hebben voor de eigen bedrijfsvoering van Evides. Dat gemeenten de komende jaren nog een redelijk stabiel dividend mogen verwachten, is mede het gevolg van eerder opgespaarde resultaten en afspraken daarover met aandeelhouders om deze later uit te keren. Om die reden houden we de risicoclassificatie nog laag, tenzij er zich onverwachte materiële ontwikkelingen voor gaan doen.

Merwedelingelijn Beheer B.V.

Merwedelingelijn Beheer B.V.

Website	http://www.merwedelingelijn.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer H. van der Linden, gevolmachtigd aandeelhouder en lid Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA)
Deelnemers	De gemeenten Dordrecht, Sliedrecht, Hardinxveld-Giessendam, Molenlanden, Gorinchem, Leerdam en Geldermalsen.
Vestigingsplaats	Gorinchem
Openbaar of gemeentelijk belang	Het bevorderen en zorg dragen voor een verdere impuls van de spoorlijn Merwedelingelijn (spoorverbinding tussen Dordrecht en Geldermalsen). Het doel is om een tijdige, doelmatige, duurzame en veilige verbeteringen aan de infrastructuur van en rond de spoorlijn te bewerkstelligen.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022 Op dit moment houdt de Merwedelingelijn Beheer B.V. zich nog bezig met de ontwikkeling van de halte Gorinchem Noord. De verwachting is dat deze halte in 2026 gerealiseerd is. Wanneer dit het geval is, zijn alle taken van de BV, zoals opgenomen in de samenwerkingsovereenkomst, gerealiseerd. Ook werkt de gemeente Dordrecht op dit moment, in samenwerking met ProRail en de provincie Zuid-Holland, aan een uitbreiding van de fietsenstalling bij station Stadspolders, om op die wijze een impuls te geven aan de Merwedelingelijn. De uitvoering van dit project stond gepland in de tweede helft van 2021, maar is door bodemvervuiling en intern personeelsverloop vertraagd. Op basis van de huidige planning vindt de uitvoering in 2023 plaats.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2022 Op dit moment worden verschillende scenario's bestudeerd voor de afwikkeling van de bodemvervuiling. De mogelijkheid bestaat dat hier meerkosten uit voortvloeien die niet kunnen worden opgevangen binnen het huidige budget voor de fietsenstalling. Het is op dit moment echter nog te vroeg om concreet voor te sorteren op een bepaalde uitkomst.

ROM-D: Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V

ROM-D: Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V.

Website	https://www.rom-d.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer M.D. Burggraaf vertegenwoordigt Dordrecht rechtstreeks in de ROM-D Capital B.V en de overige onderdelen van de ROM-D als gevolmachtigd aandeelhouder in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
Deelnemers	De provincie Zuid-Holland en de gemeenten Alblasserdam, Hendrik-Ido-Ambacht, Dordrecht, Papendrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Rotterdam.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	De Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden groep bestaat uit verschillende onderdelen: <ul style="list-style-type: none">• Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V.• Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Capital B.V.• Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Capital Beheer B.V.• Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Beheer N.V.• Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Projecten C.V.• Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden Kil III C.V. We geven onderstaand de informatie van de holding aan. De hoofddoelstelling van de Regionale Ontwikkelings Maatschappij Drechtsteden (ROM-D) is het versterken en uitbouwen van de regionale economie. De CV's ontwikkelen terreinen, Capital dient voornamelijk als financier, naast BNG bank. Dordrecht draagt een financieel belang van 29,73% in de Capital B.V. en een direct belang van 7,4% in Kil III C.V. Daarnaast heeft Dordrecht een belang van 69,0% in de Holding N.V. Het financiële en inhoudelijke belang voor Dordrecht zelf zit vooral in Kil III CV.

Relevante
beleidsinformatie

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022

- De gemeente Rotterdam heeft te kennen gegeven uit te willen treden als aandeelhouder. De overige aandeelhouders zijn nog in gesprek over de koopprijs van de aandelen, welke dan door deze CV zelf worden teruggekocht.
- De aandeelhoudersvergadering heeft een drietal nieuwe projecten goedgekeurd voor uitvoering, te weten het project verplaatsing Dolderman, het project Veerweg te Hendrik-Ido-Ambacht en stemden aandeelhouders in met een niet-risicodragende rol van ROM-D in het project Nedstaal. Wel is er een tijdelijke financiering van 15 miljoen aangegaan onder garantie van gemeente Alblasserdam. Tot slot zijn er ook nieuwe verzoeken voor betrokkenheid van de ROM-D binnen gekomen die verder worden besproken. Dit betreft onder meer een verzoek van het Havenbedrijf om medewerking te verlenen aan de beoogde bedrijfsverplaatsing binnen Dordrecht, een onderzoek naar de mogelijkheden tot aankoop van het Citadelterrein te Hendrik-Ido-Ambacht en een verzoek van de gemeente Zwijndrecht om namens hen de onderhandelingen te voeren voor de herontwikkeling en uitgifte van het voormalige Loveld-terrein.
- Aandeelhouders oriënteren zich op mogelijke nieuwe projecten, die door ROM-D uitgevoerd kunnen gaan worden.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2022

- De risicoclassificatie 'hoog' is vooral van toepassing op de projecten-CV vanwege een jaarlijks, nog steeds toenemende, negatieve algemene reserve ad € 2,3 miljoen en het momenteel nog ontbreken van een voldoende concreet ontwikkelingsperspectief, waarbij de financiële positie van die CV wordt verbeterd. Zie ook hierboven. Dit vormt tevens een latent hoog risico voor de waarde van het kapitaal dat door Capital is verstrekt (€ 3,9 miljoen).
- De negatieve reserve bij Kil III is in 2021 omgebogen naar een positief beeld. De winstreserve aldaar is nu vooral 'op papier' omdat de totale liquiditeitspositie van het ROMD-construct geen ruimte biedt voor uitkering, het project bovendien niet voltooid is en de middelen mogelijk weer worden ingezet voor andere projecten. De aandeelhouders zijn ook niet voornemens om winst aan zichzelf uit te laten keren.

IQ: Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter B.V.

Website	www.innovationquarter.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer M.D. Burggraaf als gevolmachtigd lid in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
Deelnemers	Ministerie van Economische zaken, Provincie Zuid-Holland, Gemeenten Rotterdam, Den Haag, Leiden, Delft, Westland, Stichting Holdingfonds Economische Investeringen Den Haag (HEID) en diverse universiteiten.
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar of gemeentelijk belang	InnovationQuarter is de regionale ontwikkelingsmaatschappij voor Zuid-Holland. InnovationQuarter financiert vernieuwende en snelgroeiende bedrijven, assisteert buitenlandse ondernemingen bij het vestigen in Zuid-Holland en organiseert samenwerking tussen innovatieve ondernemers, kennisinstellingen en de overheid. De vennootschap heeft ten doel het stimuleren van de economische ontwikkeling in de regio Zuid-Holland en hiermee het versterken van de positie en de internationale concurrentiekracht van Zuid-Holland (ZH) en Nederland. Ons belang is een aandelen kapitaal. In 2016 is de GRD toegetreden als aandeelhouder van het Participatiefonds van InnovationQuarter met een bedrag van € 500.000 (500.000 aandelen met een waarde van € 1,00 = 0,8% van het aandelenkapitaal). Eind 2021 is nog een extra kapitaalstorting gedaan van € 426.846, waarmee de totale balanswaarde op € 926.846 uitkomt. De aandelen in de ROM InnovationQuarter hangen nauw samen met de regionale (beleids)taken op gebied van het Ruimtelijke-Economisch domein en de Groeiagenda 2030. Deze taken zijn al per 1 januari 2021 naar de gemeente Dordrecht overdragen. Met de verandering per 1/1/2022 van de GRD naar een GR Sociaal en Dordrecht een centrumgemeente voor bedrijfsvoering is afgesproken dat de IQ aandelen worden overgedragen aan Dordrecht, waarbij wij het stemrecht invullen vanuit de regionale rol op vlak van Ruimtelijke-economisch terrein.

Relevante
beleidsinformatie

Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022

- het positioneren en profileren van de regio ZH en het uitvoeren van marktstrategieën.
- het bevorderen van het vestigingsklimaat in de regio ZH door het op enigerlei wijze deelnemen in, financieren, besturen, toezicht houden op, advisering en begeleiden van ondernemingen.
- het stimuleren en faciliteren van innovatie en het verbinden van partijen voor economische structuurversterking.
- het structureren en organiseren van toegang tot financiering voor startende en snel groeiende ondernemingen die zich bezig houden met technologische innovatie.

Risico's

Actuele risico's d.d. augustus 2022

- De grootste aandeelhouders zijn het ministerie van Economische Zaken en de provincie Zuid-Holland. Beide hebben een aandeel van € 25 miljoen, ruim 40%. Dordrecht heeft (namens de regiogemeenten) met circa 1,5% maar een klein aandeel.
- IQ heeft de afgelopen jaren een financieel verlies gehad. Tot en met 2020 is het gecumuleerde verlies ongeveer 20% van het aandelenkapitaal. De aandelen zijn overgenomen voor de boekwaarde waarop deze per 31 december 2021 zijn opgenomen in de balans van de GR Drechtsteden. Bij de definitieve overdrachtsbalans zou worden bepaald of tot afwaardering moest worden overgegaan, op basis van de dan bekende cijfers, die dan ten laste van het resultaat komt van de GR Drechtsteden over 2021 (dat met alle deelnemende gemeenten wordt verrekend. Hiertoe is niet besloten.
- Eventuele waardevermeerderingen en -verminderingen maken onderdeel uit van de exploitatielasten die Dordrecht in de toekomst maakt voor het uitvoeren van bijbehorende taken. Ten aanzien van deze exploitatielasten is afgesproken dat de lasten en baten met alle deelnemers worden gedeeld op basis van de afgesproken verdeelsleutels. Daarmee wijzigt het belang van elke gemeente door deze transactie niet. Het betreft dus een technische overdracht, zonder dat daarbij de risico's wijzigen.
- Op het moment van het opstellen van dit document zijn nog geen financiële gegevens ontvangen.

Stedin Holding N.V.

Stedin Holding N.V.

Website

<https://www.stedingroep.nl/>

Vertegenwoordiging
Dordrecht

Mevrouw T.F. de Jonge als gevolmachtigd aandeelhouder in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA) en als lid van de aandeelhouderscommissie (AHC).

Deelnemers

Momenteel zijn 44 gemeenten aandeelhouder van Stedin. De gemeente Dordrecht bezit 9,05% gewone aandelen en daarnaast sinds 2021 10% cumulatief preferente aandelen.

Vestigingsplaats

Rotterdam

Openbaar of gemeentelijk
belang

Stedin Groep beheert de aandelen van Stedin Beheer en van de Delta Netwerkgroep (DNWG), welke Enduris als netbeheerder heeft en draagt zorg voor de concernfinanciering. Stedin en Enduris verzorgen samen met hoogspanningsbeheerder Tennet het transport van elektriciteit en gas in Zuid-Holland, Zeeland en voor een klein deel in Friesland. De reden van participatie heeft een historische achtergrond: oprichting van een gemeentelijk energiebedrijf dat later samenging met andere bedrijven. In de Wet Onafhankelijk Netbeheer is het overheidsbelang in energienetwerken bevestigd. Het onderhoud wordt hoofdzakelijk verricht door dochterondernemingen Joulz en Delta Infra.
Met betrekking tot de gemeente, draagt deelname in de partij door middel van het dividend dat we ontvangen bij aan de sluitendheid van de stadsbegroting. Ons aandeel geeft (beperkte) invloed op majeure investeringsbeslissingen van de onderneming Stedin.

Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022</p> <p>Stedin heeft nog steeds grote behoefte aan versterking van het eigen vermogen. Dordrecht heeft zich in 2021 bij de aankoop van nieuwe aandelen, om de hoogste nood te lenigen, erover uitgesproken dat zowel het Rijk als gemeenten welke in het verzorgingsgebied, maar geen aandeelhouder zijn, eerst aan zet zijn. Dit standpunt is ook het standpunt van de aandeelhoudercommissie en is recent ook meegegeven aan alle fracties van de Tweede Kamer. In juli 2022 hebben de ministers van Financiën en EZK de Kamer desondanks laten weten meer tijd te nemen voor een besluit om als Rijk zelf te participeren. Los van de financiële perikelen: één van de schaarstes waarmee Stedin steeds vaker te maken krijgt, is het gebrek aan ruimte voor de uitbreiding van het elektriciteitsnet. Hiervoor moet op tijd meer boven- en ondergrondse ruimte worden gereserveerd, vindt de netbeheerder. Ook is er personele schaarste en zijn de prijzen van materialen explosief gestegen of minder goed verkrijgbaar. Anders gezegd: los van financiering is de maakbaarheid/realisatie ook nog een onzekerheid.</p>
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2022</p> <p>Met de huidige reguleringsmethode én zonder participatie van het Rijk is snelle energietransitie financieel niet mogelijk. Dit probleem overstijgt de draagkracht van het collectief van gemeenten. Het dividendperspectief (over de normale aandelen) is en blijft daardoor zeer zorgelijk. Hierop wordt in de begroting 2023 e.v. geanticipeerd door het dividend op normale aandelen zekerheidshalve op nihil te stellen. Alleen op de cumulatief preferente aandelen wordt vanwege het specifieke karakter ervan rendement verwacht. Bij toetreding van nieuwe aandeelhouders zal het eventuele dividend over een groter totaalbelang worden verdeeld. Er ontstaat dan een x verwatering.</p>

Bank Nederlandse Gemeenten (BNG Bank) N.V.

BNG Bank N.V.

Website	https://www.bngbank.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	De heer P.J. Heijkoop als gevolmachtigd lid in de Algemene vergadering van aandeelhouders (AvA).
Deelnemers	Het Rijk en Nederlandse gemeenten.
Vestigingsplaats	Den Haag
Openbaar of gemeentelijk belang	De BNG is een bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De Staat is houder van de helft van de aandelen, de andere helft is in handen van gemeenten, provincies en een hoogheerraadschap. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank nog steeds essentieel voor de publieke taak, maar de gemeente heeft ook alternatieve financieringsmogelijkheden. Klanten van BNG Bank zijn overwegend overheden en instellingen op het gebied van volkshuisvesting, gezondheidszorg, onderwijs en openbaar nut. Verreweg het grootste deel van de kredietverlening van de bank is kredietrisicovrij, omdat deze aan of onder garantie van overheden plaatsvindt.
Relevante beleidsinformatie	<p>Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022</p> <p>BNG Bank heeft in 2020 de ambitie uitgesproken dat zij 10% meer maatschappelijke impact wil maken in 2023 ten opzichte van 2021. Verwezen wordt naar bijgaande informatie, waarbij aangetekend wordt dat dit in samenwerking met haar klanten moet worden gerealiseerd.</p>
Risico's	<p>Actuele risico's d.d. augustus 2022</p> <p>De hoogte van de nettowinst blijft met onzekerheden omgeven, omdat de bank geen voorspelling kan/wil doen over de ontwikkeling van de ongerealiseerde marktwaardeveranderingen. Een betrouwbare schatting van de nettowinst voor 2022 kan/wil de bank daarom niet maken. Bij het opstellen van deze begroting was het halfjaarbericht 2022 nog niet ontvangen.</p>

Stichting administratiekantoor Breedband Drechtsteden

Stichting Administratiekantoor Breedband Drechtsteden

Website	https://www.vitrumnet.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	Dhr. M.D. Burggraaf, lid Algemeen Bestuur en penningmeester
Deelnemers	De stichting administratiekantoor Breedband Drechtsteden (26 non profit)

Vestigingsplaats	certificaathouders) heeft als primair doel het houden van aandelen van de Breedband Drechtsteden Groep BV. Deze BV bedient samen met de dochter BV's Breedband Drechtsteden BV (voor de certificaathouders in STAK) en VitrumNet BV (voor alle andere activiteiten) de relaties. Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Oorspronkelijk was het doel het in eigendom verwerven en beheren van een glasvezelinfrastructuur in de regio Drechtsteden. Momenteel is het doel het beheren van aandelen/certificaten en het uitoefenen van stemrecht in de Breedband Drechtsteden Groep BV. Breedband Drechtsteden Groep B.V. bestaat uit de volgende werkmaatschappijen: <ul style="list-style-type: none"> • Breedband Drechtsteden BV (bediening oprichters in de non-profit sector waaronder GRD/Dordrecht). • VitrumNet BV (commercieel).
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022 <ul style="list-style-type: none"> • Op het circulaire bedrijventerrein Ambachtsezoom in Hendrik-Ido-Ambacht is gestart met de realisatie van een digitale infrastructuur die alle locaties op het terrein samenbrengt. Dit wijkt af van de reguliere aanpak waarbij per aansluiting wordt gewerkt. Door alle locaties aan te sluiten ontstaat een goede basis voor unieke, digitale innovaties en toepassingen die de groep ook elders in kan gaan zetten. • De aandelen van de GRD zijn overgenomen in 2022 (zie raadsbesluit 2022-0060649).
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2022 Geen bijzonderheden. De financiële gegevens betreffen vastgestelde en voorlopige gegevens van Breedband Drechtsteden Groep. STAK is vooral een juridisch vehikel.

Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A.

Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A.

Website	www.leerpark.nl
Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none"> • Mevrouw C.C van Benschop, gevolmachtigd lid en voorzitter Algemeen Leden Vergadering (ALV) • De heer J.H.S. Goossensen, bestuurslid (bestuurslid A) • De heer N.J de Wit, bestuurslid
Deelnemers	De gemeente Dordrecht en het ROC Da Vinci College (Stichting Regionaal opleidingscentrum Zuid-Holland Zuid).
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	De Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A. is op 26 juni 2003 opgericht en heeft als hoofddoelen: <ol style="list-style-type: none"> 4. Het namens de leden selecteren van een marktpartij en het namens de leden contracteren van die marktpartij, om op het terrein gelegen aan de Maria Montessorilaan en omgeving scholen, woningen, winkels, kantoren, bedrijfsruimten, openbare ruimten en infrastructuur te realiseren. 5. De realisatie van het Leerpark tegen de scherpste prijs en hoogst bereikbare kwaliteit te laten plaatsvinden. 6. In alle fasen van de ontwikkeling van het Leerpark op te treden als aanbestedende dienst krachtens de Europese richtlijnen. De Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A. bestaat uit de leden - Stichting Regionaal Opleidingscentrum Da Vinci College en de Gemeente Dordrecht, en fungeert als opdrachtgever voor de fysieke realisatie van het Leerpark binnen aangegeven kaders (programma's, randvoorwaarden en budget van de leden).
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022 Beoogd is dat per Coöperatie Ontwikkeling Leerpark per 31 december 2022 kan worden beëindigd of wordt omgevormd.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2022 <ul style="list-style-type: none"> • Het budget voor exploitatiebijdragen DZHF vanuit de deelnemers raakt uitgeput. De afgelopen jaren is onder andere door nieuwe financiering, het vergroten van de huurinkomsten gestuurd op het sluitend krijgen van de exploitatie. Desondanks is de verwachting dat ook de komende jaren de begroting zonder partnerbijdrage niet geheel sluitend zal worden.

Energie Coöperatie Dordrecht

Energie Coöperatie Dordrecht (ECD)

Website <https://www.wijkendordrecht.nl/energiesdordrecht>

Vertegenwoordiging Dordrecht	<ul style="list-style-type: none">• Mevrouw T.F. de Jonge bestuurslid (Algemene leden vergadering)• De heer J.M. Leemans, ambtelijk lid
Deelnemers	NV Huisvuilcentrale Noord-Holland en de gemeente Dordrecht.
Vestigingsplaats	Dordrecht
Openbaar of gemeentelijk belang	Doel van de coöperatie is het versnellen van de uitvoering van het gemeentelijk energiebeleid, het tot stand brengen van leerwerkverbindingen op het gebied van duurzame energie en het tot stand brengen van een revolverend fonds voor het doen van duurzame investeringen.
Relevante beleidsinformatie	Actuele ontwikkelingen d.d. augustus 2022 De activiteiten van de ECD in 2023 zijn het beheer van de in bedrijf zijnde productie-installaties en het in opdracht van de gemeente vormgeven van het zonne-offensief <ul style="list-style-type: none">• Windturbine Krabbegors: de Raad van State heeft nog geen uitspraak gedaan in de hoger beroepszaak, een zittingsdatum is nog niet gepland. Aan het verkrijgen van de SDE subsidie zijn voorwaarden verbonden. In loop der tijd heeft de ECD meerdere malen aan de subsidieverstrekker uitstel voor de bouw gevraagd en gekregen. Een belangrijke voorwaarde is dat de windmolen binnen vier jaar na het verkrijgen van de subsidie in bedrijf moet zijn. Dat betekent dat de windmolen uiterlijk 4 maart 2023 in gebruik moet zijn. Deze datum, zonder uitspraak, is niet haalbaar zodat (een deel van) de SDE subsidie komt te vervallen. Dit verlies in combinatie met de rente ontwikkelingen in de markt en de oplopende bouw- en productiekosten zorgen er voor dat er met deze windturbine geen rendabele businesscase is te realiseren. De ECD heeft daarom besloten om af te zien van de ontwikkeling en de ontwikkel kosten in 2022 als verlies te boeken.• In de jaren 2022-2030 gaat de ECD zich toeleggen op het versnellen van de energietransitie door vorm te geven aan het door de gemeente gewenste zonneoffensief. Hiervoor zal zijn een projectleider zonne-energie in dienst nemen.
Risico's	Actuele risico's d.d. augustus 2022 Op dit moment zijn geen specifieke risico's benoembaar. Zonneweides Amstelwijk en Crayestein: zijn in bedrijf. Risico's van uitval en diefstal van panelen zijn gedekt met een verzekering. Het werkplan 2023 (en daarmee de begroting) is nog in ontwikkeling.

Financiële informatie verbonden partijen

Onderstaand treft u een totaal overzicht van de financiële gegevens van onze verbonden partijen.

Daar waar besluitvorming in het publieke domein plaatsvindt, geven we inzicht in omvang van de Begroting 2023 van de betreffende verbonden partij. Bij een gemeenschappelijke regeling (GR) melden we de omvang van de totale bijdragen van alle vaste deelnemers (meestal gemeenten). Voor zover dit van toepassing is melden we welk belang in zowel euro's als procentueel, de gemeente Dordrecht heeft in een verbonden partij. Bij een GR gaat dat om de vaste gemeentelijke bijdrage (bijvoorbeeld inwonersbijdrage) in de Begroting 2023 van de verbonden partij, bij deelnemingen (zoals BV's en NV's) gaat het bijvoorbeeld om het dividend op basis van het percentage aandelen. Bovendien geven we een prognose van het verwachte resultaat 2023 van de verbonden partij en het resultaat 2021 (inclusief ontwikkeling van het eigen en vreemd vermogen van 2020 naar 2021).

Verbonden partij	Eigen vermogen		Vreemd vermogen		Resultaat en prognose		Omvang begroting 2023		Aandeel Dordt in Verbonden partij	
Naam	2020	2021	2020	2021	2021	2023	Totale begroting	Totale Bijdragestaat	2023 in euro	2023 in %
Gemeenschappelijke regeling Sociaal	nvt	nvt	nvt	nvt	nvt	PM	€ 278.966.000	€ 273.341.000	€ 148.321.000	54%
Gemeenschappelijke regeling Dienst Gezondheid en Jeugd Zuid-Holland Zuid (GR DG&J ZHZ)	€ 3.114.000	€ 2.297.000	€ 44.708.000	€ 57.796.000	DGJ € 0, SOJ - /- € 13.240.000	€ 0	€ 171.123.000	€ 161.806.000	€ 48.052.000	30%
Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (GR OZHZ)	€ 3.509.357	€ 3.055.628	€ 12.363.119	€ 11.954.139	€266.789	pm	€ 27.932.622	€ 27.932.622	€ 9.013.767	32,3%
Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid (GR VRZH)	€ 6.311.000	€ 3.308.885	€ 62.293.000	€ 76.220.183	-/- € 1.908.000	pm	€ 49.184.000	€ 41.618.000	€ 13.161.000	32%
Gemeenschappelijke regeling Sociale Werkvoorziening Drechtsteden (Drechtwerk)	€ 2.856.000	€ 1.279.000	€ 29.112.000	€ 22.340.000	€ 1.279.000	0	€ 44.238.000	€ 5.698.000	€ 3.436.000	60%
Gemeenschappelijke regeling Vuilverwerking Dordrecht en Omstreken (Gevudo)	Gevudo: € 30.000 HVC: € 142.293.000	Gevudo: nihil, HVC: € 168.741.000	Gevudo: € 0 HVC: € 849.809.000	Gevudo: nihil, HVC: € 845.541.000	Gevudo: nihil, HVC: pm	idem	n.v.t. (Gevudo)	n.v.t. (Gevudo)	wordt verrekend door GR met provisie	
Gemeenschappelijke regeling Wegschap Tunnel Dordtse Kil (GR Kiltunnel)	€ 5.815.000	€ 11.130.000	€ 19.621.000	€ 32.618.000	€ 5.316.000	€ 1.241.000	€ 7.221.000	€ 50.000	€ 21.000	42%
B.V. Gemeenschappelijk Bezit Evides	€ 535.200.000	€ 558.000.000	€ 713.000.000	€ 754.000.000	€ 47,9 miljoen	INVULLEN (of pm ?)	nvt	nvt	nvt	7% nvt aandeelhoudersbelang in GBE
Merwedelingelijn Beheer B.V.	€ 250.000	€ 250.000	€ 109.000	€ 39.000	€ 0	pm	nvt	nvt	? of nvt?	2,91%
ROM-D: Holding Regionale Ontwikkelingsmaatschappij Drechtsteden N.V.	pm/zie beleidsinfo	pm/zie beleidsinfo	pm/zie beleidsinfo	pm/zie beleidsinfo	pm/zie beleidsinfo	pm	nvt	nvt	nvt	69% (Capital 29,73% en Kil III 7,4%)
Regionale Ontwikkelingsmaatschappij InnovationQuarter B.V.	€ 49.681.000	pm	€ 18.196.000	pm	-/- € 3.600.000	pm	nvt	nvt	€ 926.846	ca 1,5%
Stedin Holding N.V.	€ 2,9 mrd	€ 3,2 mrd	€ 4,7 mrd	€ 4,9 mrd	€ 21 miljoen	pm	nvt	nvt	nvt	9,05% aandelenbelang
BNG Bank N.V.	€ 5,06 mrd	€5,1 mrd	155,2 mrd	144 mrd	€ 236 miljoen	pm	nvt	nvt	nvt	0,419%
Stichting Administratiekantoor Breedband Drechtsteden	€ 3.681.000	€ 4.262.000	€ 2.681.000	€ 2.231.000	€ 830.000	pm	INVULLEN	INVULLEN	INVULLEN	14% certificaten
Coöperatie Ontwikkeling Leerpark U.A.	€ 0 (na kapitaalstorting leden)	€ 0 (na kapitaalstorting leden)	€ 7.931.000	€ 8.041.000	Prognose -/- € 160.000	nvt	nvt	nvt	nvt	60% Coöperatie, 50% DZHF
Energie Coöperatie Dordrecht (ECD)	€ 1.530.545	€ 1.424.510	€ 118.006	€ 36.274	€10.806	pm	nntb	nvt	nvt	50%

Grondbeleid

De paragraaf grondbeleid geeft op hoofdlijnen inzicht in de ontwikkelingen bij het Grondbedrijf. De basis voor deze begroting zijn de jaarschijven 2023 tot en met 2027 en het resultaat van de grondexploitaties bij het de jaarrekening 2021.

Managementsamenvatting

Voor de Begroting 2023 verwachten we een minder stabiele positie van het Grondbedrijf dan in eerdere jaren. Mede als gevolg van de sterk toegenomen inflatie en verschillende mondiale ontwikkelingen nemen de risico's toe. Op basis van de jaarrekening 2021 is het de verwachting dat de reserve Grondbedrijf per 1-1-2023 toegenomen zal zijn tot een bedrag tussen de € 20,1 miljoen en € 20,9 miljoen (rekening houdend met de geplande onttrekking van € 12 miljoen ten behoeve van de WDO in 2022). Ten opzichte van de jaarrekening 2021 zijn de risico's van het grondbedrijf circa € 7,5 miljoen toegenomen tot € 10 miljoen bij een zekerheidspercentage van 75%. De omvang van de reserve is momenteel voldoende groot om de risico's binnen het grondbedrijf op te vangen.

Het totaal van exploitatieresultaten en risico's laat een positieve vermogenspositie per 1-1-2022 zien van € 18,3 miljoen. Bij de jaarrekening 2020 was dit € 37,4 miljoen. De verslechtering van de vermogenspositie is het gevolg van verslechtering van de resultaten op de grondexploitaties, toegenomen risico's en nieuwe onttrekkingen aan de reserve grondbedrijf ten behoeve van de nieuw te bouwen parkeergarage op het gezondheidspark.

Grondbeleid in de gemeente Dordrecht

Het grondbeleid van de gemeente Dordrecht is vastgelegd in de [Nota grondbeleid 2018](#) en is bedoeld om uitvoering te geven aan de ruimtelijke kaders die gesteld zijn binnen de [Structuurvisie 2020](#). In de Nota zijn de wijzigingen van het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) uit 2016 verwerkt en gelijktijdig zijn door het college een aantal richtlijnen voor gronduitgifte vastgesteld. Het uitgangspunt hierbij is dat dit in concurrentie plaatsvindt. Het grondbeleid laat zich het best kenmerken als situationeel grondbeleid. Per locatie wordt beschouwd welke ontwikkelstrategie het beste past bij de doelstellingen en ambities van de gemeente Dordrecht.

Ondanks deze terughoudendheid vinden we het van belang om bij gebiedsontwikkeling een sterke regierol te vervullen. In een vroeg stadium formuleert de gemeente programmatische en kwalitatieve uitgangspunten. Bij voorkeur worden hier met ontwikkelaars anterieure afspraken over gemaakt, evenals over het kostenverhaal. Mocht dit niet lukken dan zullen met een exploitatieplan kostenverhaal en eventuele kwaliteitseisen worden afgedwongen.

Visie grondbeleid in relatie tot de realisatie van doelstellingen begrotingsprogramma's

Het ruimtelijk beleid wordt vertaald in het [programma Bouwend en Bereikbaar Dordrecht](#). Verantwoording en inzicht in de financiële consequenties van het gevoerde grondbeleid vindt plaats in de Prognose Grondbedrijf. Met financieel economische haalbaarheid (en financiële kaderstelling) als uitgangspunt, bestaat een wisselwerking tussen het grondbeleid en het ruimtelijke beleid.

In het [Politiek Akkoord 2022-2026](#) is de ambitie opgenomen om in de eerste vier jaar 4.000 woningen te realiseren, verdeeld over alle segmenten. Hiervan moet 30% in het sociale huursegment gerealiseerd worden en minimaal 1.500 betaalbare koopwoningen worden aan de harde planvoorraad toegevoegd.

De projecten Stadswerven, Leerpark-Gezondheidspark en Amstelwijck/Wilgenwende zijn noodzakelijk om een substantieel deel van de gestelde ambities in te vullen. Voor deze projecten bestaan lopende grondexploitaties. Daarnaast bezit de gemeente Dordrecht een aantal strategische locaties die ontwikkeld kunnen worden door gronden uit te geven, zoals het Scholengebied Noordendijk, Sportpark Corridor en de Spuiboulevard. Ook particuliere initiatieven op locaties

zonder gemeentelijk grondbezit zullen leiden tot het realiseren van een groot aantal woningen. Deze lijn van ontwikkelingen is voor de financiële positie van het Grondbedrijf niet van belang.

Via deze begroting vindt er geen autorisatie plaats van grondexploitaties. Deze begroting is uitsluitend gebaseerd op eerder genomen raadsbesluiten.

Prognose verwachte resultaten totale grondexploitatie

Om inzicht te krijgen in de toekomstige positie van het Grondbedrijf, staat hieronder weergegeven wat de verwachting is van het verloop van de boekwaarde voor het gehele jaar 2022. De verwachte kosten en opbrengsten voor 2022 en verder zijn bijgesteld. Deze cijfers zijn conform de actualisatie van de projecten op basis van de Jaarrekening 2021.

Op basis van de laatste inzichten in de projecten, is de begroting op prijspeildatum 1 januari 2022 geactualiseerd. De raming van de kosten en opbrengsten voor 2023 en verder en de risicoanalyse worden opnieuw kritisch bekeken bij de Prognose 2023. Wijzigingen voor de begroting die hier uit voortvloeien, worden dan ter besluitvorming aangeboden.

In onderstaand overzicht worden voor de bouwgronden in exploitatie de verwachte resultaten en het verloop van de boekwaarde weergegeven op basis van de huidige begroting.

Bedragen x € 1.000.000

Boekwaarde Bouwgrond in exploitatie (BIE) aan het begin van het begrotingsjaar 2022:	100,7
De geraamde investeringen in het begrotingsjaar 2022:	49,6
De geraamde opbrengsten in het begrotingsjaar 2022:	51,0
Verwachte boekwaarde in BIE aan het einde van het begrotingsjaar 2022:	99,2
De geraamde nog te maken kosten (vanaf 1-1-2023):	94,2
De geraamde opbrengsten (vanaf 1-1-2023):	212,4

De totale projectportefeuille van de grondexploitaties laat een negatief resultaat zien. Dit is een som van positieve en negatieve exploitaties. Op grond van het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) zijn gemeenten verplicht negatieve grondexploitaties af te dekken met een verliesvoorziening. De verliesvoorzieningen zijn onttrokken aan de algemene reserve van het Grondbedrijf. De tabel laat zien dat de huidige portefeuille voor een deel bestaat uit positieve exploitaties. De ontwikkeling van de reserve Grondbedrijf, de risico's en een toelichting op de totale financiële positie komt terug bij het onderdeel [Toelichting op de financiële positie en risico's](#).

Verlies en winstneming

Met betrekking tot de projecten met een nadelig exploitatieresultaat zijn verliesvoorzieningen gevormd. Het afsluiten van deze projecten betekent een definitieve verliesneming ten laste van de algemene reserve Grondbedrijf. De verliesneming is gelijk aan de al getroffen verliesvoorziening.

De verliesvoorzieningen voor nadelige projecten worden gebaseerd op resultaten van de grondexploitaties op de eindwaarde van het project.

De verwachting is dat in 2022 en 2023 een aantal projecten wordt afgesloten met een positief resultaat (Baanhoekweg, Drechtwerk B&S, Oud Krispijn Zuid, Overkampzone en Spuiboulevard 4-88). Het definitieve resultaat van deze projecten wordt gemuteerd in de algemene reserve van het Grondbedrijf.

Binnen de bestaande portefeuille van grondexploitaties wordt in 2022 tussen € 11,9 miljoen en € 12,7 miljoen aan winstneming verwacht. In 2023 wordt tussen € 4,6 miljoen en € 5,4 miljoen aan winstneming verwacht. Naast de eerdergenoemde projecten met een positief resultaat die in 2022 en 2023 worden afgesloten wordt in dezelfde periode tussentijds ook winstneming verwacht

voor de projecten Amstelwijk Noord, Dordtse Kil IV deel 1 en deel 2, Grote Hondring, Middenzone Gezondheidspark en Wielwijk.

Toelichting op de financiële positie en de risico's

In deze paragraaf geven we een toelichting op de financiële positie van het Grondbedrijf aan de hand van de risico's in relatie tot de reserves. Dit geeft inzicht in het weerstandsvermogen, de financiële positie van het Grondbedrijf op de korte termijn (< 3 jaar) en de lange termijn (> 3 jaar).

Risico's

Binnen de risico's wordt conform de [Nota grondbeleid 2018](#) en de [Nota risicobeheersing en weerstandsvermogen](#) onderscheid gemaakt tussen de positieve en negatieve risico's binnen projecten en positieve en negatieve effecten ten opzichte van de reserve, de algemene risico's.

De positieve risico's zijn de geprognosticeerde resultaten van de grondexploitaties. De projectspecifieke risico's hebben betrekking op de grondexploitaties. Om de onderhandelingspositie van de gemeente niet te schaden, gaan we in deze paragraaf niet inhoudelijk in op de risico's. Met betrekking tot de risico's moet worden gedacht aan onzekerheden over kosten en opbrengsten, saneringsrisico's, kans op archeologische vondsten enzovoort.

De algemene risico's zijn onder meer van toepassing op algemene uitgangspunten zoals deze worden gehanteerd bij de actualisatie van de grondexploitaties. Dit heeft bijvoorbeeld betrekking op bandbreedte op de parameters als kosten- en opbrengstenstijging die een beeld geven van de economische groeiverwachting. Daarnaast zijn er nog enkele andere algemene risico's die projectoverstijgend zijn.

Lange termijn (> 3 jaar)

Het totaal aan risico's binnen de grondexploitaties is hoger dan waar het grondbedrijf het benodigd weerstandsvermogen op baseert. Risico's waarvan het de verwachting is dat deze niet binnen de eerste drie jaar zullen optreden worden daarin niet meegenomen. Hiermee wordt voorkomen dat de weerstandscapaciteit onnodig hoog moet worden gehouden voor risico's die zich mogelijk pas in de verre toekomst voordoen.

Financiële positie Grondbedrijf

Het verwachte resultaat van het Grondbedrijf op de lange termijn bedraagt € 18,3 miljoen positief, uitgaande van de resultaten van de grondexploitaties bij de jaarrekening 2021. In dit resultaat is rekening gehouden met de getroffen voorzieningen en de verwachte resultaten van de projecten, de stand van de algemene reserve van het Grondbedrijf en de risico's. De toekomstige inkomsten zijn daarmee hoger dan de risico's. Het saldo van de vermogenspositie is ten opzichte van de Prognose 2021 afgenomen met € 19,1 miljoen. Dit is het gevolg van de verslechtering van de resultaten van de grondexploitaties, toegenomen risico's en nieuwe onttrekkingen aan de reserve grondbedrijf ten behoeve van de parkeergarage op het gezondheidspark.

Korte termijn (< 3 jaar)

De risico's die zich binnen drie jaar kunnen voordoen, bepalen de benodigde weerstandscapaciteit. Dit wordt aangeduid als de norm voor het weerstandsvermogen. De norm voor het Grondbedrijf is bij de Jaarstukken 2021 per 31-12-2021 vastgesteld op € 2,5 miljoen (het gewogen totaal van de risico's binnen een periode van drie jaar die betrekking hebben op het grondbedrijf met een betrouwbaarheid van 75%, analoog aan de overige risico's van de gemeente).

In het onderdeel [verloop algemene reserve grondbedrijf](#) staat een toelichting op het verloop van de algemene reserve Grondbedrijf. In 2022 en 2023 verwachten we een beperkte toename van de reserve grondbedrijf, mede als gevolg van geplande onttrekkingen (totaal 16,3 miljoen). Daarom zal in 2022 ten behoeve van de jaarlijkse afdrachten aan de WDO een eenmalige onttrekking van € 12 miljoen aan de reserve plaats vinden. Daarna resteert nog € 2 miljoen aan toekomstige

onttrekkingen ten behoeve van de WDO. Ten behoeve van de toekomstige parkeergarage op het gezondheidspark zal in totaal € 5,6 miljoen aan de reserve onttrokken worden in de periode 2023 tot en met 2027.

Boekwaarde ten opzichte van totale baten gemeente.

Grondexploitatie	Bedragen x € 1.000		
	Jaarrekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023
Raming van het totaal van de activa van de bouwgronden in exploitatie A (art. 38, sub b BBV)	€ 54.390	€ 46.530	€ 74.672
Raming van het totaal van de baten exclusief de mutaties van reserves B (art. 17, sub c BBV)	€ 570.990	€ 509.694	€ 612.278
Grondexploitatie = A/B	10%	9%	12%

Het verhoudingsgetal tussen boekwaarde van de bouwgronden in exploitatie (BIE's) en de totale baten van de gemeente geeft een indicatie van het risico dat de gemeente loopt met haar grondexploitaties. Deze risico's zijn betrokken bij de bepaling van de omvang van het weerstandsvermogen en worden gemonitord middels het risicomanagement systeem. De waarde die wij aan het kengetal toe moeten kennen, zal met het verloop van jaren duidelijker worden.

Economie

Naast de projectrisico's, zijn de algemene risico's opgenomen in het weerstandsvermogen. Deze zijn voor een groot deel het gevolg van de economische groeiverwachting en de omvang van de totale omzet van de portefeuille.

De ontwikkeling van de economie is vertaald in parameters voor inkomsten- en kostenstijging voor de komende jaren. Bij de Prognose 2023 wordt dit opnieuw bezien. Een bijstelling van de hoogte van de parameters heeft invloed op het saldo van de projecten. Voor de projecten met een verliesvoorziening leidt dit direct tot een mutatie van de algemene reserve Grondbedrijf.

Op het moment van schrijven worden verschillende scenario's uitgewerkt ten aanzien van de mogelijke ontwikkeling van de economie en de reactie van de verschillende markten hierop. Aanleiding hiervoor is onder meer de energiecrisis als gevolg van de situatie in de Oekraïne. Aangepaste economische verwachtingen kunnen op termijn leiden tot het negatief moeten bijstellen van de verwachtingen voor de grondexploitaties en de financiële positie van het grondbedrijf. Voor het eerst zullen deze effecten verwerkt en zichtbaar worden in de actualisatie van de grondexploitaties bij de jaarrekening 2022.

Toelichting totaal financiële positie

Op basis van de huidige exploitaties is het Grondbedrijf in staat om alle risico's met inkomsten uit deze exploitaties op te vangen. Ook voor de korte en middellange termijn is dit de verwachting.

Verloop algemene reserve Grondbedrijf

De algemene reserve Grondbedrijf is het resultaat van de winst- en verliesnemingen in de grondexploitaties en vaste en incidentele afdrachten aan de algemene middelen. De resultaten van de erfpacht-, huur- en pachtexploitatie en kosten van grondbeleid maken per 1 januari 2018 onderdeel uit van de exploitatiebegroting van de stad.

Verwachting 2022, 2023 en verder

De algemene reserve Grondbedrijf wordt naar verwachting over het jaar 2022 en 2023 aangevuld met winst uit een aantal (af te sluiten) exploitaties. Per 1-1-2022 bedraagt het saldo van de reserve € 20,2 miljoen en het is de verwachting dat de reserve per 1-1-2023 zal zijn toegenomen tot een bedrag tussen de € 20,1 miljoen en € 20,9 miljoen.

Vanaf 2018 wordt vanuit de algemene reserve Grondbedrijf € 2,0 miljoen afgedragen aan het programma Westelijke Dordtse Oever (WDO). In 2022 zal een eenmalige extra onttrekking van € 12 miljoen aan de reserve plaats vinden. Met deze onttrekking is reeds rekening gehouden in de hierboven gepresenteerde stand van de reserve per 1-1-2023. Daarna resteert nog € 2 miljoen aan toekomstige onttrekkingen ten behoeve van de WDO.

Als gevolg van gewijzigde regels omtrent winstneming in het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV), is het verloop van de reserve grilliger geworden. Vertraging of versnelling in uitgifte leidt daardoor direct tot onverwachte mutaties in de algemene reserve. In de toekomst moet daarom rekening worden gehouden met schommelingen.

Financiële begroting

Overzicht financiële begroting

Financiële begroting

In de financiële begroting wordt ingegaan op de exploitatie en de balans. Dit met als doel het inzicht in de gemeentelijke financiën te vergroten. Wat betreft de exploitatie wordt daartoe een samenhangend inzicht geboden in de ontwikkeling van de exploitatie vanaf de [Begroting 2022](#) via de [Kaderbrief 2023 \(RIB\)](#) naar de [Begroting 2023](#).

Vertrekpunt standen Begroting 2022

De Begroting 2022 is het startpunt voor de Begroting 2023. De [Begroting 2022](#) is vastgesteld op 9 november 2021 met het volgende eindsaldo:

	Bedragen x € 1.000			
	2023	2024	2025	2026
Eindsaldo Begroting 2022	1.005	-3.352	-2.695	-1.849
Besluiten na vaststellen Begroting 2022	-7	-37	-44	-46
Startpositie meerjarenraming 2023-2026	998	-3.389	-2.739	-1.895

Tussen het vaststellen van de Begroting 2022 en het opstellen van de Kaderbrief 2023 heeft er één technische correctie plaatsgevonden, omtrent de kapitaallasten voortkomende uit het Integraal Huisvestingsplan (besluit uit Kadernota 2021).

Begroting 2023

Na de [Kaderbrief 2023](#) hebben wij op 14 juni 2022 - wederom via een raadsinformatiebrief - [de effecten uit de Meicirculaire 2022 en het voorlopige overzicht van beleidsintensiveringen uit het Politiek Akkoord voor de periode 2023-2026](#) inzichtelijk gemaakt.

Na de kaderbrief is er ook aanvullend inzicht gekomen in enkele autonome ontwikkelingen, knelpunten en dekkingsmiddelen, waaronder de verwerking van de meerjarige rijksbudgetten voor Jeugd. Daarnaast zijn er in de periode juni tot en met september 2022 ontwikkelingen geweest, zoals stijgende energielasten en de technische doorrekening van de nieuwe kapitaallasten, die van invloed zijn geweest op het begrotingssaldo (opgenomen bij het onderdeel [Mutaties](#)).

Deze ontwikkelingen zorgen ervoor dat het financieel perspectief conform onderstaande tabel wijzigt. Voor alle jaren is sprake van een verbetering van het perspectief. Voor het (ravijn)jaar 2026 is en blijft het negatieve saldo een (landelijk) zorgpunt.

Onderstaande tabel laat het saldo van de Begroting 2023 en meerjarenraming zien.

Bedragen x € 1.000

	2023	2024	2025	2026
Eindsaldo Begroting 2022	1.005	-3.352	-2.695	-1.849
Besluiten na vaststellen Begroting 2022	-7	-37	-44	-46
Startpositie meerjarenraming 2023-2026	998	-3.389	-2.739	-1.895
1. Autonome ontwikkelingen	-19.989	-19.530	-19.359	-19.459
2. Indexeren	-12.041	-12.041	-12.041	-12.041
3. Knelpunten	-2.276	-1.315	-1.035	-917
4. Mutaties	-5.026	73	187	-1.312
5. Dekkingsmaatregelen	42.916	44.963	45.023	22.667
Eindsaldo Begroting 2023	4.582	8.761	10.036	-12.957

Autonome ontwikkelingen

Tussen het moment van de [Begroting 2022](#) en het opstellen van de Begroting 2023 doen zich een aantal autonome ontwikkelingen voor. Onderstaande tabel geeft inzicht in de financiële consequenties van deze autonome ontwikkelingen:

Bedragen x € 1.000

Autonome ontwikkelingen	2023	2024	2025	2026
1. Stedin	-5.000	-5.000	-5.000	-5.000
2. Dividend Evides	-400	-400	-400	-400
3. CAO 2021 -2022	235	229	229	229
4. Decemercirculaire 2021	46	48	45	42
5. Energie	-1.100	-1.100	-1.100	-1.100
6. Aanbesteding aansprakelijkheidsverzekering	-220	-220	-220	-220
7. Gemeentelijke bijdrage GRD Begroting 2022	-924	-851	-782	-782
8. Veiligheidsregio Zuid Holland Zuid - Begroting 2023	-657	-657	-657	-657
9. Drechtwerk	147	339	413	413
10. GR Dienst G&J - onderdeel dienst Gezondheid & Jeugd	-218	-218	-218	-218
11. Groei jeugdhulp uitgaven	-13.074	-12.916	-12.916	-12.916
12. Woonwagens	66	66	66	66
13. Ventilatie op scholen (SUVIS)	-127	-127	-127	-127
14. Algemene uitkering	1.237	1.277	1.308	1.211
Totaal	-19.989	-19.530	-19.359	-19.459

Per autonome ontwikkeling volgt een toelichting:

1. Stedin

Het wegvallen van de dividend inkomsten Stedin is verwerkt in de cijfers, wat een negatief resultaat van € 5 miljoen per jaar betekent. Dit is het jaarlijkse dividend wat onder druk staat omdat Stedin alle liquiditeit aanwendt voor forse investeringen in het netwerk om dit toekomstbestendig te maken in het licht van de klimaatambities.

De keuze van Stedin om slechts beperkt dividend uit te keren is gemaakt vooruitlopend op het afronden van de discussie hoe de rekening van de verduurzaming wordt betaald. Door het dividend te beperken komt deze rekening naar de gemeenten, terwijl de kosten het gevolg zijn van afspraken op rijksniveau. Onze lobby is erop gericht om de rekening niet eenzijdig bij de

gemeenten neer te leggen, maar rechtvaardig te verdelen over de verschillende overheden en de gebruikers.

2. Dividend Evides

Op grond van het ondernemingsplan 2022 en het in 2021 ontvangen dividend van Evides is het de verwachting dat het dividend structureel met € 400.000 moet worden verlaagd. Oorzaken hiervan zijn in hoofdzaak de investeringsagenda, de sterke loon- en prijsstijgingen en de tariefregulering; in combinatie met het vasthouden aan een relatief hoge solvabiliteit. Afwijkingen blijven mogelijk en zijn bijvoorbeeld afhankelijk van het tempo van opleveren van installaties, waaraan resultaat beïnvloedende investeringslasten en -opbrengsten zijn verbonden.

3. CAO 2021-2022

De cao Gemeenten is eind januari 2022 definitief vastgesteld voor de jaren 2021 en 2022. In de Begroting 2022 was hiervoor reeds budget opgenomen en in de Kaderbrief 2023 is voorgesorteerd op hogere kosten ten opzichte daarvan. Anderzijds is er met ingang van 2023 ook sprake van een aanpassing in de werkgeverslasten; deze aanpassing is voordelig, waardoor het effect van de cao-ontwikkeling deels wordt gedempt. Dit was nog niet bekend ten tijde van het opstellen van de kaderbrief. Al met al resulteert dit erin dat de totale stijging van de personeelslasten lager is dan waar in de vorige begroting en kaderbrief rekening mee is gehouden.

4. Decembercirculaire 2021

De Decembercirculaire 2021 heeft een beperkt positief effect op het exploitatiesaldo. In de bijbehorende [raadsinformatiebrief 0005689](#) ([zie raadsvergadering van 1 februari 2022](#)) is dit nader toegelicht.

5. Energie

Als gevolg van de stijging van de leveringstarieven voor elektriciteit en gas is sprake van hogere energielasten. Voor 2023 en verder is vanwege de onzekerheden op de energiemarkt alleen gerekend met de stijging van de leveringstarieven voor 2022. Bij deze reeks gaan we ervan uit dat de energielasten blijvend op een hoger niveau zitten. Voor de berekening van de verhoging van de energielasten is een gemiddeld percentage van 40% op de werkelijke energielasten 2021 gehanteerd. Gesloten exploitaties (parkeren, riolen) zijn niet meegenomen in de berekening. Ook de energielasten van het gemeentelijk vastgoed, onderwijshuisvesting en sportaccommodaties zijn niet meegenomen, omdat de energielasten door de gebruiker worden betaald.

6. Aanbesteding aansprakelijkheidsverzekering

De aansprakelijkheidsverzekering voor personen-, zaak- en vermogensschade is Europees aanbesteed. Deze aanbesteding is duurder uitgevallen dan het contract. Dit komt met name door de verharding van de verzekeringsmarkt. Op dit moment zijn er nog maar weinig aanbieders voor gemeentelijke aansprakelijkheidsverzekeringen. Ook landelijke letsel- en vermogensschades van de aansprakelijkheidsverzekeringen stijgen door de veranderende wet- en regelgeving. Deze bedragen rekenen verzekeraars door in hun premies en het is niet de verwachting dat die binnen afzienbare tijd weer dalen.

7. Gemeentelijke bijdrage GRD Begroting 2022

De Drechtraad heeft op 7 juli 2021 de GRD Begroting 2022 en de bijbehorende gemeentelijke bijdragen vastgesteld. In het laatste kwartaal van 2021 is er een aantal ontwikkelingen geweest die aanleiding geven tot aanpassing van die gemeentelijke bijdragen. Conform de samenwerkingsovereenkomst kan een wijziging van de gemeentelijke bijdragen alleen worden doorgevoerd indien alle deelnemende gemeenten daartoe unaniem besluiten. Het betreffen hier de bijdragen voor de serviceorganisatie voor Smart Data Center, loonkosten van de gemeentelijke belastingdienst, frictiekosten in relatie tot de uittreding van de RAV uit de DG&J en daarmee uit het SCD, ICT beveiliging, en loonkosten 2022 in verband met de nieuwe cao. Het hier genoemde bedrag is de verhoging van het gedeelte van de gemeente Dordrecht in de totale kosten van de

serviceorganisatie.

8. GR Veiligheidsregio Zuid-Holland Zuid (VRZHZ)

Door diverse factoren ontstaat een structureel tekort in de begroting van de Veiligheidsregio. Om de basis op orde te krijgen, is een structureel bedrag van € 1,6 miljoen benodigd. Daarnaast komen er de aankomende jaren een aantal, veelal exogene ontwikkelingen op de VRZHZ af die gepaard gaan met structurele kosten van ruim € 1 miljoen. Het gaat hier bijvoorbeeld om kosten als gevolg van de invoering van de Omgevingswet, de vastgestelde cao 2021-2022 en de kosten om te voldoen aan eisen van informatieveiligheid. De derde component vormen gewenste innovaties en nieuw beleid zoals het Multi Intelligence Center van € 0,35 miljoen en de kosten voor een Risk Factory (nog als p.m. opgenomen, afhankelijk van businesscase).

Nadat rekening is gehouden met besparingen op bijvoorbeeld het oversluiten van de leningenportefeuille kent de begroting van de VRZHZ op basis van huidig inzicht een structureel tekort van € 2,26 miljoen. Het aandeel van Dordrecht in de basis op orde is € 464.000, in de exogene ontwikkelingen € 135.000 en in de innovaties en nieuw beleid (exclusief Risk Factory) € 58.000. Op de verhoging van de bijdrage is een zienswijze-procedure van toepassing.

9. Drechtwerk

De gemeentelijke bijdrage aan Drechtwerk kan structureel worden verlaagd, als gevolg van een gunstig verloop van de rijkssubsidie ten opzichte van de personele kosten (en detacheringen) van Drechtwerk. De Begroting 2023 en de doorkijk tot 2026 kent nog een aantal onbekende factoren zoals de effecten van de samenwerking/voeging met de Sociale Dienst Drechtsteden (SDD) en de effecten van (mogelijke) cao ontwikkelingen.

10. GR Dienst G&J - onderdeel dienst Gezondheid & Jeugd

De dienst Gezondheid & Jeugd heeft de gemeentelijke bijdragen uit de ontwerp begroting 2023 geïndexeerd vanwege prijsstijgingen op de lonen en materiële budgetten. Daarnaast heeft de dienst beleidsvoorstellen voor het meldpunt Zorg & Overlast en Veilig Thuis opgenomen in zijn begroting. Het Algemeen Bestuur van de GR dienst Gezondheid & Jeugd heeft deze ontwerp begroting 2023 inmiddels vastgesteld.

11. Groei Jeugdhulp uitgaven

De Serviceorganisatie Jeugd ZHZ heeft twee groeiscenario's voor de jeugdhulputgaven in haar ontwerp begroting 2023 voorgelegd aan de gemeenten, (inmiddels heeft het Algemeen Bestuur deze ontwerp Begroting 2023 vastgesteld.) Wij opteren voor het minder rooskleuriger doch realistischer scenario (met een groei van 6%, 4% en 2% in respectievelijk 2022, 2023 en 2024) gezien de historische cijfers en de vertraging in de financiële effecten van de bezuinigingsmaatregelen. Deze extra uitgaven worden deels gecompenseerd door extra rijksmiddelen in de Meicirculaire 2022. Zie [Dekkingmiddelen](#), onderdeel rijksbudget Jeugd.

12. Woonwagens

Na een herinrichting van het beheer van de woonwagens is de huuropbrengst al enkele jaren hoger dan begroot. Voorgesteld wordt deze stijging nu ook structureel te verwerken in de begroting.

13. Ventilatie op scholen (SUVIS)

Als maatregel voor corona is het verplicht voor scholen om de ventilatie op orde te hebben. Scholen krijgen hiervoor 30% subsidie van het Rijk. Vanuit de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor onderwijshuisvesting roept het Rijk gemeenten en schoolbesturen op om samen afspraken te maken over de overige 70%. Naar analogie van veel andere gemeenten is 50% van het restantbedrag (35% van de totaal investering) opgenomen als gemeentelijke bijdrage.

14. Algemene uitkering

De Rijksoverheid kijkt bij de verdeling van het gemeentefonds over de gemeenten onder meer naar het aantal inwoners, het aantal jongeren, het aantal uitkeringsgerechtigden, de oppervlakte van de

gemeente en de grootte van de watergebieden. Het huidige bedrag uit het gemeentefonds is nog gebaseerd op een behoedzame groei van het aantal inwoners naar 119.500 (stand 1-1-2022). Naar verwachting groeit Dordrecht toe naar 122.000 inwoners (stand 1-1-2023) wat een structureel hoger bedrag uit het gemeentefonds oplevert.

Indexeringen

INDEXATIES UITGAVEN

In de begroting indexeren wij jaarlijks de personele budgetten, prijsgevoelige budgetten, de bijdrage aan gesubsidieerde instellingen en verbonden partijen.

	Bedragen x € 1.000			
Indexeren - uitgaven	2023	2024	2025	2026
1. Personele budgetten	-3.442	-3.442	-3.442	-3.442
2. Prijsgevoelige budgetten	-5.710	-5.710	-5.710	-5.710
3. Budgetten gesubsidieerde instellingen	-7.107	-7.107	-7.107	-7.107
Totaal	-16.259	-16.259	-16.259	-16.259

1. Personele budgetten

Voor de personele budgetten is uitgegaan van een indexatie van 3,6%. De cao voor 2023 is nog niet bekend en lastig in te schatten onder de huidige omstandigheden. Het percentage is de loonstijging die in de Meicirculaire 2022 genoemd is en dus waar het Rijk qua verwachting ook mee werkt.

2. Prijsgevoelige budgetten

Bij de berekening van de inkoopbudgetten baseren we ons voor 2023 op het gemiddelde van de indices voor prijsgevoelige budgetten die in de Meicirculaire 2022 genoemd zijn. Het betreft hier de indices prijzen netto materiële consumptie en prijzen overheidsinvesteringen. Het percentage wordt bepaald aan de hand van een benodigde correctie van de jaren 2021 en 2022 en de verwachte inflatie in 2023. Op deze manier blijven we de daadwerkelijke index volgen. Dit resulteert in een indexatie van 6,3%. Dit percentage is opgebouwd uit een correctie van 2021 met 0,8% (van 1,9% naar 2,7%), een correctie van 2022 met 2,85% (van 1,8% naar 4,65%) en een verwachte inflatie in 2023 van 2,4%.

3. Bijdragen gesubsidieerde instellingen

De budgetten voor de gesubsidieerde instellingen wordt verhoogd met 6,7%. Dit percentage is gebaseerd op het accres-percentage 2023 uit de Meicirculaire 2022. Hierin is niet alleen een loon- en prijsverhoging verwerkt maar ook een verhoging van het volume (nominaal en reëel accres).

4. Budgetten verbonden partijen

De budgetten van de verbonden partijen zijn in de indexatie niet meegenomen. Aangezien die begrotingen reeds zijn vastgesteld, zijn deze begrotingen verwerkt in de cijfers onder autonome ontwikkelingen.

INDEXATIES INKOMSTEN

De indexatie van de inkomsten in de begroting valt uiteen in twee onderdelen. Het eerste onderdeel bevat de indexatie met een effect op het begrotingsaldo (ongebonden heffingen zoals OZB en inkomsten service gemeente Dordrecht). Het tweede gedeelte bevat de indexatie van de onderdelen die geen effect hebben op de exploitatie (gebonden heffingen). In de nadere uitwerking hiervan bij de begroting worden de eventuele voordelen verwerkt.

Onderdeel I: Effect op begrotingssaldo

	Bedragen x € 1.000			
Indexeren - inkomsten	2023	2024	2025	2026
1. Indexatie inkomsten (o.a. OZB)	2.634	2.634	2.634	2.634
2. Indexatie inkomsten Service gemeente Dordrecht	1.584	1.584	1.584	1.584
Totaal	4.218	4.218	4.218	4.218

1. Indexatie inkomsten (onder andere onroerendezaakbelastingen (OZB))

De lokale heffingen worden, zoals gebruikelijk, verhoogd met de prijsindex, te weten 6,3%, zodat de inkomsten in balans blijven met de inflatie.

2. Indexatie service gemeente Dordrecht

Vanaf 2022 is de gemeente Dordrecht de servicegemeente voor de regio. De bijdragen aan de service gemeente worden verhoogd met een gemengd percentage van loon- en prijsstijging (60%-40%), te weten 4,7%.

Overige ongebonden heffingen

Onder de overige ongebonden heffingen vallen de logiesheffing, de hondenbelasting en de precariobelasting:

a) Logiesheffing

De logiesheffing bedraagt momenteel € 2,00 of € 0,75 per persoon per nacht. De heffing wordt voor het jaar 2023 niet geïndexeerd.

b) Hondenbelasting

In het Politiek Akkoord is afgesproken om geen hondenbelasting meer te innen. Deze inkomst komt daarmee te vervallen.

c) Precariobelasting

De precario inkomsten worden met 6,3% geïndexeerd (prijsindex).

Onderdeel II: Geen effect op het begrotingssaldo

De gebonden heffingen betreffen heffingen die worden geheven ten behoeve van een specifieke doelstelling. Uitgave van deze opbrengsten is hieraan gebonden. Desbetreffende heffingen mogen niet meer dan kostendekkend zijn. De gebonden heffingen zijn onder andere afvalstoffenheffing, rioolheffing, parkeertarieven, bouwleges, reinigingsrecht en lijkbezorgingsrechten.

a) Afvalstoffenheffing

Op de afvalstoffenheffing is het principe van kostendekkendheid van toepassing. Voorgesteld wordt het tarief te verhogen met de prijs-indexatie van 6,3%. Op basis van het vastgestelde Grondstoffenplan 2021-2030, mede als voorbereiding voor de invoering van diftar, zullen voorstellen worden gedaan voor verbetermaatregelen in de hoogbouw inclusief de bijbehorende financiële consequenties.

b) Rioolheffing

Op de rioolheffing is het principe van kostendekkendheid van toepassing. In het Gemeentelijk Rioleringsplan VII is hier naar gekeken. Dit heeft geleid tot de conclusie dat de komende jaren een stijging met de prijs-indexatie volstaat om de benodigde werkzaamheden kostendekkend te kunnen uitvoeren. De rioolheffing wordt daarom met 6,3% geïndexeerd.

c) Parkeertarieven

Over de ontwikkelingen van de parkeertarieven is in de Nota egalisatiereserve parkeren afgesproken dat de tarieven jaarlijks worden geïndexeerd met het CPI-percentage. Dit is een afwijkend percentage, dan de 6,3% waar bij de andere tarieven mee wordt gewerkt. Het betreft de

daadwerkelijke CPI-index tussen februari 2021 – februari 2022. Ook is hierbij afgesproken, dat de stijging van de kort-parkeertarieven in tranches van 10 eurocent wordt gerealiseerd.

d) Bouwleges, overige gebonden heffingen, reinigingsrecht en lijkbezorgingsrechten

Om gelijke tred te houden met de inflatie stellen we voor de bouwleges, het reinigingsrecht en de overige gebonden heffingen te verhogen met 6,3%. Onder de overige gebonden heffingen vallen onder andere de leges KCC, de marktgelden en de lijkbezorgingsrechten.

Knelpunten

Binnen de huidige meerjarenbegroting zijn enkele knelpunten geïnventariseerd. Deze knelpunten worden als volgt in het meerjarenperspectief opgenomen:

	Bedragen x € 1.000			
Knelpunten	2023	2024	2025	2026
1. Regeling opkoopbescherming	-100	-100	-100	-100
2. Groen, duurzaam en ruimtelijk Dordrecht	-553	-553	-553	-553
3. Onderhoud Statenschool (Hofstraat 5)	-521	-317	-52	
4. Verkiezingen	-175	-175	-175	-175
5. Paspoortenpiek en bevolkingsgroei	-157	85	0	66
6. Impuls statushouders SDD	-200	-100	0/pm	0/pm
7. Verenigingshallenplan	-155	-155	-155	-155
8. Steiger- en halteerplan	-415			
Totaal	-2.276	-1.315	-1.035	-917

1. Regeling opkoopbescherming

Vanaf 1 januari 2022 krijgen gemeenten de mogelijkheid gebruik te maken van de 'tijdelijke regeling inzake opkoopbescherming'. Dit is een instrument dat het voor gemeenten mogelijk maakt om gebieden en woningmarktsegmenten aan te wijzen waarin het verboden is voor investeerders om goedkope en middeldure woningen te kopen van eigenaar-bewoners en deze vervolgens te verhuren. De raad heeft op 1 februari 2022 besloten deze regeling in te voeren. Hierbij is besloten het benodigde handavingsbudget voor de Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (OZHZ) structureel in de Kaderbrief 2023 op te nemen.

2. Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht

De ontwikkeling met betrekking tot Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht omvat een tweetal bewegingen:

	Bedragen x € 1.000			
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht	2023	2024	2025	2026
a. Aanbestedingsnadeel groenonderhoud	-184	-184	-184	-184
b. Areaaluitbreiding:				
- stadsuitleg	-272	-272	-272	-272
- herinrichting, groot onderhoud, verkeersbesluiten	-97	-97	-97	-97
Totaal	-553	-553	-553	-553

a) Aanbestedingsnadeel groenonderhoud

Door de aantrekkende markt (en marktprijzen) zijn bij de aanbestedingen van het groenonderhoud voor 2022 en verder, eind 2021, opnieuw aanbestedingsnadelen ontstaan.

b) Areaaluitbreiding

Dordrecht blijft zich ontwikkelen en hierbij wordt ook de openbare ruimte continu aangepast. Soms

leidt dit tot een areaaluitbreiding voor het jaarlijks te onderhouden en te beheren areaal. De areaaluitbreidingen 2023 zijn onderverdeeld in de volgende categorieën:

- **Stadsuitleg:** vanwege het gunstige economische klimaat wordt nu overal in de stad gebouwd. In het areaal is dat het eerste zichtbaar bij wegen. Na de aanleg van de weg volgen zaken zoals groenaanleg en onderhoud, verlichting, speelplekken, inzameling van afval en de handhaving op leefbaarheid en veiligheid. De openbare ruimte is dan soms al enige tijd in gebruik. Een belangrijk onderdeel van de stadsuitleg betreft het beheer van het, van de provincie overgenomen, recreatiegebied Louisa- en Cannemanspolder die per 2022 in gemeentelijk eigendom is, ad € 182.000. De provincie heeft de gemeente € 3,5 miljoen betaald als afkoopsom voor het recreatiegebied; zie ook de [raadsinformatiebrief 0112339 \(raadsvergadering van 21 september 2021\)](#) uit 2021 hierover. In totaal bedraagt de areaaluitbreiding naar aanleiding van stadsuitleg vanaf 2023 € 272.000.
- **Herinrichting, groot onderhoud en verkeersbesluiten:** voor nieuwe projecten van deze categorie streven we naar budgettair neutrale aanpassingen van de openbare ruimte. Wanneer dat niet haalbaar is en de areaalmutatie meer bedraagt dan € 2.000, dan moet bij besluitvorming over het project vaststaan wat het effect op de kosten is voor beheer en onderhoud. Het areaal als gevolg van herinrichting, groot onderhoud en verkeersbesluiten is vanaf 2023 met € 97.000 toegenomen. De extra kosten treden voornamelijk op bij de herinrichtingen Weizigtpark/Van Baerleplantsoen, watertrappen bioscoop/Wantij en steigers en halteplaatsen Pottenkade en Grote Appelsteiger.

3. Onderhoud Statenschool (Hofstraat 5)

De Statenschool is een rijksmonument en in beheer bij de gemeente. Conform de afspraken in de doordecentralisatie (raadsbesluit van 19 december 2017; [zie RIS-dossier 2063876](#)) wordt het eigendom en beheer van dit gebouw overgedragen aan stichting Arcade. Voorafgaand zal nog het noodzakelijke onderhoud uitgevoerd worden. Na het uitvoeren van het onderhoudsplan wordt het gebouw overgedragen aan stichting Arcade en worden zij verantwoordelijk voor het onderhoud.

Er is een meerjarig instandhoudingsplan gemaakt. De totale projectkosten zijn begroot op € 1,1 miljoen, verdeeld over drie jaar. De inkomsten uit de verrekening van de servicekosten met de school en de monumentensubsidie bedragen € 0,2 miljoen. Per saldo blijft er eenmalig € 0,9 miljoen over aan niet in de begroting gedekte kosten (over een periode van drie jaar).

4. Verkiezingen

Het budget voor het organiseren van de verkiezingen is de afgelopen jaren niet langer toereikend gebleken en vertoont voor de komende verkiezingsjaren een structureel tekort van € 175.000. Dit vindt zijn oorzaak in:

- De hogere eisen die gesteld worden aan transparantie en controles in het verkiezingsproces.
- Hogere eisen die gesteld worden aan de toegankelijkheid van de verkiezingslocaties.
- Kostprijsstijging van externe kosten voor inhuur personeel, huur, inrichting en ontruiming van verkiezingslocaties.
- Hogere kosten voor vervoer en opslag van materialen.
- Kosten voor vernietiging.
- Hogere kosten drukwerk en verzendkosten.

5. Paspoortenpiek en bevolkingsgroei

De ontwikkeling met betrekking tot paspoortenpiek en bevolkingsgroei omvat een drietal bewegingen:

Paspoortenpiek en bevolkingsgroei	Bedragen x € 1.000			
	2023	2024	2025	2026
1. Paspoortenpiek	27	-226	-247	-315
2. Bevolkingsgroei	-144	-232	-327	-377
3. Verhoging leges	-40	543	574	758
Totaal	-157	85	0	66

De zogenaamde 'paspoortenpiek' doet weer zijn intreden vanaf 2024. Deze pieken zijn ontstaan bij de verlenging van de geldigheidsduur van vijf naar tien jaar. Hiermee nemen de aantallen aanvragen voor paspoorten en identiteitskaarten significant toe. Deze toename leidt tot meer leges inkomsten en tot meer inzet van capaciteit. Per saldo levert dit een positief financieel resultaat.

Daarnaast verwacht Dordrecht een verdere toename van het aantal inwoners. Deze toename leidt ook tot meer inzet bij het klantcontactcentrum en burgerzaken. De bevolkingsgroei in Dordrecht is over de periode 2015 tot en met 2021 te verwaarlozen geweest (0,2%). Echter, als uitgegaan wordt van landelijke cijfers en het rapport OCD trends gemeente Dordrecht, afgestemd op de Groeiagenda 2030, is de begrote groei in inwoners vanaf 2022 significant. Deze bevolkingsgroei heeft logische wijs direct invloed op het aantal 'klanten' van het Klantcontactcentrum en Burgerzaken. De benodigde uitvoeringscapaciteit om deze groei te bedienen is hier opgenomen.

6. Impuls statushouders

Op 1 januari 2022 is de nieuwe wet Inburgering (WI2021) in werking getreden voor statushouders die vanaf dat moment inburgeringsplichtig zijn en instromen. Gemeenten hebben nieuwe inburgeringstaken en ontvangen daarvoor middelen van het Rijk. Statushouders die tot 1 januari 2022 instromen vallen niet onder deze wet en worden in onze regio in belangrijke mate bediend en ondersteund in hun inburgering en participatie door de SDD, via de Impuls Statushouders. Drechtstedengemeenten dragen sinds 2017 bij aan deze impuls. De impuls staat structureel in de begroting van de SDD. Dordrecht heeft de impuls tot nu toe gefinancierd uit tijdelijke rijksmiddelen voor deze groep. In afstemming met de SDD en Drechtstedengemeenten wordt de aanpak gecontroleerd afgebouwd. Op deze wijze kunnen we de nieuwkomers die nog onder de oude (weinig effectieve) wet zijn ingestroomd gedurende hun inburgering goed op weg helpen én de impuls en financiële bijdrage afbouwen.

7. Verenigingshallenplan (VHP)

Een van de conclusies van het huidige VHP-beleid is dat de lasten bij de vijf stichtingen veel lager zijn dan bij een exploitatie met beroepskrachten, bijvoorbeeld als we als gemeente de exploitatie zelf zouden doen. Uit de evaluatie bleek onder andere dat de stichtingen onvoldoende middelen hebben voor het onderhoud aan de hallen. Dit brengt twee risico's met zich mee. Stichtingen kunnen in de toekomst mogelijk niet meer aan hun verplichtingen voldoen en eventueel uitstel van onderhoud brengt het risico op onveilige situaties met zich mee. Voor de toekomst is verder gaan met verenigingshallen voor de gemeente nog steeds de aantrekkelijkste optie. We verhogen de begroting structureel met € 155.000.

Mutaties

Na de raadsinformatiebrief omtrent de Meicirculaire 2022 en de Financiële paragraaf over het Politiek Akkoord ontstonden diverse, veelal technische, mutaties die het begrotingssaldo belasten.

Bedragen x € 1.000				
Mutaties	2023	2024	2025	2026
1. Logiesheffing	100	100	100	100
2. Structurele effecten Bestuursrapportage 2022	-607	-607	-607	-607
3. Vastgoed verkoopprognose	694	-118		
4. Contract levering gas	-2.000			
5. Verhoging programmabudget i.v.m. taakmutaties AU	4.074	3.996	3.829	3.494
6. Verlaging stelposten algemene uitkering	-4.074	-3.996	-3.829	-3.494
7. Tegemoetkoming gestegen kosten levensonderhoud	-4.218			
8. Overige mutaties	1.005	698	694	-805
Totaal	-5.026	73	187	-1.312

1. Logiesheffing

Wij verhogen de raming logiesheffing structureel met € 100.000. Wij baseren ons daarbij op de werkelijke uitkomsten over 2021, waarbij corona een (remmende) rol in de opbrengsten heeft gespeeld. Daarnaast wordt gewerkt aan uitbreiding van hotelkamers.

2. Structurele effecten Bestuursrapportage 2022

Dit betreft een structureel nadeel op inkomsten Essenhof, beëindigen contract Waterbus, tegenvallende huuropbrengsten ondergrond busstation en extra kosten voor handhaving conform de structurele afwijkingen in de [Bestuursrapportage 2022](#).

3. Vastgoed

Een bijstelling van de verkoopprognoses van gemeentelijke eigendommen geeft een voordeel in het jaar 2023 en een nadeel in 2024.

4. Contract levering energie

In de kaderbrief is gemeld dat er sprake is van hogere energielasten als gevolg van de stijging van de leveringstarieven voor elektriciteit en gas. Destijds is een inschatting van 40% gemaakt, wat gelijk is aan een structurele stijging van € 1,1 miljoen. Als gevolg van sancties tegen Rusland is het energiecontract met Gazprom ontbonden per oktober 2022. In combinatie met de nog altijd stijgende tarieven voor gas, leidt dit tot aanvullende verwachte energielasten van € 2 miljoen. Eind 2022 worden de definitieve leveringstarieven voor 2023 bekend. Door de grote onzekerheid op de energiemarkt verwerken we deze meerkosten in eerste instantie incidenteel, ook doordat op diverse bestuurlijke tafels in Europa wordt gesproken over maximalisering van de energieprijzen. In de Bestuursrapportage 2023 wordt een nieuwe indicatie gegeven van de impact op de energielasten.

5. en 6. Verhoging programmabudget in verband met taakmutaties algemene uitkering

Vanuit het Rijk worden via circulaire's meer of minder middelen beschikbaar gesteld die gekoppeld zijn aan taakmutaties. Deze middelen, die in principe vrij afweegbaar zijn, worden in afwachting van een beleidsvoorstel voorlopig in de begroting opgenomen onder de stelposten. In deze Begroting 2023 is een deel van deze middelen toegevoegd aan de programma's om uitvoering te kunnen geven aan de opgenomen activiteiten. Deze inzet heeft geen effect op het begrotingssaldo, maar verkleint wel de resterende vrije ruimte op de stelposten. De mutaties betreffen de volgende onderdelen:

- Beschermd wonen en opvang (€ 3,1 miljoen aflopend naar € 2,7 miljoen in 2026): de middelen voor dit onderdeel betreffen centrumgemeente middelen en dienen ter uitvoering van regionale taken. De uitvoering is grotendeels belegd bij de GR Sociaal. Overschotten (en tekorten) op de uitvoering van het programma worden regionaal gedeeld.
- Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslagen (€ 0,8 miljoen per jaar): voor drie van de acht voorgestelde verbeterlijnen worden de middelen toegevoegd aan het programma Gezond, Sociaal en Zorgzaam. Deze middelen dienen ter dekking van de uitvoering van het minimabeleid, de wijkteams en het zorg- en veiligheidshuis. Voor de eerste twee heeft de raad recent een apart raadsvoorstel ontvangen waarin de inzet wordt toegelicht; de laatste verbeterlijn is toegelicht in de Bestuursrapportage 2022.
- Overige mutaties: het betreft kleine bedragen en reguliere onderdelen, zoals de uitvoering van waterschapsverkiezingen, inburgering en armoedebestrijding.

7. Tegemoetkoming gestegen kosten levensonderhoud

Ruim 56.000 Dordtse huishoudens ontvangen voor het belastingjaar 2023 een tegemoetkoming in de gestegen kosten van levensonderhoud van € 75. Hiermee komen wij tegemoet aan de breed gevoelde behoefte de huishoudens bij te staan in de almaar stijgende kosten van levensonderhoud. Wij betalen de tegemoetkoming uit het verwachte overschot van 2023 welke is ontstaan door toevoegingen uit de Mei- en Septembercirculaire 2022.

8. Overige ontwikkelingen

Het bedrag bij overige ontwikkelingen bestaat vooral uit technische correcties op de definitieve verwerking van kapitaallasten en correcties van indexaties op inkomsten- en uitgavenbudgetten.

Dekkingsmaatregelen

Binnen de huidige begroting zijn de volgende dekkingsmaatregelen geïnventariseerd:

	Bedragen x € 1.000			
Dekkingsmaatregelen	2023	2024	2025	2026
1. Herijking gemeentefonds	-893	-2.680	-3.721	-3.721
2a. Meicirculaire 2022 (schrappen opschalingskorting)	2.989	3.971	4.952	
2b. Meicirculaire 2022 (regulier accres)	24.171	31.133	34.792	15.045
3a. Rijksbudget jeugd	7.339	6.099	2.609	-83
3b. Stelpost lagere uitgaven jeugdzorg		700	3.400	3.400
4. Rijksmiddelen Voogdij/18+	-1.005	-1.005	-1.005	-1.005
5. Beschermd wonen en opvang	2.246	1.766	1.303	785
6. OZB raming niet-woningen	900	900	900	900
7. Septembercirculaire 2022	7.169	4.078	1.793	7.346
Totaal	42.916	44.963	45.023	22.667

1. Herijking gemeentefonds

Het doel van het nieuwe verdeelstelsel is om het stelsel eenvoudiger en meer uitlegbaar te maken en het beter te laten aansluiten bij de noodzakelijke kosten die gemeenten maken (dit is vooral nodig in het sociaal domein). De indeling van de clusters is logischer en globaler gemaakt en het aantal maatstaven is gehalveerd.

De gemeente Dordrecht is bij de herijking een nadeel gemeente, waarbij het totale negatieve effect € 31,24 per inwoner is. Het ingroeipad, waarmee de gemeenten naar de nieuwe verdeling overgaan, wordt beperkt tot drie jaar. Het maximale positieve of negatieve effect is in 2023 € 7,50 per inwoner en in 2024 en 2025 € 15 per inwoner. Dit betekent dat Dordrecht in 2023 en 2024 een uitkering ontvangt om het nadeel te compenseren.

2a. Meicirculaire 2022 (schrappen opschalingskorting)

De oploop van de opschalingskorting is geschrapt voor de duur van de kabinetsperiode. Het betreft een reeks die landelijk oploopt van € 400 miljoen in 2023 naar € 675 miljoen in 2025. Eerder was de oploop van de opschalingskorting al bevroren voor de jaren 2020 tot en met 2022. Incidenteel wil zeggen dat de korting voor de gemeente Dordrecht in de betreffende jaren (€ 3 miljoen voor 2023; € 4 miljoen voor 2024 en bijna € 5 miljoen voor 2025) wordt teruggeboekt, maar de reeks eindigt wel in 2026, zoals voorzien.

2b. Meicirculaire 2022 (regulier accres)

Het accres wordt tot 2025 grotendeels op basis van bestaande afspraken berekend. Een aantal investeringsfondsen (klimaat, ontsluiten nieuwbouwwoningen en stikstof) wordt uitgezonderd op de accresrelevante uitgaven (aru). Vanaf 2026 zal het gemeentefonds niet langer via de normeringssystematiek geïndexeerd worden. Hierdoor zie je dat het accres in 2026 fors verlaagd wordt.

3a. Rijksbudget Jeugd

Het Rijk en de VNG werken aan de Hervormingagenda Jeugdzorg. Deze wordt naar verwachting eind 2022 afgerond. Vooruitlopend hierop zijn middelen voor de jaarschijf 2023 toegevoegd aan het gemeentefonds (zie [Meicirculaire gemeentefonds 2022](#)). Het Rijk en de koepels van gemeenten en provincies hebben afgesproken, dat gemeenten in hun meerjarenraming voor de jaarschijven

2024 tot en met 2026 rekening mogen houden met de volledige rijksbijdragen uit deze Hervormingsagenda. Concreet gaat het, landelijk gezien, om € 1.265 miljoen in 2024, € 758 miljoen in 2025 en € 367 miljoen in 2026. Of de gemeenten de middelen uit de Hervormingsagenda daadwerkelijk krijgen, is onzeker. In onze [meerjarenbegroting 2020](#) hadden we al rekening gehouden met € 2,6 miljoen aan extra middelen voor Dordrecht.

3b. Stelpost lagere uitgaven Jeugdzorg

Bovenop de besparingsopgave die volgt uit de uitspraak van de Commissie van Wijzen, wil het kabinet een extra besparing op de uitgaven voor jeugdzorg realiseren. Landelijk gezien is deze aanvullende besparing € 100 miljoen in 2024 en € 500 miljoen in 2025 en 2026. Het Rijk vult deze besparing met (wettelijke) maatregelen, waardoor gemeenten minder middelen nodig hebben en/of inkomsten kunnen genereren (bijvoorbeeld door invoering van een eigen bijdrage). Vooruitlopend hierop mogen gemeenten in hun meerjarenraming rekening houden met deze besparing. Het realiseren van deze besparing komt voor rekening en risico van het Rijk, zo is afgesproken tussen Rijk, provincies (Interprovinciaal Overleg) en VNG. Tegenover deze lagere uitgaven staan minder rijksinkomsten, die bij de reeks rijksbudget Jeugd zijn verwerkt.

4. Rijksbudget Voogdij 18+

In de Meicirculaire 2021 is aangegeven dat het budget voor Voogdij 18+ vanaf 2022 fors verlaagd zou worden. Voor het jaar 2022 is deze verlaging incidenteel uit het begrotingsaldo gedekt. Voor 2023 en verder was nog niet besloten hoe deze verlaging van de inkomsten gedekt gaat worden. Voorstel is dit bij deze begroting structureel ten laste te brengen van het begrotingsaldo.

5. Beschermd wonen en opvang

De middelen voor dit onderdeel betreffen centrumgemeente middelen en dienen ter uitvoering van regionale taken. De uitvoering is grotendeels belegd bij de GR Sociaal. Overschotten (en tekorten) op de uitvoering van het programma worden regionaal gedeeld. In de begroting 2023 is rekening gehouden met extra uitgaven ter grootte van € 0,9 miljoen (oplopend naar € 1,9 miljoen in 2026) voor toename van het aantal cliënten dat gebruikt maakt van opvang. Het overschot aan extra rijksmiddelen € 2,2 miljoen (aflopend naar € 0,8 miljoen) komt ten gunste van het begrotingsaldo (zie dekkingsmiddelen).

6. OZB-raming niet-woningen

Bij de ramingen 2023 houden wij rekening met:

- de werkelijke opbrengsten OZB over 2021, waarvan in de Jaarstukken 2021 al besloten is dat in elk geval € 500.000 voordeel structureel verwerkt moest worden. Naast dit eerste effect komen daar op basis van de meest actuele ramingen van het GBD nog € 150.000 extra opbrengsten bij,
- de netto areaalontwikkeling (sloop/nieuwbouw) op basis van informatie van de omgevingsdienst/belastingen; zowel voor woningen als voor niet-woningen. Deze dient als extra opbrengst te worden geraamd,
- de indexering van 6,3% over deze posten.

7. Septembercirculaire 2022

De Septembercirculaire 2022 geeft in alle jaren een voordeel. Dit komt vooral door de actualisatie van het accres op basis van de Miljoenennota en een eenmalige rijksbijdrage in 2026. Sinds de Meicirculaire 2022 is het accres gesplitst in een volume- en een nominaal deel, waarbij het nominale deel ter compensatie is van loon- en prijsstijging en het volumedeel ter compensatie van bevolkingstoename en reëel accres. Vervolgens zijn in de Septembercirculaire 2022 de accessen vanaf 2023 bijgewerkt. Het Rijk werkt met gemeenten aan een nieuwe financieringssytematiek vanaf 2026. In aanloop daarnaartoe stelt het kabinet eenmalig € 1 miljard extra in 2026 beschikbaar. Conform bestendige gedragslijn verwerken we de uitkomsten van de Septembercirculaire in de Begroting 2023. Een uitgebreidere toelichting op de effecten vanuit de circulaire wordt opgenomen in de raadsinformatiebrief over de Septembercirculaire 2022.

Toelichting financiële begroting

In deze toelichting wordt meer informatie gegeven over de Begroting 2023. We geven een cijfermatige vergelijking van de [Begroting 2023](#) met de [Begroting 2022](#) en de werkelijke baten en lasten uit de [Jaarrekening 2021](#). Het gedeelte van de begroting dat [incidenteel](#) is, wordt afzonderlijk toegelicht. Ook de [boekwaarde van de activa](#) en de [reserves en voorzieningen](#) worden gepresenteerd.

Overzicht lasten en baten programma's

Onderstaande tabel geeft de (gesaldeerde) baten en lasten per programma weer.

Programma	Rek 2021	Begr 2022	Begroting 2023			Bedragen x € 1.000		
	Saldo's	Saldo's	Lasten	Baten	Saldo	2024	2025	2026
Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht	-13.529	-15.687	23.744	9.910	-13.834	-19.091	-16.213	-14.615
Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht	-37.665	-41.264	42.527	3.471	-39.056	-38.948	-38.314	-37.963
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht	-29.515	-29.265	70.539	40.608	-29.931	-31.525	-31.186	-32.509
Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht	-214.057	-223.900	298.232	67.684	-230.548	-229.733	-227.499	-227.373
Lerend en Ondernemend Dordrecht	-19.706	-20.375	35.143	13.513	-21.630	-21.301	-20.819	-20.182
Bouwend en Bereikbaar Dordrecht	-2.125	8.654	64.917	69.116	4.199	7.794	3.648	3.291
Algemene Dekkingsmiddelen	350.438	343.973	4.464	381.353	376.889	388.795	383.784	360.848
Overhead	-43.654	-49.034	80.313	32.019	-48.294	-49.908	-49.853	-49.476
Vennootschapsbelasting	-33	-100	106	0	-106	-106	-106	-106
Onvoorzien	0	-400	400	0	-400	-400	-400	-400
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	-9.846	-27.402	620.385	617.674	-2.711	5.577	3.042	-18.485
Mutatie reserves	35.634	27.398	63.908	71.201	7.293	3.185	6.995	5.526
Geraamd resultaat	25.788	0	684.293	688.875	4.582	8.761	10.036	-12.957

In onderstaande tabel zijn de lasten, baten en reservemutaties per programma gespecificeerd.

Bedragen x € 1.000

Programma	Jaarrekening 2021			Begroting 2022			Begroting 2023		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	23.993	10.464	-13.529	28.381	12.694	-15.687	23.744	9.910	-13.834
Mutaties reserves	266.383	271.820	5.437	0	3.401	3.401	2.000	2.500	500
Geraamd resultaat	290.376	282.284	-8.092	28.381	16.095	-12.286	25.744	12.410	-13.334
Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	43.297	5.632	-37.665	45.064	3.800	-41.264	42.527	3.471	-39.056
Mutaties reserves	511	5.694	5.183	1.915	8.674	6.759	5.915	7.713	1.798
Geraamd resultaat	43.808	11.326	-32.482	46.979	12.474	-34.505	48.442	11.184	-37.258
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	71.466	41.951	-29.515	73.496	44.231	-29.265	70.539	40.608	-29.931
Mutaties reserves	8.995	15.483	6.488	17.350	19.950	2.600	11.650	12.934	1.284
Geraamd resultaat	80.461	57.434	-23.027	90.846	64.181	-26.665	82.189	53.542	-28.647
Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	288.089	74.032	-214.057	289.412	65.512	-223.900	298.232	67.684	-230.548
Mutaties reserves	3.589	8.474	4.885	2.978	8.879	5.901	16.348	20.289	3.941
Geraamd resultaat	291.678	82.506	-209.172	292.390	74.391	-217.999	314.580	87.973	-226.607
Lerend en Ondernemend Dordrecht									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	41.538	21.832	-19.706	35.582	15.207	-20.375	35.143	13.513	-21.630
Mutaties reserves	8.408	10.805	2.397	1.116	5.415	4.299	8.816	14.890	6.074
Geraamd resultaat	49.946	32.637	-17.309	36.698	20.622	-16.076	43.959	28.403	-15.556
Bouwend en Bereikbaar Dordrecht									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	67.282	65.157	-2.125	75.796	84.450	8.654	64.917	69.116	4.199
Mutaties reserves	15.666	18.292	2.626	33.249	23.242	-10.007	16.992	7.866	-9.126
Geraamd resultaat	82.948	83.449	501	109.045	107.692	-1.353	81.909	76.982	-4.927
Algemene Dekkingsmiddelen									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	371	350.809	350.438	7.245	351.218	343.973	4.464	381.353	376.889
Mutaties reserves	1.405	6.758	5.353	2.357	13.812	11.455	1.361	4.621	3.260
Geraamd resultaat	1.776	357.567	355.791	9.602	365.030	355.428	5.825	385.974	380.149
Overhead									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	44.613	959	-43.654	81.629	32.595	-49.034	80.313	32.019	-48.294
Mutaties reserves	5.337	8.603	3.266	724	3.714	2.990	827	389	-438
Geraamd resultaat	49.950	9.562	-40.388	82.353	36.309	-46.044	81.140	32.408	-48.732
Vennootschapsbelasting									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	187	154	-33	100	0	-100	106	0	-106
Mutaties reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	187	154	-33	100	0	-100	106	0	-106
Onvoorzien									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	0	0	0	400	0	-400	400	0	-400
Mutaties reserves	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Geraamd resultaat	0	0	0	400	0	-400	400	0	-400
Totaal Programma's									
Geraamd totaal saldo van baten en lasten	580.836	570.990	-9.846	637.105	609.707	-27.398	620.385	617.674	-2.709
Mutatie reserves	310.294	345.929	35.635	59.689	87.087	27.400	63.909	71.202	7.293
Geraamd resultaat	891.130	916.919	25.788	696.798	696.795	2	684.294	688.876	4.582

Incidentele baten en lasten

Het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) schrijft voor (art. 19 en 28) dat gemeenten zowel bij begroting als bij jaarrekening een overzicht van incidentele baten en lasten presenteren. Met behulp van dit overzicht kan worden bepaald in hoeverre de totale baten en lasten in evenwicht zijn, maar ook in hoeverre de structurele lasten worden gedekt door structurele baten. Het overzicht is, voor zowel raad als voor provincie, een essentieel onderdeel bij de bepaling van het structureel evenwicht van de exploitatie. Er is sprake van structureel evenwicht en structurele exploitatieruimte als de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten. Hoe hoger het percentage van de structurele exploitatieruimte is, hoe gezonder de exploitatie van de gemeente is.

Overzicht incidentele baten en lasten

Onderstaand overzicht laat per programma de incidentele baten en lasten zien. We hanteren hierbij een materialiteitsgrens van € 100.000 per post. De uitwerking is in lijn met de [Themacirculaire incidentele baten en lasten 2015](#) van de provincie Zuid-Holland, de [Notitie structurele en incidentele baten en lasten](#) (2018) van de Commissie BBV en de [handreiking](#) daarbij uit 2021.

Overzicht incidentele baten en lasten

Bedragen x € 1.000

Programma	2023			2024			2025			2026		
	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo	lasten	baten	saldo
Bestuurlijk en Ondersteunend	2.000	0	-2.000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Levendig, Leefbaar en Veilig	1.139	0	-1.139	639	0	-639	0	0	0	0	0	0
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk	515	0	-515	100	0	-100	50	0	-50	0	0	0
Gezond, Sociaal en Zorgzaam	2.203	0	-2.203	2.268	0	-2.268	2.573	0	-2.573	2.533	0	-2.533
Lerend en Ondernemend	3.109	0	-3.109	3.080	0	-3.080	2.779	0	-2.779	1.794	0	-1.794
Bouwend en Bereikbaar	31.431	36.202	4.771	14.126	22.609	8.483	1.451	5.688	4.237	6.977	10.705	3.728
Financiën van Dordrecht	582	1.358	776	100	0	-100	0	0	0	0	0	0
Totaal	40.979	37.560	-3.419	20.313	22.609	2.296	6.853	5.688	-1.165	11.304	10.705	-599

In onderstaande opsomming worden alle incidentele posten van 2023 toegelicht.

Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht

Energie (lasten € 2.000.000)

Op dit moment zijn de gasprijzen extreem hoog én volatiel. Wij hebben zeer recent een nieuw gascontract moeten afsluiten dat loopt tot eind 2023. Inmiddels heeft het kabinet besloten dat deze verplichting om de oude contracten te beëindigen toch niet een verstandige keus is geweest. Net als andere gedupeerde gemeenten zetten wij in op volledige compensatie vanuit het Rijk op de extra kosten. Daarnaast zijn wij ervan overtuigd dat de huidige gasprijzen maatschappelijk niet lang vol te houden zijn, en dat er Europese dan wel nationale maatregelen getroffen gaan worden om de prijzen te drukken. Dat zal zich in de loop van 2023 (dus voor het afsluiten van een contract voor 2024 en verder) manifesteren. Tot slot zullen ook versneld duurzaamheidsmaatregelen worden uitgevoerd op gemeentelijke gebouwen, wat het verbruik van gas zal terugdringen.

Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht

Taskforce 'Kromhout' (lasten € 524.000)

Voor het geprioriteerde aandachtsgebied Kromhout en omgeving wordt in 2023/2024 tijdelijk een

taskforce opgezet om de fysieke en sociale leefbaarheid en veiligheid op orde te brengen. Het gebied wordt in genoemde periode gemonitord middels metingen van het Onderzoekscentrum Drechtsteden (OCD). In samenwerking met de bewoners wordt geïnvesteerd in de aanpak en gedragsverandering van de notoire overlastgevers. Ook wordt een buurtvoorziening opgezet en een samenscholingsverbod ingesteld.

Dordtpas (lasten € 500.000)

In 2019 is door het toenmalige bestuur de 'Dordtpas' ingevoerd, zowel als participatie- als armoede instrument. We kiezen ervoor om de 'Dordtpas', enigszins gewijzigd op programma, ook voor deze bestuursperiode als prioriteit te zien. Het is geen basisvoorziening of wettelijke taak; ook zijn er geen langlopende contracten afgesloten.

Culturele projecten (lasten € 115.000)

Uit de cultuurnota 'De kracht van cultuur, voor en door iedere Dordtenaar', is voor de jaren 2023 en 2024 budget beschikbaar gesteld voor vier culturele initiatieven. Het betreft een culturele impuls door de projecten 'Broedplaats', 'Culturele ateliers', 'Pictura' en 'Hollands Diep'.

Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht

Steiger- en halteerplan (lasten € 415.000)

Binnen het programma 'Levendige Binnenstad' wordt in 2023 een bewoners- en stakeholdersonderzoek uitgevoerd in relatie tot onze steigers en halteerplaatsen. Deze analyse, gevolgd door de implementatie van de bevindingen, burgerinitiatieven en Dordtse ambities is een extra impuls voor de Dordtse binnenhavens.

Vergroenen schoolpleinen (lasten € 100.000)

Dordrecht heeft de ambitie dat in 2030 minimaal 80% van de Dordtse basisscholen een groenblauw schoolplein heeft. De basisscholen zijn zelf verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van het schoolplein. Voor de jaren 2023 en 2024 is € 100.000 subsidie beschikbaar en voor 2025 € 50.000 om de eenmalige ontwerpkosten een groen schoolplein te realiseren.

Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht

Innovatie en preventiebudget sociaal domein (lasten € 1.065.000)

In 2019 startte de gemeente Dordrecht met een innovatie- en preventiebudget op het sociaal domein. Doelstelling hiervan was het tijdelijk investeren in het 'voorveld', zodat de kosten aan de zwaardere (Jeugdzorg) op termijn verminderen (of minder hard stijgen). Dit budget zal eind 2022 naar verwachting op zijn. We kiezen ervoor om ook voor deze bestuursperiode een dergelijk innovatie- en preventiebudget in te voeren en uit incidentele middelen te dekken. Dit zijn tijdelijke lasten: ofwel ze leiden tot structureel lagere lasten op andere onderdelen van het sociaal domein, of dit doen ze niet en dan stoppen we met deze interventies.

Armoederegelingen en verruiming minimabeleid (lasten € 938.000)

Het kabinet laat het op dit moment afweten om inwoners aan de financiële onderkant van de samenleving te voorzien in voldoende bestaansmiddelen. Uitkeringen en minimumloon zijn niet meer voldoende om in eerste levensbehoeften te voorzien. Alleen de Rijksoverheid heeft het mandaat en de instrumenten om dit structureel te repareren. Vanuit incidentele middelen kiezen we ervoor om tijdelijk de bestaande minima- en armoederegelingen wat te verruimen, totdat het Rijk haar wettelijke taak weer oppakt.

Impuls statushouders (lasten € 200.000)

Statushouders die tot 1-1-2022 instromen in Dordrecht vallen niet onder de nieuwe inburgeringswet die op 1 januari 2022 van start is gegaan (en vallen dus niet onder de nieuwe financiering). Zij doorlopen echter een inburgeringstraject van maximaal drie jaar, waarin begeleidingskosten gemaakt worden (dus instromers in 2021 zitten nog tot in 2024 in traject). Tot

1-1-2022 werden deze kosten gedekt uit rijksmiddelen voor inburgering voor deze groep. Deze financiering vanuit het Rijk is per 1-1-2022 gestopt. Om deze aflopende kosten te dekken is in 2023 € 200.000 en in 2024 € 100.000 beschikbaar gesteld vanuit gemeentelijke middelen.

Lerend en Ondernemend Dordrecht

Dordts leerprogramma (lasten € 1.420.000)

Met het Dordts leerprogramma (DLP) wordt in de periode 2023-2026 subsidie verstrekt voor activiteiten met een eenmalig of projectmatig karakter om buiten schooltijd de ontwikkelachterstand bij leerlingen (van 0-12 jaar) in 11 specifieke onderwijsinstellingen in Dordrecht weg te werken.

Campusontwikkeling leerpark (lasten € 1.289.000)

Om een campus op het leerpark te realiseren is een projectsubsidie beschikbaar voor de Dordrecht Academy (hoger onderwijs).

Smart Society (lasten € 400.000)

Deze collegeperiode vindt onderzoek plaats hoe digitalisering en datagestuurd werken, kansen bieden bij de aanpak van maatschappelijke opgaven. Dit gebeurt samen met partners door middel van pilots en innovatieve experimenten. Het onderzoekstraject (2023-2026) zal afgesloten worden met een plan van aanpak en eventueel een meerjarig investeringsplan.

Bouwend en Bereikbaar Dordrecht

Grondexploitaties (lasten € 34.358.000, baten € 36.839.000)

Op basis van het verloop van grondexploitaties worden in de jaren 2023 tot en met 2026 geraamde winstnames bij het afsluiten van een grondexploitatie gestort in de algemene reserve grondbedrijf. Conform de handreiking van de provincies is hier per definitie sprake van incidentele posten.

Grondexploitaties - mutatie balanspost voorraden (lasten € -/- 8.643.000, baten -/- 2.489.000)

De mutatie met de balanspost voorraden wordt conform de regelgeving afzonderlijk opgenomen.

Fietsenstalling parkzijde station Dordrecht (€ lasten 4.760.000, baten € 1.450.000)

De incidentele lasten betreffen een bedrag van € 4,76 miljoen als bijdrage aan ProRail voor het bouwen van een vernieuwde fietsenstalling aan de parkzijde van station Dordrecht. Deze fietsenstalling wordt gerealiseerd door ProRail en blijft ook hun eigendom, maar de gemeente en de provincie Zuid-Holland dragen eenmalig bij aan de realisatie van deze stalling. De incidentele baten zijn € 1,45 miljoen voor deze bouw, wat de subsidie vanuit de provincie Zuid-Holland betreft als cofinanciering. Per saldo draagt de gemeente in 2023 dus eenmalig € 3,31 miljoen bij aan de realisatie van de fietsenstalling door ProRail.

Regionale projectgroep verkeersveiligheid (lasten € 452.000, baten € 402.000)

Dit betreft een regionaal educatie- en communicatieprogramma dat loopt in 2023/2024 met als doel het gedrag van verkeersdeelnemers te verbeteren en de verkeersveiligheid positief te beïnvloeden. Er worden geen fysieke interventies in verkeerssituaties gerealiseerd, maar een uitvoeringsprogramma gericht op onderwijs en voorlichting. De baten bestaan uit de bijdragen van de overige deelnemers.

Spoorbeveiliging Dordtse Mijl (lasten € 304.000)

Op het industriegebied 'Dordtse Mijl' is sprake van een klein spoorlijntje naar het havengebied waar tweemaal per dag een trein heel langzaam overheen rijdt. Verkeersdeelnemers worden met "toeters en bellen" (letterlijk) geattendeerd dat het treintje eraan komt. Spoorbeveiliging valt onder de verantwoording van ProRail en is geen gemeentelijke taak. De gemeente wil in samenwerking met ProRail voor deze unieke situatie een normale beveiliging (met lichten en slagbomen) realiseren.

Revitalisering Dordtse Kil en Amstelwijck West (€ 200.000)

Voor de jaren 2023 en 2024 is incidenteel tweemaal € 200.000 budget nodig voor de revitalisering van de industrieterreinen 'Dordtse Kil' en 'Amstelwijck West'. Het betreft hier dekking voor de inzet van extra capaciteit om de komende twee jaar een kwaliteitsimpuls aan het gebied en de randvoorwaarden voor de revitalisering van geprioriteerde locaties succesvol vorm te geven.

Financiën van Dordrecht

Beheer en verkoop vastgoed en dispositiepanden (lasten € 582.000, baten € 1.358.000)

Bezit is maar één keer te verkopen, dus is er altijd sprake van incidentele baten. In lijn met de incidentele verkoop- en tijdelijke verhuuropbrengsten worden ook de tijdelijke beheerlasten van deze panden tot aan de verkoop als incidenteel aangemerkt.

Structurele exploitatieruimte

Voor een gezonde begroting is het van belang dat voor elke jaarschijf van de (meerjaren)begroting afzonderlijk sprake is van een structureel sluitend saldo. Hiervoor wordt eerst het structurele begrotingssaldo berekend door de totale exploitatie te corrigeren met de incidentele baten en lasten. Hierbij wordt ook rekening gehouden met de onttrekkingen en toevoegingen aan reserves. In beginsel zijn alle reservemutaties incidenteel, omdat een reserve immers op termijn uitgeput is. Een uitzondering wordt gemaakt voor onttrekkingen aan de reserve Afschrijving. Deze reserve is bedoeld om de kapitaallasten van investeringen die uit reserves zijn afgedekt structureel af te dekken. De opgenomen bedragen zijn het saldo van de jaarlijkse onttrekkingen minus de toevoeging van rente. Begrote toevoegingen, anders dan rente, zijn hierin niet meegenomen. Dit zijn namelijk incidentele stortingen vanuit andere reserves.

Onderstaande tabel begint met het totaalsaldo van alle reservemutaties. Dit saldo sluit 'een-op-een' aan met de begrote toevoegingen en onttrekkingen in de '[Staat van reserves](#)'. Dit saldo bevat ook de reservemutaties die de onder voorgaande tabel genoemde twee posten van de grondexploitaties neutraliseren.

In principe zijn alle reservemutaties incidenteel. Alleen de onttrekkingen uit de reserve afschrijving worden als structureel aangemerkt, omdat deze dienen als dekking voor de kapitaallasten van investeringen.

	Bedragen x € 1.000			
Reserve-mutaties	2023	2024	2025	2026
Saldo van alle reserve-mutaties	7.293	3.185	6.996	5.525
AF: Structurele mutaties reserve Afschrijving	6.753	7.575	7.817	7.501
Totaal saldo incidentele reservemutaties	540	-4.390	-821	-1.976

Vervolgens wordt de structurele exploitatieruimte bepaald. Dit kengetal is één van de vijf kengetallen, vanuit het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) voorgeschreven, die het gemakkelijker moet maken inzicht te verkrijgen in de financiële positie van de gemeente. Voor een beschouwing van alle BBV-kengetallen samen verwijzen we naar het onderdeel [Financiële kengetallen](#).

De structurele exploitatieruimte wordt uitgedrukt in een percentage en geeft aan of de begroting structureel en reëel in evenwicht is. Hiermee wordt beoordeeld welke structurele ruimte er is om de eigen lasten te dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. Wanneer dit percentage negatief is, betekent dit dat het structurele deel van de begroting onvoldoende ruimte biedt om de lasten te blijven dragen.

Bedragen x € 1.000

Structurele exploitatieruimte	2023	2024	2025	2026
Saldo van totale baten en lasten	-2.712	5.574	3.042	-18.480
Saldo van totale toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	7.293	3.185	6.996	5.525
Begrotingssaldo na bestemming	4.582	8.761	10.036	-12.957
AF: incidentele reservemutaties	540	-4.390	-821	-1.976
AF: incidentele baten en lasten	-3.419	2.296	-1.165	-599
Structureel begrotingssaldo	7.461	10.855	12.022	-10.382
Totale baten	617.672	604.936	583.776	566.301
Structurele exploitatieruimte	1,2%	1,8%	2,1%	-1,8%

-/- = nadelig saldo

De tabel toont voor 2023 een structurele exploitatieruimte van 1,2%. We zien verder dat de structurele lasten voor de jaren 2023 tot en met 2025 zijn gedekt door structurele baten. De structurele exploitatieruimte voor begrotingsjaar 2026 is negatief. Dit betekent dat de gemeente en/of het Rijk bijsturingsmaatregelen moeten nemen de exploitatieruimte te verhogen.

Ontwikkeling financiële positie

De ontwikkeling van de financiële positie van de gemeente is af te lezen aan de [geprognosticeerde balans](#), het meerjarige [EMU-saldo](#) en de [financiële kengetallen](#). Hieruit is af te leiden dat de financiële positie van de gemeente erg gezond is. De focus lag en ligt daardoor vooral op het op orde brengen van het begrotingssaldo. Hiervoor wordt het eigen vermogen de komende jaren ingezet om investeringen vanuit de Agenda Dordt 2030 te doen. Deze investeringen zorgen er meerjarig voor dat de reservepositie weer afneemt.

Geprognosticeerde balans per 31 december

Onderstaande tabel sluit aan op de [balans uit de Jaarrekening 2021](#) en geeft voor het lopende boekjaar 2022, het begrotingsjaar 2023 en de drie opvolgende jaren een geprognosticeerde begin- en eindbalans. De prognose van de balans heeft niet dezelfde mate van detail als de jaarrekening, maar geeft meer inzicht in de ontwikkeling van het balanstotaal, de vermogenspositie, investeringen, het aanwenden van reserves en voorzieningen en de financieringsbehoefte.

Bedragen x €1000

Bedragen x €1000

ACTIVA PER 31/12	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026	PASSIVA PER 31/12	Rekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
VASTE ACTIVA							VASTE PASSIVA						
Immateriële en materiële vaste activa	602.854	589.983	588.111	617.825	621.821	618.335	Eigen vermogen						
- Afschrijvingen	-6.597	-19.471	-20.195	-20.731	-21.437	-21.092	- Algemene reserve	18.053	26.949	7.667	7.297	7.022	6.947
- Investerings/desinvesterings/bijdr. derden	2.726	17.599	49.908	24.727	17.952	11.834	- Algemene reserve grondbedrijf	20.195	22.353	28.996	37.637	41.817	45.388
							- Bestemmingsreserves	638.861	629.892	635.238	623.716	612.751	603.664
Financiële vaste activa; deelnemingen	39.698	39.698	40.625	40.625	40.625	40.625	- Resultaat (reserve exploitatieresultaten)	25.788	921	4.582	8.761	10.036	-12.957
Financiële vaste activa; uitzettingen en beleggingen	28.820	49.505	47.565	45.650	43.711	41.802	Voorzieningen	37.749	36.879	30.459	29.471	30.654	27.104
							- Toevoegingen aan voorzieningen	4.841	3.630	4.347	5.113	4.462	5.730
							- Onttrekkingen aan voorzieningen	-7.491	-10.049	-5.335	-3.931	-8.012	-3.570
							Langlopende leningen (bestaande portefeuille)	236.884	194.555	187.979	207.788	229.955	216.469
							- Aflossingen langlopende leningen	-42.329	-12.575	-8.191	-42.834	-24.486	-3.067
							- Opgenomen/nog te ontvangen langlopende leningen		6.000	28.000	65.000	11.000	0
VLOTTENDE ACTIVA							VLOTTENDE PASSIVA						
- Bouwgronden in exploitatie	54.390	31.043	74.672	41.546	25.492	36.522	Kortlopende schulden (kasgeld limiet)	0	0	0	0	0	0
- Voorraden en voorgenomen verkopen dispositiepanden	8.677	250	250	250	250	250	Overige kortlopende schulden	18.156	18.000	18.000	19.000	19.000	21.000
- Vorderingen	84.558	48.750	43.390	43.102	43.461	40.500	Overige vlottende passiva (sluitpost)	83.260	54.804	59.341	46.492	44.431	48.183
- Liquide middelen	217.180	200.000	153.854	196.900	193.250	172.209							
- Overige vlottende activa (sluitpost)	10.654	13.999	12.904	13.619	13.505	13.904							
TOTAAL ACTIVA	1.033.968	971.357	991.084	1.003.512	978.630	954.890	TOTAAL PASSIVA	1.033.969	971.357	991.084	1.003.512	978.629	954.890

EMU-saldo

Het EMU-saldo is een indicator van de gezondheid van de overheidsfinanciën. Aan de omvang van het EMU-saldo zijn Europese normen gesteld (maximaal -3%). Gemeenten dragen bij aan de beheersing van dit saldo. Gemeenten geven hiervoor in de begroting meerjarig inzicht in het EMU-saldo. Hierdoor ontstaat ook voor de raad inzicht in de bijdrage die de gemeente levert aan het begrotingssaldo van het land. Sturing op het EMU-saldo is voor gemeenten minder relevant. In de (meerjaren)begroting en jaarrekening sturen gemeenten namelijk op basis van het baten- en lastenstelsel.

Bedragen x € 1.000

Berekening EMU-saldo		Jaarrekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
1	Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	25.788	921	4.582	8.761	10.036	-12.957
2	Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	15.597	19.471	20.195	20.731	21.437	21.092
3	Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	4.841	3.630	4.347	5.113	4.462	5.730
4	Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	2.726	17.599	49.908	24.727	17.952	11.834
5	Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4	0	0	0	0	0	0
6	Desinvestering in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	0	0	0	0	0	0
7	Aankoop van grond en de uitgaven aan bouw-, woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)	17.325	20.370	34.358	22.180	5.697	10.613
8	Baten bouwgrondexploitatie: Baten voor zover transacties niet op exploitatie verantwoord	18.568	21.039	36.839	65.179	26.821	3.764
9	Lasten op balanspost Voorzieningen voor zover deze transacties met derden betreffen	7.491	10.049	5.335	3.931	8.012	3.570
10	Lasten i.v.m. transacties met derden, die niet via het exploitatiesaldo (post 1) lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van de bovenstaande posten	0	0	0	0	0	0
Berekend EMU-saldo		37.252	-2.956	-23.639	48.946	31.095	-8.389
Individuele referentiewaarde		-17.855	-20.398	-23.362	-23.362	-23.362	-23.362

Toelichting op het EMU-saldo

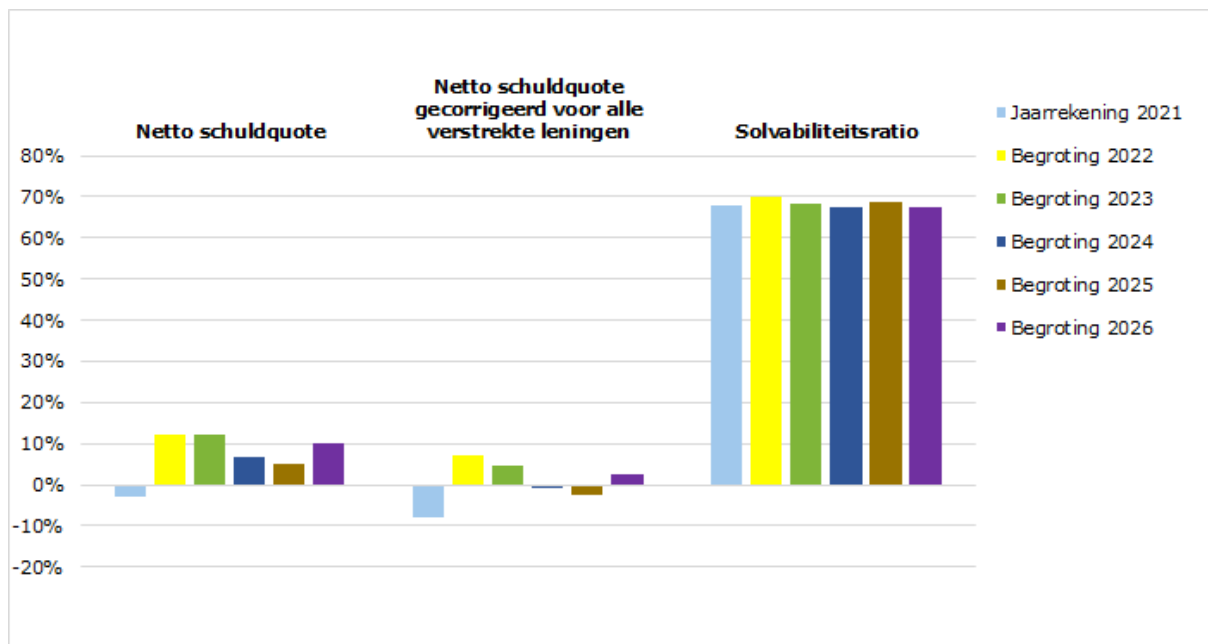
Elke gemeente heeft een individuele EMU-referentiewaarde. Deze waarde is afgeleid van het plafond voor het EMU-tekort van alle gemeenten samen. Dordrecht heeft een referentiewaarde van negatief € 23,4 miljoen. Deze individuele referentiewaarde speelt pas een rol als het plafond voor het EMU-tekort van alle gemeenten samen wordt overschreden. Het Rijk kan dan aan gemeenten vragen de begroting (en dan vooral het investeringsvolume) in dat jaar bij te stellen. Een eventuele EMU-instructie van het Rijk kan dus effect hebben op de investeringsplanning en financieringsplanning van de gemeente.

Financiële kengetallen

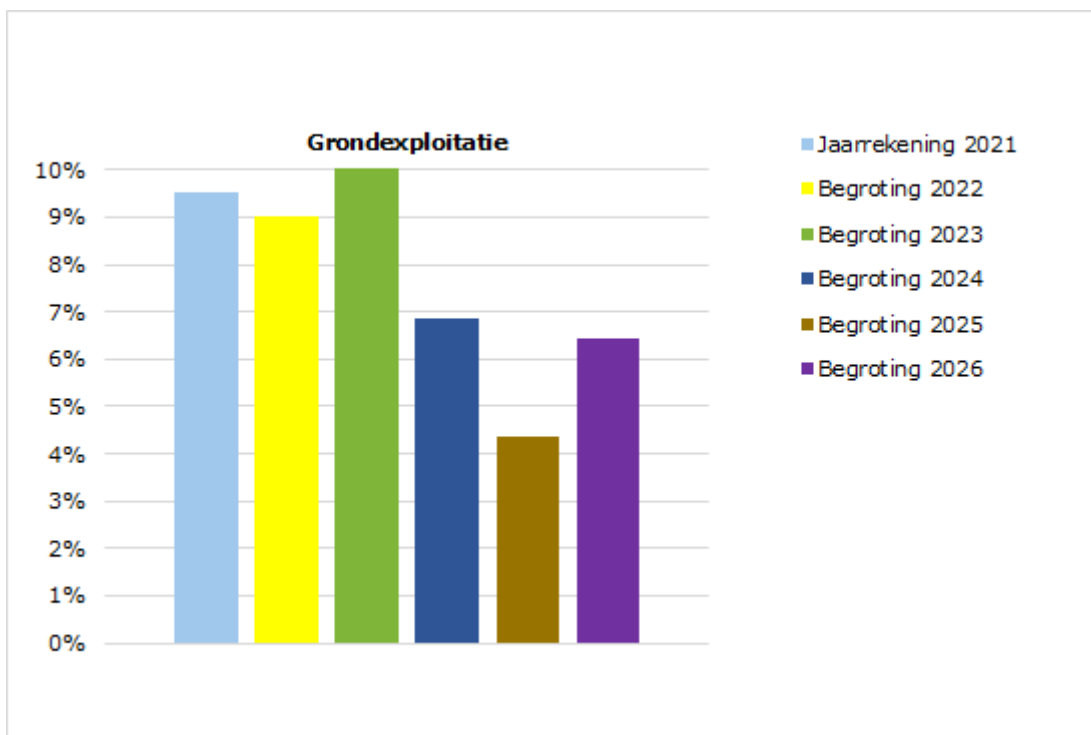
Onderstaande tabel laat het verloop van zes financiële kengetallen zien.

Financiële kengetallen	Jaarrekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Netto schuldquote	-3%	12%	12%	7%	5%	10%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-8%	7%	4%	-1%	-2%	3%
Solvabiliteitsratio	68%	70%	68%	68%	69%	67%
Grondexploitatie	10%	9%	12%	7%	4%	6%
Structurele exploitatieruimte	-0,7%	0,6%	1,2%	1,8%	2,1%	-1,8%
Belastingcapaciteit	94%	93%	88%	96%	96%	96%

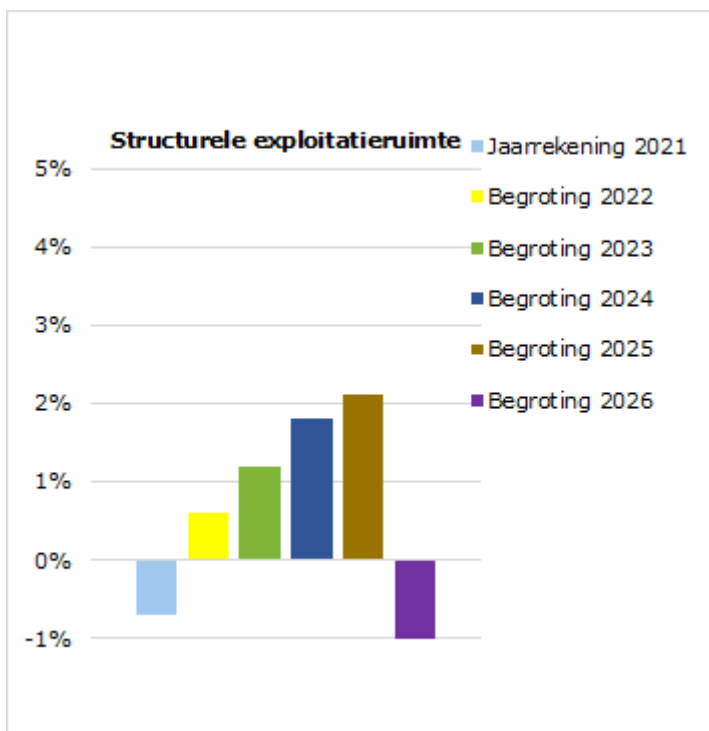
De netto schuldquote (netto schuld/totaal van baten) geeft een beeld van de mate waarin rente en aflossingen op de exploitatie drukken. Een hoge quote geeft risico's dat verplichtingen vanuit schulden die zijn aangegaan onbetaalbaar worden. De afgelopen jaren had Dordrecht al een erg gezonde schuldquote. Landelijk is een schuldquote van maximaal 130% toelaatbaar, waarbij bij een netto schuldquote van 100% het stoplicht bij wijze van spreken al op oranje springt. Door de verkoop van Eneco is de liquiditeitspositie verder verbeterd. De komende jaren zal de schuldquote beperkt toenemen.

De solvabiliteit (eigen vermogen/balanstotaal) is de laatste jaren verbeterd door de aflossing van leningen wegens de ontvangen Eneco gelden. Hierbij geldt dat het eigen vermogen de komende jaren zal worden ingezet voor investeringen in de Agenda Dordt 2030. Deze investeringen zijn voor het overgrote deel nog niet in de begroting verwerkt. Na verwerking zal de solvabiliteit op termijn weer dalen.

De omvang van de grondexploitaties is beperkt. Ook worden op korte en langere termijn positieve resultaten uit grondexploitaties verwacht. In basis zijn de financiële risico's op grondexploitaties daarmee beperkt. Desondanks vraagt de financiële positie van het grondbedrijf mede in relatie tot de groeiambitie van Dordrecht nog altijd aandacht.

De structurele exploitatieruimte is ten opzichte van voor voorgaande jaren verbeterd. Wel blijft een punt van aandacht dat tegenvallers in de exploitatie direct voorzien moeten worden van een structurele verhoging van de baten.

De belastingcapaciteit geeft inzicht in de verhouding van de lokale lastendruk in de gemeente ten opzichte van het landelijk gemiddelde. Deze vergelijking geeft een belastingcapaciteit van 88% in 2023. Dat wil zeggen dat de lokale lasten in Dordrecht onder het landelijke gemiddelde liggen. Indien noodzakelijk kan deze onbenutte belastingcapaciteit worden ingezet door de lokale lasten te verhogen. Zie de [paragraaf lokale heffingen](#) voor een uitgebreidere toelichting.

Ontwikkelingen activa en kapitaallasten

Het [Besluit Begroting en Verantwoording](#) (BBV) onderscheidt investeringen naar economisch en maatschappelijk nut. Deze investeringen worden geactiveerd en afgeschreven op basis van de verwachte levensduur:

- Investerings met een economisch nut zijn activa die verhandelbaar zijn in het economisch verkeer (onder andere gebouwen, grond, voertuigen), of activa waar inkomsten tegenover staan (zoals huuropbrengsten, rioolheffing, leges en dergelijke).
- Investerings met maatschappelijk nut zijn meestal investeringen in de openbare ruimte die niet verhandelbaar zijn, maar waarop langdurig onderhoud moet worden gepleegd (onder andere wegen, bruggen, rotondes, waterpartijen, pleinen, parken, openbaar groen en dergelijke).

Algemene waarderingsgrondslagen

De gemeente Dordrecht hanteert voor het activeren van investeringen met economisch nut een ondergrens van € 25.000 en voor maatschappelijk nut een ondergrens van € 100.000.

- Subsidies en bijdragen van derden, welke gerelateerd zijn aan de investering, worden direct in mindering gebracht op de investering.
- Reserves welke worden ingezet ter dekking van investeringen mogen volgens BBV niet direct op deze investering in mindering worden gebracht, maar worden toegevoegd aan de Reserve Afschrijving. Ter dekking van de kapitaallasten wordt vervolgens jaarlijks een onttrekking aan de Reserve Afschrijving gedaan.

De boekwaarde van investeringen met economisch nut vertoont een dalend verloop. De boekwaarde van investeringen met maatschappelijk nut zal de komende tientallen jaren gemiddeld gezien blijven stijgen. Dit heeft vooral te maken met de ambities die we hebben als stad en de investeringen in de openbare ruimte die hiermee samenhangt. Deze investeringen zijn momenteel hoger dan de jaarlijkse afschrijving.

Investerings met economisch nut en maatschappelijk nut

De volgende tabel geeft inzicht in het (verwachte) verloop van de boekwaarden van de verschillende categorieën activa per jaareinde.

	Bedragen x € 1.000					
	Jaarrekening 2021	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Bijdrage aan activa in eigendom van derden	595	114	477	433	412	390
Onderzoekskosten i.c.m. STRAV	3.540	6.732	5.817	4.998	4.164	3.711
Totaal Immateriële Vaste Activa	4.134	6.845	6.295	5.432	4.576	4.101
GWW-Werken; Economisch nut met heffing	81.598	81.603	82.193	80.451	79.120	77.109
Machines apparaten installatie; Ec.nut met heffing	12	9	6	3	0	0
Overige materiële activa; Ec. nut met heffing	458	385	310	233	155	105
Erfpachtgronden	43.969	52.069	43.969	43.969	43.969	43.969
Gronden en terreinen	28.811	27.781	28.771	28.771	28.771	28.771
Woonruimten	2.915	2.865	1.522	1.432	1.338	1.241
Bedrijfsgebouwen	250.973	265.248	261.537	259.630	253.036	246.058

GWW-Werken; Economisch nut zonder heffing	24.829	28.128	27.928	26.985	27.038	25.748
Vervoersmiddelen; Ec. nut zonder heffing	945	1.011	1.121	1.207	1.138	1.222
Machines apparaten installatie; Ec. nut zonder heffing	21.642	20.595	18.239	15.733	13.290	11.171
Overige materiële activa; Ec. nut zonder heffing	7.162	7.938	8.083	6.889	5.672	4.942
vertragingen/verschuivingen investeringen		-10.000	5.000	2.500	2.500	0
Totaal Mat. Vaste Activa met economisch nut	463.313	477.630	478.678	467.804	456.027	440.337
GWW-Werken; Maatschappelijk nut	110.573	135.207	167.417	174.866	178.294	181.808
Machines apparaten installatie; Maatschap. nut	8.184	9.770	10.096	10.114	10.054	10.508
Overige materiële activa; Maatschappelijk nut	157	420	369	316	262	249
vertragingen/verschuivingen investeringen		-10.000	5.000	2.500	2.500	0
Totaal Mat. Vaste Activa met maatschappelijk nut	118.914	135.397	182.882	187.797	191.110	192.565
Strategische verwervingen; grond incl.sloop opstal	12.115	20.857	26.916	26.596	26.596	26.596
Totaal Mat. Vaste Activa Gronden	12.115	20.857	26.916	26.596	26.596	26.596
Financiële vaste activa; deelnemingen	39.698	39.698	40.625	40.625	40.625	40.625
Financiële vaste activa; uitzettingen en beleggingen	28.820	49.505	47.565	45.650	43.711	41.802
Totaal Financiële Vaste Activa	68.518	89.203	88.190	86.275	84.336	82.427
TOTAAL VASTE ACTIVA	666.995	729.932	782.960	773.902	762.644	746.025
Onderhanden werken; grondexploitaties (BIE)	102.608	74.771	87.370	51.206	30.052	47.482
(Verlies)voorziening; grondexploitaties (BIE)	-48.218	-28.241	-12.697	-9.660	-4.560	-10.960
TOTAAL VLOTTENDE ACTIVA	54.390	46.530	74.672	41.546	25.492	36.522
TOTAAL VASTE EN VLOTTENDE ACTIVA	721.385	776.462	857.632	815.448	788.136	782.547

Ontwikkelingen kapitaallasten

De kapitaallasten bestaan uit rente en afschrijving. In de Begroting 2023 is conform het hiertoe genomen besluit in de [Kadernota 2022](#) voor activa gerekend met een [omslagrente van 2,0%](#). Aan grondexploitaties wordt 0,78% rente toegerekend.

De afschrijvingslasten zijn gebaseerd op het beleid zoals beschreven in artikel 12 en bijbehorende bijlage van de [Financiële verordening gemeente Dordrecht](#). Op investeringen wordt hoofdzakelijk annuïtair afgeschreven op basis van de verwachte economische levensduur. De afschrijving van een investering start met ingang van het eerstvolgende boekjaar na oplevering.

Kapitaallasten (rente en afschrijving)

	Bedragen x € 1.000				
	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Rente bouwgronden in exploitatie	424	788	681	399	234
Rente immateriële en materiële vaste activa 2%	12.057	11.800	11.762	12.356	12.436
Afschrijving immateriële en materiële vaste activa	19.471	20.195	20.731	21.437	21.092
Totaal Kapitaallasten	31.952	32.782	33.175	34.193	33.762

Een deel van de afschrijvingslasten wordt gedekt vanuit de reserve afschrijving. Dit is met name het geval bij de strategische investeringsprojecten, niet bij reguliere vervangingsinvesteringen in de openbare ruimte. Onderstaande tabel geeft inzicht in het verloop van deze reserve.

Verloop Reserve Afschrijving

Bedragen x € 1.000

	Begroting 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2025	Begroting 2026
Saldo 1/1	204.932	216.198	219.055	213.577	205.761
Storting	21.144	9.611	2.098	0	0
Onttrekking	9.878	6.754	7.575	7.817	7.501
Saldo 31-12	216.198	219.055	213.577	205.761	198.260

Overzicht investeringen

In de bijlagen is het [overzicht investeringen](#) opgenomen. Dit overzicht sluit aan op de investeringen conform de geprognosticeerde balans.

Ontwikkeling reserves en voorzieningen

Een onderdeel van de toelichting op de financiële begroting betreft het in beeld brengen van de ontwikkelingen van [reserves](#) en [voorzieningen](#).

Ontwikkeling reservepositie

Onderstaande tabel geeft het verloop van de reserves in de periode 2022 tot en met 2027 weer. Startpunt is de stand per 1 januari 2022 zoals ook weergegeven in de [Jaarrekening 2021](#), aangevuld met de begrote stortingen en onttrekkingen volgens de [Begroting 2022](#). De stand per 1 januari 2023 wijzigt nog, omdat het boekjaar 2022 nog niet is afgerond. Aan het eind van het boekjaar, bij het opmaken van de Jaarrekening 2022, zijn de werkelijke reservemutaties bekend.

Bedragen x € 1.000

	Algemene reserve	Reserve grondbedrijf	Overige Bestem. Res.	Bestem. Res. Strat. Invest.	Beklemde Reserves	Algeheel Totaal
Stand per 1-1-2022	18.053	20.195	382.897	41.303	216.426	678.874
Toevoeging 2022	29.293	15.105	7.887	16.015	21.144	89.444
Onttrekking 2022	20.397	12.948	23.500	21.409	10.871	89.123
Stand per 1-1-2023	26.949	22.353	367.285	35.909	226.699	679.195
Toevoeging 2023	17.108	9.294	46.976	2.000	9.611	84.989
Onttrekking 2023	36.390	2.651	35.137	8.050	10.054	92.282
Stand per 1-1-2024	7.667	28.996	379.123	29.860	226.256	671.902
Toevoeging 2024	0	9.333	7.417	0	2.098	18.848
Onttrekking 2024	370	692	10.353	2.284	8.400	22.099
Stand per 1-1-2025	7.297	37.637	376.187	27.576	219.954	668.651
Toevoeging 2025	0	5.441	7.680	0	0	13.121
Onttrekking 2025	275	1.261	10.757	73	7.817	20.182
Stand per 1-1-2026	7.022	41.817	373.110	27.504	212.137	661.590
Toevoeging 2026	0	4.344	7.680	0	0	12.024
Onttrekking 2026	75	773	9.194	73	7.501	17.615
Stand per 1-1-2027	6.947	45.388	371.597	27.431	204.636	655.999
Toevoeging 2027	0	4.344	7.680	0	0	12.024
Onttrekking 2027	0	773	4.345	73	7.718	12.908
Stand per 1-1-2028	6.947	48.959	374.932	27.359	196.918	655.115

Toelichting ontwikkeling reservepositie

Algemeen

Het totaal van de reserves is per 1 januari 2022 € 679 miljoen en daalt de komende jaren licht. Meerjarig zal de reservestand verder afnemen door investeringen voor de Agenda Dordt 2030 en

de bestedingen op grond van het Politiek Akkoord 2022-2026. Deze investeringen en bestedingen zijn voor het overgrote deel nog niet in bovenstaande begrote standen verwerkt.

Per categorie zijn de toe- en afnamen op hoofdlijnen toegelicht. Een specificatie per reserve is terug te vinden in de bijlage [Staat van reserves](#).

Algemene reserve

De algemene reserve vormt samen met de reserve grondbedrijf het weerstandsvermogen. Dit vermogen dekt bestaande risico's af. De begrote mutaties in 2023 zijn vooral het gevolg van het [Politiek Akkoord 2022-2026](#). Hierbij zijn de resterende middelen van de reserve Dividend Compenseren in de algemene reserve gestort en zijn 21 deelreserves gevormd ter uitvoering van het Politiek Akkoord. De begrote mutaties in 2022 zijn vooral het gevolg van [beleidswensen](#) en compensatie van [lagere dividendopbrengsten](#) conform Kadernota 2022.

In de meerjarige stand van de algemene reserve zijn de begrotingsaldi niet meegenomen. Uiteindelijk worden rekeningresultaten van de komende jaren ook met de algemene reserve verrekend.

Algemene reserve grondbedrijf

Het saldo van de reserve stijgt door [winstnemingen in grondexploitaties](#). Meerjarig hebben investeringen in de Agenda Dordt 2030 naar verwachting een drukkend effect op de algemene reserve grondbedrijf.

Overige bestemmingsreserves

De mutaties in 2023 hangen vooral samen met de vorming van deelreserves voor het Politiek Akkoord 2022-2026, een toevoeging van € 37 miljoen, en de volledige onttrekking van de reserve Dividend Compenseren ad. 17 miljoen ook op grond van dit akkoord. De daling vanaf 2022 komt vooral door investeringen in de Agenda Dordt 2030 en bestedingen op grond van het Politiek Akkoord 2022-2026. Hierbij geldt dat het grootste deel van de uitgaven voor Agenda Dordt 2030 en het Politiek Akkoord 2022-2026 nog niet in de meerjarige stand van de reserves zijn verwerkt. Hierdoor gaan de bestemmingsreserves meerjarig nog dalen.

Bestemmingsreserve Strategische Investeringsreserves

De strategische investeringsreserves dalen continue. Dit komt in 2023 met name door de inzet voor onder andere Dordt West, het Zuidelijk Stationsgebied en Campusontwikkeling Leerpark. In 2022 zijn naast deze onderwerpen ook forse uitgaven begroot voor het Sociaal innovatiebudget, Sociale Veiligheid, de impuls Fiets en de Sportparken. De toevoeging aan de strategische investeringsreserves heeft betrekking op de [Westelijke Dordtse Oever](#).

Beklemdes reserves

Drie reserves zijn als beklemdes reserve aangemerkt: de reserve Onderwijshuisvesting, SI-Onderwijshuisvesting en de reserve Afschrijving. Deze reserves zijn afgezonderd op basis van de boekhoudvoorschriften (reserve Afschrijving) of omdat er een claim op de betreffende reserve (reserves Onderwijshuisvesting) ligt. De toename in 2022 en 2023 komt door voeding van de reserve afschrijving. In 2023 gaat het hierbij met name om investeringen in Dordt West, het Weizigtpark, Stadswerven en een nieuwe school. Meerjarig nemen de reserves af door de bouw van deze school, de Drechtster (Onderwijshuisvesting), en door onttrekkingen aan de reserve Afschrijving ter dekking van kapitaallasten.

Ontwikkelingen voorzieningen

Onderstaande tabel laat de ontwikkeling van de voorzieningen vanaf 2022 zien:

Bedragen x € 1.000

	Voorzieningen ivm bijdragen van derden	Onderhouds- voorzieningen	Overige voorzieningen	Algeheel totaal
Stand per 1-1-2022	11.281	5.872	19.725	36.878
Toevoeging 2022	1.797	1.833	0	3.630
Onttrekking 2022	7.518	1.531	1.000	10.049
Stand per 1-1-2023	5.560	6.174	18.725	30.459
Toevoeging 2023	2.692	1.655	0	4.347
Onttrekking 2023	2.852	1.503	980	5.335
Stand per 1-1-2024	5.400	6.326	17.745	29.471
Toevoeging 2024	3.459	1.655	0	5.114
Onttrekking 2024	1.875	966	1.090	3.931
Stand per 1-1-2025	6.984	7.015	16.655	30.654
Toevoeging 2025	2.808	1.655	0	4.463
Onttrekking 2025	5.666	1.381	965	8.012
Stand per 1-1-2026	4.126	7.289	15.690	27.105
Toevoeging 2026	4.075	1.655	0	5.730
Onttrekking 2026	1.485	1.120	965	3.570
Stand per 1-1-2027	6.716	7.824	14.725	29.265
Toevoeging 2027	3.255	1.655	0	4.910
Onttrekking 2027	4.247	1.555	965	6.767
Stand per 1-1-2028	5.724	7.924	13.760	27.408

Toelichting ontwikkeling voorzieningen

Voorzieningen in verband met bijdragen van derden

Dit zijn voorzieningen die samenhangen met inkomsten die voor een specifiek doel zijn ontvangen van derden. Dit betreft de voorzieningen afkoopsommen Essenhof, de voorziening erfstellingen legaten en schenkingen en de voorzieningen voor riolering. De stand van deze voorzieningen loopt vooral terug door onttrekkingen aan laatstgenoemde voorzieningen.

Onderhoudsvoorzieningen

Er zijn onderhoudsvoorzieningen voor: sportvelden, de sportboulevard, de gebouwen en de ecolodge in de Hollandse Biesbosch, NMC Weizigt, vaartuigen van het Biesboschcentrum, havens en baggeren. De voorzieningen nemen toe ter dekking van toekomstige onderhoudskosten.

Overige voorzieningen

Onder deze categorie vallen drie voorzieningen: de voorziening voor de wethouderspansioenen, de voorziening voor afgesloten bouwgrondprojecten en de voorziening FLO. Meerjarig neemt vooral de voorziening FLO af in verband met kosten die zijn verbonden aan functioneel leeftijdsontslag voor brandweerpersoneel.

Projecten

We gaan achtereenvolgens beknopt in op:

- de [actieve projecten](#) per programma.
- [relevante ontwikkelingen](#) binnen de projectenportefeuille.

Overzicht projecten

Een project is een eenmalige en eindige taak of activiteit met een concreet gedefinieerd eindresultaat, waarvan de uitvoering zich, in de meeste gevallen, over meerdere jaren uitstrekt. De

reserveringen zijn bij voorgaande kadernota's, bij het vaststellen van de prognose grondbedrijf of bij MJP's genomen besluiten gedaan. Kredieten zijn formeel door de raad geautoriseerde en beschikbaar gestelde budgetten (vanuit de reserveringen) ten behoeve van de voorbereiding en/of uitvoering van een formeel voorgenomen project. In de tabel 'overzicht actieve projecten' zijn zowel de grote projecten als de overige projecten opgenomen. De bedragen genoemd bij de grondexploitaties zijn feitelijk allemaal reserveringen die voornamelijk door toekomstige grondopbrengsten worden gedekt. Bij de overige projecten vormt het reserveringsbedrag het totaal aan verwachte uitgaven dat nodig is om het project te realiseren. De dekking hiervan vindt plaats door gemeentelijke middelen en bijdragen van derden zoals subsidies.

In de tabel zijn de reserveringen, kredieten en uitgaven per project weergegeven. Hiermee wordt zichtbaar welk gedeelte van het krediet is uitgegeven en welk gedeelte nog beschikbaar (en eventueel heroverweegbaar) is. Om de tabel niet onnodig complex te maken is er voor gekozen om de bedragen niet uit te splitsen in de verschillende dekkingsbronnen.

Overzicht actieve projecten 2022 per programma met meerjarige kredieten:

Begrotingsprogramma	Omschrijving project	Reservering	Krediet	Realisatie t/m sep 2022
Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht	Brandweer 2e uitrukpost Oranjepark**	N.v.t.	N.v.t.	408.308
	** wordt verrekend met de VRZHZ			
Totaal Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht		N.v.t.	N.v.t.	408.308
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht	Herstructurering Dordt West (va 2016)	31.895.320	31.895.320	15.581.732
	Nieuwe Dordtse Biesbosch (NDB)	34.017.200	34.017.200	33.979.035
	Engelenburgerbrug/Blauwpoortplein	14.170.689	14.170.689	12.720.375
	Project Dordtse Mijl	16.293.758	16.293.758	3.937.409
	Dordwijkzone	2.061.348	2.061.348	52.163
Totaal Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht		98.438.315	98.438.315	66.270.713
Lerend en Ondernemend Dordrecht	Leerpark	46.635.130	46.635.130	44.248.096
Totaal Lerend en Ondernemend Dordrecht		46.635.130	46.635.130	44.248.096
	Mijlweg / vd Wees Brandstofverkooppunt	1.410.110	1.395.193	1.288.391
	Blekersdijk/Vrieseweg GREX	3.058.228	3.058.228	3.187.098
	Noordendijk	PM	PM	PM
	Amstelwijck GREX	22.724.379	20.275.289	12.755.268
	Dresselhuisstraat GREX	25.500	25.500	445.068
	Oranjepark GREX	4.951.647	4.679.693	1.401.137
	Dordtse Kil IV GREX (WDO)	83.005.526	55.315.921	49.880.967
	Gezondheidspark (GZP)	23.390.993	7.302.086	3.921.500
	Spuiboulevard 4-88	205.931	195.814	115.616
	Uitgifte Drechtwerk B&S	3.019.223	3.019.223	2.828.621
	Baanhoekweg 20 Brandstofverkooppunt	370.641	362.562	321.912
	Troelstraweg 125	1.128.121	831.807	768.685
	OMC Terrein	5.610.906	5.610.906	511.881
	AW Wonen (Spoorzone)	46.508.974	28.852.167	20.821.784
	Admiraalsplein/PH-flat woningbouw	1.259.632	460.012	400.181
	Karel Doormanweg 4-8*	PM	PM	PM

Maasterras vanaf 2021*	PM	PM	PM
Wooncompl. Prof.Langeveldlaan (vml.2f)	3.781.195	3.781.195	3.199.373
Bouwhuyslocatie	9.883.564	2.924.876	330.343
Speeltuinalocatie Wielwijk - P. Heynstraat	PM	PM	PM
Steegoversloot 38-40	944.887	944.887	48.878
Stadswerven (nieuw)	140.587.298	111.081.145	102.865.992
Zuidelijk Stationsgebied (Spoorzone)	9.655.263	9.655.263	831.719

* vanwege precontractuele fase worden hier (nog) geen bedragen vermeld.

Totaal Bouwend en Bereikbaar Dordrecht	361.522.018	259.771.767	205.924.418
EINDTOTAAL	506.595.463	404.845.212	316.851.535

Relevante ontwikkelingen in projecten

In juni 2022 is in de Auditcommissie gesproken over de memo van de griffie over kaderstelling en controle van de raad bij grote risicovolle projecten. In deze commissie is onder andere geconcludeerd dat de projectbladen grote projecten niet het juiste middel zijn om de raad in positie te brengen als het gaat om sturing en bijsturing op deze projecten. Deze projectbladen maken daarom geen onderdeel meer uit van de cyclische P&C-documenten. In de [Begroting 2022](#) is op wens van de raad voor het eerst een Dashboard Agenda Dordrecht 2030 opgenomen. Dat geeft de raad twee keer per jaar een instrument om rondom die Agenda Dordt 2030 de grote hoofddoelstellingen te zien de voortgang daarop. De grote projecten geven uitvoering aan de doelstellingen die benoemd zijn in de agenda Dordrecht 2030 en in het Politiek Akkoord.

Bij aanvang van een project wordt met een raadsvoorstel aan de raad gevraagd om de kaders vast te stellen. Over de voortgang wordt gerapporteerd middels raadinformatiebrieven. Indien de scope wijzigt, er meer financiële middelen nodig zijn of er een andere reden is die het nodig maakt om de kaders te wijzigen, volgt een separaat raadsvoorstel waarin de raad wordt gevraagd deze kaders opnieuw vast te stellen. Daarnaast wordt de raad over de grondexploitaties geïnformeerd bij de jaarlijkse prognose van het grondbedrijf. Mocht bovenstaande onvoldoende blijken voor de raad om de juiste kaders te kunnen stellen en de controle hierop te hebben, zijn we altijd bereid om samen met de raad een nieuwe tool te ontwikkelen als aanvulling op bovengenoemde.

College en raad hebben zich in de vorige raadsperiode al uitgesproken voor de groeiambitie. College en raad streven er naar om 10.000 woningen toe te voegen aan de bestaande woningvoorraad gedurende een periode van 15 tot 20 jaar. Deze woningen zullen binnenstedelijk - en met name in de Spoorzone - gerealiseerd worden. Deze groeiambitie heeft tot doel de sociaaleconomische positie van de stad te versterken en te voldoen aan de toenemende vraag naar woningen. Naast het bouwen van woningen wordt ingezet op 4.000 nieuwe banen. Die banenontwikkeling moet vooral terugkomen in de Westelijke Dordtse Oever/Dordtse Kil IV, Amstelwijk, de Campusontwikkeling Leerpark en de Binnenstad. De werklocaties sluiten aan bij de positieve groeiverwachtingen in de maakindustrie, logistiek, dienstverlening, zorg en de leisure/toerisme.

In het [Politiek Akkoord 2022-2026](#) wordt aan het bovenstaande een vervolg gegeven met nieuwe accenten. Zo zijn er vijf focuspunten benoemd:

1. Realisatie van meer betaalbare woningen in Dordrecht.
2. forse ambities voor een duurzame en groene stad.
3. We gaan ons nog meer inzetten voor bestaanszekerheid en gelijke kansen.
4. We zetten ook deze periode in op groei van de economie en een gezonde arbeidsmarkt.
5. We zetten ons daarom in voor een veilige, leefbare en levendige stad.

Deze vijf focuspunten vormen de basis voor deze bestuursperiode waarbij we werken aan een sterke toekomst voor onze stad. Vanuit die basis geven we concreet en gericht, maar met nieuwe, ambitieuze accenten, invulling aan de Agenda 2030 die de raad in 2021 heeft vastgesteld. Onze opgaven, programma's en projecten zullen hierop gericht zijn en invulling aan geven.

Bijlagen

Overzicht bijlagen

Nieuwe reserves Politiek Akkoord 2022-2026

We willen investeren in de stad en daarmee invulling geven aan de ambities zoals opgenomen in het [Politiek Akkoord 2022-2026](#) en de programma's. De ruimte in de weerstandsratio zetten we in om deze investeringen te dekken, waarbij we het restant van de reserve Dividend Compensatie van € 17,11 miljoen eerst laten vrijvallen in de Algemene reserve. Om de investeringen van in totaal € 37,15 miljoen te dekken, onttrekken we € 33,15 miljoen aan de Algemene reserve. Daarnaast hevelen we € 4 miljoen uit de reserve Dordwijkzone over naar de nieuwe reserve GroenBlauw.

We stellen voor nieuwe reserves Politiek Akkoord 2022-2026 te vormen. Vanuit deze reserves kan invulling worden gegeven aan de ambities. Het betreft de reserves in onderstaande tabel. Voor een aantal investeringen is voor de periode 2023 tot en met 2026 budget in de exploitatie geraamd. In dat geval is sprake van een onderliggend bestedingsplan. In een aantal gevallen heeft de raad in de afgelopen periode deze plannen al vastgesteld via separate voorstellen. Voor investeringen, waarvan de besteding niet is geraamd, zullen voorstellen ter besluitvorming worden voorgelegd. Per reserve zijn de instellingscriteria, het doel en - indien van toepassing - een bestedingsplan opgenomen.

Het tarief van de hondenbelasting wordt voor deze bestuursperiode teruggebracht naar nul. Dit resulteert in minder inkomsten. Daarentegen nemen wij een inkomstenraming op vanuit de GR Kiltunnel ten behoeve van in het verleden gedane investeringen. Het is daarbij niet de bedoeling dat de toltarieven stijgen. Zie hiervoor ook het [Politiek Akkoord 2022-2026](#).

Reserves bij Politiek Akkoord 2022-2026	Investering in de periode 2023-2026	Besteding geraamd 2023-2026
1. PA 2022-2026 GroenBlauw	4,00	0,00
2. PA 2022-2026 Versnelling Energietransitie	2,70	0,00
3. PA 2022-2026 Versneld aanpakken vergroenen basisschoolpleinen	0,25	0,25
4. PA 2022-2026 Bomenonderhoud en biodiversiteit	2,00	0,00
5. PA 2022-2026 Innovatie- en preventiebudget Sociaal Domein	6,10	6,10
6. PA 2022-2026 Armoedebeleid en minimaregelingen	3,75	3,75
7. PA 2022-2026 Diversiteit en Inclusiviteit	0,30	0,00
8. PA 2022-2026 Dordtpas	2,00	0,50
9. PA 2022-2026 Alternatief voor gratis busvervoer 65+	0,75	0,00
10. PA 2022-2026 Gratis sporten basisschoolkinderen	1,50	0,00
11. PA 2022-2026 Zwemveiligheid	0,50	0,50
12. PA 2022-2026 Smart Society	1,60	1,60
13. PA 2022-2026 MKB-aanpak	0,50	0,50
14. PA 2022-2026 Stadsstrand	0,50	0,00
15. PA 2022-2026 Mobiliteitsfonds	1,40	0,00
16. PA 2022-2026 Veiligheid (IVP '23-'26)	1,50	0,00
17. PA 2022-2026 Ernstige overlastbestrijding	0,50	0,50
18. PA 2022-2026 Leefbaarheid en veilige wijken	1,00	0,00
19. PA 2022-2026 Uitbreiding Handhaving	1,75	0,00
20. PA 2022-2026 Cultuur en Mijlpalen/Evenementen	0,25	0,00
21. PA 2022-2026 Sportaccommodaties	4,00	0,00
vrijval in exploitatie (saldo hondenbelasting naar € 0,- en inkomsten Kiltunnel)	0,30	0,30
Totaal	37,15	14,00
Waarvan nog niet in exploitatie geraamd:		23,15

1. GroenBlauw

Naam Reserve: PA 2022-2026 GroenBlauw

Aard Reserve: bestemmingsreserve

Functie: besteding

(Start)bedrag: € 4.000.000

Portefeuillehouder: H. van der Linden

Doel reserve

Groen en water zijn belangrijk voor de stad. Een groene gezonde omgeving draagt bij aan een fijn woon- en leefklimaat en een positieve gezondheid. Groen zorgt er ook voor dat verschillende dieren en planten hier kunnen leven. Het stimuleert biodiversiteit. Het realiseren van een goede water- en bodemkwaliteit zijn stuk voor stuk van levensbelang. Het voorkomen of beperken van schade door wateroverlast, hittestress en droogte is belangrijk voor een aantrekkelijke stad.

Water is voor Dordrecht een bijzondere uitdaging. Dordrecht kan met hoogwater te maken krijgen. Bij extreem hoogwater moeten meer dan 120.000 mensen snel van het eiland af kunnen. We realiseren extra groene verbindingroutes. Dat zijn natuur-, wandel-, fiets- en water-verbindingen tussen de stad en de Biesbosch, de Dordwijkzone en onze grote parken. Door ze aaneen te rijgen, maken we het groen (natuur) en blauw (water) in onze stad meer zichtbaar. De verbindingen

maken het aantrekkelijker en makkelijker om deze gebieden te bezoeken en ervan te kunnen genieten.

Er komt meer en gevarieerder groen in de wijken zelf. Daarmee brengen we de groene verbindingen tot aan de voordeur. De verbindingen hebben ook als doel de biodiversiteit te bevorderen.

2. Versnelling Energietransitie

Naam Reserve: PA 2022-2026 Versnelling Energietransitie

Aard Reserve: bestemmingsreserve

Functie: besteding

(Start)bedrag: € 2.700.000

Portefeuillehouder: T.F. de Jonge

Doel reserve

Om de energietransitie te versnellen (en de effecten van de stijgende energietarieven te dempen) intensiveren we de inzet op energiebesparing voor zowel inwoners als bedrijven, de verdere (en versnelde) groei van het warmtenet inclusief verdere verduurzaming van het net en de mogelijke toepassingen. Tevens intensiveren we onze inzet op het realiseren van zero emissie mobiliteit en het ontwikkelen van circulaire economie en bedrijvigheid op ons eiland. Op basis van de ambitie om in 2040 klimaatneutraal te zijn in Dordrecht, wordt via deze reservering een eerste basis georganiseerd om de gewenste versnelling te kunnen realiseren.

Het zon-offensief (duurzame opwek) en de verduurzaming van het maatschappelijk vastgoed worden vanuit de reserveringen Agenda 2030 bekostigd.

3. Versneld aanpakken vergroenen basisschoolpleinen

Naam Reserve: PA 2022-2026 Versneld aanpakken vergroenen basisschoolpleinen

Aard Reserve: bestemmingsreserve

Functie: besteding

(Start)bedrag: € 250.000

Portefeuillehouder: H. van der Linden

Doel reserve

Dordrecht streeft ernaar dat in 2030 tenminste 80% van de Dordtse basisscholen een groenblauw schoolplein heeft. Er zijn ongeveer 55 schoolpleinen, waarvan er inmiddels 4 groenblauwe schoolpleinen zijn gerealiseerd en 6 bezig zijn met een ontwerp en/of de uitvoering van het ontwerp. Met deze reservering kunnen we ook de komende jaren onze inzet om een aantal schoolpleinen te vergroenen voortzetten. Voor het realiseren van de ambitie voor 2030 zullen te zijner tijd meer middelen moeten worden vrijgemaakt.

Bestedingsplan

Voor eind 2022: regelen verlenging van de ontwerp- en uitvoeringsregeling via het wijzigen (periode + subsidieplafond) van de verordening materiële financiële gelijkstelling onderwijs gemeente Dordrecht;

2023: voorbereiden nieuwe raamovereenkomst met ontwerp bureaus per maart 2024;

2023 -2026: Scholen die hun plein willen vergroenen helpen met subsidie voor ontwerp en uitvoering (tot subsidieplafond is bereikt). We werken hierbij aan een gezamenlijke aanpak, zowel met diverse interne afdelingen als met een externe klankbordgroep met onder andere Yuverta, GGD ZHZ en meerdere (koploper)scholen.

2023 € 100.000; 2024 € 100.000; 2025 € 50.000; 2026 € 0

4. Bomenonderhoud en biodiversiteit

Naam Reserve: PA 2022-2026 Bomenonderhoud en biodiversiteit

Aard Reserve: bestemmingsreserve

Functie: besteding

(Start)bedrag: € 2.000.000

Portefeuillehouder: M.P.P.M. Merx

Doel reserve

In de Kadernota 2022 is incidenteel extra budget toegekend om ons bomenbestand duurzamer in stand te houden. We zien dit als een noodzakelijke investering in de toekomstbestendigheid van ons groen. Op 14 juni 2022 is de raad geïnformeerd over de verschillende scenario's voor het voortzetten van het bomenonderhoud. We werken dit verder uit in een bomenprogramma inclusief financieel voorstel. Met deze reservering van € 650.000 per jaar kunnen we de komende drie jaren het bomenonderhoud op het minimale scenario bestendigen.

Voor versterking van de biodiversiteit willen we de groene verbindingzones tussen de wijken en het groen verbeteren. Dit betekent dat we betere en duurzame 'stapstenen' voor flora en fauna maken. Het gaat om veilige verbindingen bij knelpunten (veilige faunapassages), het maken van groene verbindingen tussen parken en landgoederen en tussen de wijken in de stad. Bestaand groen maken we kwalitatief beter met uitbreiding van bestaand groen met meer bloemen. Hiermee maken we een betere (leef)omgeving voor de biodiversiteit, die op deze manier gestimuleerd wordt. Hiervoor reserveren we € 50.000 per jaar.

5. Innovatie- en preventiebudget Sociaal Domein

Naam Reserve: PA 2022-2026 Innovatie- en preventiebudget Sociaal Domein

Aard Reserve: bestemmingsreserve

Functie: besteding

(Start)bedrag: € 6.100.000

Portefeuillehouder: C.C. van Benschop

Doel reserve

Met deze middelen kunnen we invulling geven aan de ambities uit het Politiek Akkoord 2022-2026 op het sociaal domein. Hierdoor ontstaan c.q. behouden we meer gelijke kansen en een professioneel vangnet in de Dordtse samenleving. Denk aan bestaande en nieuwe interventies op de beleidsterreinen van buurtwerk (inclusief wijkontmoetingsplekken), jeugd- en jongerenwerk en de sociale wijkteams. Ook kunnen we deze reserve inzetten om de zelfredzaamheid (door bijvoorbeeld cliëntondersteuning), participatie (via bijvoorbeeld No Label-plekken en aanpak eenzaamheid) en ondersteuning van multi-problematiek bij onze inwoners vergroten.

Bestedingsplan

Vanuit het innovatie- en preventiebudget wordt een breed scala van met elkaar samenhangende interventies gefinancierd, hieronder is de hoofdlijn opgenomen.

1. Het verder professionaliseren van de processen binnen het Sociaal Wijkteam, met het oog op het verminderen c.q. oplossen van wachtlijsten en verminderen van wachttijden.
2. Het voortzetten van jongerenwerk op school, vanuit de preventieve werking die hier van uitgaat en vanwege het beoogde effect op jeugdzorg (op termijn minder beroep op jeugdzorg).
3. Interventies rondom bewustwording, signalering en tegengaan van eenzaamheid.
4. De programmering van ontmoetingsplekken, in het verlengde van het op 28 april 2021 door de raad vastgestelde beleidskader Ontmoetingsplekken.
5. Het voortzetten van de aanpak no label plekken.
6. Het voortzetten van activiteiten gericht op de mentale en fysieke gezondheid van ouderen.
7. Onafhankelijke cliëntondersteuning vormgeven in samenwerking met MeePlus en het Ouderplatform ZHZ, zoals afgestemd met de raad in het eerste kwartaal van 2022.

De intensivering van de maatregelen voor het Sociaal Domein is (afgerond) als volgt begroot:
2023 € 1.315.000; 2024 € 1.355.000; 2025 € 1.735.000; 2026 € 1.695.000.

6. Armoedebeleid en minimaregelingen

Naam Reserve: PA 2022-2026 Armoedebeleid en minimaregelingen

Aard Reserve: bestemmingsreserve

Functie: besteding

(Start)bedrag: € 3.750.000

Portefeuillehouder: P.J. Heijkoop

Doel reserve

Continueren en intensiveren van armoedebeleid en minimaregelingen in de vorm van een vervolg op het programma 'Samen tegen Armoede' en een uitbreiding van de minimaregelingen voor inwoners met een laag inkomen.

Voor de onderwerpen armoedebeleid en minimaregelingen gaat na de zomer 2022 een (integraal) voorstel naar de raad om de middelen in de begroting 2023-2026 op te nemen.

Bestedingsplan

De middelen voor het armoedebeleid en minimaregelingen worden enerzijds gericht op vroegsignalering van problemen en toeleiding naar de juiste loketten als het gaat om huisvesting, maatschappelijke participatie, gezondheidszorg, onderwijs en arbeidsmarkt en anderzijds voor heel gerichte inkomensondersteuning voor de groepen die dit het hardste nodig hebben.

2023 € 937.500; 2024 € 937.500; 2025 € 937.500; 2026 € 937.500.

7. Diversiteit en Inclusiviteit

Naam Reserve: PA 2022-2026 Diversiteit en inclusiviteit

Aard Reserve: bestemmingsreserve

Functie: besteding

(Start)bedrag: € 300.000

Portefeuillehouder: C.C. van Benschop

Doel reserve

Met deze opgave zetten we in op een stad, wijk en organisatie waarin iedereen zich thuis voelt en mee kan doen. Een inclusieve samenleving of organisatie heft de verschillen niet op, maar weet er goed mee om te gaan. En daar liggen nog opgaven, zowel binnen de gemeente Dordrecht als organisatie als binnen Dordrecht als stad. We gaan aan de slag met diversiteitsbeleid.

8. Dordtpas

Naam Reserve: PA 2022-2026 Dordtpas

Aard Reserve: bestemmingsreserve

Functie: besteding

(Start)bedrag: € 2.000.000

Portefeuillehouder: P.J. Heijkoop

Doel reserve

Continuering van de Dordtpas in de periode 2023 – 2026 als middel voor het stimuleren van participatie van inwoners in de stad.

Bestedingsplan

In 2022 zal het huidige contract verlengd worden tot in ieder geval eind 2023.

Er zal in 2023 gekeken worden naar eventuele aanpassingen in doelgroepen en/of doelstellingen. Gedacht kan worden aan een vorm van openbaar vervoer-tegoed of sport-tegoed voor basisschoolkinderen.

2023 € 500.000; 2024 € 0; 2025 € 0; 2026 € 0.

9. Alternatief voor gratis busvervoer 65+

Naam Reserve: PA 2022-2026 Alternatief voor gratis busvervoer 65+

Aard Reserve: bestemmingsreserve

Functie: besteding

(Start)bedrag: € 750.000

Portefeuillehouder: H. van der Linden

Doel reserve

De huidige regeling gratis openbaar vervoer 65-plussers loopt dit jaar af. We komen met een alternatief voorstel dat recht doet aan het behoud van zelfredzaamheid en het brede belang van kunnen meedoen in de maatschappij. Het gaat om gratis stadsbusvervoer voor 65-plussers met en laag inkomen en een korting op het stadsbusvervoer voor andere lage inkomens.

10. Gratis sporten basisschoolkinderen

Naam Reserve: PA 2022-2026 Gratis sporten basisschoolkinderen

Aard Reserve: bestemmingsreserve

Functie: besteding

(Start)bedrag: € 1.000.000

Portefeuillehouder: P.J. Heijkoop

Doel reserve

We willen de ambities uit het Politiek Akkoord 2022-2026 op het gebied van sport (onderdeel Gelijke kansen) realiseren. We zetten in op het stimuleren van beweging onder Dordtse kinderen, specifiek in de leeftijd van 4 tot 12

11. Zwemveiligheid

Naam Reserve: PA 2022-2026 Zwemveiligheid

Aard Reserve: bestemmingsreserve

Functie: besteding

(Start)bedrag: € 500.000

Portefeuillehouder: P.J. Heijkoop

Doel reserve

We willen dat meer Dordtse kinderen voldoen aan de Nationale Norm Zwemveiligheid en dat kinderen ook nadat ze hun zwemdiploma's hebben gehaald regelmatig blijven zwemmen.

In de raadsinformatiebrief 'Pilot: Ieder kind van de basisschool met een zwemdiploma' (2021-0144178) staat dat alle betrokken partijen de pilot als positief ervaren. In de RIB is het voorstel gedaan om de pilot, die twee jaar heeft geduurd, te continueren en uit te breiden. Dit voorstel is overgenomen in het Politiek Akkoord 2022-2026, waarin staat dat de pilot voor gratis schoolzwemmen wordt uitgebreid. Het gaat, in tegenstelling tot de pilot, over naschools zwemmen. Uiteraard kunnen scholen in Dordrecht zelf de keuze maken om mee te blijven doen aan het huidige 'schoolzwemmen' onder schooltijd.

Onze ambitie is meer kinderen die kunnen meedoen, meer behaalde diploma's, meer betrokken scholen, meer kijken en meer succes.

Bestedingsplan

Dit programma 'Ieder kind verlaat zwemveilig de basisschool' gaat naschools plaatsvinden en wordt in 2022 verder uitgewerkt tot een wijkaanpak. De doelgroep is kinderen van groep 5 of hoger. Elk kind moet door een ouder worden vergezeld. Naast het leren zwemmen, breiden we de aanpak uit met het 'blijven zwemmen'. Aangetoond is dat dit essentieel is om kinderen zwemveilig te maken en te houden. Samenwerking vindt plaats met het onderwijs (als vindplaats, doorverwijzer),

zwemaanbieders en het sociaal wijkteam. Om echt te kunnen spreken over zwemveiligheid en om aan de Nationale Norm Zwemveiligheid te voldoen, gaan we de komende jaren onderzoeken of we kinderen naast een A en B diploma, ook enthousiast kunnen krijgen hun C diploma te gaan behalen en hoe we de kinderen ook na het behalen van diploma's blijvend kunnen laten zwemmen. We gaan hiervoor nieuwe scholen benaderen als vindplaats en starten met de werving van nieuwe kinderen. De Regenboog en De Wereldwijzer, twee basisscholen in het centrum, hebben al aangegeven mee te willen gaan doen.

2023 € 75.000; 2024 € 125.000; 2025 € 150.000; 2026 € 150.000.

12. Smart Society

Naam Reserve: PA 2022-2026 Smart Society

Aard Reserve: bestemmingsreserve

Functie: besteding

(Start)bedrag: € 1.600.000

Portefeuillehouder: M.D. Burggraaf

Doel reserve

We willen de mogelijkheden van digitalisering en data gestuurd werken voor het beter bereiken van de maatschappelijke opgaven van de gemeente Dordrecht sterker inzetten en deze collegeperiode ervaring op gaan doen met dit thema.

We willen onderzoeken welke mogelijkheden digitalisering en data gestuurd werken de maatschappelijke opgaven van de gemeente Dordrecht precies zou kunnen bieden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de toepassing van digital twin. En, als we deze mogelijkheden willen toepassen, welke kaders we hierbij moeten stellen en welke investeringen dit vraagt. Dit resulteert aan het eind van deze collegeperiode in een voorstel voor een meerjarig investeringsprogramma. Een programma dat op basis van de maatschappelijke opgaven voorstellen doet voor de realisatie van kansrijke oplossingen met daarbij een doorkijk naar de te verwachten maatschappelijke baten, de randvoorwaarden op basis waarop we dat willen doen en de investeringen (in tijd, geld, capaciteit en vaardigheden) die dit met zich meebrengt.

Bestedingsplan

Smart Society wordt ingezet voor Dordtse opgaven, waarin al een goede basis bestaat om met data en technologie aan de slag te gaan, zoals bij gebiedsontwikkeling, gebruik van data over armoede en de leefbare binnenstad:

- Gebruik van data over armoede: het leven in armoede en het hebben van financiële problemen en schulden vormen belemmeringen voor het participeren in de samenleving, en kunnen leiden tot sociale uitsluiting. Er wordt gestart met een robuustere aanpak voor het gebruik van data bij de beleidsvorming om armoede en neveneffecten vroeg in beeld te krijgen en zo veel mogelijk te voorkomen.
- Leefbare binnenstad: de binnenstad wordt steeds drukker met woningen, bewoners en bezoekers. Wij willen in de daarmee gepaard gaande druk op de openbare ruimte de binnenstad leefbaar houden, inclusief een kwalitatief goed voorzieningenniveau. Het gebruik van technologie, bijvoorbeeld door het toepassen van mixed reality voor het projecteren van stedelijke ontwikkeling, is daarvan een onderdeel.

Indien het budget dit toelaat, wordt gekeken of we ook andere opgaven kunnen laten aansluiten. Hierbij kan worden gedacht aan groen-blauwe ontwikkelingen.

2023 € 400.000; 2024 € 400.000; 2025 € 400.000; 2026 € 400.000.

13. MKB-aanpak

Naam Reserve: PA 2022-2026 MKB aanpak

Aard Reserve: bestemmingsreserve

Functie: besteding

(Start)bedrag: € 500.000

Portefeuillehouder: M.D. Burggraaf

Doel reserve

De middelen worden ingezet ten behoeve van ondernemers en om de dienstverlening aan ondernemers te verbeteren. Zo willen we een stijging op de ranglijst van MKB vriendelijke gemeenten bewerkstelligen.

De afgelopen jaren is extra inzet gepleegd op dienstverlening aan het MKB. Dit is aangejaagd en georganiseerd door diverse activiteiten vanuit de opgave Ondernemende stad en het team Dordt Onderneemt. De activiteiten hebben geleid tot meer contacten en verbinding met ondernemers en tot een stijging van 100 plaatsen op de ranglijst van MKB vriendelijke gemeenten. De wens is om dit vast te houden en nog verder te ontwikkelen.

Bestedingsplan

Het gaat om het voortzetten van de activiteiten om de verbinding met de ondernemers te versterken en de zichtbaarheid van de gemeentelijke activiteiten in het ondersteunen en faciliteren te vergroten. Op hoofdlijnen gaat het dan om:

- Jaarlijkse MKB dag.
- Diverse themabijeenkomsten met ondernemers.
- WeDo platform doorontwikkelen tot een website vergelijkbaar met Ondernemen010, maar dan met een plus ten aanzien van het stimuleren van lokaal inkopen en samenwerken.

Inhoudelijk gezien krijgt specifiek het onderwerp circulaire economie aandacht.

2023 € 125.000; 2024 € 125.000; 2025 € 125.000; 2026 € 125.000.

14. Stadsstrand

Naam Reserve: PA 2022-2026 Stadsstrand

Aard Reserve: bestemmingsreserve

Functie: besteding

(Start)bedrag € 500.000

Portefeuillehouder: M.D. Burggraaf

Doel reserve

We onderzoeken waar we een stadsstrand en veilig zwemmen in open water kunnen realiseren om onze stad nog aantrekkelijker te maken en pakken door met een uitvoeringsplan. In het traject ontwikkelplan voor Wantij-West, het gebied tussen de Prins Clausbrug en de Prins Hendrikbrug, onderzoeken we de mogelijkheden om daar een stadsstrand te realiseren. Hier wordt het Wantij nu ook al gebruikt als plek om te recreëren aan het water.

15. Mobiliteitsfonds

Naam Reserve: PA 2022-2026 Mobiliteitsfonds

Aard Reserve: bestemmingsreserve

Functie: besteding

(Start)bedrag: € 1.400.000

Portefeuillehouder: H. van der Linden

Doel reserve

De komende periode gaan we hard aan de slag om de mobiliteit en verkeersveiligheid binnen Dordrecht te verbeteren. Het moet vanzelfsprekender worden om binnen de stad te wandelen en te

fietsen. Of om deelvervoer, openbaar vervoer en personenvervoer over water te benutten. De gewenste modal shift en bereikbaarheid voor mensen, die afhankelijk zijn van het openbaar vervoer, krijgen hierbij aandacht.

Dit doen we specifiek door:

- het opstellen van een mobiliteitsprogramma 2040, met specifieke aandacht voor het openbaar vervoer.
- het participatie traject implementatie STOMP.
- het stimuleren van het gebruik van de deelfiets en upgraden van locaties voor de deelfiets.
- tijdelijke vervanging van de fietsenstalling V&D.
- de planvorming looproutes verbeteren.
- een stimuleringscampagne lopen en fietsen.

16. Veiligheid (IVP 2023-2026)

Naam Reserve: PA 2022-2026 Veiligheid (IVP 2023-2026)

Aard Reserve: bestemmingsreserve

Functie: besteding

(Start)bedrag: € 1.500.000

Portefeuillehouder: A.W. Kolf

Doel reserve

In het kader van de versteviging van de regierol van de gemeenten ten aanzien van veiligheid zijn gemeenteraden verplicht om elke vier jaar een Integraal Veiligheidsplan (IVP) vast te stellen. Het IVP is dé kadernota voor het veiligheidsbeleid. In dit plan zijn de prioriteiten en doelstellingen opgenomen op het gebied van lokale veiligheid waar de gemeente samen met inwoners, ondernemers en partners invulling aan geven. De beeldvormende sessie met de raad heeft in juni 2022 plaatsgevonden. Het veiligheidsbeeld en de prioriteiten worden oordeelsvormend in 2022 met de raad besproken en in 2022 wordt het IVP door de raad vastgesteld. Derhalve kunnen de inhoudelijke doelen op dit moment nog niet worden weergegeven. De voorgestelde prioriteiten voor een veilige stad worden ons inziens op basis van het veiligheidsbeeld:

1. we investeren in veilige wijken.
2. we treden stevig op tegen de georganiseerde ondermijnende criminaliteit.
3. we maken inwoners en bedrijven weerbaar tegen digitale criminaliteit.
4. we behouden de sociale stabiliteit in de stad.
5. we pakken jeugdoverlast- en criminaliteit effectief aan.

17. Ernstige overlastbestrijding

Naam Reserve: PA 2022-2026 Ernstige overlastbestrijding

Aard Reserve: bestemmingsreserve

Functie: besteding

(Start)bedrag: € 500.000

Portefeuillehouder: M.P.P.M. Merx

Doel reserve

Vroegtijdig ingrijpen en samenwerken op het snijvlak van zorg en veiligheid om de leefsituatie te verbeteren voor overlastgevende personen die problemen hebben op meerdere leefgebieden. Inzetten op een afname van de door burgers beleefde ernstige overlast in de openbare ruimte door de integrale aanpak en bij woonoverlast het uitvoeringsplan voort te zetten.

Bestedingsplan

De aanpak van ernstige overlastgevers

Voor jongeren (bijvoorbeeld door verharding straatcultuur), kwetsbare personen die overlast plegen of waar burgers overlast van ervaren (zoals personen met onbegrepen gedrag, dak- en thuislozen en zorgmijders) en overige ernstige overlastgevers (bijv. meer- of veelplegers) zetten we de kerngroep en het interventieteam in (opstellen persoonsgerichte plannen van aanpak en

bieden sociaal aanbod gericht op scholing, werk, verslavingszorg, hulp en begeleiding (zachte hand), doen van huisbezoeken en indien nodig doorpakken met de harde hand zoals strafrechtelijke interventies).

Aanpak ernstige overlast in de woon- en leefomgeving

Per aandachtsgebied een plan van aanpak uitvoeren langs de drie pijlers van leefbaarheid d.w.z. fysiek (aanpak verloedering: aantrekkelijk, schoon en heel), sociaal (bijv. bevorderen sociale cohesie) en veiligheid (bijv. inzet bestuursrechtelijke maatregelen of cameratoezicht).

(Ernstige) woonoverlast

Bij elke woonoverlastcasus optreden in samenwerking met de woningcorporaties, die verantwoordelijk zijn voor een vroegtijdige signalering en een daarbij behorende preventieve aanpak. In geval van (extreme) woonoverlast inzetten van verschillende interventiemechanismen zoals ingrepen op basis van vrijwilligheid en drang en het achter de voordeur komen door middel van outreachende hulpverlening.

Overige activiteiten

Inzetten op versterking instrumentarium, versterken van de lokale samenwerking en versterken zelf-oplossend vermogen door burgers.

2023 € 125.000; 2024 € 125.000; 2025 € 125.000; 2026 € 125.000,00

18. Leefbaarheid en veilige wijken

Naam Reserve: PA 2022-2026 Leefbaarheid en veilige wijken

Aard Reserve: bestemmingsreserve

Functie: besteding

(Start)bedrag: € 1.000.000

Portefeuillehouder: M.P.P.M. Merx

Doel reserve

We verbeteren de leefbaarheid in de directe woon- en leefomgeving van onze inwoners. Iedere wijk in Dordrecht heeft zijn eigen DNA, thema's, doelen en ambities. Daarom zijn maatregelen op het gebied van leefbaarheid en veiligheid in de wijk altijd een kwestie van maatwerk. We combineren de middelen uit deze reserve waar nodig met investeringen van derden, zoals uit het Nationaal Programma Leefbaarheid en Veiligheid. Hiermee krijgen we opgeteld meer voor elkaar. Het Nationale Programma Leefbaarheid en Veiligheid richt zich op Dordrecht West. Het budget in deze reserve is stadsbreed inzetbaar. Verbeteren van de leefbaarheid en veiligheid in de wijk doen we samen met de bewoners van de wijk omdat zij de experts zijn van hun leefomgeving en we hen ook als zodanig willen inzetten om het verschil te maken. Samenwerking tussen wijkbewoners is hierbij zowel een doel als een middel om de leefbaarheid en veiligheid in wijken te verbeteren.

19. Uitbreiding Handhaving

Naam Reserve: PA 2022-2026 Uitbreiding Handhaving

Aard Reserve: bestemmingsreserve

Functie: besteding

(Start)bedrag: € 1.750.000

Portefeuillehouder: M.P.P.M. Merx

Doel reserve

Onze handhavers zijn (net als de wijkagenten) de ogen en oren van én voor de wijk. Zichtbaarheid en aanspreekbaarheid van hen vinden we belangrijk. Het moet voor inwoners makkelijk zijn handhavers aan te spreken, vragen te stellen, zorgen te delen en problemen te melden. We gaan het aantal handhavers uitbreiden. Als eerste stap om de aanspreekbaarheid te vergroten, bieden we handhavers die al een jaar in Dordrecht werken een arbeidsovereenkomst bij de gemeente aan. Het wordt daarmee aantrekkelijker voor handhavers om langer in onze wijken werkzaam te zijn,

wat de herkenbaarheid van de handhavers vergroot en het vereenvoudigt om problemen in de wijken met handhavers te bespreken. Vervolgens werken we een voorstel uit hoe de zichtbaarheid en aanspreekbaarheid van onze handhavers in de wijk de komende jaren structureel groter kan worden in combinatie met de uitbreiding van het aantal handhavers.

20. Cultuur en Mijlpalen/Evenementen

Naam Reserve: PA 2022-2026 Cultuur en Mijlpalen/Evenementen

Aard Reserve: bestemmingsreserve

Functie: besteding

(Start)bedrag: € 250.000

Portefeuillehouder: H. van der Linden

Doel reserve

Impuls op programmering Cultuur en Evenementen door het vergroten van het aanbod van cultuur en evenementen in de vorm van activiteiten gericht op een levendiger en aantrekkelijker stad, op het verbreden van het publieksbereik en op verbinding en ontmoeting.

21. Sportaccommodaties

Naam Reserve: PA 2022-2026 Sportaccommodaties

Aard Reserve: bestemmingsreserve

Functie: besteding

(Start)bedrag: € 4.000.000

Portefeuillehouder: M.P.P.M. Merx

Doel reserve

Het realiseren van goede en eigentijdse (vitale) sportvoorzieningen, die leiden tot een Dordtse sportomgeving die uitnodigt tot sporten en bewegen.

In het najaar 2022 leggen we nieuw sportbeleid voor. Nieuw sportbeleid met een integraal afwegingskader voor investeringen in vitale sportvoorzieningen. Voor vitale sportvoorzieningen reserveren we extra middelen. Het nieuwe sportbeleid wordt voorzien van uitvoeringsprogramma's per sportpark en geeft concreet aan hoe we de € 4.000.000 in de periode 2023-2026 willen besteden en welke meetbare doelen we nastreven en willen bereiken.

Het nieuwe sportbeleid gaat uit drie speerpunten bestaan: (1) een leven lang sporten en bewegen voor iedere Dordtenaar; (2) Een Dordtse sportomgeving die uitnodigt tot sporten en bewegen; (3) (Top)sport dat Dordtenaren inspireert. De uitwerking van de middelen voor sportaccommodaties valt dus onder speerpunt 2.

Deze middelen zijn hiermee aanvullend op de bij de Begroting 2022 gereserveerde middelen van € 2.000.000 en aanvullend op middelen in de Dordwijkzone, die zijn bedoeld voor het beter ontsluiten en optimaliseren van de sportparken.

Beleidsindicatoren

Met de basisset beleidsindicatoren van de VNG ziet iedere gemeente in Nederland hoe ze ervoor staan. De set omvat 34 indicatoren, verdeeld over zeven taakvelden. Met de tabel laten we zien hoe Dordrecht er najaar 2022 voorstaat ten opzichte van de G40. In de toelichting geven we aan wat er met de indicatoren wordt bedoeld en plaatsen we enkele kanttekeningen.

indicator – eenheid	jaar	Dordrecht B2023	Dordrecht JS2021	Dordrecht B2022	Dordrecht JS2020	G40
bestuur en ondersteuning						
formatie - FTE's per 1.000 inwoners (FTE)	2023	11,09⁴	5,63	6,00	5,60	n.b.
bezetting - FTE's per 1.000 inwoners (FTE)	2023	10,76⁴	5,01	5,66	5,37	n.b.
apparaatskosten - kosten per inwoner (€)	2023	1.123,38⁴	842,07	765,78	741,83	n.b.
externe inhuur - kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2023	8,19⁴	21,11	6,95	19 ¹	n.b.
overhead - % van de totale lasten (%)	2023	11,1⁴	5,02	7,49	3,51 ²	n.b.
veiligheid						
verwijzingen Halt - per 1.000 inwoners 12-17 jaar	2021	6	10	10	152,0	10
jongeren met delict voor rechter- % van 12-21 jaar	2020	2,0	2,0	2,0	2,0	1,0
winkeldiefstal - per 1.000 inwoners	2021	2,6	2,7	3,5	3,5	2,4
gewelddsmisdrijven - per 1.000 inwoners	2020	5,6	6	6	6,8	5,5
diefstal uit woning - per 1.000 inwoners	2021	0,8	1,3	1,8	1,8	1,5
vernieling en beschadiging - per 1.000 inwoners	2021	5,1	7,2	7,2	7,5	4,7
economie						
functiemenging - %	2021	52,0	51,9	51,9	51,5	54,2
banen - per 1.000 inwoners 15-64 jaar	2021	667,0	766,7	766,7	646,0	727,8
vestigingen - per 1.000 inwoners 15-74 jaar	2021	115,7	123,9	123,9	99,4	116,7
onderwijs						
absoluut verzuim - aantal per gemeente per 1.000 leerlingen	2021	1,2	1,4	15,0	15,0	2,7
relatief verzuim - aantal per gemeente per 1.000 leerlingen	2021	9	16	270,0	270,0	20
voortijdige schoolverlaters - %	2021	2,7	2,3	2,5	2,5	2,2
sport, cultuur, recreatie						
niet-sporters - %	2020	52,6	52,6	58	58	48,8
 sociaal domein						
kinderen in uitkeringsgezin - %	2020	8,0	8,0	8,0	8,0	7,0
netto arbeidsparticipatie - %	2020	65,7	65,7	65,7	66,5	67,5
werkloze jongeren - %	2020	3,0	3,0	2,0	2,0	2,0
personen met bijstandsuitkeringen - per 10.000 inwoners 18+	2021	520,7	445,8	583,3	58,3	499,0
lopende re-integratievoorzieningen - per 10.000 inw. 15-64 jr	2021	152,0	238,1	238,1	20,4	127,0
jongeren met jeugdhulp - %	2021	15,3	12,3	13,8	13,4	13,4
jongeren met jeugdbescherming - %	2020	1,5	1,4	1,5	1,5	1,2
jongeren met jeugdreclassering - %	2021	0,5	0,4	0,5	0,6	0,4
cliënten met een maatwerkarrangement - per 10.000 inwoners	2021	850	780	850	81,0	699
volksgezondheid en milieu						
huishoudelijk restafval - kg per inwoner ³	2020	228	214	214	214	171
hernieuwbare elektriciteit - %	2020	20,3	19,4	16,6	16,6	nbn

volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing

WOZ-waarde woningen (gemiddelde) - x € 1.000	2021	227	227	206	206	261
nieuwbouw - per 1.000 woningen	2021	9,1	6,90	6,90	5,0	9,1
demografische druk (groen en grijs) - %	1e helft 2021	68,3	68,3	68,3	68,7	64,5
woonlasten éénpersoonshuishouden - €	2021	734	734	734	705	728
woonlasten meerpersoonshuishouden - €	2021	734	734	734	705	799

¹ Het percentage is in de realisatie per definitie hoger omdat in de begroting de volledige formatie als vast personeel wordt geraamd, terwijl een deel wordt ingehuurd. Daarnaast wordt ook ingehuurd op projecten, waar het budget in de begroting niet wordt opgesplitst naar kostensoorten.

² Doordat de verkoopopbrengst van Eneco in reserves is gestort zijn de totale lasten in 2020 afwijkend van normaal, het percentage is daarmee vertekend (en niet vergelijkbaar).

³ Waarde van G40 berekend zonder Delft.

⁴ Het verschil ten opzichte van voorgaande jaren is het resultaat van de invlechting van de GR Drechtsteden.

De tabel bevat de Dordtse score op 34 indicatoren uit de basisset van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG). De basisset is eind 2015 tot stand gekomen en in het voorjaar van 2016 voor het eerst door KING gevuld. Sindsdien zijn vijf indicatoren komen te vervallen: hardekern jongeren, verkeersongevallen met een motorvoertuig, overige vervoersongevallen met een gewonde fietser, bruto gemeentelijk product, achterstandsleerlingen. Vooral omdat de gegevens niet meer worden bijgehouden of de indicator teveel is gewijzigd. Voor het thema verkeer & vervoer zijn nu in het geheel geen indicatoren meer voorhanden.

In onderstaande tabel geven we per indicator de definitie en plaatsen we enkele kanttekeningen bij de interpretatie van de cijfers.

indicator	definitie	Toelichting
veiligheid		
verwijzingen Halt	Het aantal verwijzingen naar Halt, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 12-17 jaar (vanaf jaartal 2020, daarvoor was het per 10.000 inwoners). Jongeren komen bij Halt terecht omdat ze een grens hebben overschreden. Ze hebben bijvoorbeeld een afvalbak vernield, gespijgeld of een winkeldiefstal gepleegd	Aantal verwijzingen kan ook weerspiegelen hoe actief er op wordt ingezet
jongeren met delict voor rechter	Het percentage jongeren (12-21 jaar) dat met een delict voor de rechter is verschenen	
winkeldiefstal	Het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners	
gewelddsmisdrijven	Het aantal gewelddsmisdrijven, per 1.000 inwoners (vanaf jaartal 2020, daarvoor was het per 10.000 inwoners). Voorbeelden van gewelddsmisdrijven zijn seksuele misdrijven, levensdelicten zoals moord en doodslag en dood en lichamelijke letsel door schuld (bedreiging, mishandeling, etc.)	
diefstal uit woning	Het aantal diefstallen uit woningen, per 1.000 inwoners	
vernieling en beschadiging	Het aantal vernielingen en beschadigingen, per 1.000 inwoners	

economie

functiemenging	De functiemengingsindex (FMI) weerspiegelt de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken). Bij een waarde van 50 zijn er evenveel woningen als banen	Streven kan zijn om werken en wonen zoveel mogelijk in balans te hebben en dus zo dicht mogelijk bij de 50% uit te komen
banen	Het aantal banen, per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar. Gaat om personen die minimaal 1 uur per week betaalde activiteiten verrichten op of vanuit een vestiging: meewerkende eigenaar (directie, bedrijfshoofd), meewerkend gezinslid, zelfstandige beroepsbeoefenaar en/of werknemer (inclusief uitzendkrachten)	Op basis van een enquête, dus uitkomst omgeven door nauwkeurigheidsmarges
vestigingen	Elke afzonderlijk gelegen ruimte, terrein of complex van ruimten of terreinen, benut door een bedrijf voor uitoefening van de activiteiten. Ieder bedrijf bestaat uit tenminste één vestiging. Meerdere locaties van een bedrijf binnen één postcodegebied worden als één vestiging beschouwd	

onderwijs

absoluut verzuim	Het aantal leerplichtigen dat niet staat ingeschreven op een school
relatief verzuim	Het aantal leerplichtigen dat wel staat ingeschreven op een school, maar ongeoorloofd afwezig is (te laat, luxe verzuim, te laat terug van vakantie of signaalverzuim)
voortijdige schoolverlaters	Het aandeel leerlingen (12 - 23 jaar) dat voortijdig, dus zonder startkwalificatie, het onderwijs verlaat.

sport, cultuur, recreatie

niet-sporters	Het percentage inwoners dat niet sport ten opzichte van het totaal aantal inwoners	Enquêtegegevens, dus omgeven door nauwkeurigheidsmarges
---------------	--	---

sociaal domein

kinderen in uitkeringsgezin	Kinderen tot 18 jaar die leven in een gezin dat van een bijstandsuitkering moet rondkomen	
netto arbeidsparticipatie	Het percentage van de werkzame beroepsbevolking (15-74 jaar) ten opzichte van de bevolking	Op basis van de CBS enquête 'Beroepsbevolking', dus omgeven door nauwkeurigheidsmarges
werkloze jongeren	Het percentage werkloze jongeren (16-22 jaar)	
personen met bijstandsuitkeringen	Het aantal personen met een bijstandsuitkering op grond van de Participatiewet (vanaf jaartal 2020 per 10.000 inwoners, daarvoor was het per 1.000 inwoners)	
lopende re-integratievoorzieningen	Voorzieningen die door een gemeente worden ingezet nadat de gemeente heeft vastgesteld dat een cliënt een belemmering heeft die directe arbeidsinschakeling bemoeilijkt (er is een afstand tot de arbeidsmarkt). De voorziening is erop gericht de afstand tot de arbeidsmarkt van een cliënt te verkleinen, waarbij het doel op de lange termijn altijd arbeidsinschakeling is (vanaf	Het zou beter zijn om deze indicator te corrigeren voor de omvang van de doelgroep. Streven is immers: zorgen dat iedereen die een voorziening nodig heeft, deze ook krijgt

	jaartal 2020 per 10.000 inwoners, daarvoor was het per 1.000 inwoners).	
jongeren met jeugdhulp	Hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders	Voor deze drie indicatoren kan ook gelden: hoe hoger, hoe beter. Dat kan als je redeneert vanuit de gedachte: iedere jongere met behoefte aan hulp of bescherming ook daadwerkelijk helpen
jongeren met jeugdbescherming	Jeugdbescherming is een maatregel die de rechter dwingend oplegt. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan 'onder toezicht gesteld' of 'onder voogdij geplaatst'	
jongeren met jeugdreclassering	Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar die voor hun 18e verjaardag met de politie in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Indien de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het misdrijf is begaan daartoe aanleiding geven, bijvoorbeeld bij jongvolwassenen met een verstandelijke beperking, kan het jeugdstrafrecht eveneens worden toegepast op jongvolwassenen in de leeftijd 18 tot en met 22 jaar.	
cliënten met een maatwerkarrangement	Een maatwerkarrangement is een vorm van specialistische ondersteuning binnen het kader van de Wmo (vanaf jaartal 2020 per 10.000 inwoners, daarvoor was het per 1.000 inwoners).	Idealiter geeft deze indicator weer of de cliënten die een arrangement nodig hebben, deze ook krijgen.

volksgezondheid en milieu

huishoudelijk restafval	Door of in opdracht van de gemeente bij huishoudens ingezameld afval (inclusief door scholen, verenigingen en liefdadigheidsorganisaties ingezameld textiel, oud papier en karton). Omdat het afval van kleine winkels en dergelijk vaak tegelijk met het afval van huishoudens wordt ingezameld, zal een (klein) deel niet afkomstig zijn van huishoudens	Op basis van een schriftelijke vragenlijst onder alle Nederlandse gemeenten. Ruim 90 procent retourneert een bruikbare vragenlijst
hernieuwbare elektriciteit	Hernieuwbare elektriciteit is elektriciteit die is opgewekt uit wind, waterkracht, zon of biomassa. Het gaat hier om het gebruik	Vanwege de grote verschillen in scores zetten we vraagtekens bij de juistheid ervan

volkshuisvesting, RO en stedelijke vernieuwing

WOZ-waarde woningen	De gemiddelde WOZ waarde van woningen (koop en huur)
nieuwbouw	Het aantal nieuwbouwwoningen, per 1.000 woningen
demografische druk	De som van het aantal personen van 0 tot 20 jaar en 65 jaar of ouder in verhouding tot de personen van 20 tot 65 jaar (niet werkende bevolking/werkende bevolking)
woonlasten éénpersoonshuishouden	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuisouden betaalt aan woonlasten (onroerendzaakbelasting, afvalstoffenheffing en rioolheffing)
woonlasten meerpersoonshuishouden	Het gemiddelde totaalbedrag in euro's per jaar dat een éénpersoonshuisouden betaalt aan woonlasten (onroerendzaakbelasting, afvalstoffenheffing en rioolheffing)

Aansluitingsoverzicht meerjarenbegroting

Ter verbetering van het inzicht van de raad in de opbouw en mutaties van begrotingen is eerder de toezegging gedaan een aansluitingstabel op te nemen in de begroting en jaarstukken. Bij deze Begroting 2023 nemen we deze tabel voor het eerst op. In de tabel is opgenomen hoe de vastgestelde meerjarenbegroting van een jaar geleden (in casu de Begroting 2022-2026) is gewijzigd om te komen tot de nieuwe voorgestelde meerjarenbegroting (Begroting 2023-2027). Een deel van de wijzigingen zijn reeds door de raad geautoriseerd, omdat na vaststelling van de vorige begroting een aantal begrotingswijzigingen is vastgesteld met een meerjarig karakter. Daarnaast is in deze nieuwe begroting een aantal voorstellen en mutaties verwerkt. In onderstaande tabel vindt u de uitwerking hiervan in concrete bedragen per programma. Ook verschuivingen tussen programma's (zoals de gewijzigde programmastructuur en de verplaatsing van de Groeiagenda op basis van het [raadsvoorstel Kiezen Sturen Verantwoorden](#)) zijn hier inzichtelijk gemaakt.

BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2023			Jaarschijf 2024			Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht													
Begroting 2022-2025		21.902	10.626	11.276	21.829	10.626	11.203	21.628	10.626	11.002	21.628	10.626	11.002
222003	Invlechting GRD in Dordrecht	11	1.100	-1.089	11	1.100	-1.089	11	1.100	-1.089	11	1.100	-1.089
222099	2e verzamelwijziging 2021	1.909	500	1.409	1.419	-	1.419	1.403	-	1.403	1.404	-	1.404
222100	1e verzamelwijziging 2022	532	-471	1.003	998	29	969	999	29	970	1.052	29	1.023
	Gewijzigde jaarschijf 2025-2026: Circulaires Rijk										-664	-	-664
	Herberekening kapitaallasten activa	-18	-	-18	-18	-	-18	-18	-	-18	-18	-	-18
	Indexering	508	613	-105	514	613	-99	506	613	-107	506	613	-107
	Verplaatsing Groeiagenda naar andere programma's	-3.921	-2.336	-1.585	-3.891	-2.306	-1.585	-3.891	-2.306	-1.585	-3.891	-2.306	-1.585
	Knelpunt Paspoortpiek en Bevolkingsgroei	60	-97	157	1.185	1.270	-85	1.330	1.330	-	1.653	1.719	-66
	Knelpunt Verkiezingen	175	-	175	175	-	175	175	-	175	175	-	175
	Mutatie stelposten Algemene Uitkering	-179	-	-179	-165	-	-165	-520	-	-520	-517	-	-517
	Algemene Uitkering Verhoging Septemercirculaire 2022	1.082	-	1.082	8.660	-	8.660	6.275	-	6.275	5.349	-	5.349
	Neutrale correctie lasten/baten verkiezingen	-180	-180	-	-180	-180	-	-180	-180	-	-180	-180	-
	Aansluiten begroting GR Sociaal	-282	-	-282	-282	-	-282	-282	-	-282	-282	-	-282
	Wijzigingen Servicegemeente (ex GRD)	-	125	-125	-	125	-125	-	125	-125	-	125	-125
	Innovatief personenvervoer over water	30	30	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Autonome ontwikkeling energie	115	-	115	115	-	115	115	-	115	115	-	115
	Autonome ontwikkeling energie	2.000	-	2.000	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Inzet uit reserves PA 2023-2026	500	-	500	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Stelpost onderuitputting afschrijving 2023 (vertraging investeringen)	-500	-	-500	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Begroting 2023-2026		23.744	9.910	13.834	30.368	11.277	19.091	27.550	11.337	16.213	26.341	11.726	14.615
Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht													
Begroting 2022-2025 Leefbaar en Veilig		16.620	377	16.243	16.599	377	16.222	16.107	377	15.730	16.107	377	15.730
Begroting 2022-2025 Gezond en Levendig (ex sport)		22.709	3.283	19.426	22.691	3.284	19.407	22.589	3.284	19.305	22.253	3.284	18.969
	Herberekening kapitaallasten activa	-2.743	-	-2.743	-2.712	-	-2.712	-2.741	-	-2.741	-2.358	-	-2.358
	Indexering	5.101	-	5.101	5.086	-	5.086	5.075	-	5.075	4.675	-	4.675
	Handhaving (Bestuursrapportage 2022)	-40	-190	150	-40	-190	150	-40	-190	150	-40	-190	150
	Aansluiten begroting Veiligheidsregio	657	-	657	657	-	657	657	-	657	657	-	657
	Autonome ontwikkeling energie	175	-	175	175	-	175	175	-	175	175	-	175
	Onderhoud Biesbosch naar programma 'Groen, Duurzaam en Ruimtelijk	-156	-	-156	-156	-	-156	-156	-	-156	-156	-	-156
	Correctie invlechten Parkschap	-	-	-	-211	-127	-84	-211	-127	-84	-211	-127	-84
	Subsidie Bibelot	138	-	138	138	-	138	138	-	138	138	-	138
	Inzet uit reserves PA 2023-2026	125	-	125	125	-	125	125	-	125	125	-	125
	Kleine mutaties <100	-58	-	-59	-59	-	-59	-59	-	-59	-59	-	-58
Begroting 2023-2026		42.527	3.471	39.056	42.293	3.344	38.949	41.658	3.344	38.314	41.306	3.344	37.963

BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2023			Jaarschijf 2024			Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht													
Begroting 2022-2025 Groen en Ruimtelijk		44.947	16.546	28.401	46.678	16.439	30.239	46.767	16.692	30.075	46.767	16.692	30.075
Begroting 2022-2025 Duurzaam en Innovatief		19.531	17.162	2.369	19.555	17.328	2.227	19.554	17.328	2.226	19.554	17.328	2.226
222003 Invlechting GRD in Dordrecht		1.260	3.665	-2.406	1.260	3.665	-2.406	1.260	3.665	-2.406	1.260	3.665	-2.406
222100 1e verzamelwijziging 2022		-1.933	151	-2.084	-1.950	151	-2.101	-1.950	151	-2.101	-1.950	151	-2.101
Gewijzigde jaarschijf 2025-2026: Aansluiting Kapitaallasten											357	-	357
Gewijzigde jaarschijf 2025-2026: Aansluiting GRP VII											1.212	54	1.158
Herberekening kapitaallasten activa		475	-	475	678	-	678	623	-	623	214	-	214
Indexering		3.829	2.073	1.756	3.870	2.084	1.787	3.851	2.084	1.768	3.872	2.084	1.789
Knelpunt opkoopbescherming		100	-	100	100	-	100	100	-	100	100	-	100
Beëindigen contracten waterbus (Bestuursrapportage 2022)		-50	-112	62	-50	-112	62	-50	-112	62	-50	-112	62
Verwerking BPN steiger en halteplan		415	-	415	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Onderhoud Biesbosch van programma 'Levendig, Leefbaar en Veilig'		156	-	156	156	-	156	156	-	156	156	-	156
Autonome ontwikkeling energie		422	-	422	422	-	422	422	-	422	422	-	422
Knelpunt Groen en Ruimtelijk		553	-	553	553	-	553	553	-	553	553	-	553
Herschikking budgetten reclame		173	173	-	173	173	-	173	173	-	173	173	-
Riolen		0	11	-11	67	-14	81	83	51	32	164	-111	276
Verplaatsing Groeiagenda van programma Samenwerkend en Verbindend		519	456	63	519	456	63	519	456	63	519	456	63
Inzet uit reserves PA 2023-2026		112	500	-388	112	500	-388	62	500	-438	12	500	-488
Kleine mutaties <100		31	-18	48	34	-18	51	34	-18	51	35	-18	52
Begroting 2023-2026		70.539	40.608	29.931	72.177	40.652	31.524	72.156	40.970	31.186	73.370	40.862	32.509

BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2023			Jaarschijf 2024			Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht													
Begroting 2022-2025 Sociaal en Zorgzaam		258.094	59.664	198.430	257.902	59.684	198.218	257.603	59.677	197.926	257.603	59.677	197.926
Begroting 2022-2025 Gezond en Levendig (alleen Sport)		11.864	3.228	8.636	11.792	3.215	8.577	11.832	3.215	8.617	12.168	3.215	8.953
222099 2e verzamelwijziging 2021		-1.409	324	-1.733	-1.419	324	-1.742	-1.403	324	-1.727	-1.404	324	-1.728
222100 1e verzamelwijziging 2022		3.584	1.420	2.164	3.572	1.386	2.186	3.577	1.386	2.191	3.584	1.386	2.198
Gewijzigde jaarschijf 2025-2026: Mutaties Algemene Uitkering (m.n. dak- en thuislozen)											-489	-	-489
Gewijzigde jaarschijf 2025-2026: Kapitaallasten (rente en afschrijving)											-269	-	-269
Herberekening kapitaallasten activa		-216	-	-216	-189	-	-189	-188	-	-188	-18	-	-18
Indexering		3.646	428	3.218	3.643	429	3.214	3.642	429	3.214	3.614	429	3.185
Aansluiten begroting GR Drechtwerk		-147	-	-147	-339	-	-339	-413	-	-413	-413	-	-413
Aansluiten begroting GR Dienst Gezondheid & Jeugd		13.289	-	13.289	13.131	-	13.131	13.131	-	13.131	13.131	-	13.131
Aansluiten begroting GR Sociaal		5.436	3.313	2.124	5.436	3.313	2.124	5.436	3.313	2.124	5.436	3.313	2.124
Knelpunt Impuls Statushouders SDD		200	-	200	100	-	100	-	-	-	-	-	-
Kerntaken SWT (RV 2022-008985)		376	-	376	374	-	374	377	-	377	423	-	423
Algemene Uitkering POK-middelen Minimabeleid		199	-	199	199	-	199	200	-	200	202	-	202
Algemene Uitkering POK-middelen Regionaal Zorg- en Veiligheidshuis ZHZ		254	-	254	254	-	254	254	-	254	254	-	254
Algemene Uitkering Meicirculaire 2022 Beschermd wonen		3.167	-	3.167	3.168	-	3.168	3.169	-	3.169	2.786	-	2.786
Dekkingsmaatregelen Beschermd wonen en opvang		-2.246	-	-2.246	-1.766	-	-1.766	-1.303	-	-1.303	-785	-	-785
Beschermd wonen minder eigen bijdrage		-1.212	-1.212	-	-1.212	-1.212	-	-1.212	-1.212	-	-1.212	-1.212	-
Provinciale afspraak jeugdzorg		-	-	-	-700	-	-700	-3.400	-	-3.400	-3.400	-	-3.400
SPUK Inburgering		738	738	-	738	738	-	738	738	-	738	738	-
Autonome ontwikkeling energie		108	-	108	108	-	108	108	-	108	108	-	108
Structureel effect Essenhof (Bestuursrapportage 2022)		40	-223	263	40	-222	262	40	-222	262	40	-222	262
Knelpunt Verenigingshallenplan		155	-	155	155	-	155	155	-	155	155	-	155
Inzet uit reserves PA 2023-2026		2.329	-	2.329	2.417	-	2.417	2.820	-	2.820	2.784	-	2.784
Kleine mutaties <100		-17	4	-21	-17	-	-17	-17	-	-17	-17	-	-17
Begroting 2023-2026		298.232	67.684	230.548	297.387	67.654	229.733	295.145	67.646	227.499	295.019	67.646	227.373

BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2023			Jaarschijf 2024			Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Lerend en Ondernemend Dordrecht													
Begroting 2022-2025		27.587	10.378	17.209	27.354	10.551	16.803	27.311	10.551	16.760	27.311	10.551	16.760
222003	Invlechting GRD in Dordrecht	18	4	14	18	4	14	18	4	14	18	4	14
222007	Actualisatie IHP KN 2021	7	-	7	37	-	37	45	-	45	46	-	46
222099	2e verzamelwijziging 2021	716	7	709	117	-	117	-	-	-	-	-	-
222100	1e verzamelwijziging 2022	931	931	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Gewijzigde jaarschijf 2025-2026: Verhoging bijdrage Arcade onderwijshuisvesting										200	-	200
	Gewijzigde jaarschijf 2025-2026: Aansluiting Kapitaallasten										172	-	172
	Herberekening kapitaallasten activa	-135	-	-135	-122	-	-122	-50	-	-50	-124	-	-124
	Indexering	778	24	754	721	48	673	704	48	656	704	48	656
	Dordts Leerprogramma (RV 2022)	1.441	-	1.441	2.349	-	2.349	2.400	-	2.400	1.415	-	1.415
	Algemene Uitkering Stelposten laaggeletterdheid	-	-	-	-	-	-	-180	-	-180	-180	-	-180
	Human Capital	-100	-100	-	-100	-100	-	-100	-100	-	-100	-100	-
	Autonome ontwikkeling SUVIS ventilatie op scholen	127	-	127	127	-	127	127	-	127	127	-	127
	Knelpunt onderhoud Statenschool (KB2023)	591	70	521	387	70	317	122	70	52	-	-	-
	Autonome ontwikkeling energie	130	-	130	130	-	130	130	-	130	130	-	130
	Verplaatsing Groeiagenda van programma Samenwerkend en Verbindend	1.670	1.256	414	1.670	1.256	414	1.670	1.256	414	1.670	1.256	414
	Regiodeal Pijler Toegepaste Innovatie Roadmaps en Mainport	940	940	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Inzet uit reserves PA 2023-2026	525		525	525		525	525		525	525		525
	Kleine mutaties <100	-82	3	-85	-83	0	-84	-73	0	-73	27	0	27
Begroting 2023-2026		35.143	13.513	21.630	33.131	11.830	21.301	32.649	11.830	20.819	31.942	11.760	20.182

BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2023			Jaarschijf 2024			Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Bouwend en Bereikbaar Dordrecht													
Begroting 2022-2025		42.734	43.942	-1.208	16.603	27.438	-10.835	24.805	29.452	-4.647	24.805	29.452	-4.647
222002	Maasterras weeskinderendijk en cs	7	7	-	7	7	-	7	7	-	202	7	195
222003	Invlechting GRD in Dordrecht	-147	1	-148	-147	1	-148	-147	1	-148	-147	1	-148
222009	Project Oudland	1.088	1.095	-8	949	1.624	-675	-163	-2	-162	-162	-0	-162
222015	Verwervingen plangebied weeskinderendijk	12.099	12.067	32	559	237	322	559	237	322	559	237	322
222021	Einsteinstraat 61	38	38	-	-10	-10	-	-10	-10	-	-	-	-
222026	Bijstelling GREX-en 2022-2026	3.957	9.200	-5.243	17.754	14.261	3.493	-2.345	-2.647	302	4.678	2.877	1.801
222100	1e verzamelwijziging 2022	2.218	429	1.790	-340	-100	-240	10	-500	510	2	-500	502
	Gewijzigde jaarschijf 2025-2026: Grondexploitatie										-1.602	-517	-1.085
	Gewijzigde jaarschijf 2025-2026: Aansluiting Kapitaallasten										-151	-	-151
	Herberekening kapitaallasten activa	-105	-	-105	-83	-	-83	46	-	46	-48	-	-48
	Aanpassing erfpachtinkomsten	-	-169	169	-	-169	169	-	-169	169	-	-169	169
	Indexering	1.397	436	961	1.258	436	821	1.210	436	774	1.210	436	774
	Verplaatsing Groeiagenda van programma Samenwerkend en Verbindend	996	534	461	966	504	461	966	504	461	966	504	461
	Mobiliteit verwijderen inkomsten NS	-	-134	134	-	-134	134	-	-134	134	-	-134	134
	Exploitatie Parkeren	-	1.006	-1.006	-	1.184	-1.184	-	1.380	-1.380	-	1.380	-1.380
	OZHZ kosten en leges	663	663	-	663	663	-	663	663	-	663	663	-
	Kleine mutaties <100	-28	0	-28	-28	0	-28	-28	0	-28	-28	0	-28
Begroting 2023-2026		64.917	69.116	-4.199	38.149	45.943	-7.793	25.572	29.220	-3.647	30.946	34.237	-3.291

BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2023			Jaarschijf 2024			Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Algemene Dekkingsmiddelen													
Begroting 2022-2025		3.093	338.535	-335.442	3.086	337.285	-334.199	3.161	337.370	-334.209	3.161	337.370	-334.209
222003	Invlechting GRD in Dordrecht	30	1.474	-1.443	30	1.474	-1.443	30	1.474	-1.443	30	1.474	-1.443
222015	Verwervingen plangebied weeskinderendijk	-233	-237	4	-524	-237	-287	-524	-237	-287	-524	-237	-287
222099	2e verzamelwijziging 2021	-	-324	324	-	-324	324	-	-324	324	-	-324	324
222100	1e verzamelwijziging 2022	-30	1.563	-1.593	-30	1.534	-1.564	-30	1.540	-1.570	-30	1.592	-1.622
	Gewijzigde jaarschijf 2025-2026: Verhoging bijdrage Arcade onderwijshuisvesting										-200	-	-200
	Gewijzigde jaarschijf 2025-2026: Dak- en thuislozen										6	-	6
	Gewijzigde jaarschijf 2025-2026: Riolen indexatie										54	-	54
	Gewijzigde jaarschijf 2025-2026: Circulaires Rijk										1.349	694	655
	Gewijzigde jaarschijf 2025-2026: Aansluiting Kapitaallasten										-237	13	-251
	Gewijzigde jaarschijf 2025-2026: Realisatie Zuidelijk Stationsgebied Dordrecht										3	-	3
	Herberekening kapitaallasten activa	-238	-	-238	-328	-	-328	-282	-	-282	37	-	37
	Indexering	461	1.884	-1.423	466	1.884	-1.418	457	1.884	-1.427	457	1.884	-1.427
	Algemene Uitkering Verhoging Meicirculaire 2022	-	36.989	-36.989	-	40.219	-40.219	-	42.688	-42.688	-	15.577	-15.577
	Algemene Uitkering Verhoging Septemercirculaire 2022	-	8.251	-8.251	-	12.737	-12.737	-	8.068	-8.068	-	12.695	-12.695
	Provinciale afspraak jeugdzorg	-	-0	0	-	1.661	-1.661	-	-1.277	1.277	-	-1.950	1.950
	Autonome ontwikkelingen Woonwagens	-	66	-66	-	66	-66	-	66	-66	-	66	-66
	Vastgoed bijstelling verkoopprognose	479	1.229	-750	-165	-248	84	18	52	-34	-162	-122	-40
	Verplaatsing teamleider vastgoed naar overhead	-113	-	-113	-113	-	-113	-113	-	-113	-113	-	-113
	Wijzigingen Servicegemeente (ex GRD)	748	-402	1.150	748	-402	1.150	748	-402	1.150	748	-402	1.150
	Autonome ontwikkeling Dividend Stedin	-	-5.000	5.000	-	-5.000	5.000	-	-5.000	5.000	-	-5.000	5.000
	Autonome ontwikkeling Dividend Evides	-	-400	400	-	-400	400	-	-400	400	-	-400	400
	Autonome ontwikkelingen Struct.effecten jaarrekening OZB	-	500	-500	-	500	-500	-	500	-500	-	500	-500
	Meeropbrengsten logiesheffing	-	100	-100	-	100	-100	-	100	-100	-	100	-100
	Meeropbrengsten OZB niet-woningen	-	900	-900	-	900	-900	-	900	-900	-	900	-900
	Verlaging OZB	-	-500	500	-	-500	500	-	-500	500	-	-500	500
	Tegemoetkoming in de gestegen kosten van levensonderhoud		-4.219	4.219		-	-		-	-		-	-
	Inzet uit reserves PA 2023-2026	-28	-592	563	-28	-592	563	-28	-592	563	-28	-592	563
	Leningen treasury 2023-2027	298	298	-	360	360	-	339	339	-	305	305	-
	Prognose hogere Algemene Uitkering a.g.v. meer inwoners	-	1.237	-1.237	-	1.277	-1.277	-	1.308	-1.308	-	1.211	-1.211
Begroting 2023-2026		4.466	381.353	-376.886	3.502	392.294	-388.791	3.777	387.558	-383.781	4.855	364.855	-360.000

BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2023			Jaarschijf 2024			Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Overhead													
Begroting 2022-2025		40.202	107	40.095	41.821	107	41.714	41.882	107	41.775	41.882	107	41.775
222003	Invlechting GRD in Dordrecht	34.337	29.768	4.569	34.287	29.768	4.519	34.287	29.768	4.519	34.287	29.768	4.519
	Gewijzigde jaarschijf 2025-2026: Aansluiting Kapitaallasten										-8	-	-8
	Herberekening kapitaallasten activa	491	-	491	500	-	500	448	-	448	128	-	128
	Indexering	3.432	1.460	1.973	3.541	1.460	2.081	3.547	1.460	2.087	3.547	1.460	2.087
	Autonome ontwikkeling aanbesteding aansprakelijkheidsverzekering	220	-	220	220	-	220	220	-	220	220	-	220
	Autonome ontwikkeling energie	150	-	150	150	-	150	150	-	150	150	-	150
	Verplaatsing teamleider vastgoed van algemene dekkingsmiddelen	113	-	113	113	-	113	113	-	113	113	-	113
	Wijzigingen Servicegemeente (ex GRD)	979	685	295	831	609	222	690	537	153	690	537	153
	Correctie personeelslasten Public affairs	-166	-	-166	-166	-	-166	-166	-	-166	-216	-	-216
	Verplaatsing Groeiagenda van programma Samenwerkend en Verbindend	554	-	554	554	-	554	554	-	554	554	-	554
Begroting 2023-2026		80.313	32.019	48.293	81.852	31.944	49.908	81.725	31.871	49.854	81.348	31.871	49.476

BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2023			Jaarschijf 2024			Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Venootschapsbelasting													
Begroting 2022-2025		100	-	100	100	-	100	100	-	100	100	-	100
Indexering		6	-	6	6	-	6	6	-	6	6	-	6
Begroting 2023-2026		106	-	106	106	-	106	106	-	106	106	-	106

BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2023			Jaarschijf 2024			Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Onvoorzien													
Begroting 2022-2025		400	-	400	400	-	400	400	-	400	400	-	400
Begroting 2023-2026		400	-	400	400	-	400	400	-	400	400	-	400

BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2023			Jaarschijf 2024			Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
Mutatie reserves (inclusief begrotingsresultaat)													
Begroting 2022-2025		20.414	26.349	-5.935	15.901	15.977	-76	7.653	12.713	-5.060	7.653	12.713	-5.060
222002 Maasterras weeskinderendijk en cs												195	-195
222003 Invlechting GRD in Dordrecht		503	-	503	553	-	553	553	-	553	553	-	553
222007 Actualisatie IHP KN 2021		-7	-	-7	-37	-	-37	-45	-	-45	-46	-	-46
222009 Project Oudland		-	-8	8	487	-188	675	-	-162	162	-	-162	162
222015 Verwervingen plangebied Weeskinderendijk		-36	-	-36	-36	-	-36	-36	-	-36	-36	-	-36
222026 Bijstelling GREX-en 2022-2026		5.719	476	5.243	-3.611	-118	-3.493	-539	-237	-302	-1.938	-137	-1.801
222099 2e verzamelwijziging 2021		-	709	-709	-270	-153	-117	-	-	-	-	-	-
222100 1e verzamelwijziging 2022		-	1.280	-1.280	-	-750	750	-	-	-	-	-	-
JR2021 Restantkredieten 2021 Dordt West naar 2023		296	296	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gewijzigde jaarschijf 2025-2026: Grondexploitaties											402	-683	1.085
Gewijzigde jaarschijf 2025-2026: GRP VII											-1.211	-	-1.211
Gewijzigde jaarschijf 2025-2026: Dak- en thuislozen											-	-491	491
Gewijzigde jaarschijf 2025-2026: Realisatie Zuidelijk Stationsgebied Dordrecht											-	3	-3
Gewijzigde jaarschijf 2025-2026: Aansluiting Kapitaallasten											-	-149	149
Herberekening afschrijvingen activa (reserve afschrijving)		-	-25	25	-	464	-464	-	471	-471	-	300	-300
Dordts Leerprogramma (RV 2022)		-	1.441	-1.441	-	2.349	-2.349	-	2.400	-2.400	-	1.415	-1.415
Gesloten exploitatie parkeren (reserve parkeren)		1.006	155	851	1.184	155	1.029	1.380	155	1.226	1.380	155	1.226
Gesloten exploitatie riolen (reserve riolen)		-	-	-	-	-	-	-	-	-	1.212	-	1.212
Gesloten exploitatie afval (reserve afval)		1.044	926	117	1.054	926	128	1.054	926	128	1.054	926	128
Public affairs correctie		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-200	200
Vullen en inzet reserves PA 2023-2026		32.850	36.504	-3.654	-	3.242	-3.242	-	3.595	-3.595	-	3.509	-3.509
Ophoging reserve Crisis- en Herstelfonds		3.100	3.100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleine mutaties <100		17	-1	18	18	-85	103	18	-85	103	17	-85	102
Mutatie resultaat Begroting 2023		3.581	-	3.581	12.147	-	12.147	12.773	-	12.773	-11.064	-	-11.064
Begroting 2023-2026		68.487	71.201	-2.715	27.391	21.819	5.571	22.812	19.776	3.036	-2.022	17.310	-19.333

BWN	Omschrijving begrotingswijziging	Jaarschijf 2023			Jaarschijf 2024			Jaarschijf 2025			Jaarschijf 2026		
		Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo	Uitgaven	Inkomsten	Saldo
TOTAAL GEMEENTE DORDRECHT													
Begroting 2022-2025		530.197	530.197	-	502.311	502.311	-	501.392	501.392	-	501.392	501.392	-
Wijzigingen eerdere raadsbesluiten (oktober 2021-mei 2022)		65.168	65.168	-	53.685	53.685	-	35.567	35.567	-	41.450	41.450	-
Wijzigingen verwerkt in Begroting 2023		93.213	93.213	-	70.760	70.760	-	66.591	66.591	-	40.769	40.769	-
Begroting 2023-2026		688.578	688.578	-	626.756	626.756	-	603.550	603.550	-	583.611	583.611	-

Onderverdeling begroting in taakvelden

Begroting onderverdeeld naar taakvelden		2023			2024		Bedragen x € 1.000	
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	
6.72A	Jeugdhulp begeleiding	-9.207	0	9.207	9.213	9.213	9.213	
6.74C	Gesloten plaatsing	-535	0	535	535	535	535	
6.71B	Begeleiding (WMO)	-11.303	0	11.303	11.303	11.303	11.303	
6.71D	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	-1.342	0	1.342	1.348	1.365	1.365	
6.82B	Jeugdreclassering	-229	0	229	229	229	229	
6.74A	Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	-9.222	0	9.222	9.060	9.062	9.066	
6.73A	Pleegzorg	-3.199	0	3.199	3.201	3.201	3.201	
6.73B	Gezinsgericht	-1.507	0	1.507	1.508	1.508	1.508	
6.74B	Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	-4.053	0	4.053	4.055	4.055	4.055	
6.82A	Jeugdbescherming	-2.618	0	2.618	2.619	2.619	2.619	
6.72D	Jeugdhulp zonder verblijf overig	-65	0	65	65	65	65	
6.72B	Jeugdhulp behandeling	-1.151	0	1.151	1.152	1.152	1.152	
6.71A	Hulp bij het huishouden (WMO)	-13.112	0	13.112	13.106	13.090	13.093	
6.71C	Dagbesteding (WMO)	-3.471	0	3.471	3.471	3.471	3.471	
6.73C	Jeugdhulp met verblijf overig	-6.006	0	6.006	6.010	6.010	6.010	
6.72C	Jeugdhulp dagbesteding	-3.644	0	3.644	3.646	3.646	3.646	
0.1	Bestuur	-6.027	-1.456	4.571	4.571	4.571	4.571	
0.2	Burgerzaken	-6.824	-4.383	2.441	1.628	1.712	1.646	
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	-9.610	-4.891	4.720	5.530	5.644	5.801	
0.4	Overhead	-80.313	-32.019	48.294	49.908	49.854	49.476	
0.5	Treasury	8.644	-2.028	-10.672	-11.143	-10.915	-10.677	
0.61	OZB woningen	-284	-14.760	-14.476	-14.476	-14.476	-14.476	
0.62	OZB niet-woningen	-1.934	-15.889	-13.955	-13.955	-13.955	-13.955	
0.63	Parkeerbelasting	-58	-6.981	-6.923	-6.923	-6.923	-6.923	
0.64	Belastingen overig	-1.284	-1.319	-35	-35	-35	-35	
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	-346.170	-346.170	-354.229	-349.526	-327.018	
0.8	Overige baten en lasten	-10.155	-6.575	3.579	9.650	6.688	5.156	
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	-106	0	106	106	106	106	
0.10	Mutaties reserves	-63.908	-71.201	-7.293	-3.185	-6.995	-5.526	
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	-4.582	0	4.582	8.761	10.036	-12.957	
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	-12.614	0	12.614	12.614	12.614	12.614	
1.2	Openbare orde en veiligheid	-8.411	-910	7.501	7.479	6.956	6.956	
2.1	Verkeer en vervoer	-28.387	-4.621	23.766	21.406	21.884	21.927	
2.2	Parkeren	-5.685	-4.568	1.117	952	707	623	

2.3	Recreatieve havens	-686	-243	443	444	444	444
2.4	Economische havens en waterwegen	-2.086	-391	1.695	1.869	1.915	1.915
2.5	Openbaar vervoer	-2.066	-512	1.554	1.139	1.139	1.139
3.1	Economische ontwikkeling	-3.871	-2.196	1.675	1.669	1.669	1.669
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	-5.390	-13.270	-7.879	-543	-3.254	-2.704
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	-2.053	-529	1.524	1.084	1.084	1.084
3.4	Economische promotie	-3.119	-198	2.921	2.921	2.921	2.921
4.1	Openbaar basisonderwijs	-352	0	352	402	427	427
4.2	Onderwijshuisvesting	-7.271	-974	6.296	6.172	6.086	6.137
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	-20.604	-9.966	10.638	10.561	10.166	9.485
5.1	Sportbeleid en activering	-2.506	-5	2.501	2.426	2.426	2.426
5.2	Sportaccommodaties	-11.177	-5.249	5.928	5.967	6.011	6.254
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	-7.587	0	7.587	7.587	7.506	7.506
5.4	Musea	-9.407	-1.786	7.621	7.604	7.570	7.231
5.5	Cultureel erfgoed	-501	-1	500	500	500	500
5.6	Media	-3.145	0	3.145	3.471	3.471	3.471
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	-14.577	-1.592	12.985	12.943	12.962	12.930
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	-17.320	-218	17.102	17.171	17.257	16.726
6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	-13.304	0	13.304	13.290	13.671	13.674
6.3	Inkomensregelingen	-85.153	-53.490	31.663	27.462	27.462	27.463
6.4	WSW en beschut werk	-21.518	0	21.518	21.110	20.803	20.803
6.5	Arbeidsparticipatie	-16.028	-738	15.290	15.175	15.059	15.051
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	-6.161	-41	6.119	6.133	6.102	6.108
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	0	0	0	-700	-3.400	-3.400
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	-47.383	-600	46.783	47.277	47.755	47.906
7.1	Volksgezondheid	-5.387	0	5.387	5.386	5.387	5.387
7.2	Riolering	-11.598	-15.126	-3.528	-2.646	-3.656	-2.314
7.3	Afval	-15.826	-18.530	-2.705	-2.881	-2.882	-2.882
7.4	Milieubeheer	-2.217	-544	1.673	1.673	1.673	1.673
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	-2.471	-2.598	-126	-134	-178	-164
8.1	Ruimte en leefomgeving	-3.611	-1.284	2.327	2.122	2.072	2.022
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	-32.637	-35.392	-2.754	-9.887	-2.688	-2.792
8.3	Wonen en bouwen	-9.661	-5.632	4.030	4.053	4.046	4.062
Geraamd totaal saldo baten en lasten		-688.876	-688.876	0	0	0	0

Onderverdeling van programma's in taakvelden Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht

Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht		2023			2024	Bedragen x € 1.000	
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	2025	2026
0.1	Bestuur	6.027	1.456	4.571	4.571	4.571	4.571
0.2	Burgerzaken	6.824	4.383	2.441	1.628	1.712	1.646
0.8	Overige baten en lasten	7.544	3.694	3.850	9.921	6.958	5.427
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	2.015	0	2.015	2.015	2.015	2.015
8.1	Ruimte en leefomgeving	1.334	358	977	977	977	977
8.3	Wonen en bouwen	0	20	-20	-20	-20	-20
Geraamd totaal saldo baten en lasten		23.744	9.910	13.834	19.091	16.213	14.615
0.10	Mutaties reserves	2.000	2.500	-500	0	0	0
Geraamd resultaat		25.744	12.410	13.334	19.091	16.213	14.615

Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht

Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht		2023			2024	Bedragen x € 1.000	
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	2025	2026
1.1	Crisisbeheersing en brandweer	12.614	0	12.614	12.614	12.614	12.614
1.2	Openbare orde en veiligheid	5.708	187	5.520	5.499	4.976	4.976
2.1	Verkeer en vervoer	30	0	30	30	30	30
2.3	Recreatieve havens	9	0	9	9	9	9
3.4	Economische promotie	3.119	198	2.921	2.921	2.921	2.921
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	7.587	0	7.587	7.587	7.506	7.506
5.4	Musea	9.365	1.786	7.580	7.562	7.528	7.190
5.5	Cultureel erfgoed	121	0	121	121	121	121
5.6	Media	255	0	255	255	255	255
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	3.720	1.300	2.420	2.351	2.355	2.341
Geraamd totaal saldo baten en lasten		42.527	3.471	39.056	38.949	38.314	37.963
0.10	Mutaties reserves	5.915	7.713	-1.797	-1.751	-1.185	-783
Geraamd resultaat		48.442	11.184	37.259	37.198	37.129	37.180

Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht

Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht		2023			2024	Bedragen x € 1.000	
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	2025	2026
0.8	Overige baten en lasten	2.210	2.881	-671	-671	-671	-671
2.1	Verkeer en vervoer	21.053	2.422	18.631	19.699	20.275	20.316
2.3	Recreatieve havens	677	243	435	435	435	435

2.4	Economische havens en waterwegen	2.086	391	1.695	1.869	1.915	1.915
2.5	Openbaar vervoer	460	0	460	45	45	45
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	1.577	205	1.372	1.378	1.378	1.381
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	10.720	30	10.690	10.716	10.732	10.714
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	312	0	312	339	424	430
6.3	Inkomensregelingen	108	0	108	109	109	109
7.2	Riolering	11.598	15.126	-3.528	-2.646	-3.656	-2.314
7.3	Afval	15.826	18.530	-2.705	-2.881	-2.882	-2.882
7.4	Milieubeheer	2.217	544	1.673	1.673	1.673	1.673
8.1	Ruimte en leefomgeving	493	92	401	400	350	300
8.3	Wonen en bouwen	1.201	143	1.058	1.058	1.058	1.058
Geraamd totaal saldo baten en lasten		70.539	40.608	29.931	31.524	31.186	32.509
0.10	Mutaties reserves	11.650	12.934	-1.284	-1.732	-1.748	-1.764
Geraamd resultaat		82.189	53.541	28.647	29.792	29.438	30.745

Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht

Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht		2023			2024	Bedragen x € 1.000	
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo
1.2	Openbare orde en veiligheid	1.245	600	645	645	645	645
4.1	Openbaar basisonderwijs	352	0	352	402	427	427
5.1	Sportbeleid en activering	2.506	5	2.501	2.426	2.426	2.426
5.2	Sportaccommodaties	11.177	5.216	5.961	5.999	6.042	6.284
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	14.994	218	14.776	14.818	14.818	14.281
6.2	Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	13.304	0	13.304	13.290	13.671	13.674
6.3	Inkomensregelingen	85.045	57.709	27.336	27.352	27.352	27.353
6.4	WSW en beschut werk	21.517	0	21.517	21.109	20.802	20.802
6.5	Arbeidsparticipatie	16.028	738	15.290	15.175	15.059	15.051
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	6.159	0	6.159	6.167	6.167	6.167
6.71A	Hulp bij het huishouden (WMO)	13.112	0	13.112	13.106	13.090	13.093
6.71B	Begeleiding (WMO)	11.303	0	11.303	11.303	11.303	11.303
6.71C	Dagbesteding (WMO)	3.471	0	3.471	3.471	3.471	3.471
6.71D	Overige maatwerkarrangementen (WMO)	1.342	0	1.342	1.348	1.365	1.365
6.72	Maatwerkdienstverlening 18-	0	0	0	-700	-3.400	-3.400
6.72A	Jeugdhulp begeleiding	9.207	0	9.207	9.213	9.213	9.213
6.72B	Jeugdhulp behandeling	1.151	0	1.151	1.152	1.152	1.152
6.72C	Jeugdhulp dagbesteding	3.644	0	3.644	3.646	3.646	3.646
6.72D	Jeugdhulp zonder verblijf overig	65	0	65	65	65	65

6.73A Pleegzorg	3.199	0	3.199	3.201	3.201	3.201
6.73B Gezinsgericht	1.507	0	1.507	1.508	1.508	1.508
6.73C Jeugdhulp met verblijf overig	6.006	0	6.006	6.010	6.010	6.010
6.74A Jeugdhulp behandeling GGZ zonder verblijf	9.222	0	9.222	9.060	9.062	9.066
6.74B Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	4.053	0	4.053	4.055	4.055	4.055
6.74C Gesloten plaatsing	535	0	535	535	535	535
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	47.383	600	46.783	47.277	47.755	47.906
6.82A Jeugdbescherming	2.618	0	2.618	2.619	2.619	2.619
6.82B Jeugdreclassering	229	0	229	229	229	229
7.1 Volksgezondheid	5.387	0	5.387	5.386	5.387	5.387
7.5 Begraafplaatsen en crematoria	2.471	2.598	-126	-134	-178	-164
Geraamd totaal saldo baten en lasten	298.232	67.684	230.549	229.733	227.499	227.373
0.10 Mutaties reserves	16.348	20.289	-3.941	-3.920	-4.352	-3.837
Geraamd resultaat	314.580	87.973	226.607	225.813	223.147	223.536

Lerend en Ondernemend Dordrecht

Lerend en Ondernemend Dordrecht		2023			2024		Bedragen x € 1.000	
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	
0.64	Belastingen overig	9	136	-127	-127	-127	-127	
3.1	Economische ontwikkeling	3.871	2.196	1.675	1.669	1.669	1.669	
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	21	0	21	21	21	21	
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	2.053	529	1.524	1.084	1.084	1.084	
4.2	Onderwijshuisvesting	7.271	891	6.380	6.253	6.165	6.213	
4.3	Onderwijsbeleid en leerlingzaken	19.027	9.761	9.266	9.183	8.789	8.104	
5.6	Media	2.890	0	2.890	3.216	3.216	3.216	
6.4	WSW en beschut werk	2	0	2	2	2	2	
Geraamd totaal saldo baten en lasten	35.143	13.513	21.630	21.301	20.819	20.182		
0.10	Mutaties reserves	8.816	14.890	-6.075	-3.537	-3.357	-2.464	
Geraamd resultaat	43.958	28.403	15.555	17.764	17.462	17.718		

Bouwend en Bereikbaar Dordrecht

Bouwend en Bereikbaar Dordrecht		2023			2024		Bedragen x € 1.000	
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	
0.63	Parkeerbelasting	58	6.981	-6.923	-6.923	-6.923	-6.923	
1.2	Openbare orde en veiligheid	1.458	123	1.336	1.336	1.336	1.336	
2.1	Verkeer en vervoer	7.304	2.199	5.105	1.677	1.579	1.581	
2.2	Parkeren	5.685	4.568	1.117	952	707	623	
2.5	Openbaar vervoer	1.606	512	1.094	1.094	1.094	1.094	

3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	5.370	13.270	-7.900	-564	-3.275	-2.725
5.4	Musea	42	0	42	42	42	42
5.5	Cultureel erfgoed	380	1	379	379	379	379
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	136	262	-125	-125	-125	-125
8.1	Ruimte en leefomgeving	1.784	834	950	745	745	746
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	32.637	35.392	-2.754	-9.887	-2.688	-2.792
8.3	Wonen en bouwen	8.457	4.975	3.481	3.481	3.481	3.474
Geraamd totaal saldo baten en lasten		64.917	69.116	-4.199	-7.793	-3.648	-3.291
0.10	Mutaties reserves	16.992	7.866	9.126	10.593	6.534	5.918
Geraamd resultaat		81.909	76.982	4.927	2.799	2.887	2.627

Algemene Dekkingsmiddelen

Algemene Dekkingsmiddelen		2023			2024		Bedragen x € 1.000	
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	4.582	0	4.582	8.761	10.036	-12.957	
0.3	Beheer overige gebouwen en gronden	9.610	4.891	4.720	5.530	5.644	5.801	
0.5	Treasury	-8.644	2.028	-10.672	-11.143	-10.915	-10.677	
0.61	OZB woningen	284	14.760	-14.476	-14.476	-14.476	-14.476	
0.62	OZB niet-woningen	1.934	15.889	-13.955	-13.955	-13.955	-13.955	
0.64	Belastingen overig	1.275	1.183	92	92	92	92	
0.7	Algemene uitkeringen en overige uitkeringen gemeentefonds	0	346.170	-346.170	-354.229	-349.526	-327.018	
4.2	Onderwijshuisvesting	0	84	-84	-81	-79	-76	
5.2	Sportaccommodaties	0	33	-33	-32	-31	-30	
6.3	Inkomensregelingen	0	-4.219	4.219	0	0	0	
6.6	Maatwerkvoorzieningen (WMO)	2	41	-40	-34	-65	-59	
8.3	Wonen en bouwen	4	494	-490	-466	-474	-449	
Geraamd totaal saldo baten en lasten		9.046	381.353	-372.307	-380.034	-373.748	-373.806	
0.10	Mutaties reserves	1.361	4.621	-3.260	-3.320	-3.383	-3.447	
Geraamd resultaat		10.407	385.974	-375.567	-383.354	-377.131	-377.253	

Overhead

Overhead		2023			2024		Bedragen x € 1.000	
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	
0.4	Overhead	80.313	32.019	48.294	49.908	49.854	49.476	
Geraamd totaal saldo baten en lasten		80.313	32.019	48.294	49.908	49.854	49.476	
0.10	Mutaties reserves	827	389	438	483	495	851	
Geraamd resultaat		81.140	32.408	48.732	50.390	50.349	50.327	

Vennootschapsbelasting

Vennootschapsbelasting		2023			2024		Bedragen x € 1.000	
		2025	2026					
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	
0.9	Vennootschapsbelasting (VpB)	106	0	106	106	106	106	106
Geraamd totaal saldo baten en lasten		106	0	106	106	106	106	106
Geraamd resultaat		106	0	106	106	106	106	106

Onvoorzien

Onvoorzien		2023			2024		Bedragen x € 1.000	
		2025	2026					
Nr.	Taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Saldo	Saldo	Saldo	
0.8	Overige baten en lasten	400	0	400	400	400	400	400
Geraamd totaal saldo baten en lasten		400	0	400	400	400	400	400
Geraamd resultaat		400	0	400	400	400	400	400

Investeringskredieten

In onderstaande tabel wordt per begrotingsprogramma het in totaal begrote investeringsbedrag per jaarschijf gepresenteerd, inclusief de daaruit voortvloeiende kapitaallasten. Deze kapitaallasten geven een beeld van hingen op de begroting. Bij het bepalen van de benodigde investeringskredieten wordt een inschatting gemaakt van het prijspeil in het betreffende jaar. Vervolgens worden de kredieten niet meer geïndexeerd. In de volgende tabellen worden de programmatotalen uitgesplitst in de verschillende producten en wordt op die wijze meer inzicht geboden.

Programma's	Investeringsbedrag				Kapitaallasten		
	2023	2024	2025	2026	2024	2025	2026
Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht							
Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht	321	318	260	319	64	125	180
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht	26.989	14.317	11.199	11.123	1.249	2.005	2.561
Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht	2.567	421	1.333	252	151	174	479
Lerend en Ondernemend Dordrecht	6.318	4.019			237	421	489
Bouwend en Bereikbaar Dordrecht	1.626			140	187	188	188
Algemene Dekkingsmiddelen	2.088	653			249	299	447
Overhead			160				33
TOTALEN	39.908	19.727	12.952	11.834	2.137	3.212	4.377

Bedragen x € 1.000	U/I	Investeringsbedrag				Kapitaallasten		
Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht		2023	2024	2025	2026	2024	2025	2026
N.v.t.								

Totaal Bestuurlijk en Ondersteunend Dordrecht

Bedragen x € 1.000	U/I	Investeringsbedrag				Kapitaallasten		
Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht		2023	2024	2025	2026	2024	2025	2026
Kunst en geschiedenis	U	250	255	260	265	52	106	161
Recreatie	U	71	63		54	12	19	19
Totaal Levendig, Leefbaar en Veilig Dordrecht		321	318	260	319	64	125	180

Bedragen x € 1.000	U/I	Investeringsbedrag				Kapitaallasten		
Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht		2023	2024	2025	2026	2024	2025	2026
Wegen	U	11432	8135	7992	8097	603	1103	1529
Wegen	I	-633				-56	-56	-56
Groen	U	1181	143	146	148	118	133	150
Groen	I	-307				-19	-19	-19
Openbare verlichting	U	706	481	490	499	23	46	69
Openbare verlichting	I	-78				-5	-5	-5
Verkeermeubilair en VRI's	U	473	589	536	1056	49	69	99
Verkeermeubilair en VRI's	I	-86				-14	-14	-15
Constructies	U	485	444	479	461	13	26	38
Havens	U	7.761	2.130			262	329	348
Riolering	U	6.766	2.803	6.997	2.153	455	574	762
Riolering	I	-2.657	-1.680	-5.471	-1.290	-309	-404	-565
Natuur- en milieucentrum	U	75		30		4	4	7
Dordt West	U	2.159	1.273			153	247	247
Dordt West	I	-288				-28	-28	-28
Totaal Groen, Duurzaam en Ruimtelijk Dordrecht		26.989	14.317	11.199	11.123	1.249	2.005	2.561

Bedragen x € 1.000	U/I	Investeringsbedrag				Kapitaallasten		
Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht		2023	2024	2025	2026	2024	2025	2026
Sport	U	3073	509	1062	202	177	204	548
Sport	I	-531	-88	-184	-35	-29	-33	-100
Plechtigeden / Essenhof	U	25		455	85	3	3	31
Plechtigeden / Essenhof	I							
Totaal Gezond, Sociaal en Zorgzaam Dordrecht		2.567	421	1.333	252	151	174	479

Bedragen x € 1.000	U/I	Investeringsbedrag				Kapitaallasten		
Lerend en Ondernemend Dordrecht		2023	2024	2025	2026	2024	2025	2026
Onderwijshuisvesting	U	6.318	4.019			237	421	489
Totaal Lerend en Ondernemend Dordrecht		6.318	4.019			237	421	489

Bedragen x € 1.000	U/I	Investeringsbedrag				Kapitaallasten		
Bouwend en Bereikbaar Dordrecht		2023	2024	2025	2026	2024	2025	2026
Hoofdinfrastructuur (auto, fiets, water en OV)	U	1.866				259	260	261
Hoofdinfrastructuur (auto, fiets, water en OV)	I	-241				-72	-72	-73
Parkeren	U				140			
Parkeren	I							
Totaal Bouwend en Bereikbaar Dordrecht		1.626			140	187	188	188

* Exclusief grondexploitaties

Bedragen x € 1.000	U/I	Investeringsbedrag				Kapitaallasten		
Algemene Dekkingsmiddelen		2023	2024	2025	2026	2024	2025	2026
Vastgoed	U	2.088	653			2.088	2.088	2.088
Totaal Algemene Dekkingsmiddelen		2.088	653			249	299	447

Bedragen x € 1.000	U/I	Investeringsbedrag				Kapitaallasten		
Investerings Overhead		2023	2024	2025	2026	2024	2025	2026
Overhead	U			160				33
Totaal Overhead				160				33

U = uitgaven en I = inkomsten

Staat van reserves

Onderstaande staat geeft inzicht in het verloop van de reserves. Voor een uitgebreidere toelichting op het doel van specifieke reserves verwijzen wij naar [bijlage 1a](#) van de [nota reserves en voorzieningen](#).

Staat van voorzieningen

Onderstaande staat geeft inzicht in het verloop van de voorzieningen. Voor een uitgebreidere toelichting op het doel van specifieke voorzieningen verwijzen wij naar [bijlage 1a](#) van de [nota reserves en voorzieningen](#).

Aard	Stand per 1-1-2023	Storting in voorziening	Onttrekking uit voorziening	Stand per 1-1-2024	Storting in voorziening	Onttrekking uit voorziening	Stand per 1-1-2025	Storting in voorziening	Onttrekking uit voorziening	Stand per 1-1-2026	Storting in voorziening	Onttrekking uit voorziening	Stand per 1-1-2027	Storting in voorziening	Onttrekking uit voorziening	Stand per 31-12-2027	
Voorzieningen i.v.m. bijdragen van derden																	
502 Voorziening rioolexploitatie	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	0	0	2	
503 Voorziening afkoopssommen Essenhof	2.292	205	195	2.303	205	195	2.313	205	195	2.323	205	195	2.334	205	195	2.344	
640 Voorziening erfstellingen, legaten en schenkingen	46	0	0	46	0	0	46	0	0	46	0	0	46	0	0	46	
641 Rioolheffing spaarvoorziening	3.219	2.487	2.657	3.050	3.253	1.680	4.623	2.602	5.471	1.754	3.870	1.290	4.334	3.049	4.052	3.331	
Subtotaal Voorzieningen i.v.m. bijdragen van derden	5.560	2.692	2.852	5.401	3.459	1.875	6.985	2.808	5.666	4.126	4.075	1.485	6.717	3.255	4.247	5.724	
Onderhoudsvoorzieningen																	
606 Onderhoudsvoorziening Sportboulevard	2.366	790	557	2.598	790	557	2.830	790	557	3.063	790	557	3.295	790	557	3.527	
607 Onderhoudsvoorziening Havens	1.148	336	95	1.388	336	95	1.629	336	95	1.870	336	95	2.110	336	95	2.351	
612 Onderhoudsvoorziening Sportvelden	1.812	278	689	1.401	278	152	1.527	278	567	1.238	278	305	1.210	278	741	747	
615 Voorziening baggeren	571	187	162	596	187	162	620	187	162	645	187	162	670	187	162	695	
664 Onderhoudsfonds gebouwen Biesbosch	173	49	0	222	49	0	271	49	0	320	49	0	369	49	0	418	
665 Onderhoudsfonds Ecolodge Biesbosch	17	5	0	22	5	0	27	5	0	32	5	0	38	5	0	43	
666 Onderhoudsfonds vaartuigen Biesbosch	89	10	0	99	10	0	109	10	0	119	10	0	129	10	0	140	
Subtotaal Onderhoudsvoorzieningen	6.174	1.655	1.503	6.325	1.655	966	7.014	1.655	1.381	7.287	1.655	1.120	7.821	1.655	1.555	7.921	
Overige voorzieningen																	
636 Voorziening Wethouderspansioenen	6.372	0	0	6.372	0	0	6.372	0	0	6.372	0	0	6.372	0	0	6.372	
639 Voorzieningen GREX passiva	762	0	0	762	0	0	762	0	0	762	0	0	762	0	0	762	
650 Voorziening FLO Brandweer	9.811	0	980	8.831	0	1.090	7.741	0	965	6.776	0	965	5.811	0	965	4.846	
850 Voorziening SCD transitiekosten bovenformatieven	262	0	0	262	0	0	262	0	0	262	0	0	262	0	0	262	
851 Voorziening bovenformatief afdeling FZ SCD	344	0	0	344	0	0	344	0	0	344	0	0	344	0	0	344	
853 Voorziening bovenformatief ICT veranderd	1.174	0	0	1.174	0	0	1.174	0	0	1.174	0	0	1.174	0	0	1.174	
Subtotaal Overige voorzieningen	18.725	0	980	17.745	0	1.090	16.655	0	965	15.690	0	965	14.725	0	965	13.760	
Totaal	30.459	4.347	5.335	29.471	5.113	3.931	30.653	4.462	8.012	27.103	5.730	3.570	29.263	4.909	6.768	27.405	

Begrotingssubsidies

Deze bijlage is een overzicht van subsidies die worden verstrekt op basis van de gemeentelijke begroting. Dit is één van de juridische grondslagen voor het verstrekken van een subsidie. De tabel geeft een overzicht van de instellingen en het (maximale) subsidiebedrag.

Instellingen	Subsidiebedrag
AWN	€ 20.776
ContourdeTwern (Woonadvies)	€ 89.320
Da Vinci College (Voortijdig Schoolverlaten)	€ 177.984
Pictura	€ 92.633
POBD	€ 207.377
St. Centr. Oranjedag Comite	€ 46.200
St. Wantijpop	€ 73.220
St.Dordrecht/Z.Holland-Emalaheni	€ 20.137
Stichting Bach Festival Dordrecht	€ 75.720
Stichting Bibelot	€ 611.163
Stichting Concert DJS	€ 16.573
Stichting Cultuureducatie	€ 2.221.294
Stichting Dordrecht-Bamenda	€ 21.073
Stichting Dordt in Stoom	€ 64.247
Stichting Kunstmin	€ 2.835.352
Stichting Museum 40 - 45	€ 31.316
Stichting Muziektheater Hollands Diep	€ 83.658
Stichting Nationaal Onderwijsmuseum	€ 349.492
Stichting Openbare Bibliotheek AanZet	€ 2.903.200
Stichting RTV Dordrecht	€ 254.774
Stichting Samenwerkingsverband Passend Onderwijs Dordrecht (Voortijdig Schoolverlaten)	€ 176.766
Stichting Stedenband Dordrecht-Varna	€ 20.509
Stichting Torenmuziek	€ 18.779
Stichting Volkssterrenwacht Mercurius	€ 100.701
Stichting Wantijbad Dordrecht	€ 106.646
Stichting Zwembad De Dubbel	€ 31.423
Stichting Big Rivers	€ 89.398
Stichting Dordrecht Marketing (Kerstmarkt en Open Monumentendagen)	€ 234.238
Stichting TrösT Drechtsteden (Project Compassionate Neighbours)	€ 17.500
Platform Duurzaamheid	€ 4.268
Totaal	€ 10.995.736